

ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย:
ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล

พันตำรวจตรี ชิตพล กาญจนกิจ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-9764-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**POLITICAL TRUST AND POLITICAL PARTICIPATION IN THE THAI LOCAL POLITICS:
A CASE STUDY OF TAMBON ADMINISTRATIVE ORGANIZATION**

POLICE MAJOR CHITPHOL KANCHANAKIT

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Doctor of Philosophy in Political Science**

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-9764-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

การเมืองท้องถิ่นไทย : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล

โดย

พันตำรวจตรี ชิตพล กาญจนกิจ

สาขาวิชา

รัฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีम्मณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีम्मณี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

ชิตพล กาญจนกิจ, พ.ต.ต. : ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในการเมืองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล (POLITICAL TRUST AND
POLITICAL PARTICIPATION IN THE THAI LOCAL POLITICS: A CASE STUDY OF
TAMBON ADMINISTRATIVE ORGANIZATION), อ.ที่ปรึกษา : ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี ,
329 หน้า, ISBN 974 -17-9764-8

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทาง
การเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับการเมืองท้องถิ่นไทย ตลอดจนหารูปแบบ
โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษา ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยจำกัดอยู่เฉพาะ
หน่วยการวิเคราะห์ระดับองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น โดยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า
สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ทูทางสังคม การสื่อสารทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง
การระดมทางการเมืองทัศนคติทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง
และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วิธีการศึกษา ได้ใช้รูปแบบการวิจัยใน 2 ลักษณะ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดย
เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในระดับปัจเจกบุคคล ได้จำนวน 902 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่า
ความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักอิทธิพลระหว่างตัวแปร ในรูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural
Equation Model) โดยใช้เทคนิคโปรแกรมลิสเรลในการคำนวณหาค่าดังกล่าว และการวิจัย
เชิงคุณภาพเพื่อได้ข้อมูลเชิงเจาะลึกและชี้ให้เห็นถึงสภาพโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
สังคมและการเมืองในท้องถิ่นที่ทำการศึกษาเฉพาะในบางพื้นที่ที่น่าสนใจ

ผลการศึกษาพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความ
ไว้วางใจทางการเมือง ได้แก่ ตัวแปรทูทางสังคม (0.148) และตัวแปรการมีส่วนร่วมทาง
การเมือง (-0.117) ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ได้แก่ ตัวแปรทูทางสังคม(0.282) ตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง(0.182) และตัวแปรการ
ระดมทางการเมือง(0.455) นอกจากนี้ ตัวแปรทูทางสังคมยังส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการระดมทางการเมือง(0.312) และการสื่อสารทางการเมือง(0.081)
อีกด้วย ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาประกอบการศึกษาในเชิงคุณภาพพบว่า ตัวแปรทูทางสังคม
เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
โดยพบว่าระบบอุปถัมภ์และความผูกพันในชุมชนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบปัจจัยภายในสำคัญ
ต่อตัวแปรทั้งสอง

ภาควิชา ..... ลายมือชื่อนิสิต .....
สาขาวิชา ..... รัฐศาสตร์ ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ปีการศึกษา ...2545 ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

4281903324 : **MAJOR** THAI AND COMPARATIVE POLITICS
KEY WORD : POLITICAL TRUST POLITICAL PARTICIPATION
 CHITPHOL KANCHANAKIT, POL.MAJ. : POLITICAL TRUST AND
 POLITICAL PARTICIPATION IN THE THAI LOCAL POLITICS: A CASE
 STUDY OF TAMBON ADMINISTRATIVE ORGANIZATION **THESIS**
ADVISOR: Prof.ANUSORN LIMMANEE, Ph.D. , 329 pp. ISBN 974-17-9764-8

The objective of this dissertation is to study the factors which influence the political trust and political participation in the Thai local politics and the inter-related structural model which relate to the study variables. The scope of study was limited to the analysis at the Tambon Administration Organization level only. The hypothesis of the study is that the socio-economics status, social capital, political communication, political knowledge, political mobilization and political attitude are the factors which influence the political trust and political participation.

The methodology of study was conducted in two characteristics both quantitative and qualitative. The quantitative study was limited to a sample size of 902 individual persons for the analysis of the correlation and the influenced weight between the variables in the Structural Equation Model basing on the LISREL's Programme. The qualitative study was conducted with an in-depth data which pointed to the structure which related to economics, social and the politics of the local area interested.

The study found out that social capital was the variable that influence the political trust and political participation at 0.05 significant levels with 0.148 and -0.117 respectively. Variables that directly influenced on the political participation were the social capital (0.282), political communication (0.182), and political mobilization (0.455). In addition to these, social capital had indirectly influenced the political participation through the political mobilization (0.312) and political communication (0.081). After taking into account of the qualitative study, it revealed that social capital was the important condition that influenced the political trust and political participation. The study found that patronage system and the attachment to the local community were the internal important factors for the two variables.

Department	Student's signature .....
Field of study Political Science ..	Advisor's signature .....
Academic year ..... 2545.....	Co-advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงลงได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้เริ่มต้นจากการได้รับแรงบันดาลใจจากท่าน ศ.ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว อาจารย์ผู้มีพระคุณซึ่งได้ล่วงลับไปแล้ว และได้รับคำปรึกษาชี้แนะอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจาก ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี อาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึง รศ.ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ รศ.ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธ์ รศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร และ รศ.ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในทุกๆ ด้านมาโดยตลอด ผู้วิจัยมีลืมนี่จะสำนึกถึงพระคุณของท่านเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้

ความสมบูรณ์ของงานวิจัยที่ปรากฏให้เห็นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนข้อมูล ตำราวิชาการและความเอื้อเฟื้ออย่างดียิ่งจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่าน โดยเฉพาะ อ.นฤมล พี่สุพิตรา พี่สมชาย พี่ฉัตรณี รวมตลอดถึงสถาบันการศึกษาแห่งอื่นด้วย ขอขอบคุณพี่เด่นดวงที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่ดีอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลงมา รวมถึงพี่ๆ เพื่อนๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการในหน่วยงานต่างๆ อาทิ สยาม, อังกูร, พัลลภ, เอกภพ, กิตติพงษ์, เกียรติชาย, เชิดพงษ์, ชัยนต์, ทิพย์มาศ, ชิตชนก และพี่พริมลักษณ์ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นอย่างดี ตลอดจนผู้บังคับบัญชาของกองบัญชาการตำรวจนครบาลทุกท่านที่ได้ให้โอกาสข้าพเจ้าในการศึกษาครั้งนี้

ที่จะลืมนี่เสียมิได้ คือ การที่ผู้วิจัยได้รับกำลังใจและการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างดีเยี่ยมจาก บิดา มารดา หน้าๆ ที่เคารพรักและน้องๆ ที่น่ารักทุกคน ซึ่งรอคอยความสำเร็จของผู้วิจัยด้วยความหวัง บัดนี้ ผู้วิจัยได้บรรลุผลสำเร็จตามความประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว ขออันนิสงส์อันเกิดจากคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จงบังเกิดแก่ บิดา มารดา ผู้มีคุณูปการอันใหญ่หลวงต่อผู้วิจัย หากแม้ว่าจะมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดในส่วนหนึ่งส่วนใดเกิดขึ้น ผู้วิจัยขอน้อมรับสิ่งเหล่านั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว และจะขอปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป.

พันตำรวจตรี ชิตพล กาญจนกิจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ต
บทที่	
1	บทนำ
	สภาพทั่วไป..... 1
	ความสำคัญของปัญหา..... 5
	วัตถุประสงค์การศึกษา..... 9
	สมมติฐานการศึกษา..... 9
	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา..... 10
	ขอบเขตการศึกษา..... 11
	วิธีการศึกษา..... 12
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 13
	หน่วยการวิเคราะห์..... 13
	นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา..... 13
	แนวความคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้..... 16
	การนำเสนอผลงานวิจัย..... 21
2	ประมวลแนวคิดทฤษฎีและปริทัศน์วรรณกรรม
	ความไว้วางใจทางการเมืองในเชิงปรัชญาการเมือง..... 23
	วัฒนธรรมทางการเมืองของความไว้วางใจ..... 24
	ความหมายและลักษณะของความไว้วางใจ..... 25
	ประโยชน์ของความไว้วางใจ..... 28
	ประเภทของความไว้วางใจ..... 29
	แหล่งที่มาของความไว้วางใจ..... 31
	มิติของความไว้วางใจ..... 32

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2(ต่อ)	ความไว้วางใจทางการเมือง.....	35
	ความสำคัญของความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบบการเมือง.....	39
	การให้บริการสาธารณะกับการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง.....	42
	ความไว้วางใจทางการเมืองกับการสนับสนุนทางการเมือง.....	43
	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของบุคคล....	46
	ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	47
	ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	50
	การมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนท้องถิ่นไทย.....	53
	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและ.....	54
	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	
3	ระเบียบวิธีการวิจัย	
	ระดับการวิเคราะห์และหน่วยการวิเคราะห์.....	76
	การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	76
	การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	79
	มาตราวัดและระดับการวัด.....	82
	เครื่องมือการวิจัย.....	83
	การทดสอบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย.....	85
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
	กรอบแนวคิดโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	87
	เทคนิคสถิติที่นำมาใช้.....	89
	มโนทัศน์เกี่ยวกับโมเดลสมการโครงสร้าง.....	91
4	สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบล	
	ส่วนที่ 1 พัฒนาการและสภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล	
	ความเป็นมา.....	98
	ความหมายของ อบต.....	99
	การจัดตั้ง อบต.....	99

สารบัญ(ต่อ)

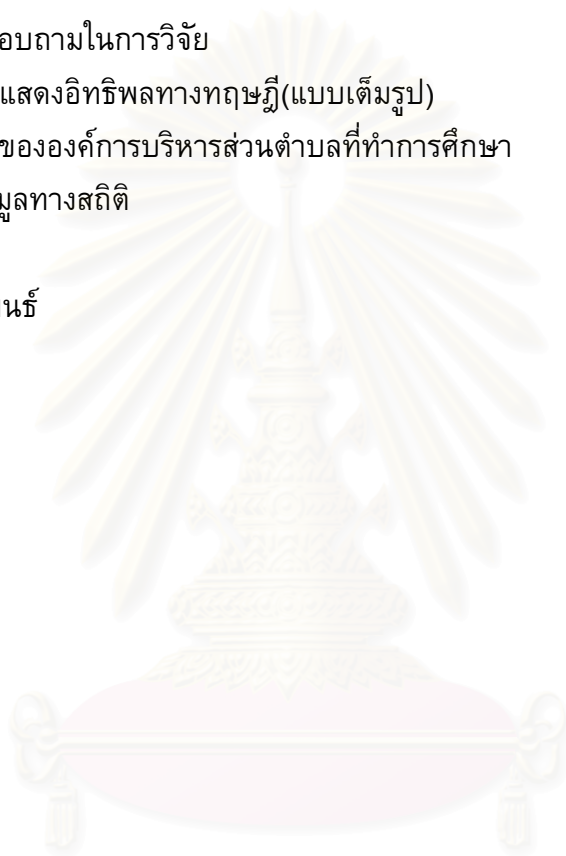
บทที่		หน้า
4(ต่อ)	โครงสร้าง อบต.....	99
	สภา อบต.....	99
	โครงสร้าง อบต.ใหม่.....	101
	อำนาจหน้าที่ของสภา อบต.....	102
	อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร อบต.....	102
	อำนาจหน้าที่ของ อบต.	102
	กลไกช่วยงานบริหารของ อบต.....	104
	พนักงานส่วนตำบล.....	104
	โครงสร้างการแบ่งส่วนบริหาร.....	105
	การบริหารงานของ อบต.	105
	การกำกับดูแล อบต.	107
	ปัญหาในการบริหาร อบต.	108
	ศักยภาพและความพร้อม อบต. ในการพัฒนาท้องถิ่น.....	111
	ส่วนที่ 2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองของ อบต.	
	ภาคกลาง จังหวัดสมุทรสาคร	
	อบต.หนองนกไข่.....	113
	อบต.ท่าไม้	115
	จังหวัดนครราชสีมา	
	อบต.หนองสาหร่าย	117
	อบต.หมูสี	119
	จังหวัดนครสวรรค์	
	อบต.หนองปลิง	120
	อบต.แควใหญ่.....	122
	จังหวัดภูเก็ต	
	อบต.กมลา	123
	อบต.รัชฎา	124
	จังหวัดจันทบุรี	
	อบต.ท่าช้าง.....	126
	อบต.ท่าหลวง.....	126

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
5	ความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: รูปแบบความสัมพันธ์เชิงปริมาณ	
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น.....	133
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ที่ใช้การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ.....	148
	ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างความไว้วางใจ ทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	149
	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน	149
	ผลการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ	157
	วิธีการคำนวณสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพอยท์ไบซีเรียล.....	162
	การอภิปรายผลในเชิงการเมือง	170
6	ความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: รูปแบบความสัมพันธ์เชิงคุณภาพ.....	172
	6.1 ด้านสภาพพื้นที่และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของประชากร	174
	6.2 ด้านวัฒนธรรมชุมชน.....	175
	6.3 ด้านการมีส่วนร่วมและการระดมทางการเมือง.....	178
	6.4 ด้านการสื่อสารและการรับรู้ข่าวสาร.....	180
	6.5 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต.....	182
	6.6 ด้านการเมืองท้องถิ่นและความขัดแย้ง.....	182
	6.7 ด้านความไว้วางใจทางการเมืองที่ประชาชนมีต่อ อบต.	184
7	บทสรุป	
	ในส่วนของการวิจัยในปริมาณ.....	192
	ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	195
	การยืนยันกรอบความคิดและสมมติฐาน.....	196
	ข้อค้นพบและประเด็นวิพากษ์.....	198
	ข้อเสนอแนะ.....	207

	หน้า
รายการอ้างอิง	209
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตารางท้ายบท	225
ภาคผนวก ข ดัชนีตัวชี้วัด	235
ภาคผนวก ค แบบสอบถามในการวิจัย	239
ภาคผนวก ง โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎี(แบบเต็มรูป)	249
ภาคผนวก จ. แผนที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการศึกษา	250
ภาคผนวก ฉ. ผลข้อมูลทางสถิติ	260

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	จำนวน อบต.ที่จะทำการศึกษาแยกตามภาค.....	12
ตารางที่ 2.1	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง	55
ตารางที่ 2.2	ปัจจัยเหตุที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและ การมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	70
ตารางที่ 3.1	อบต.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแยกตามพื้นที่.....	78
ตารางที่ 3.2	มาตรวัดไลเคิทพร้อมค่าวัดที่ใช้วัดทัศนคติและพฤติกรรมการเมือง..	83
ตารางที่ 4.1	เปรียบเทียบโครงสร้างทางกายภาพของ อบต.ที่ทำการศึกษา.....	130
	จำนวน 2 กลุ่ม	
ตารางที่ 4.2	แสดงภูมิรัฐศาสตร์ทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ศึกษา.....	136
	แยกตามภาค	
ตารางที่ 5.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง	140
ตารางที่ 5.2	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรทัศนคติทางการเมืองจำแนก รายชื่อแยกตามระดับองค์การบริหารส่วนตำบล.....	137
ตารางที่ 5.3	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านของตัวแปรทัศนคติทาง การเมืองแยกตามระดับขององค์การบริหารส่วนตำบล.....	138
ตารางที่ 5.4	ค่าสถิติพื้นฐานด้านการแสดงออกทางการเมือง.....	140
ตารางที่ 5.5	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการแสดงออกทางการเมืองในแต่ละด้าน ตามแยกตามระดับองค์การบริหารส่วนตำบล.....	140
ตารางที่ 5.6	ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น.....	141
ตารางที่ 5.7	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นแยกตาม ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล	142
ตารางที่ 5.8	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางการเมืองแยกตามระดับ องค์การบริหารส่วนตำบล.....	143
ตารางที่ 5.9	ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง.....	146
ตารางที่ 5.10	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านของตัวแปรความไว้วางใจ ทางการเมือง.....	146
ตารางที่ 5.11	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในตัวแปรแฝงสถานภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคมและตัวแปรทุนทางสังคม.....	152

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5.12 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบด้าน การสื่อสารทางการเมือง องค์ประกอบความรู้ทางการเมืองและ องค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมือง.....	154
ตารางที่ 5.13 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบความ ไว้วางใจทางการเมือง.....	155
ตารางที่ 5.14 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบด้านการ ระดมทางการเมืองและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	157
ตารางที่ 5.15 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง และตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	163
ตารางที่ 5.16 ค่าอิทธิพลระหว่างทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมือง.....	166
ตารางที่ 5.17 ค่าอิทธิพลระหว่างทุนทางสังคม การระดมทางการเมืองและการมี ส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมือง.....	168
ตารางที่ 7.1 ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ทำการศึกษาแยกตามตัวแปร.....	197

สารบัญญภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ 2.1	ปัจจัยองค์ประกอบของความไว้วางใจทางการเมือง.....	43
แผนภาพที่ 2.2	แบบจำลองแสดงลำดับชั้นของความเกี่ยวข้องทางการเมือง.....	51
แผนภาพที่ 2.3	ปัจจัยองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	53
แผนภาพที่ 2.4	ปัจจัยองค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง.....	58
แผนภาพที่ 2.5	ปัจจัยองค์ประกอบของการระดมทางการเมือง.....	61
แผนภาพที่ 2.6	ปัจจัยองค์ประกอบของทุนทางสังคม.....	66
แผนภาพที่ 2.7	ปัจจัยองค์ประกอบของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมการเมือง	70
แผนภาพที่ 2.8	โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎีระหว่างตัวแปรที่มีต่อ ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง...	74
แผนภาพที่ 3.1	ตัวอย่างโมเดลสมการโครงสร้างแบบเต็มรูป.....	93
แผนภาพที่ 3.2	แผนที่ประเทศไทยแสดงจังหวัดเป้าหมายที่เป็นตัวแทนภาค..	96
แผนภาพที่ 3.3	ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการ เก็บข้อมูลตัวอย่าง.....	97
แผนภาพที่ 5.1	โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันในตัวแปรแฝงสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม และตัวแปรแฝงทุนทางสังคม.....	151
แผนภาพที่ 5.2	โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบด้านการสื่อสาร ทางการเมือง องค์ประกอบความรู้ทางการเมือง และองค์ประกอบ ด้านทัศนคติทางการเมือง.....	153
แผนภาพที่ 5.3	โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบความไว้วางใจทาง การเมือง.....	155
แผนภาพที่ 5.4	โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบด้านการระดมทาง การเมืองและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	156
แผนภาพที่ 5.5	โมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเต็มรูป.....	159
แผนภาพที่ 5.6	โมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประหยัด.....	161
แผนภาพที่ 5.7	โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎี.....	164
แผนภาพที่ 5.8	โมเดลแสดงค่าอิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการทดสอบ	164
แผนภาพที่ 5.9	โมเดลแสดงอิทธิพลแบบประหยัดภายหลังทดสอบ.....	165
แผนภาพที่ 6.1	โมเดลประยุกต์แสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทาง การเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	191

สารบัญญภาพ(ต่อ)

	หน้า
แผนภาพที่ 7.1 แบบจำลองความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทาง การเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย.....	206

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนกนุมิ

	หน้า
แผนกนุมิที่ 4.1 โครงสร้างองค์กรบริหารส่วนตำบลตาม พ.ร.บ.สภาตำบล และองค์กรบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537.....	100
แผนกนุมิที่ 4.2 โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ อบต.ตาม พ.ร.บ.สภาตำบล และ องค์กรบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542.....	101
แผนกนุมิที่ 4.3 รายได้ขององค์กรบริหารส่วนตำบล	104

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

สภาพทั่วไป

การเมืองในระบบประชาธิปไตย ได้รับการคาดหวังจากประชาชนว่าจะเป็นระบบการปกครองที่จะทำให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต สนองต่อความต้องการ และลดความขัดแย้งภายในสังคมอันประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ให้น้อยลงได้ ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการเสนอความต้องการของแต่ละฝ่ายผ่านกระบวนการถกเถียงเจรจา ต่อรอง ประนีประนอมทางการเมืองเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และคัดเลือกตัวแทนของแต่ละฝ่ายซึ่งเป็นที่ไว้วางใจให้เข้ามาทำหน้าที่แทนตนในกระบวนการทางการเมือง กลไกต่างๆ ภายใต้ระบอบนี้ ไม่ว่าจะเป็นสถาบัน กระบวนการ และรัฐบาล ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้ความต้องการของประชาชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้นได้รับการตอบสนองอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมชาติซึ่งนับว่าเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy)

ภายใต้ระบอบนี้ สถาบันทางการเมืองจะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน รัฐบาลประชาธิปไตยจำเป็นต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และต้องสามารถสร้างความมั่นใจทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนได้ ฉะนั้น การตัดสินใจของรัฐบาลจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมวลสมาชิกในระบบการเมือง รัฐบาลจึงเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีพันธกิจทางการเมืองต่อประชาชน และมีสิทธิอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ทั้งยังจะต้องผูกพันตนเองให้สามารถสนองตอบข้อเรียกร้องของประชาชนที่ได้ให้ความไว้วางใจและตัดสินใจเลือกตนขึ้นมาให้มีและใช้อำนาจในการปกครอง (Aberbach & Walker, 1970 : 1199) อันจะเป็นไปตามสัญญาประชาคมที่มีต่อกันอีกด้วย

ระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตย ไม่สามารถจะคงอยู่ได้ในระยะยาวหากปราศจากซึ่งการสนับสนุนของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะความไม่พอใจอาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม หรืออาจจะส่งผลต่อการจำกัดคนไม่ดีที่มีอำนาจอยู่ให้ออกไปจากระบบการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เช่น ประชาชนจะรู้สึกไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐบาลหรือผู้นำที่มีต่อสถานการณ์หนึ่งๆ และจะนำไปสู่การแพร่กระจายความไม่ไว้วางใจในรัฐบาลอันจะนำไปสู่การต่อต้านและเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงได้ หากปัญหานั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในระยะยาว หรืออาจทำให้ประชาชนเกิดความเมินห่างทางการเมือง (alienation) เลยกี่ได้ ความไม่พอใจเป็นสัญญาณเริ่มต้นที่จะบอกได้ว่าระบบการเมืองจำเป็นต้องปรับตัวและความสามารถของรัฐบาลในการที่จัดการกับความขัดแย้งดังนั้น ในช่วงเวลาที่เกิดมีความไม่ไว้วางใจสูง แสดงว่า ความต้องการของประชาชนส่วนนั้น

ไม่ได้รับการตอบสนอง เป็นตัวชี้วัดถึงความไม่พอใจในคุณภาพชีวิตที่พวกเขากำลังประสบอยู่ (Miller, 1974: 951) รวมถึงความสามารถและความสำเร็จของผู้นำที่กำลังดำเนินไปอีกด้วย (Citrin, 1974) ดังที่ de Tocqueville เห็นว่า “รัฐประชาธิปไตยนั้นจะถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความไว้วางใจ” (Inglehart, 1997: 188)

ทฤษฎีประชาธิปไตยให้ความสำคัญต่อการยินยอมโดยใจสมัครในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการผูกพันทางการเมืองและความชอบธรรม รัฐบาลประชาธิปไตยต้องสร้างการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ต้องสร้างความเท่าเทียมทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงออก สร้างความรับผิดชอบของผู้นำ และการปกป้องสิทธิของปัจเจกชน ซึ่งการที่จะให้สิ่งเหล่านี้บรรลุผลสำเร็จได้ ผู้นำและประชาชนจะต้องมีความเข้าใจร่วมกัน และมีความไว้วางใจระหว่างกันมากกว่าที่จะใช้เพียงอำนาจขู่บังคับหรือตัดสินตามลำพัง (Citrin, 1974: 989) งานที่ศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนตั้งอยู่บนรากฐานของการสนับสนุนที่กว้างขวางและยั่งยืนของประชาชน ประชาธิปไตยที่ขาดรากฐานของความชอบธรรมย่อมตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงระบบการเมือง โดยเฉพาะกลไกเชิงสถาบันที่ไร้ประสิทธิภาพในการสนองตอบต่อความคาดหวังของประชาชนเป็นระยะเวลานานสามารถทำให้ผู้นำสูญเสียความชอบธรรมได้ เพราะนอกจากจะทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจต่อการดำเนินงานของรัฐบาลแล้ว ยังอาจนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาต่อระบบการเมืองไปจนถึงระดับระชาคมการเมืองได้ ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายต่อชีวิตความเป็นอยู่ในระบบการเมืองเป็นอย่างยิ่ง (Klingemann, 1994 cited in Norris, 1999: 32-33; Fuchs and Klingemann, 1995: 3)

ความไว้วางใจนั้น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏให้เห็นจากงานเขียนของนักปรัชญาการเมืองอย่าง Thomas Hobbes ที่เห็นว่า ประชาชนต้องการรัฐบาลเพื่อรักษาระเบียบในสังคมเพื่อช่วยให้เราสามารถมีชีวิตที่ดีได้ และคาดหวังไว้ว่าจะไม่ถูกล่วงละเมิดจากผู้อื่น ดังนั้นประชาชนจึงต้องไว้วางใจประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในสถาบันการเมือง(ที่ทำหน้าที่ปกครองพวกเขา) ส่วน John Locke เห็นว่า ประชาชนต้องให้ความไว้วางใจรัฐบาล ถ้ารัฐบาลทำงานได้ดี แต่ความไว้วางใจจะลดลงถ้ารัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพดีพอ เมื่อนั้นสังคมมีสิทธิที่จะเรียกอำนาจกลับคืนมาจากผู้ปกครองได้ (Hardin, 1995: 22)

ระดับความไว้วางใจในรัฐบาล จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นับแต่ตัวผู้นำ รัฐบาล รวมไปถึงสถาบันทางการเมืองด้วย และมีอิทธิพลต่อนโยบายและยุทธวิธีอื่นๆ ที่รัฐบาลจะจัดให้มีขึ้น ได้มีงานศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประชาธิปไตยในสองลักษณะพบว่า เมื่อระดับของความไว้วางใจสูง ผู้มีอำนาจสามารถที่จะสร้างข้อผูกพันใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นและถ้าประสบผลสำเร็จก็ยิ่งจะเพิ่มการสนับสนุนในตัวผู้นำให้มากขึ้น แต่หากระดับของความไว้วางใจต่ำและลดน้อยลง ผู้มีอำนาจอาจพบว่าเป็นความ

ยากลำบากในการสร้างข้อผูกพันและปกครองให้เกิดประสิทธิภาพได้ ซึ่งระดับของความไว้วางใจและความจงรักภักดีนี้ย่อมแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประเทศและจำนวนทางเลือกที่เปิดโอกาสให้แก่รัฐบาล และอันตรายของความแตกแยกทางการเมือง ดังนั้น การกระจายความไว้วางใจท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายนั้นจึงมีผลกระทบสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบายรัฐบาลที่แตกต่างกัน การตระหนักถึงความสำคัญของความไว้วางใจดังกล่าว จะทำให้ผู้นำสามารถปรับใช้ยุทธศาสตร์ในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้สนับสนุนตนได้มากขึ้น (Gamson, 1968: 45-46)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งในการกำหนดเสถียรภาพทางการเมือง เพราะเป็นส่วนประกอบของการสนับสนุนทางการเมืองที่จะทำให้เกิดช่องว่างของระบบการเมือง เมื่อต้องประสบกับความยุ่งยากในการที่จะดำเนินงานทางการเมืองได้อย่างทันท่วงที (Tianjian Shi, 2001: 401) และเนื่องจากประชาธิปไตยมีพื้นฐานที่ขับเคลื่อนไปได้ภายใต้กลไกเชิงสถาบัน และเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่านักการเมืองจะประพฤติตนให้เป็นที่น่าไว้วางใจทางการเมือง¹ เมื่อความเชื่อมั่นในสถาบันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผสมผสานความรู้สึกของประชาชนให้เข้ากับพฤติกรรมนักการเมือง ดังนั้น ความรู้สึกไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อทั้งตัวนักการเมือง และสถาบันการเมือง จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ

แม้ว่า ความยั่งยืนของประชาธิปไตยจะมีรากฐานอยู่ที่การสนับสนุนจากประชาชนที่ต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นสำคัญ แต่ก็มีข้อถกเถียงในกลุ่มนักทฤษฎีประชาธิปไตยอยู่ว่า ความไว้วางใจที่ว่านี้ควรจะเป็นความไว้วางใจประเภทใด ระหว่างความไว้วางใจทางสังคมหรือความไว้วางใจทางการเมือง และ/หรือจำเป็นต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน ซึ่งก็มีข้อมูลในเชิงประจักษ์ที่สามารถยืนยันได้ว่า ความไว้วางใจทั้งสองประเภทนั้น มีความสัมพันธ์ต่อกัน (Agger, Goldenstein and Pearl, 1961) และได้มีความพยายามในการศึกษาถึงเงื่อนไขในการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในช่วงหลังยุคสงครามเย็นในหลายประเทศที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม (Almond & Verba, 1963; Coleman, 1988; Diamond, 1992; Putnam, 1993; Peltzman, 1980) ในระยะแรกของการศึกษานั้นมักจะให้ความสำคัญไปที่การสร้างสถาบันทางการเมือง โดยมอง

¹ จรูญ สุภาพ (2519) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า ในสังคมอเมริกันประชาชนส่วนใหญ่เชื่อในรูปแบบและเชื่อในรัฐบาลแบบที่มีกระบวนการพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งในบรรดาประเภทของผู้แทนราษฎร 4 แบบอันประกอบไปด้วย 1) แบบเป็นตัวอย่าง (sample) 2) แบบผู้ส่งข่าว (messenger) 3) แบบรับใช้เขตเลือกตั้ง (trustee) และ 4) แบบนายหน้า (broker) นั้น ผู้แทนราษฎรแบบที่ 3 จะเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงและปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนได้ดีที่สุด และเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับแนวความคิดหรือระบอบการปกครองหรือรัฐบาลแบบที่มีกระบวนการพิจารณาตัดสินใจ (government by deliberation) (จรูญ สุภาพ, 2519: 413-414)

ว่า จะเป็นรากฐานของการเปลี่ยนรูปแบบทางการเมืองที่สำคัญ จนกระทั่งในช่วงทศวรรษที่ 1990 ซึ่งนับเป็นการเข้าสู่ความรุ่งเรืองของประชาธิปไตยกลับปรากฏว่า แม้ว่าจะได้มีการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นโดยสมบูรณ์แล้ว แต่ก็ไม่สามารถทำให้ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นได้รับการยอมรับหรือประสบผลสำเร็จอย่างเต็มที่ ในทางกลับกันมีการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นว่าจะสามารถสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงไร จึงได้มีการศึกษาประเด็นปัญหาของประชาธิปไตยในมิติเชิงพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะยังไม่มีหลักฐานชัดเจนที่จะชี้ชัดได้ถึงวิกฤติของประชาธิปไตย แต่มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าความไว้วางใจและการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย รวมถึงตัวผู้นำนั้นลดน้อยลงลงอย่างมีนัยสำคัญ (Lipset and Schneider, 1987; Weatherford, 1992; Lockerbie, 1993; Anderson and Guillory, 1997; Inglehart, 1997; Nye et al.; 1997) ประชาชนได้สูญเสียความเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมือง (Crozier et al., 1975; Rose, 1980a; Lipset and Schneider, 1983; Rothstein, 2001) อันจะส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Fuchs and Klingemann, 1995: 1)

วิกฤติศรัทธาของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นอยู่ได้เกิดการขยายตัวไปทั่วทุกมุมโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปอเมริกา และยุโรปตะวันตก² จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของประชาธิปไตยตะวันตก (western democracy) ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไป³ (Dalton, 1988: 235) และนำมาสู่การตั้งข้อสงสัย

² ในสหรัฐอเมริกา ความไว้วางใจในรัฐบาลเริ่มลดลงในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นไป ในปี ค.ศ. 1979 Jimmy Carter ได้กล่าวว่า “วิกฤติของความเชื่อมั่นเป็นการคุกคามพื้นฐานต่อประชาธิปไตยอเมริกัน” เป็นที่น่าสังเกตว่า วิกฤติของความไว้วางใจจะลดลงเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น ความขัดแย้งเรื่องสิทธิพลเรือน, การสู้รบในสงครามเวียดนาม, คดีวอเตอร์เกต, สงครามเกาหลี, และการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง ความไม่ไว้วางใจในรัฐบาลอเมริกันมาถึงจุดต่ำสุดในปี ค.ศ. 1980 ส่วนในอังกฤษ ความไว้วางใจเริ่มลดลงในช่วงทศวรรษที่ 1970 และในฝรั่งเศส เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1981 Russell J. Dalton (1988) เห็นว่า การลดลงของความไว้วางใจทางการเมืองในกลุ่มประชาชนตะวันตกเป็นความจริงที่ต้องยอมรับ

วิกฤติศรัทธาของประชาธิปไตยตะวันตก ได้มาถึงจุดสูงสุดในช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง วิกฤติความชอบธรรม (legitimation crisis) วิกฤติของการปกครอง (the governability crisis) (Brittan 1975; King 1975, inter alia) และวิกฤติของประชาธิปไตย (the crisis of democracy) (Crozier, Huntington and Wataneki 1975, inter alia) อ้างถึงใน Klingemann, Hans Dieter and Dieter Fuchs, 1995: 45-48)

³ ความไม่ไว้วางใจในรัฐบาลได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22 ในปี ค.ศ. 1958 เป็นร้อยละ 45 ในปี ค.ศ. 1972 (Citrin, 1974 :989) ความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองอเมริกัน ได้ลดลงจากร้อยละ 48 ในปี ค.ศ. 1966 เหลือร้อยละ 28 ในปี ค.ศ. 1987 อ้างถึงใน Dalton, 1988 : 45-48

ว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะยังคงอยู่ต่อไปได้หรือไม่ ในขณะที่กำลังสูญเสียความเชื่อมั่น ศรัทธาและการสนับสนุนไปในหมู่ประชาชน (Listhaug and Wilberg, 1995; Fuchs, Guidorssi and Svensson, 1995; Thomassen, 1995) นอกจากนี้ยังคงมีการถกเถียงกันมากกว่าทำอย่างไร จึงจะทำให้ประชาธิปไตยที่มีอยู่แล้วเกิดความเข้มแข็ง นักวิชาการบางท่านเห็นว่า จำเป็นต้อง ปฏิรูประบบเสียใหม่โดยต้องเพิ่มกลไกประชาธิปไตยทางตรงเข้าไปในบริบทเชิงสถาบันของ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นอยู่ (Fuchs and Klingemann, 1995: 420) ทำให้เกิดมี แนวคิดในการสร้างทฤษฎีประชาธิปไตยแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าควบคุม กำกับได้อย่างใกล้ชิดและไม่เป็นการมอบอำนาจให้กับตัวแทนอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเกินไป ได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) ประชาธิปไตยแบบเข้าร่วม (associative democracy) ประชาธิปไตยแบบแสดงเจตนาหรือร่วมหารือ (deliberative democracy) ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนให้เห็นว่า ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนกำลังถูกท้าทายโดยความไม่มีประสิทธิภาพของตัวมันเอง นักรัฐศาสตร์บางท่านเห็นว่า ความต้องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีสาเหตุมาจากประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจต่อระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน จนนำไปสู่การ เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองในหลายประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ระบบการเมืองที่เป็นอยู่เดิมอีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง การกระจาย อำนาจหรือปรับปรุงระบบราชการที่มีอยู่เดิม ล้วนมีเป้าหมายเพื่อดึงการสนับสนุนของ ประชาชนให้กลับคืนมา เพราะประชาชนจะเข้าร่วมทางการเมืองสูงขึ้นหากพวกเขารู้สึกเชื่อมั่น หรือไว้วางใจต่อรัฐบาลที่ปกครองอยู่ ซึ่งในบรรดาประเทศเหล่านั้น ประเทศไทยก็เป็น ประเทศหนึ่งที่มีพัฒนาทางการเมืองดังจะเห็นจากการปฏิรูปทางการเมือง จนกระทั่งนำมาซึ่ง การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อปี พ.ศ.2540 เกิดมีการปฏิรูปโครงสร้าง อำนาจและการกระจายอำนาจในหลายส่วนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการเมืองท้องถิ่น

ความสำคัญของปัญหา

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นว่า การเมืองประชาธิปไตยแบบตัวแทนในระดับ โลกอยู่ในภาวะวิกฤติและถูกมองว่าไม่สามารถสร้างความไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นให้แก่ ประชาชน โดยเฉพาะในแง่ของการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนซึ่งมีมากขึ้น เรื่อยๆ ในบริบทของพหุสังคมประชาธิปไตย ดังนั้น เมื่อลดระดับการวิเคราะห์มาอยู่ใน ระดับประเทศ โดยหันย้อนกลับมามองพัฒนาการของประชาธิปไตยในประเทศไทย พบว่า การเติบโตของกระแสประชาธิปไตยได้ก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องให้รัฐบาลกระจายอำนาจมา เป็นระยะๆ และมีการถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการเรื่อยมา อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้

อำนาจของผู้เ้า และการรวมศูนย์อำนาจของรัฐและระบบราชการ จนกระทั่งเมื่อเกิด ความรุนแรงทางการเมืองขึ้นในปี พ.ศ.2535 และประชาชนเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะเหนือฝ่ายเผด็จการทหาร แนวความคิดในการปฏิรูปทางการเมืองจึงได้เริ่มขึ้นจนกระทั่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 อันนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการปฏิรูปกลไกประชาธิปไตยขึ้นใหม่ กลไกอำนาจในหลายส่วนได้ถูกปฏิรูปเสียใหม่โดยเฉพาะในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือว่าการปฏิวัติรากฐานของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ได้เกิดมีแนวทางการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมีแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจประกาศออกมาเป็นกฎหมายเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 โดยได้รับการคาดหวังว่า ประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนมากขึ้น เป็นเหตุให้สถาบันทางการเมืองได้ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ในหลายระดับ

สถาบันหนึ่งที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการกระจายอำนาจและกิจกรรมอันเหมาะสมต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งพบว่าได้กลายเป็นโครงสร้างอำนาจที่สำคัญในกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น และทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของท้องถิ่นไปเปลี่ยนแปลงไป

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของไทยรวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเห็นพ้องกันว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ของระบบประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชาติให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพ จึงต้องพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงเข้มแข็งก่อน ดังนั้น การปฏิรูปการเมืองที่ได้กระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้กำหนดให้รัฐต้องให้ความสำคัญกับท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นโดยได้พยายามสร้างความเป็นอิสระให้แก่ท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการปกครอง บริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ ประกอบกับการที่รัฐได้กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งกำหนดดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2546 นั้น เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนอย่างเต็มที่ดำเนินการบริหารปกครองย่านชุมชนการเมืองของตนเองให้เป็นไปตามลักษณะวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และความต้องการภายในกลุ่มของตน และมีแนวโน้มว่าลักษณะของการปกครองท้องถิ่นไทยในอนาคตอันใกล้กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ลักษณะของการเมืองท้องถิ่น (local politics) ชัดเจนมากขึ้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, สุจิต บุญบงการ และไมเคิล เนลสัน, 2539)

การเมืองในระดับท้องถิ่น (local politics) จึงเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองให้มีความเป็นประชาธิปไตย (democratization) มากยิ่งขึ้น โดย

ท้องถิ่นต้องมีอำนาจอิสระในการดำเนินงานทางการเมืองได้ตามสมควร เพราะประชาธิปไตยมีจุดเริ่มต้นที่ประชาชนที่จะต้องรู้และเข้าใจในหลักการปกครองตนเอง จึงจะทำให้พัฒนาการเมืองไปสู่การเมืองในระดับสูงขึ้นไปได้ รัฐจะต้องพัฒนาให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น และมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา นอกจากนี้การเมืองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันที่ฝึกสอนประชาชนให้เข้าใจถึงกระบวนการและกลไกของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งเป็นสถาบันทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น การเมืองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพจึงมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และการที่จะทำให้การปกครองท้องถิ่นเป็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการปกครองที่ดี (good governance) ซึ่งต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากประชาชนในการเป็นตัวแทนจัดระเบียบการปกครองดังกล่าว ดังที่ Lucian W.Pye (1965: 95) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันกล่าวไว้ว่า “การรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่ดีจะต้องมีความสามารถคบค้ากันได้ และต้องมีค่านิยมไว้วางใจกันได้”

การที่สามารถทราบถึงความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล จึงน่าจะเป็นดัชนีที่จะบ่งชี้ถึงการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองท้องถิ่นยุคหลังปฏิรูปการเมือง อันจะนำไปสู่ความชอบธรรมของตำแหน่งผู้นำทางการเมือง รวมถึงความมีเสถียรภาพของระบบการเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะหากประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นหรือไม่ไว้วางใจต่อการทำงานของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับที่สูงพอแล้ว ก็อาจนำไปสู่ความไม่พอใจที่เพิ่มขึ้นจนส่งผลให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองขึ้นได้ ซึ่งเห็นได้จากการแสดงถึงความต้องการหรือการเรียกร้องของประชาชนผ่านประชาธิปไตยทางตรงเพิ่มมากขึ้น และการเข้าร่วมทางการเมืองแบบรุนแรงอื่นๆ (Kornhauser, 1960: 237-238) ดังที่ปรากฏออกมาให้เห็นเป็นระยะๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านความขัดแย้งในเรื่องของนโยบายการพัฒนาชุมชน ปัญหาความเป็นธรรมการเดินขบวนขับไล่ประธาน อบต.ที่ไม่บริหารงานด้วยความโปร่งใส เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน⁴ ปัญหาความไม่เข้าใจกฎหมายของเจ้าหน้าที่

⁴ จากสถิติของกรมการปกครอง ในช่วงเวลา 2 ปีเศษ (ตั้งแต่ ม.ค. 2540 ถึง ส.ค. 2542) มีเรื่องร้องเรียนเข้ามาถึงส่วนกลางเกี่ยวกับการบริหารงานของ อบต.ที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริต เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายเงิน ตลอดจนการปฏิบัติงานไม่ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับ รวมประมาณ 538 เรื่อง คิดเป็นข้าราชการส่วนภูมิภาค ร้อยละ 7 ซึ่งยังไม่รวมถึงการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และเรื่องที่ร้องเรียนไปยังสำนักงานป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะมีข่าวการทุจริตประทุติมิชอบ และการร้องเรียนการบริหารงานของ อบต.ทั่วประเทศมากขึ้นทุกวัน

อบต. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอบต.กับหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เป็นสถาบันการเมืองท้องถิ่นใหม่ที่มีอำนาจในการปกครองตนเอง มีอิสระในการบริหารด้วยตนเองภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ยังกำหนดให้ อบต.มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่น คือ

1. เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคระดับท้องถิ่น
2. มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของราชการบริหารส่วนกลางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่ได้รับการถ่ายทอดจากส่วนกลาง
3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ในการพิจารณาริเริ่มโครงการทั้งในและนอกเขตพื้นที่ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

อบต.จึงเป็นสถาบันการเมืองที่มีความสำคัญในการจัดสรรผลประโยชน์และบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นกลไกเชิงสถาบันตัวใหม่ของรัฐที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางตรงในการเรียกร้องและให้การสนับสนุนทางการเมือง และเป็นสถาบันที่พวกเขาจะฝากความหวังว่าจะสามารถทำให้ภารกิจที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ดำเนินการดังกล่าวข้างต้นเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพตามศักยภาพของท้องถิ่นที่พึงจะมีและเอื้ออำนวยให้ นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงคณะผู้บริหารของฝ่ายบริหารของ อบต. จะต้องได้รับความไว้วางใจว่าจะสามารถทำงานตอบสนองต่อความต้องการของพวกเขาได้ ความใกล้ชิดระหว่างอบต. ตัวแทนประชาชน และเจ้าหน้าที่ของ อบต. กับประชาชนที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นตัวเชื่อมจะทำให้ประชาชนมองเห็น รับรู้ และเข้าใจต่อสภาพปัญหา ระบบการทำงาน และเกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อระบบ อบต.

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละท้องถิ่นว่าจะส่งอิทธิพลต่อกันหรือไม่ อย่างไร เมื่อพิจารณาในบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยจะศึกษาในแง่ของปัจจัยเชิงอิทธิพลที่มีต่อตัวแปรทั้งสอง จึงได้กำหนดเป็นคำถามในการวิจัยว่า

1. ประชาชนที่อยู่ภายใต้บริบทการเมืองท้องถิ่นที่แตกต่างกันมีความไว้วางใจต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะรัฐบาลท้องถิ่นแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2. ปัจจัยใดมีผลต่อการสร้างความรู้สึกรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละท้องถิ่น

3. ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละท้องถิ่น มีความสัมพันธ์หรือส่งอิทธิพลต่อกันหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาว่า ปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล
2. เพื่อศึกษาว่า ความไว้วางใจทางการเมืองของบุคคลและการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่งอิทธิพลต่อกันหรือไม่ อย่างไร
3. เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

โดยหากสามารถหาตัวชี้วัดที่วัดได้ถึงองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรได้ จะทำให้การวัดตัวแปรมีความชัดเจนและลุ่มลึกมากขึ้น ทั้งยังจะทำให้การหาความสัมพันธ์และค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรมีความน่าเชื่อมั่นมากขึ้นอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันจะทำให้ทราบว่าการวัดตัวแปรมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เป็นผลจากอะไร สอดคล้องหรือแย้งกับแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยทางตะวันตกหรือไม่ อย่างไร หรือจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองที่ต่างออกไปในลักษณะเช่นไร ดังนั้น จึงพอที่จะคาดหมายได้ว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นได้ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว เคลื่อนไหวทางการเมืองได้มากขึ้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้จริงหรือไม่ และประชาชนในท้องถิ่นให้ความไว้วางใจต่อองค์การบริหารส่วนตำบลได้มากน้อยเพียงใด

สมมติฐานในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญไปที่บริบททั้งทางสังคมและการเมืองในท้องถิ่นที่จะนำไปเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการสร้างความรู้สึกรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองอันจะมี

ผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบเหตุผลต่างๆ แล้ว สามารถกำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ต้นทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. การสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. ความรู้ทางการเมืองมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การระดมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. ทักษะคติทางการเมืองมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
7. ความไว้วางใจทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ส่งอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรที่นำเข้ามาศึกษาหลายตัวด้วยกัน ผู้วิจัยจึงจะใช้ชื่อเรียกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวแปรภายนอก (Exogeneous variables) และตัวแปรภายใน (Endogeneous variables) ไว้ดังนี้

ตัวแปรภายนอก ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล และ ต้นทุนทางสังคม สำหรับในงานวิจัยนี้ จะใช้แทนด้วยสัญลักษณ์ KSI

ตัวแปรภายใน ได้แก่ การสื่อสารทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง การระดมทางการเมือง ทักษะคติทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง สำหรับในงานวิจัยนี้ จะใช้แทนด้วยสัญลักษณ์ ETA

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะมุ่งเน้นที่สถาบันการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 5 ระดับด้วยกัน โดยคำนวณจากรายได้ของท้องถิ่นที่จัดเก็บได้เป็นหลัก และเนื่องจากจำนวน อบต.ที่เป็นกลุ่มประชากรมีเป็นจำนวนมากถึง 6,397 แห่งเศษ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเปรียบเทียบในแง่โครงสร้างองค์กรให้มากที่สุดตามความมุ่งหมาย จึงจะทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกจังหวัดเป้าหมายก่อน จากนั้นจึงมาแบ่งกลุ่ม อบต.เป็น 2 ระดับชั้นใหญ่ แล้วจึงค่อยนำมาเข้ากรรมวิธีสุ่มเลือก อบต.ที่จะทำการเก็บข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้น เทคนิคการสุ่มตัวอย่างที่ใช้จึงเป็นการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multiple sampling) โดยทำการจัดกลุ่มจังหวัดที่มี อบต.ครบทั้ง 5 ระดับ หรือเพื่อให้สามารถจัดได้อย่างน้อย 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มอบต.ชั้น 1 และ ชั้น 2 และกลุ่มอบต.ชั้น 3,4 และ 5 เหตุที่จำแนกออกเป็น 2 กลุ่มย่อยเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า โครงสร้างของอบต.ในระดับ 1 มีโครงสร้าง รายได้ และจำนวนบุคลากรใกล้เคียงกับชั้น 2 ส่วน อบต.ระดับชั้น 3, 4 และ 5 ก็也将มีความคล้ายคลึงในระดับที่ใกล้เคียงกัน⁵ หลังจากนั้นจึงใช้หลักการสุ่มแบบง่าย(random sampling) เพื่อทำการสุ่มจังหวัดเป้าหมายให้เป็นตัวแทนของแต่ละภาค ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นการเลือก อบต.กลุ่มตัวอย่าง จะทำการแยก อบต.ออกเป็น 2 กลุ่ม ของแต่ละจังหวัด แล้วจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เพื่อเลือก อบต.ที่จะทำการเก็บข้อมูลประชากรวิจัย

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ จึงจะทำการศึกษาท้องถิ่นรวม 5 ภาคๆ ละ 1 จังหวัด จังหวัดละ 2 กลุ่ม ได้แก่ อบต.ในระดับชั้น 1-2 และ ชั้น 3-5) ซึ่งจากการจัดกลุ่มจังหวัดที่มี อบต.ครบทุกระดับชั้นแล้ว สามารถแจกแจงกลุ่มจังหวัดที่จะทำการสุ่มตัวอย่าง อบต.เป้าหมายได้ดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วยจังหวัดนครนายก, นครปฐม,นนทบุรี, ปทุมธานี, สระบุรี พระนครศรีอยุธยา,ลพบุรี, สมุทรปราการ, และสมุทรสาคร

⁵ ชั้น 1 รายได้ 20 ล้านขึ้นไป มี 4 ส่วนงานหลัก 8 หน่วยงานย่อย เจ้าหน้าที่ อบต. ไม่เกิน 21 ตำแหน่ง

ชั้น 2 รายได้ 12- 20 ล้านขึ้นไป มี 3 ส่วนงานหลัก 5 หน่วยงานย่อย เจ้าหน้าที่ไม่เกิน 12 ตำแหน่ง

ชั้น 3 รายได้ 6-12 ล้าน มี 3 ส่วนงานหลัก ไม่มีหน่วยงานย่อย เจ้าหน้าที่ อบต.ไม่เกิน 6 ตำแหน่ง

ชั้น 4 รายได้ 3-6 ล้าน มี 3 ส่วนงานหลัก ไม่มีหน่วยงานย่อย เจ้าหน้าที่ อบต.ไม่เกิน 4 ตำแหน่ง

ชั้น 5 รายได้ 3 ล้านลงมา มี 3 ส่วนงานหลัก ไม่มีหน่วยงานย่อย เจ้าหน้าที่ อบต. ไม่เกิน 3 ตำแหน่ง

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, ระยอง และจันทบุรี
ภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่, เชียงราย, ลำพูน, ลำปาง และ
นครสวรรค์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา, ขอนแก่น,
อุบลราชธานี และร้อยเอ็ด

ภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดภูเก็ต, สงขลา, นครศรีธรรมราช, ยะลา, ระนอง

คิดเป็น อบรม.ที่ต้องทำการเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 10 แห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรได้ดีและมีความเป็นไปได้ รายละเอียดของจำนวน อบรม.ที่จะศึกษาปรากฏตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1.1 จำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะทำการศึกษาแยกตามภาค

ท้องถิ่น ระดับ อบรม.	ภาคกลาง (แห่ง)	ภาคตะวันออก แห่ง	ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ (แห่ง)	ภาคเหนือ (แห่ง)	ภาคใต้ (แห่ง)
ชั้น 1-2	1	1	1	1	1
ชั้น 3-5	1	1	1	1	1

วิธีการศึกษา

แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีและแนวความคิดในเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตของปัญหาการวิจัย อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและตำราในห้องสมุด (documentary research) และระบบสารสนเทศทั้งในและระหว่างประเทศ(internet) ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยสร้างความชัดเจนในการสร้างกรอบแนวความคิดการวิจัย และเป็นฐานในการพัฒนาแนวคิดในเรื่องที่กำลังศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ส่วนที่สองจะเป็นการวิจัยสนาม (field research) ใน 2 ลักษณะ คือ การใช้แบบสอบถาม(questionnaires) และการสัมภาษณ์ (interview) โดยการใช้แบบสอบถามจะเป็นการวัดทัศนคติ (attitude test) และสภาพความเป็นจริงทั่วไปในระดับบุคคล โดยใช้การวัดแบบ Likert Scale เพื่อวัดทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนปัจจัยที่คาดว่าจะมีผล

ในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การประเมินผลการทำงานของ อบต. ความไว้วางใจทางการเมือง วัฒนธรรมภายในชุมชน การสื่อสารทางการเมือง การระดมทางการเมืองและความรู้ทางการเมือง ส่วนการสัมภาษณ์จะไปทำการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน เจ้าหน้าที่ อบต. โดยจะสุ่มเลือกเฉพาะ อบต. ในแต่ละระดับที่แตกต่างกัน จำนวน 2 แห่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเชิงลึกต่อระบบการทำงาน สภาพการณ์ที่เป็นจริง โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประชากรวิจัยในด้านต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบว่า ปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดความรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล และปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ทราบว่า ในแต่ละพื้นที่ การที่ประชาชนจะรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจนั้นมีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร
3. สามารถนำตัวแบบความสัมพันธ์ที่ได้ไปใช้ในการทดสอบความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองระดับชาติและสถาบันการเมืองอื่นได้

หน่วยการวิเคราะห์

การศึกษาในครั้งนี้ มีหน่วยการวิเคราะห์อยู่ที่ อบต. ในแต่ละท้องถิ่น โดยศึกษาในระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ จะทำการเก็บข้อมูลกับประชาชนในหมู่บ้านซึ่งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต. ที่ทำการศึกษา ซึ่งจะทำการเทียบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจาก จำนวนประชากรในภาพรวม คือ ประมาณ 100,000 คน แบ่งออกเป็น 10 อบต. ๆ ละ 100 คน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่าง รวม 10 แห่ง คิดเป็นประชากรที่จะต้องทำการเก็บข้อมูลจำนวนไม่เกิน 1,000 คน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

การเมือง(politics) หมายถึง กระบวนการในการใช้อำนาจหน้าที่แบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ซึ่งสังเกตได้จากการทำความเข้าใจว่า “ใคร ได้อะไร เมื่อไร และได้มา

อย่างไร ซึ่งหากจะพิจารณาในเชิงระบบได้แก่ กระบวนการที่องค์การทางการเมืองใช้อำนาจหน้าที่แปลงผันความต้องการและการสนับสนุนของประชาชนไปสู่ผลิตผลในเชิงการตัดสินใจ เลือกนโยบาย มาตรการ แนวทาง และระเบียบข้อบังคับต่างๆ ไปใช้ในการแบ่งสรรทรัพยากรให้แก่ประชาชนในระบบนั้นๆ ในการศึกษาี้ การเมืองส่วนท้องถิ่นหมายรวมถึงทั้งรูปแบบทางด้านโครงสร้าง อำนาจ และหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย โดยในการศึกษาี้ จะมุ่งเน้นเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)

การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local politics) หมายถึง การปกครองในท้องถิ่น 6 รูปแบบ คือ เทศบาล สุขาภิบาล อบต. อบจ. เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร โดยในการวิจัยนี้จะเน้นศึกษาเฉพาะรูปแบบ อบต. เท่านั้น

องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. (Tambon Administrative Organization) คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นแบบหนึ่งถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2499 และถูกยกเลิกโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 อบต.ได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 โดยราษฎรเลือกตั้งผู้แทนแต่ละหมู่บ้านเข้าไปเป็นสมาชิกสภา อบต. และมีบทบาทกว้างขวางขึ้นตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust) หมายถึงทัศนคติหรือความไม่เอียงที่เกิดจากการประเมินขั้นพื้นฐานที่บุคคลมีต่อรัฐบาล ซึ่งจะพิจารณาครอบคลุมอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านผลงานหรือนโยบาย กระบวนการและตัวบุคคล ว่าอบต.ที่กำลังถูกพิจารณาอยู่นั้นได้ดำเนินการตามที่สมควรตามความคาดหวังของประชาชนหรือไม่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพ, ความซื่อสัตย์, ความสามารถ และความเป็นธรรม รวมไปถึงความไว้วางใจต่อตัวระบบการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้นด้วย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมของบุคคลในชุมชนที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของท้องถิ่นหรือรัฐบาล ซึ่งมีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคมโดยมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เต็มเวลาและเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ อีกทั้งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะสำเร็จหรือไม่ หรืออาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเดินขบวนประท้วงหรือชุมนุมเรียกร้อง การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ การรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง การร้องเรียนด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรในเรื่องสาธารณะ การติดตามข่าวสารทางการเมืองหรือการพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง รวมไปถึงการนิ่งเฉยต่อเรื่องราวทางการเมือง

โครงสร้างทางการเมือง (political structure) หมายถึง องค์ประกอบในความเป็นสถาบันการเมือง ซึ่งเป็นตัวกำหนดกรอบการกระทำ หรือพฤติกรรมแสดงออกของปัจเจกบุคคลที่ทำหน้าที่หรือแสดงบทบาทอยู่ในสถาบันการเมืองนั้น อาจแสดงออกในรูปของกฎระเบียบที่ไม่เป็นทางการ หรือกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น ระเบียบการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับชุมชน เป็นต้น แต่ในงานนี้จะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะองค์ประกอบในเชิงประจักษ์ที่ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างในแง่มุมมองขององค์กร อันได้แก่ จำนวนหน่วยงาน จำนวนบุคลากร ระดับรายได้ที่จัดเก็บจากเงินภาษีอากร กลไกประชาธิปไตยทางตรง เป็นต้น

วัฒนธรรมทางการเมือง(political culture) หมายถึง แบบของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคคลในทางการเมือง อันเป็นผลมาจากกระบวนการกล่อมเกลางานการเมืองและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ และมีผลกระทบบต่อการรับรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่าที่มีต่อระบบการเมือง

ความไว้วางใจทางสังคม(social trust) หมายถึง ความไว้วางใจในระดับพื้นฐานของแต่ละชุมชน อันประกอบไปด้วย ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชน และความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่

ทุนทางสังคม (social capital) หมายถึง วัฒนธรรมของความไว้วางใจและความร่วมมืออันจะทำให้เกิดการกระทำรวมหมู่ที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันประกอบไปด้วย 1) การเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมชุมชน 3) ระดับของความไว้วางใจทางสังคม และ 4) แบบของบรรทัดฐานหรือลักษณะค่านิยมขนบธรรมเนียมในชุมชนหนึ่งๆ สำหรับในงานวิจัยนี้จะใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นค่านิยมหลักของท้องถิ่นที่ศึกษา

ลิสเรล(LISREL) มีความหมายแยกเป็นสามนัย นัยแรก หมายถึงโมเดลการวิจัยที่มีความสำคัญสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ นัยที่สองหมายถึงภาษาที่ใช้ในการเขียนคำสั่งในสองภาษาสำหรับโปรแกรมลิสเรล และนัยที่สามหมายถึงโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ตัวแปรแฝง (latent or unobserved variables) หมายถึง ตัวแปรสังกัปเชิงสมมติฐาน(hypothetical variables) ที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงแต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่แสดงผลออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ สามารถจะประมาณค่าได้จากการนำกลุ่มตัวแปรสังเกตได้ที่เป็นตัวบ่งชี้มาวิเคราะห์องค์ประกอบ(factor analysis) จะใช้สัญลักษณ์รูปวงกลมหรือวงรีแทนตัวแปรแฝง ซึ่งในงานนี้จะประกอบไปด้วย ตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน ตัวแปรประเภทนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ตัวแปรองค์ประกอบ

ตัวแปรสังเกตได้ (observed or manifest variables) หมายถึง ตัวแปรพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ จะใช้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าแทนตัวแปรสังเกตได้

แนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้

แนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดที่ว่าด้วยสำนักคิดในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลมาเป็นฐานความคิดในการใช้อธิบายถึงที่มาของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของบุคคล และแนวคิดเรื่องการสนับสนุนทางการเมืองของ David Easton(1965,1975) ในการอ้างอิงไปใช้กับเรื่องความไว้วางใจทางการเมือง และนำแนวความคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมือง ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง ทูทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงตัวแบบความสัมพันธ์เหล่านี้กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งทั้งความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ให้เป็นตัวแปรภายในที่ต้องการหาคำตอบว่าในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างไร และตัวแปรทั้งสองตัวนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่อย่างไร โดยจะใช้ตัวแปรด้านสถานภาพทางสังคมการเมืองของบุคคล และตัวแปรต้นทุนทางสังคม เป็นตัวแปรภายนอกซึ่งคาดว่าจะเป็นที่มาในทางอ้อมของตัวแปรตามทั้งสองตัวดังกล่าว มาใช้สร้างเป็นตัวแบบความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล

สำหรับการศึกษาเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทการเมืองท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า กรอบการวิเคราะห์ของ Kenneth Newton and Pippa Norris(1999) ซึ่งมองความรู้สึกเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมืองผ่านแนวคิด 3 สำนักคิดหลัก น่าจะช่วยอธิบายความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง ทั้งในระดับบุคคลและระดับสถาบันได้ อันจะมีผลไปยังการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ได้แก่

1. ตัวแบบในแง่ของจิตวิทยาสังคม (The Social-Psychological Model)

สำนักคิดนี้มองความไว้วางใจและความเชื่อมั่นว่าเป็นลักษณะพื้นฐานของบุคลิกภาพของมนุษย์แต่ละคน โดย Erikson(1950) เห็นว่า ความรู้สึกถึงความดีที่อยู่ภายในจิตใจ ซึ่งก็คือ การไว้วางใจในผู้อื่นและตนเอง และการมองโลกในแง่ดีจะเป็นตัวกำหนดความไว้วางใจในระดับพื้นฐาน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เองจะมีอิทธิพลต่อลักษณะเชิงพฤติกรรมอีกหลายๆ อย่าง (Allport 1961; Cattell, 1965) ส่วน Rosenberg (1956, 1957) กลับโต้แย้งว่า ความรู้สึกไว้วางใจในบุคคล และความเชื่อที่ว่าประชาชนจะร่วมมือกันเป็นพื้นฐาน และมีแนวโน้มว่าจะช่วยเหลือคนอื่นๆ ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดความไว้วางใจในคนอื่น เพราะแต่ละคนจะมองโลกในแง่ดีและเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ร่วมมือรวมถึงการไว้วางใจ หรือไม่ เกิดจากเหตุการณ์ที่ส่งผลในทางจิตใจในอดีตและถูกก่อตัวขึ้น ส่วนคนที่มองโลกในแง่ร้ายก็เป็นผลมาจากประสบการณ์ส่วนตัวในชีวิตของพวกเขา คนกลุ่มหลังนี้จึงค่อนข้างที่จะปกป้องตัวเองหรือแปลกแยกออกไป ไม่ไว้วางใจและระมัดระวังบุคคลอื่น และมองโลกในแง่ร้ายรวมถึงประชาชนและนักการเมืองทั่วไป ในมุมมองนี้ ความไว้วางใจจึงเป็นประสบการณ์ของบุคคลที่มีต่อโลกทางการเมืองที่สังเกตเห็นได้

ข้อถกเถียงที่มีต่อเรื่องความไว้วางใจทางการเมือง Oscar W.Gabriel (1997) ได้เน้นไปที่สมมุติฐานของแนวทางจิตวิทยาสังคม โดยมองเพียงแค่ความแตกต่างระหว่างความไว้วางใจผู้อื่นกับความไม่เชื่อมั่นเท่านั้น โดยไม่ได้อธิบายถึงความหมายแต่อย่างใด ซึ่งตามความเห็นของ Easton(1965: 447) แล้ว การที่มีความไว้วางใจ หมายความว่า สมาชิกในสังคมรู้สึกว่าการกระทำของพวกเขาจะยังได้รับความใส่ใจอยู่ แม้ว่าผู้ที่มีอำนาจนั้นจะเปิดเผยในรายละเอียดของกระบวนการพิจารณาเพียงบางส่วนก็ตาม แนวคิดนี้จึงมีข้อจำกัดที่ค่อนข้างจะชัดเจนว่า ยากที่จะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่ความไว้วางใจของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แนวทางนี้จึงเน้นหนักไปที่ลักษณะของแต่ละบุคคล และไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมในฐานะที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม

2. ตัวแบบในแง่สังคมและวัฒนธรรม(The Social and Cultural Model)

สำนักคิดนี้เป็นแนวคิดทางสังคมวิทยาที่เห็นว่า ความสามารถที่จะไว้วางใจผู้อื่นและดำรงความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนเป็นผลผลิตของประสบการณ์ทางสังคมและกระบวนการกลมกลืนทางสังคม (socialization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็สมาชิกในสมาคมอาสาสมัครของสังคมสมัยใหม่ ทฤษฎีนี้จึงต้องมองย้อนกลับไปแนวคิดของ Alexis de Tocqueville และ John Stuart Mill ซึ่งเน้นไปที่ความสำคัญของการผูกพันทางสังคมในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ประชาธิปไตย นักคิดร่วมสมัยหลายคนก็เห็นสอดคล้องกันว่า ความไว้วางใจ, การพึ่งพาและเปลี่ยนระหว่างกัน และความร่วมมือกันเป็นความสามารถของสังคมในการที่จะเสริมสร้างลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย (Bellah, et al., 1985) โดยมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของการสร้างสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะร่วมมือหรือให้ความสนใจในเรื่องความไว้วางใจหรือวัฒนธรรมว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยที่สันติและมีเสถียรภาพ (Almond and Verba 1963; Inglehart 1990, 1997a; Ostrom 1990; Newton 1997; Rose, et al.1998)

แนวคิดนี้จึงโต้แย้งในสาระสำคัญว่า ประสบการณ์และสถานการณ์ในชีวิตของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่สูงขึ้น การมีส่วนร่วมในชุมชนภายใต้วัฒนธรรมแบบร่วมมือกัน และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมแบบอาสาสมัคร จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือทางสังคม, ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการพึ่งพากันระหว่างบุคคล ในทางกลับกันสิ่งเหล่านี้ก็จะช่วยสร้างสถาบันและองค์กรทางสังคมที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จ รวมไปถึงสถาบันและกลุ่มของรัฐซึ่งประชาชนสามารถให้ความมั่นใจได้ในอีกด้านหนึ่งนั้น สถาบันและองค์กรเหล่านี้ก็จะช่วยสร้างความไว้วางใจ, ความร่วมมือ, การพึ่งพาระหว่างกัน และความเชื่อมั่นในสถาบันอื่นๆ ด้วย

กล่าวโดยสรุปคือ มีความสัมพันธ์ในเชิงสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างรูปแบบของประชาชนที่แสดงความรู้สึกไว้วางใจและมั่นใจในด้านหนึ่ง และองค์กรและสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นจริง อาจคาดหวังได้ว่า

ประชาชนที่แสดงทัศนคติไว้วางใจต่อผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะแสดงความเชื่อมั่นในสถาบันสาธารณะ และเกี่ยวข้องกับสมาคมอาสาสมัคร รวมถึงกิจกรรมความร่วมมือทางสังคมในรูปแบบอื่นๆ

3. ตัวแบบในแง่ผลงานของสถาบัน(The Institutional Performance Model)

สำนักคิดนี้ เน้นไปที่ผลงานและการดำเนินงานของรัฐบาลในฐานะที่เป็นกุญแจที่จะเข้าใจถึงความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล โดยเห็นว่า ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นไม่ได้เป็นบุคลิกภาพของบุคคลหรือเป็นผลผลิตโดยตรงของสภาพทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยหรือทุนทางสังคมที่ได้รับการพัฒนาแล้ว แต่เป็นการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองจึงมีลักษณะที่กระจายอยู่ท่ามกลางรูปแบบบุคลิกภาพที่หลากหลาย และรูปแบบทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป สถาบันของรัฐที่ดำเนินงานอย่างดีก็จะสามารถได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน ส่วนสถาบันที่ดำเนินงานไม่ดีหรือไม่มีประสิทธิภาพก็จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจและความเชื่อมั่นต่ำ

ซึ่งจากทั้งสามสำนักคิด Norris ได้ใช้ในการทดสอบดูความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ความไว้วางใจทางสังคม และการดำเนินงานของรัฐบาลในระดับรัฐ-ชาติ(nation-states)ประชาธิปไตยที่แตกต่างกันใน 3 ลักษณะ พบว่ามีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างความไว้วางใจทางสังคมกับความไว้วางใจในรัฐบาล และสถาบันของรัฐ ความไว้วางใจทางสังคมจะช่วยสร้างสถาบันทางสังคมและการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันสถาบันทางสังคมและการเมืองก็จะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความไว้วางใจทางสังคมด้วย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะบูรณาการทั้ง 3 ตัวแบบเข้าด้วยกันในการสร้างโมเดลการวิจัย โดยเห็นว่า ตัวแบบที่มองความเชื่อมั่นและความไว้วางใจผ่านผลงาน และ/หรือ การดำเนินงานของรัฐบาล น่าจะเป็นตัวแบบหลักที่สามารถนำมาใช้วัดความรู้สึกไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อบต. ซึ่งเป็นเป้าหมายที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ ส่วนลักษณะของผู้นำก็จะส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกของประชาชนทั้งในแง่ตัวผู้บริหารของ อบต. และภาพลักษณ์ของ อบต. ในภาพรวม ส่วนตัวแบบทางสังคมและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของสถาบันและตัวแบบในแง่จิตวิทยาสังคม จะมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมและความรู้สึกของประชาชนในทางอ้อม โดยจะมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น และเมื่อประชาชนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้นก็จะมีโอกาสได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น เห็นถึงสภาพปัญหาและสามารถรวบรวมความต้องการของกลุ่มเสนอต่อฝ่ายบริหารได้มากขึ้นเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ หากกรรมการบริหาร อบต. ไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องของประชาชนได้ ก็จะส่งผลให้ระดับความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อตัวผู้ดำรงตำแหน่งในอบต.เปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกัน

ฉะนั้น แนวทางการอธิบายทั้งสามแนวทางข้างต้นจะช่วยอธิบายทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นได้พอสมควร

ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

หลังปี 1970 แนวคิดในเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองหลังพยายามจะชี้ให้เห็นถึงวิกฤติของรัฐบาลและผู้นำภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านความรู้สึกไม่ไว้วางใจในประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาล และความชอบธรรมของผู้นำ โดยแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ในช่วงนั้นได้ให้ความสนใจไปที่การยอมรับและการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและระบบการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยเห็นว่า ความไว้วางใจทางการเมืองนั้นมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกับแนวคิดในเรื่องการสนับสนุนทางการเมือง ซึ่งงานหลายชิ้นพยายามจะชี้ยืนยันสนับสนุนแนวคิดของ Easton ที่มองว่าการสนับสนุนมีทั้งระดับทั่วไป(diffuse) และระดับเฉพาะ(specific) โดยเห็นว่า ความไว้วางใจทางการเมืองนั้นเป็นการวัดความรู้สึกที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลและตัวผู้นำ รวมถึงการดำเนินงานของรัฐบาล และได้แยกให้การสนับสนุนแบบทั่วไป ซึ่งมีความหมายถึงตัวระบบ เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ได้แก่ งานของ Citrin(1974), Muller and Jukam(1977) and Seligson(1982), Cook(1979), Finkel (1987), Caldeira and Gibson(1992) แต่เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งในระดับตัวบุคคลและระดับโครงสร้าง เพื่อดูปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรที่สนใจในครั้งนี้ ดังนั้น การที่จะมองความไว้วางใจทางการเมืองไปที่ส่วนใดส่วนหนึ่งโดยละเอียดที่จะไม่ให้ความสนใจกับอีกส่วนหนึ่งอาจเป็นผลทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเกิดเป็นความสัมพันธ์แฝงขึ้นได้ (spurious relation) ซึ่งพบว่างานทางสังคมศาสตร์ในชั้นหลัง ก็พยายามจะชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มในการประนีประนอมกันระหว่างตัวโครงสร้างและตัวผู้กระทำต่างก็มีอิทธิพลต่อกันได้มากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา (J.Donald Moon) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า แนวคิดเรื่องความไว้วางใจของ Miller(1974), Miller, Goldenberg and Erbring(1979), Paker and Davidson(1979) , William(1985), Hibbing and Patterson(1994) และ Hetherington (1998) ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของตัวสถาบันการเมืองและผู้นำทางการเมือง ว่าต่างก็มีอิทธิพลหรือส่งผลกระทบต่อกัน น่าจะช่วยเพิ่มมิติและอธิบายแนวคิดในเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองให้ครอบคลุมรอบด้านมากยิ่งขึ้น

นั่นคือ ความไว้วางใจทางการเมืองไม่อาจกำหนดได้โดยการวัดความรู้สึกที่ประชาชนมีรัฐบาลเพียงส่วนเดียว เนื่องจากรัฐบาลทำงานภายใต้โครงสร้างของสถาบันทางการเมือง ซึ่งประกอบไปด้วยกฎหมาย และแบบธรรมเนียมอื่นๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อันจะเป็นตัวกำหนดให้ปัจเจกบุคคลต้องดำเนินงานไปภายใต้เกณฑ์ที่ชัดเจนผ่านกระบวนการวิธีการและนโยบายที่ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในสถาบันนั้นผลิตออกมาให้ประชาชนได้รับรู้

และประเมินการทำงานอีกด้วย ในขณะที่ตัวรัฐบาลเองซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลหลายกลุ่มก็เป็นตัวแสดงหลักที่ทำให้เกิดความเป็นสถาบันขึ้นเช่นกัน (Richard F.Fenno, Jr., 1975: 278)

การประนีประนอมระหว่างตัวโครงสร้างกับผู้กระทำได้ถูกนำเสนอให้เห็นเด่นชัดอีกครั้งในงานของ Fuchs and Klingemann (1995) ซึ่งพยายามจะหาคำอธิบายการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน (citizens) กับรัฐ (state) ที่กำลังดำเนินไปภายใต้ระบอบประชาธิปไตยตะวันตกในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมา ผ่านแนวคิดที่ว่าด้วยความสอดคล้องกัน (concept of congruence) ที่เห็นว่าสามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 ระดับ คือ ความสอดคล้องในระดับล่าง (lower level) ได้แก่ กระบวนการทางการเมืองซึ่งจะถูกควบคุมโดยความสอดคล้องในระดับที่สูงกว่า (higher level) อันได้แก่ โครงสร้างของระบบรัฐบาล โดยเฉพาะความสอดคล้องในระดับกระบวนการทางการเมืองนั้น จะถูกดำเนินไปโดยตัวแสดงที่มีความชำนาญเฉพาะ เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล หรือนักการเมือง และหากว่าตัวแสดงเหล่านี้สามารถทำได้ พวกเขาก็ได้ทำให้เกิดความพอใจสมควรแก่ความรับผิดชอบตามเกณฑ์ของประชาธิปไตยที่พึงจะประสงค์ ในขณะที่เดียวกันก็จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในระดับที่เหมาะสม สิ่งนี้เองจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งสำหรับหน้าที่ในกระบวนการประชาธิปไตย ที่ดำเนินไปภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชนกับรัฐ ทั้งสองระดับ จึงมีโอกาที่จะทำให้เกิดระดับของความไม่พอใจน้อยไปจนถึงความไม่พอใจที่มากขึ้น เหตุผลที่น่าเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนสมมติฐานนี้ นั่นคือ ประการแรก เนื่องจากทรัพยากรที่รัฐบาลจะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินนโยบายมีอยู่อย่างจำกัด ประการที่สอง เนื่องจากการนำนโยบายอันใดอันหนึ่งไปปฏิบัติย่อมเป็นการตัดโอกาสนโยบายอื่นๆ ไปในตัว (Fuchs and Klingemann, 1995) แนวคิดดังกล่าวนี้จึงน่าจะช่วยสนับสนุนกรอบแนวความคิดที่มีความจำเป็นต้องมองความไว้วางใจของประชาชนผ่านความรู้สึกที่มีต่อทั้งผู้นำ รัฐบาล และสถาบันการเมืองที่กำลังให้ความสนใจเป็นอย่างดี

การศึกษาครั้งนี้ ได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้ามาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ในแง่ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลผ่านการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยได้วางกรอบแนวความคิดไว้ว่า ตัวแปรภายนอกอันประกอบด้วยปัจจัยในด้านจิตสำนึกทางการเมือง ปัจจัยในเชิงคุณลักษณะตัวบุคคล และปัจจัยในด้านต้นทุนทางสังคมซึ่งเป็นเรื่องของสภาพทางสังคมวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยส่งผ่านตัวแปรตามในด้านของความรู้ทางการเมือง การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการระดมทางการเมือง ส่วนรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ว่าด้วยการตรวจสอบทฤษฎีและสำรวจวรรณกรรม

จากนั้นเมื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 8 ให้อยู่ในรูปของตัวแบบเชิงเหตุผลแล้ว จะยืนยันกรอบแนวความคิดที่สร้างขึ้นด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์โมเดล

ลิสเรล (LISREL) มาช่วยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในรูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ว่า โมเดลที่สร้างขึ้นจะสอดคล้องกับการความสัมพันธ์ตามทฤษฎีหรือไม่ หากไม่ตรงจะปรับแก้โมเดลไปในทิศทางอย่างไร

จากนั้นจะเป็นการทดสอบโมเดลที่ทดสอบได้ด้วยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เข้ามาประกอบยืนยันข้อมูลในเชิงเทคนิคที่ได้วิเคราะห์แล้ว เพื่อให้มีน้ำหนักในการอธิบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งจะให้เห็นภาพความสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงโครงสร้างอีกด้วย

การนำเทคนิคดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง มีส่วนช่วยทำให้การหาความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรเหตุกับตัวแปรผลในงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งเป็นไปในเชิงปฏิฐานนิยม(positivism) มีลักษณะเข้าใกล้ความเป็นจริงในเชิงสังคมนิยม (realism)อันจะทำให้ทฤษฎีและแนวความคิดทางการเมืองพัฒนาเข้าสู่ความเป็นศาสตร์มากขึ้น

การนำเสนองานวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 7 บท เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ประกอบไปด้วย

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 ประมวลแนวคิดทฤษฎีและปรัทัศน์วรรณกรรม
- บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย
- บทที่ 4 สภาพโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองขององค์กรบริหารส่วนตำบล
- บทที่ 5 ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง:
รูปแบบความสัมพันธ์ในเชิงปริมาณ
- บทที่ 6 ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง:
รูปแบบความสัมพันธ์ในเชิงคุณภาพ
- บทที่ 7 บทสรุป

บทที่ 2

ประมวลแนวคิดทฤษฎี และปริทัศน์วรรณกรรม

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงแนวคิดทฤษฎีเพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อันได้แก่ แนวคิดความไว้วางใจทางการเมือง แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดการระดมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมือง ทั้งจะได้วางกรอบการวิเคราะห์สำหรับการวิจัย โดยมุ่งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ต่อการสร้างโมเดลการวิจัยและรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้

การศึกษาทางรัฐศาสตร์หลังศตวรรษ 1970 ได้หันมาให้ความสนใจกับแนวทางด้านพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อตัว การสร้างความเข้มแข็งและการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองให้กับระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ โดยพบว่ามักจะมีตัวแปรหรือปัจจัยหลายตัวที่เข้ามาเกี่ยวข้องและมีผลต่อการกำหนดความมีเสถียรภาพของประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นในแง่มุมมองของด้านเศรษฐกิจ, ด้านวัฒนธรรม สถาบันการเมือง รวมไปถึงสภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนโดยทั่วไป งานของ Almond & Verba (1963), Inglehart (1990) และ Diamond, Linz & Lipset (1989) รวมถึง Coleman(1988), Putnam (1993,1995) พยายามชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่พัฒนาการของประชาธิปไตย ไม่เพียงเพราะว่าจะทำให้มวลชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเท่านั้น แต่ทำให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอีกด้วย โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องทุนทางสังคม(social capital) ซึ่งนักรัฐศาสตร์ตะวันตกมองว่า มีส่วนช่วยให้เกิดประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพได้ แม้ว่าการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในอดีตอาจเริ่มต้นจากการเรียกร้องของกลุ่มหรือผู้นำที่มีความสามารถ หรือการเข้ายึดครองรัฐโดยชาติตะวันตก แต่ในระยะยาวแล้ว ปัจจัยด้านวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงให้ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากข้อสังเกตที่ได้รับการหยิบยกมาพูดถึงกันในหมู่นักวิชาการแถบละตินอเมริกา และเอเชียตะวันออก

ในงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น มีข้อสรุปที่พอจะอนุมานได้ว่าความไว้วางใจ(trust)ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความรุ่งเรืองของสถาบันการเมืองแบบประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงระดับของความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างระดับของความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่เกิดท่ามกลางสมาชิกในสังคม กับเสถียรภาพของประชาธิปไตย ในช่วง 1972-1997 แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลที่ยาวนานพอที่จะดูถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างวัฒนธรรมกับตัวสถาบันเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงยังไม่อาจที่จะสันนิษฐานได้ว่า สถาบันจะทำให้เกิดความไว้วางใจ หรือความไว้วางใจจะเป็นตัวสร้างความเป็นสถาบัน อย่างไรก็ตามพอจะ

คาดหมายได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างต่างมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนต่อกันในบริบทสังคมการเมืองที่มีเสถียรภาพ

Robert Putnam(1995) ให้ข้อเสนอที่น่าสนใจต่อการเมืองระบอบประชาธิปไตยว่า รัฐบาลจะดำรงอยู่ได้ด้วยความเป็นชุมชนของพลเมือง (civic communities) กล่าวคือ เป็นรูปแบบความร่วมมือทางสังคมที่มีฐานอยู่บนความไว้วางใจ, ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานและเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน (Putnam,1995: 66-67) ดังนั้น ความไว้วางใจทางการเมืองในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมการเมือง จึงมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการของประชาธิปไตย

ความไว้วางใจทางการเมืองในเชิงปรัชญาการเมือง

“... ปวงชนจะต้องเป็นผู้ตัดสิน เพราะใครเล่าจะเป็นผู้ตัดสินว่า ผู้ดูแลผลประโยชน์ของตนหรือผู้แทนของตน ทำงานดีหรือไม่ และทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือเปล่า ถ้าไม่ใช่ตัวคนที่เป็นผู้มอบความไว้วางใจเอง ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะดังกล่าวจะต้องยังคงมีอำนาจที่จะปลดผู้ดูแลผลประโยชน์ของตน ในกรณีที่ผู้นั้นไม่ทำตามหน้าที่ ถ้าที่กล่าวมานี้มีเหตุผลน่าเชื่อถือในกรณีของปัจเจกบุคคล ทำให้จึงจะไม่มีเหตุผลในกรณีสำคัญที่สุดที่เกิดกับประโยชน์สุขของคนนับล้าน และเป็นกรณีที่ความเลวร้ายเกิดขึ้นใหญ่หลวงกว่า ถ้าไม่ได้มีการป้องกันเอาไว้และเป็นการแก้ไขยากลำบากเหลือ สิ้นเปลือง และเป็นอันตราย” (John Locke, 1965: 476 อ้างใน อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย,2537: 337-338)

งานเขียนของนักปรัชญาการเมืองอย่าง Thomas Hobbes และ John Locke ได้หยิบยกประเด็นเรื่องความไว้วางใจว่าเป็นจุดกำเนิดสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมอบอำนาจในการปกครอง Hobbes เห็นว่า ประชาชนต้องการรัฐบาลเพื่อรักษาระเบียบในสังคมเพื่อช่วยให้เราสามารถมีชีวิตที่ดีได้ และคาดหมายได้ว่าจะไม่ถูกล่วงละเมิดจากผู้อื่น ดังนั้น ประชาชนจึงต้องไว้วางใจประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในสถาบันทางการเมืองที่จะมาปกครองพวกเขา ส่วน Locke เห็นว่า อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติเป็นอำนาจที่ได้รับมอบจากชุมชนการเมือง เป็นอำนาจที่เกิดจากความไว้วางใจ (fiduciary power) และใช้อำนาจดังกล่าวตั้งรัฐบาลโดยให้อำนาจและสิทธิแก่บุคคลคนหนึ่ง ดังนั้น อำนาจของรัฐจึงมีขอบเขตที่ถูกจำกัดเพียงเพื่อเป้าประสงค์ที่เหมาะสม ผู้ใช้อำนาจดังกล่าวมีสิทธิอำนาจเฉพาะเพียงที่ได้รับ ความไว้วางใจเท่านั้น หากเปรียบเทียบความไว้วางใจเป็นเสมือนเงินกองทุนที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมหนึ่ง ผู้ได้รับความไว้วางใจก็ไม่มีสิทธิที่จะใช้เงินในกองทุนนั้นไปเพื่อการอย่างอื่น (Parry, 1976:130-131) หากมิใช่เพื่อเจ้าของผู้มอบความไว้วางใจให้นั่นเอง

ประชาชนจะให้ความไว้วางใจต่อรัฐบาล หากรัฐบาลทำงานได้ดี แต่เมื่อรัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพดีพอ หรือใช้อำนาจไปเพื่อการส่วนตัวไม่คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ เมื่อนั้นสังคมมีสิทธิที่จะเรียกอำนาจกลับคืนจากผู้ปกครองได้ (Hardin, 1995 : 22) ในประเด็นที่ว่าประชาชนควรจะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ หากไม่มีอะไรที่แตกต่างกันแล้วระหว่างการไว้วางใจรัฐบาลกับการไว้วางใจบุคคลแล้ว ประชาชนไม่สามารถจะไว้วางใจรัฐบาลได้ เนื่องจากไม่มีหลักประกันใดที่จะมารับรอง ดังนั้น การที่จะป้องกันการใช้อำนาจให้เป็นไปตามครรลองอันชอบธรรมนั้น David Hume จึงได้เสนอว่า ควรจะต้องออกแบบสถาบันของรัฐบาลให้เกิดความเหมาะสม เพื่อให้ช่วยปกป้องผลประโยชน์ของเรา แม้ว่าสถาบันนั้นจะมีคนไม่ดีร่วมอยู่บ้าง สถาบันต่างๆ จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อให้มีผลในการจัดการกับปัญหาของการขาดปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้อื่น หรือในภาวะที่ต้องพึ่งพาอาศัยระหว่างกันเพื่อให้เราสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างดี (Hardin,1995: 28 ; Keohane, 2001)

ภายใต้กระบวนการประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ถูกดำเนินโดยรัฐบาลนั้น แม้ว่าประชาชนไม่สามารถจะคาดหวังได้ว่าจะรู้จักผู้แทนของพวกเขา หรือตัวแทนของระบบราชการที่ปกครองพวกเขา(Hardin,1995: 29) และไม่สามารถที่จะเชื่อมั่นได้ว่า สถาบันของรัฐที่พวกเขายอมเชื่อฟังคำสั่งนั้นจะสามารถปกป้องผลประโยชน์หรือให้ประโยชน์แก่พวกเขาได้อย่างเต็มที่หรือไม่ แต่ภายใต้เงื่อนไขของการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันแล้ว สถาบันยังคงเป็นที่พึ่งสำหรับประชาชนในการที่จะได้รับโอกาสของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้นอยู่กับว่าผู้ดำเนินการแทนสถาบันเหล่านั้นจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้มากน้อยเพียงใด (Hobbes[1951] 1967 ;Keohane 1984; Keohane and Nye[1977]2001 cf: Robert O. Keohane, 2001: 1) ด้วยเหตุนี้ หากต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืน ความไว้วางใจและความจงรักภักดีต่อกฎเกณฑ์จำเป็นที่จะต้องถูกสร้างให้เกิดขึ้น (ชัชอนันต์ สมุทวณิช,2542: 16)

วัฒนธรรมของความไว้วางใจ

ระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตยจะไม่สามารถจะคงอยู่ในระยะยาวได้ หากปราศจากซึ่งการสนับสนุนของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะความไม่พอใจอาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมหรืออาจจะส่งผลต่อการจำกัดคนที่ไม่เหมาะสมออกไปผ่านกระบวนการทางการเมือง ความไม่พอใจที่มีต่อสถานการณ์หนึ่งๆ สามารถนำไปสู่การแพร่กระจายความไม่ไว้วางใจในรัฐบาลอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ในอีกด้านหนึ่งนั้น ความไม่ไว้วางใจเป็นสัญญาณเตือนได้ถึงกรณีที่ระบบการเมืองจำเป็นต้องปรับตัวและประสิทธิภาพของรัฐบาลในการที่จัดการกับความขัดแย้ง ดังนั้น ในช่วงเวลาที่เกิดมีความไม่ไว้วางใจสูง จึงแสดงถึง ความต้องการของประชาชนส่วนนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง และจะเป็นตัวชี้วัดถึงความไม่พอใจในคุณภาพชีวิตที่พวกเขากำลังประสบอยู่ (Miller, 1974: 951)

พลังของประชาชนหรือประชาสังคม (civil society) จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการทำให้เกิดความสำเร็จของกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ประชาธิปไตย ความเป็นปึกแผ่นของสังคมหรือทุนทางสังคม (social capital) ได้ กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเข้าร่วมทางการเมืองอันส่งผลให้กลไกประชาธิปไตยเกิดการขับเคลื่อนอย่างเต็มที่ (Putnam, 1993 ; Norris, 2001) และในบรรดางานที่กล่าวถึงในชั้นหลังนี้ มักจะให้ความสนใจไปที่ความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อระบบที่เป็นอยู่ในขณะนั้นว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

จากการศึกษาพัฒนาการของประชาธิปไตยในตะวันตก พบว่า ปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้การปกครองของประเทศใดประเทศหนึ่งบรรลุไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักกฎหมาย(rule of law) หลักความเป็นธรรม (equity) การที่ผู้นำและมวลชนสามารถสร้างความสมานฉันท์ (consent) และร่วมมือกันสร้างชาติได้สำเร็จ ความมีประสิทธิภาพของรัฐบาลในการจัดระเบียบในสังคม (social organization) และสามารถระดมทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเสมอหน้ากัน ทั้งยังจะต้องพัฒนาระบบการเมืองและสถาบันการเมืองให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนในสังคมได้อย่างทั่วถึง ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม และสนับสนุนต่อการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การออกเสียงเลือกตั้งหรือพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาของสังคมให้แก่รัฐบาล นอกจากนี้ คนส่วนใหญ่ในสังคมยังต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย¹ ได้แก่ มีความเชื่อและความคิดอ่านที่มีเหตุผล เป็นต้น (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2527: 16-18) และการที่จะพัฒนาประชาชนและสถาบันสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชน เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน กลุ่มอาชีพและหน่วยการปกครองย่อย ซึ่งเป็นสังคมการเมืองขั้นพื้นฐาน วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นก่อน

ความหมายและลักษณะของความไว้วางใจ (Meaning and figuration of trust)

ความหมายของ ความไว้วางใจ (Trust) ที่ปรากฏใน Oxford English Dictionary ได้ถูกอธิบายว่า เป็นความเชื่อมั่น (confidence) ความเชื่อถือหรือมั่นใจ (reliance) ในคุณสมบัติหรือสัญลักษณ์บางอย่างของบุคคลหรือสิ่งของหรือความจริงของประโยค ซึ่งยึดโยงอยู่กับความเชื่อที่แฝงอยู่กับความเชื่อถือที่เกิดขึ้นตามความต้องการของเรา (Giddens, 1990: 30) ส่วนใน Webster Dictionary ได้ให้ความหมายว่า เป็นความเชื่อถือที่รับรองใน

¹ ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ยึดมั่นในศักดิ์ศรี ความเสมอภาคของบุคคล และเคารพในเสรีภาพของผู้อื่น เคารพในกติกาประชาธิปไตย สนใจการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความไว้วางใจในผู้อื่น และวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2527: 16-18)

ความซื่อสัตย์ของอีกคนหนึ่ง โดยนัยความหมายนี้ ความไว้วางใจ จึงเป็น อารมณ์ความรู้สึกหรือเป็นความประสงค์ (Held, 1984: 64-65)

นักวิชาการได้พูดถึงความไว้วางใจในทัศนะที่ต่างกันออกไป บางท่านมองว่าความไว้วางใจเป็นความเชื่อรูปแบบหนึ่ง (a form of faith) ที่แสดงถึงความรู้สึกที่อยู่ระหว่างความคิดของคนเราที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเป็นกับความเป็นจริงของสิ่งนั้นว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในความคิดของคนเรา ที่มีความแน่นอนและปราศจากซึ่งการต่อต้านโดยยอมให้เป็นไปตามความต้องการของตัวเอง ส่วนความไม่ไว้วางใจก็หมายถึงการขาดความเชื่อมั่นต่อคนอื่น สิ่งอื่น (Grovier, 1994: 240) โดยมีความสงสัยเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการรับรู้ที่สำคัญ (Fein and Hillton, 1994: 168) บางท่านมองว่า ความไว้วางใจเป็นความรู้สึกของคนเราที่อยู่ใกล้กับความเสี่ยง(risk) ซึ่งดูจะมีน้ำหนักน้อยกว่าความเชื่อมั่น (Luhmann & Offe, 1993) บางท่านก็มองว่าความไว้วางใจมีลักษณะเบี่ยงเบนอยู่ระหว่างสิ่งกระตุ้นภายนอก (เช่น การประกาศนโยบายของรัฐบาล) กับมโนทัศน์ของกลุ่มหรือของแต่ละบุคคลที่ซ่อนอยู่ในจิตใจ (Newman, 2001: 99-100)

Anthony Giddens (1990: 29-35) ได้พรรณนาเกี่ยวกับลักษณะของความไว้วางใจในงานที่ชื่อ “Consequence of the Modernity” โดยเห็นว่า เป็นความสามารถในเชิงนามธรรมที่แสดงถึงความเชื่อมั่น (confidence) หรือความเชื่อถือ (reliability) โดยมีลักษณะที่ไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ ถูกขบขันออกมาหรือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรู้แบบไม่ลึกซึ้ง หรืออาจถูกแสดงออกมากในเชิงสัญลักษณ์ ที่ขึ้นอยู่กับความเชื่อเฉพาะตัวบุคคลที่มีต่อหรือศรัทธาต่อตัวบุคคล ดำรงอยู่ในบริบทการกระทำของมนุษย์โดยทั่วไปภายใต้โครงสร้างสังคมหนึ่ง ๆ สามารถแยกได้ว่าเป็นความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลและตัวระบบ

จึงพอจะสรุปได้ว่าความไว้วางใจเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณค่า, ความเชื่อของผู้ไว้วางใจ และผลประโยชน์ร่วมระหว่างผู้ไว้วางใจกับผู้ถูกไว้วางใจหรือสิ่งที่ถูกไว้วางใจ รวมถึงความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินด้วย โดยนัยความหมายเช่นนี้ ความไว้วางใจจึงจะเกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่เราให้ความไว้วางใจนั้นได้ตอบสนองต่อผลประโยชน์ของเราสูงสุด หรืออย่างน้อยไม่ควรจะทำให้เสียผลประโยชน์ที่เราควรจะได้ไป Jereme Bentham ได้กล่าวถึงความไว้วางใจในฐานะที่จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบุคคลในทางการปกครองไว้ว่า

“...เมื่อมนุษย์มีสติปัญญา มีเหตุผล มีความสามารถ จึงนับเป็นสัตว์ประเสริฐเหนือสัตว์โลกอื่นที่ควรจะได้ปกครองตนเอง ไม่ควรจะให้คนหนึ่งคนใดมีอำนาจในการปกครองเด็ดขาดเหนือบุคคลอื่น เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นนั้นก็เท่ากับไม่ยอมรับความสามารถ ความสำคัญ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนี้การที่บุคคลนั้นเป็นผู้ล่วงรู้ว่าอะไรเป็นประโยชน์และปรารถนาที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ฉะนั้น จึงไม่ควรที่จะเชื่อหรือไว้วางใจผู้ใดนอกจากตนเอง ถ้าตนต้องการรักษาประโยชน์นั้นไว้ให้ได้” (จรรยา สุภาพ, 2519 : 18-19)

แต่เนื่องจากในสภาวะธรรมชาติที่มนุษย์แต่ละคนต่างคนต่างอยู่ จึงไม่มีหลักประกันอะไรที่จะรับรองความปลอดภัยของตนเอง ครอบครัว และทรัพย์สินของตนที่จะไม่ถูกคุกคามจากมนุษย์คนอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์ไม่อาจจะไว้วางใจมนุษย์ด้วยกันเองได้ทุกคนไป ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันที่มั่นคงยิ่งขึ้นในการธำรงรักษาชีวิตเสรีภาพ และทรัพย์สินของพวกเขา ความเป็นสังคมการเมืองจึงจำต้องเกิดขึ้น²

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้ในความหมายที่ เป็นความเต็มใจในการเคารพและไว้วางใจต่อบุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคน และเมื่อทั้งสองต่างยินยอมที่จะไว้วางใจซึ่งกันและกันแล้ว ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจที่เกิดขึ้นก็จะเป็นความเต็มใจของทั้งสองฝ่ายที่จะร่วมมือต่อกัน และมักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ของความไม่แน่นอนมากกว่าที่จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ของความแน่นอน เช่น ในสถานการณ์ที่ของบุคคลที่เราไว้วางใจอาจจะซื่อสัตย์หรือไม่ซื่อสัตย์ก็ได้ (Virginia Held, 1984; William P. Kreml, 1985)

นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่บุคคลสองคนหรือสองฝ่ายต้องการจะมีความร่วมมือกันเพื่อบรรลุถึงผลประโยชน์ของแต่ละคนหรือแต่ละฝ่าย และเกิดการจัดสรรอย่างเป็นธรรมนั้น จำเป็นต้องมีความไว้วางใจและการเคารพซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการร่วมลงทุนระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันนั้น จะไม่สามารถเริ่มต้นได้หากปราศจากซึ่งความไว้วางใจ เพราะอาจนำไปสู่การหักหลังระหว่างกันได้ ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนมากเกินไป ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างกันเพื่อมุ่งหวังในผลประโยชน์ร่วมที่มีความไว้วางใจเป็นรากฐาน จึงอยู่ที่การชั่งน้ำหนักระหว่างผู้ไว้วางใจ และผู้ถูกไว้วางใจซึ่งต่างก็เป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกันและตกอยู่ภาวะความเสี่ยงได้เสมอ แม้ว่าในบางครั้งความร่วมมือจะไม่มีผลประโยชน์ต่างตอบแทนอยู่ก็ตาม เช่น ในกรณีของความร่วมมือที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบเพื่อนหรือครอบครัว แต่กระนั้น ความไว้วางใจก็ยังเป็นพื้นฐานเริ่มต้นสำคัญในการกระทำที่เกิดขึ้น (Held, 1984: 65-69)

การธำรงไว้ซึ่งความไว้วางใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรวมตัวกันของระบบสังคมในหลายๆ แห่ง ไม่ว่าจะเป็นในระดับครอบครัว, ชุมชน, กลุ่มย่อย, องค์กร รวมถึงในระดับสถาบันด้วย เปรียบเสมือนเป็นตัวเชื่อม(glue) ทางความรู้สึกที่ผูกพันผู้ตามและผู้นำเข้าด้วยกัน เป็นองค์ประกอบหนึ่งในความคาดหวังของบุคคลในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำ โดย

² John Locke นักปรัชญาการเมือง เห็นว่า มนุษย์การเมืองหรือประชาชนได้ยินยอมเข้ามารวมตัวกัน มอบความไว้วางใจให้กับฝ่ายนิติบัญญัติเช่นเดียวกับฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยยินยอมมอบอำนาจที่ตนมีให้กับผู้ปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ถ้าผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นรัฐสภาหรือกษัตริย์ปฏิบัติการณ์ในทางตรงกันข้ามกับจุดมุ่งหมายนี้ คือ สาธารณประโยชน์ ประชาชนก็จะเกิดความไม่เชื่อมั่นและจะถอนความไว้วางใจ ถอนอำนาจกลับคืนมา ประชาชนจะเอาอำนาจสูงสุดแรกเริ่มของเขากลับคืนมาเพื่อมอบหมายให้กับผู้ที่เขาเห็นสมควรต่อไป (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, 2536: 57)

มีผลประโยชน์และอำนาจเป็นตัวแปรสำคัญตามหลักของทฤษฎีการได้เสีย³ (Bennis and Nanus ,1997: 142) ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นบนความไว้วางใจ และการคาดหวังทางศีลธรรมภายในกลุ่มทางสังคม จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรืออีกนัยหนึ่ง จริยธรรมในการรักษาไว้ซึ่งความไว้วางใจ (ethics of keeping trust) เป็นสิ่งที่เป็นแบบธรรมเนียมสากล แม้ว่า โดยพื้นฐานแล้วสิ่งนี้ขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ทางสังคมและกฎหมายก็ตาม ดังที่ Fukuyama (1995: 26) ได้อธิบายถึงความไว้วางใจว่าเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่มีความเป็นแบบแผน ความซื่อสัตย์ และมีพฤติกรรมที่ร่วมมือกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในชุมชน ความไว้วางใจนี้เองที่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ทุนทางสังคมเกิดขึ้นได้

จะเห็นได้ว่า ความหมายของความไว้วางใจนั้น ยังคงมีความทับซ้อนหรือแฝงเร้นอยู่ด้วยความหมายของคำอื่นๆ ที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ความเชื่อ ความเชื่อมั่น ความเชื่อถือ ความน่าไว้วางใจ และถูกนำไปสัมพันธ์ หรือเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาสัญญา ความผูกพัน ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนทางสังคม และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ดังนั้น การกล่าวถึงความไว้วางใจในงานวิจัยนี้จึงรวมความถึง ความเชื่อถือ ศรัทธา เชื่อมมั่นในการแสดงออกของบุคคลหรือฝ่ายที่กำลังถูกพิจารณาด้วย (La Porte และ Keller ,1996)

ประโยชน์ของความไว้วางใจ (Utility of trust)

ความไว้วางใจระหว่างกันมีประโยชน์ในระบบการเมืองแบบพหุนิยม ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) การสื่อสารระหว่างกันซึ่งมีความจำเป็นในสังคมมนุษย์นั้นจะเกิดขึ้นได้ในอาณาบริเวณที่มนุษย์ไว้วางใจซึ่งกันและกัน 2) มนุษย์จำเป็นต้องไว้วางใจอีกฝ่ายหนึ่งในยามที่พวกเขาต้องมีการสมาคมกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งอาจกระทำโดยการแสดงออกเพียงฝ่ายเดียว และ 3) ความรู้สึกไว้วางใจจะช่วยปกป้องการโต้เถียงทางการเมืองก่อนที่จะนำไปสู่การเป็นศัตรูกันอย่างแท้จริง (Robert Dahl)

ความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์ที่เป็นไปได้ระหว่างสองฝ่าย หากปราศจากการตัดสินใจแล้ว การดำเนินการดังกล่าวก็ไม่สามารถกระทำได้ และเนื่องจากเป็นผลประโยชน์ที่เป็นไปได้สำหรับทั้งสองฝ่าย มันก็อาจนำไปสู่ความล้มเหลวของทั้งสองฝ่ายด้วย (Coleman ,1988: S95-S105) สำหรับในบริบททางสังคมวัฒนธรรมแล้ว ความไว้วางใจถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคม (social capital) นั่นคือ การแสดงถึงความมีไมตรีจิต ความร่วมมือกัน ความเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทพิเศษในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนสังคมอันจะก่อให้เกิดชีวิตความเป็นอยู่แบบหมู่คณะที่ดีและการบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกัน (Fukuyama;1995)

³ การสะสมความไว้วางใจในความหมายนี้ จึงวัดได้ถึงความชอบธรรมของผู้นำ และมีนัยถึงความรับผิดชอบ ความคาดหวัง ความน่าเชื่อถือ (Bennis and Nanus ,1997: 41)

ในระดับชาตินั้น ความไว้วางใจถือเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมระหว่างองค์กรที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายในกรอบของนโยบายระดับชาติ เนื่องจากความไว้วางใจเป็นข้อมูลข่าวสารในการยืนยันถึงการแลกเปลี่ยนการสนับสนุนทางการเมืองสำหรับการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ถูกต้องทำให้สมบูรณ์ขึ้นด้วยความเชื่อที่ดี (Zucker, 1987 : 454 cf. Knoke ,1990 : 224) นั่นคือ ความร่วมมือระหว่างกันในเชิงนโยบายโดยเฉพาะในระดับระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ หากมีความไว้วางใจต่อกันเกิดขึ้นก่อน

ผลการศึกษาริชัยในเชิงประจักษ์พบว่า ความไว้วางใจมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีความเต็มใจที่จะมีพฤติกรรมการเข้าร่วมสูงขึ้น Messick และคณะ (1983) ได้ศึกษาพบว่า ความคาดหวังของบุคคลในลักษณะพึ่งพาต่อกันจะมีอิทธิพลต่อความเต็มใจของบุคคลในการที่จะลดการบริโภคของตนเองด้วยความสมัครใจในภาวะที่ทรัพยากรขาดแคลน ผลการศึกษาดังกล่าวได้รับการสนับสนุนโดย Brann and Foddy (1988) ที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบในด้านความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีต่อความร่วมมือร่วมใจของบุคคล พบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีความไว้วางใจสูงนั้นจะแสดงให้เห็นถึงการตอบสนองได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การบริโภคจะเพิ่มขึ้นเมื่อเกิดการสูญเสียของทรัพยากรน้อยลง แต่จะน้อยลงหากว่าความขาดแคลนมีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Parks, Henager and Scamahorn (1996) ได้ศึกษาถึงการตอบสนองของบุคคลที่มีความไว้วางใจสูงและต่ำที่มีต่อข้อความที่ได้รับจากสมาชิกในสังคม พบว่า กลุ่มผู้ที่มีความไว้วางใจต่ำนั้นจะมีแสดงออกต่อข้อความในเชิงแข่งขันโดยจะลดความร่วมมือลง แต่จะไม่มีรู้สึกอะไรถ้าได้รับข้อความในลักษณะที่ขอความร่วมมือ ในขณะที่กลุ่มผู้ที่มีความไว้วางใจสูงนั้นจะรู้สึกกระตือรือร้นต่อข้อความในเชิงขอความร่วมมือโดยเพิ่มความร่วมมือยิ่งขึ้น แต่จะไม่มีผลอะไรหากได้รับข้อความในเชิงแข่งขัน (Kramer, 1999: 13-14) กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาที่กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความไว้วางใจจะช่วยทำให้เกิดความเต็มใจของบุคคลในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามปัจจัยความไว้วางใจเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอการอธิบายถึงการเข้าร่วมของประชาชน แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประสิทธิภาพจากการกระทำของพวกเขาด้วย (Sato, 1988)

ประเภทของความไว้วางใจ (Type of trust)

1. ความไว้วางใจทางสังคม (social trust)

เป็นความไว้วางใจในระดับพื้นฐานของแต่ละชุมชน ซึ่งถูกมองว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนทางการเมืองทั้งในระดับชุมชนทางการเมือง สถาบันทางการเมือง และตัวผู้นำทางการเมืองด้วย Scholz และ Lubell(1998) ได้เรียกความไว้วางใจประเภทนี้ว่า ความไว้วางใจในแนวระนาบ (horizontal trust) สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (interpersonal trust) มีลักษณะที่แนบแน่นระหว่างบุคคลต่อบุคคล ก่อตัวขึ้นจากการศึกษา, ความเชื่อมั่นในการปกครอง, ความพอใจในชีวิต และชาติพันธุ์

1.2 ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชน (communal society) ก่อตัวขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ที่คงที่และแนบแน่น ด้วยความเป็นพวกเดียวกันในลักษณะที่ถูกกระทำทางสังคมและยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันมาก ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นความไว้วางใจแบบแนบแน่น (thick trust) หรือความไว้วางใจแบบเฉพาะ (particularized trust)

1.3 ความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ (modern society) มีลักษณะเปิดกว้างขึ้น หลากหลาย และมีการผสมผสานมากขึ้น เป็นเหตุประสิทธิภาพของการกระทำทางสังคมถูกลดลง มีการติดต่อสังคมพันซ์กับคนที่ไม่รู้จักกันมาก่อนเพิ่มขึ้น เกิดการเคลื่อนย้ายทางสังคมและภูมิศาสตร์มากขึ้น มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ความไว้วางใจขึ้นอยู่กับผลประโยชน์สาธารณะและการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ ความหลากหลายของสภาวะสังคมสมัยใหม่จึงเป็นสิ่งที่กำหนดความไว้วางใจ

2. ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)

เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่มีต่อสถาบันและผู้นำทางการเมือง จำกัดอยู่ในพื้นที่สาธารณะด้านการเมืองของประชาชน มีความเปราะบางมากกว่าความไว้วางใจทางสังคมและคาดเดาได้ยาก ความไว้วางใจทางการเมืองจึงมีขอบเขตที่แคบกว่าความไว้วางใจทางสังคมและดูเหมือนว่ากำลังลดน้อยลงภายใต้อิทธิพลและแรงกดดันของชีวิตทางการเมืองสมัยใหม่ ความไว้วางใจประเภทนี้อาจเรียกได้อีกอย่างว่า ความไว้วางใจแนวตั้ง (vertical trust)

ความไว้วางใจทางการเมือง จึงมีลักษณะคล้ายหรือเป็นส่วนหนึ่งของความไว้วางใจทางสังคม (Parry, 1976: 134) เพียงแต่มีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับฉันทานุมัติที่ประชาชนมีต่อ ทุกระเบียบทางการเมือง ผลลัพธ์ทางการเมือง พฤติกรรมของนักการเมือง และประเด็นสาธารณะทางการเมือง นอกจากนี้ ความไว้วางใจทางการเมืองยังอาจมีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางสังคมอีกด้วย (Agger et al., 1961: 477-506 ; McClosky, 1964: 361-383) และจะมีระดับความไว้วางใจมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองอันหมายรวมถึงบรรทัดฐานของชุมชน นั้นเอง (Litt, 1963: 321) สถาบันการเมืองในตะวันตกส่วนมากกำลังพัฒนาโลกที่มีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมทั้งส่วนตัวและส่วนรวมของนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย พระราชบัญญัติความประพฤติ องค์กรตรวจสอบ คณะกรรมการการ คณะกรรมสอบสวน กระบวนวิธีตามกฎหมายรวมทั้งสื่อมวลชนในการช่วยวิพากษ์วิจารณ์และตรวจสอบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นักการเมืองกำลังเผชิญกับความระแวงแคลงใจของบุคคลที่เฝ้ามองอยู่อย่างใกล้ชิดและไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการเพิ่มขึ้นของความไม่น่าไว้วางใจได้ (Newton, 1999: 179)

ความไว้วางใจทางสังคมและความไว้วางใจทางการเมือง จึงมีความสัมพันธ์กัน
อย่างใกล้ชิดเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญเดียวกัน อาจคาดหมายได้ว่า การสะสมทุนทาง
สังคมในรูปของความไว้วางใจทางสังคมจะส่งผลให้เกิดการสะสมทุนทางการเมืองอีกด้วย

แหล่งที่มาของความไว้วางใจ (source of trust)

ความเป็นพวกเดียวกัน หรือมีสัญชาติเดียวกัน ทำให้เกิดลักษณะความเป็น
เอกลักษณ์ (identity) และความรู้สึกต่อกันเป็นพิเศษ ส่งผลให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมีลักษณะ
ที่ถือว่าตนเองเป็นชุมชน⁴ ที่มีการติดต่อสื่อสารภายในร่วมกันอันจะทำให้ชุมชนต่างฝ่ายต่าง
สามารถคาดคะเนพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งได้ และเกิดความรู้สึกเป็นความไว้วางใจร่วมกัน
(mutual trust) กล่าวคือ เมื่อรู้ว่าผู้ใดจะทำอะไรในเวลาต่อไปก็เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจผู้นั้น
(จรรยา สุภาพ, 2519: 328-329) และพร้อมที่จะร่วมรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดขึ้น
Gundelach and Torpe (1997) ได้เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า **ความร่วมมือกันแห่งผลประโยชน์ใน
เชิงสะท้อน (reflexive solidarity)** และจากการศึกษาลักษณะความผูกพันระหว่างคนในชาติ
ของ Honohan (2001: 52) พบว่าเอกลักษณ์ทางการเมืองของชุมชนจะผูกพันกันใน 2 ลักษณะ
กล่าวคือ ชุมชนที่ผูกพันกันด้วยความเป็นเอกลักษณ์และความเชื่อ กับ ชุมชนที่ผูกพันกัน
อย่างหลวม ๆ โดยยอมเห็นด้วยกับวิธีการหรือความเป็นสถาบันที่ถูกกำหนดขึ้น โดยทั่วไปแล้ว
ความสัมพันธ์ภายในแต่ละชุมชนจะไม่ได้มีมิติเดียวแต่จะมีลักษณะผสมผสานกันขึ้นอยู่กับว่า
ความผูกพันระหว่างสมาชิก, ความสนิทสนมคุ้นเคย และความเชื่อของแต่ละชุมชนจะเป็น
อย่างไร ทั้งนี้ตัวแปรด้านระยะเวลาและความเป็นเอกภาพของชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญต่อการ
พัฒนาบุคลิกภาพของคนในระบอบประชาธิปไตย (Almond and Verba, 1965; Janoski, 1998)

Honohan ได้แบ่งระดับของความสัมพันธ์ของชุมชนออกเป็นหลายระดับ ตั้งแต่
ระดับครอบครัว (family), ระดับมิตรภาพ (friendship), ระดับความเป็นชนชาติ (nationality)
โดยเห็นว่า ความผูกพันของพลเมืองในชาติไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะการส่งผ่านทางพันธุกรรม
หรือความเชื่อทางวัฒนธรรม หรือการถ่ายทอดทางความรู้ หรือการติดต่อกันทางความรู้สึก
แต่เป็นความผูกพันที่อาศัยยอมรับร่วมกันตามหลักของความยุติธรรม, รัฐธรรมนูญและสถาบัน
กล่าวได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยบทบาทเชิงโครงสร้างเป็นสำคัญโดย เกิดขึ้นท่ามกลาง
ผู้ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยที่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีลักษณะเป็นการเมืองที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา
และระยะทาง (Young, 1990: 234) มีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันอย่างไม่สมัครใจ เข้าทำนอง
เป็นเพื่อนร่วมงานกัน แต่ด้วยความเป็นสังคมการเมืองจึงจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

⁴ ธรรมชาติของมนุษย์ในรัฐมีอยู่ว่า ความรู้สึกต่อกันเป็นพิเศษเกิดจากความไว้วางใจกัน หรือ
มีสัญชาติเดียวกัน ความพิเศษเหล่านี้จะเป็นลักษณะสำคัญของคนสัญชาติเดียวกัน คือ ต้องการดำรงชีวิต
และได้ประโยชน์ต่างๆเป็นพิเศษกว่าบุคคลสัญชาติอื่น หรือนอกกลุ่มของตน

และต้องมีความไว้วางใจต่อกันในระดับที่พอสมควร(Winch,1959-1960:250) แม้ว่าจะถูกจำกัดด้วยกรอบความเท่าเทียมกันในเชิงสถาบันก็ตาม Honohan (2001: 52-57) เห็นว่า ความผูกพันที่เกิดขึ้นในลักษณะของเพื่อนร่วมงานนี้จะต้องมีลำดับขั้นตอนสำคัญ 3 ชั้น คือ ชั้นการสื่อสาร, ชั้นการพิจารณา และชั้นการไว้วางใจ ดังนั้น ความผูกพันระหว่างกันจึงเชื่อมโยงอยู่กับความซื่อสัตย์, การแลกเปลี่ยนข้อมูล , การปรึกษาหารือเกี่ยวกับการตัดสินใจที่จะมีผลกระทบต่อผู้อื่น และการถกเถียงในเรื่องที่มองต่างมุมออกไป ด้วยเหตุนี้ ความไว้วางใจจึงอาจแผ่ขยายออกไปสู่คนที่อาจจะไม่เคยรู้จักกันเลยก็ได้ และทำให้บุคคลมีอิสระในการตัดสินใจตามความสามารถของตนเองได้อย่างแท้จริง คือ ความไว้วางใจที่อยู่ในอาณาเขตเฉพาะส่วนบุคคล (private sphere) ซึ่ง Adam B.Seligman เรียกว่า “ความเป็นมิตรภาพ (friendship)” และเห็นสอดคล้องกับ Slovic ที่ว่า ความไว้วางใจในโลกสมัยใหม่มีความเปราะบาง⁵ เพราะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ใช้เป็นทางเลือกในการเห็นยวรั้งคนในสังคมที่ถูกทำให้สั้นคลอนลงโดยการสูญเสียผลประโยชน์ร่วมกัน (Seligman, 1997)

จากฐานคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถแบ่งรูปแบบของความไว้วางใจได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

1) ความไว้วางใจที่มีฐานอยู่บนการคำนวณ (calculus-based trust or reciprocity-based trust) เกิดขึ้นจากการคำนวณผลได้ผลเสียอย่างมีเหตุผลรวมถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรม

2) ความไว้วางใจที่มีฐานอยู่บนความรู้ (knowledge-based trust) เกิดขึ้นจากประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารในเรื่องหนึ่งๆ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสร้างความสัมพันธ์อันจะนำไปสู่การให้และการรับในลักษณะของการพึ่งพาระหว่างกัน ความไว้วางใจประเภทนี้เกิดขึ้นจากการที่บุคคลรับรู้ว่ามันจะส่งผลต่อประโยชน์สาธารณะในตัวของมันเอง จึงอาจเรียกได้อีกอย่างว่า ความไว้วางใจแบบชดเชย(compensatory trust) (Newman, 2001: 99-100)

3) ความไว้วางใจที่มีฐานอยู่บนอัตลักษณ์ (identity-based trust) เกิดขึ้นผ่านรูปแบบในเชิงเอกลักษณ์ และหลักของความร่วมมือและภักดีของบุคคล มีลักษณะแอบแฝง มีผลกระทบในระยะยาว หรืออาจเรียกว่าเป็นความไว้วางใจในเชิงศีลธรรม (moralistic trust) (Newman, 2001: 99-100)

มิติของความไว้วางใจ (Dimensions of trust)

ความไว้วางใจ เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า เป็นความรู้สึกส่วนบุคคลที่มีลักษณะเป็นอติวิสัยต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำลังให้ความสนใจ โดยมีการกระทำและผลประโยชน์จากการกระทำนั้นเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญ ซึ่งมักมีการพูดถึงความไว้วางใจในลักษณะที่แตกต่างกัน

⁵ มักจะพบในสังคมเมืองที่ระบบชีวิตพึ่งพาวัตถุสูงทำให้ละเลยคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมลง

ออกไป อาจอยู่ในรูปของตัวบุคคล, สิ่งของ, สถาบัน, ระบบ, กระบวนการ, หรือแม้กระทั่งความรู้สึกที่เกิดจากจิตใจ เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว ความไว้วางใจมักจะถูกโยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายที่จะเป็นผลจากความไว้วางใจนั้น โดยเฉพาะในรูปของความร่วมมือและการแข่งขัน(competition) ซึ่งอาจพิจารณาได้ใน 2 ระดับ ระดับแรก ความไว้วางใจในระดับสังคมซึ่งเป็นมุมมองในระดับโครงสร้าง(structure) ระดับที่สอง เป็นความไว้วางใจในระดับบุคคล (personal trust) เป็นมุมมองในระดับตัวแทนหรือปัจเจกบุคคล (Held, 1984: 62) นอกจากนี้ยังสามารถแยกมิติของการมองได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ

มิติแรกเป็นการมองในลักษณะเชิงนามธรรม นักวิชาการในกลุ่มนี้ ได้แก่ Eric M. Uslaner โดยเห็นว่า ความไว้วางใจจะมีส่วนสัมพันธ์กับทุนทางสังคม ความไว้วางใจจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ความไว้วางใจที่มีลักษณะเป็นการทั่วไป ซึ่งเกิดขึ้นได้กับบุคคลทั่วไป และ 2) ความไว้วางใจที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งถูกจำกัดภายในกลุ่มหรือครอบครัว โดยความไว้วางใจในประเภทแรกจะนำไปสู่ต้นทุนทางสังคมและจะช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมและสถาบันที่มีขนาดใหญ่, ซับซ้อน และพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในขณะที่ความไว้วางใจประเภทหลังมีโอกาสที่ทำให้เกิดความแตกแยก, และลดโอกาสที่ความขัดแย้งจะถูกต่อรองผ่านระบบประชาธิปไตย ส่วน Giddens (1990: 79-80) ได้แยกความไว้วางใจในลักษณะนี้ออกเป็น 2 ประเภทเช่นกัน ประเภทแรก เป็นความไว้วางใจที่ผูกพันแบบเห็นพฤติกรรมซึ่งหน้า (facework commitments) ความไว้วางใจที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบนี้เกิดขึ้นโดยความผูกพันในทางสังคมแบบพบปะหน้าตากัน ส่วนประเภทที่สอง เป็นความไว้วางใจที่ผูกพันแบบที่ไม่เห็นหน้า(faceless commitments) ซึ่งมีลักษณะเป็นพัฒนาการทางความเชื่อที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบสัญลักษณ์หรือระบบผู้เชี่ยวชาญ หรืออาจเรียกว่าเป็น ระบบเชิงนามธรรม

มิติที่สองเป็นการมองในลักษณะที่เป็นรูปธรรม โดยพยายามมองผ่านพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำต่อกัน ทั้งที่เกิดขึ้นในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลด้วย และระหว่างบุคคลกับสถาบัน นักวิชาการในกลุ่มนี้ ได้แก่ Ronald Inglehart, Russell Hardin, Claus Offe, Orlande Patterson, Rom Harre, Jane Mansbridge (อ้างถึงใน Warren, 1999: chap. 2,3,4,8,10) ความไว้วางใจตามความคิดของกลุ่มนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Interpersonal trust) เป็นความไว้วางใจในระดับพื้นฐานที่เกิดขึ้นก่อนความไว้วางใจแบบอื่นๆ และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพได้ ซึ่ง Putnam(1993) และ Norris(2001) ต่างเห็นร่วมกันว่าความไว้วางใจระหว่างบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเพิ่มการสนับสนุนทางการเมืองที่มีต่อระบบการเมืองอันจะมีส่วนสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งขึ้นได้ ความไว้วางใจประเภทนี้จึงเกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ในระดับบุคคลที่ตั้งอยู่

บนแนวทางประชาธิปไตยแบบมติมหาชน (consensus democracy) และถูกมองว่าเป็นลักษณะของความไว้วางใจทางสังคมเสียมากกว่า (Harr'e: 1999: 253)

การที่คนเราจะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจในสถาบันนั้นแทบจะไม่มีคามหมายอะไร เพราะเราไม่สามารถรู้ถึงผลประโยชน์หรือแรงกระตุ้นของผู้ที่ถูกไว้วางใจได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความไว้วางใจของบุคคลผู้หนึ่งที่ซ่อนอยู่ข้างใน (encapsulated trust) โดยผู้ที่ไว้วางใจต้องมีความรู้เกี่ยวกับตัวของผู้ถูกไว้วางใจดีพอว่าคนผู้นั้นมีมุมมองเกี่ยวกับผลประโยชน์และแรงกระตุ้นในพฤติกรรมและการแสดงออกอย่างไร เช่นเดียวกับ Almond and Verba (1963)⁶ ที่ให้ข้อสรุปว่าความไว้วางใจระหว่างบุคคลเป็นเงื่อนไขที่จะต้องเกิดขึ้นก่อนการรวมตัวกันเป็นสมาคมแบบทฤษฎีภูมิ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในระบบประชาธิปไตยขนาดใหญ่ ความไว้วางใจจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องการในการทำหน้าที่ตามกฎหมายการแข่งขันภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งพบว่า ในสังคมสมัยใหม่นั้นมีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างวัฒนธรรมของความไม่ไว้วางใจกับโครงสร้างทางสังคม และได้รับการยืนยันจาก Inglehart (1988: 1203-30) อีกครั้งจากผลงานวิจัยของเขาที่สรุปว่า ความไว้วางใจในสถาบันการเมืองรวมถึงตัวผู้นำไม่ได้สำคัญมากเท่ากับความไว้วางใจในตัวบุคคลเสถียรภาพของประชาธิปไตยจะเกิดได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ 1. ความเป็นอยู่ที่ดีของแต่ละบุคคล (subjective well-being) 2. ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (interpersonal trust) ดังเช่นที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา

2. ความไว้วางใจในสถาบัน (Institution Trust) เป็นความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในระดับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่เชื่อว่า จะเป็นตัวกำหนดการกระทำของบุคคลที่อยู่ภายในโครงสร้างนั้น โดยนัยเช่นนี้ สถาบันได้ถูกวางให้เป็นโครงสร้างหลักในการกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกชนที่เป็นตัวแทนของสถาบันดังกล่าว Harr'e (1999) มองว่า ความไว้วางใจในสถาบันว่าเป็นกรณีพิเศษของความไว้วางใจในตัวบุคคล โดยชี้ให้เห็นว่าหากไว้วางใจสถาบันธนาคาร นั้นหมายถึงว่าเราก็ไม่อาจปฏิเสธตัวพนักงานที่ทำงานให้ธนาคารนั้นด้วย ความไว้วางใจประเภทนี้จึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น ความไว้วางใจในตัวบุคคลแบบทางอ้อมหรือ ความไว้วางใจที่ได้รับมอบ ซึ่ง Clause Offe (1995: 75) เห็นว่าสถาบันจะทำให้เกิดความไว้วางใจท่ามกลางคนที่เราไม่รู้จักได้ ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจดังกล่าวได้จะต้องประกอบไปด้วย การพูดความจริง, ความยุติธรรม, การรักษาสัญญา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งมักพบว่าความไว้วางใจประเภทนี้จึงเกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มที่มีแนวทางประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (parliamentary democracy) (Harr'e, 1995: 253)

⁶ Almond and Verba (1963: 16) ได้วิเคราะห์ว่า การที่ประชาชนในประเทศอิตาลี และเยอรมันนี้ตะวันตกมีลักษณะของความไว้วางใจ, ความพร้อมในการเข้าร่วม และทัศนคติด้านอื่นๆ ที่จะนำไปสู่ประชาธิปไตยในระดับต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของ "วัฒนธรรมของประชาชน (civic culture)" ซึ่งคาดหมายได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

Ola Listhaug and Matti Wiberg(1995: 300) เห็นว่า ในแนวทางของ รัฐธรรมนูญนิยามแล้ว กลไกอำนาจจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าอำนาจของ สถาบันจะถูกใช้เพียงเพื่อจุดประสงค์เฉพาะอย่างเท่านั้น ความไม่ไว้วางใจจะถูกคาดหวังได้ ว่ามากหรือน้อย เมื่อปัจเจกบุคคลได้ส่งผ่านอำนาจนั้นไปยังผู้กระทำที่มีผลประโยชน์ร่วม และได้ยอมสละการควบคุมบางส่วนเหนือชีวิตส่วนตัวให้ไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจจะ รู้สึกหวาดระแวงอยู่บ้างภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น

สถาบันทางการเมือง จึงเป็นกลไกทางสังคมที่จะช่วยรองรับพฤติกรรมการใช้ อำนาจหรือพฤติกรรมการเมืองของมนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง ผ่านกรอบของกฎระเบียบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งหากผู้มีสิทธิอำนาจได้ใช้อำนาจนั้นภายใต้กฎหมายและ ระเบียบอย่างเป็นธรรมก็จะได้รับความศรัทธาและเชื่อมั่นจากประชาชน และเมื่อใดก็ตามที่ ผู้นำใช้อำนาจไปในทางที่ฉ้อฉลหรือเกิดความไม่เป็นธรรมแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา ทั้งตัวผู้นำรวมถึงสถาบันอีกด้วย ดังนั้น สถาบันจึงมีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของคนใน สังคม ความไว้วางใจที่บุคคลมีต่อสถาบันทั้งทางสังคมและการเมืองจะเป็นสิ่งที่จะชี้ให้เห็นได้ ถึงการยอมรับที่บุคคลมีต่อสถาบันดังกล่าว

ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)

การก้าวเข้าสู่ยุคพฤติกรรมศาสตร์ ได้ทำให้นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ในช่วง ทศวรรษ 1960 มีศึกษาถึงความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลอย่าง กว้างขวาง ซึ่งมีทัศนะและข้อสรุปจากการศึกษาถึงเรื่องนี้แตกต่างกันออกไปสุดแล้วแต่มุมมอง ที่แต่ละคนศึกษา เช่น เป็นบุคลิกภาพทัศนคติที่บุคคลมีต่อเรื่องต่างๆ ทางการเมืองบ้าง (Lane,1959 : 164) เป็นความรู้สึกโน้มเอียงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจบ้าง (Miller,1968: 952) เป็นความพอใจที่มีต่อการแสดงออกทางการเมืองของนักการเมืองบ้าง เป็นความเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือทางการเมืองบ้าง (Berman,1997: 105-106)

เมื่อพิจารณาจากความหมายของนักวิชาการต่างประเทศที่ให้ความหมายไว้หลาย แห่งสามารถประมวลได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมือง(political trust) เป็น การประเมินขั้น เริ่มต้น (basic evaluative) ที่ประชาชนมีต่อรัฐบาล ทั้งในด้านประสิทธิภาพ, ความซื่อสัตย์, ความสามารถ และความสามารถเท่าเทียม (Miller,Goldenberg and Erbring 1979: 67) มีระดับตั้งแต่ไว้วางใจสูงสุดลดหลั่นกันไปจนถึงรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองสูงสุดหรือ ความ ระแวงสงสัยทางการเมือง(cynicism)เป็นความโน้มเอียง (orientation) ที่เกิดขึ้นในจิตใจของ บุคคล อย่างหนึ่งที่มีต่อระบบการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นแง่มุมหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง

ปัญหาที่สมควรหยิบยกมาพิจารณา คือ ความไว้วางใจทางการเมืองควรจะมอง ไปที่เป้าหมายใดบ้าง ระหว่างตัวรัฐบาลที่ดำเนินงาน ตัวสถาบันหรือตัวระบบการเมือง จาก

การสำรวจแนวคิดที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดในเรื่องการสนับสนุนทางการเมืองของ David Easton(1965) สามารถนำมาเป็นฐานในการอธิบายได้ นั่นคือ สามารถจะมองเป้าหมายในเรื่องนี้ได้เป็น 3 ส่วนหลักๆ ได้แก่ 1) ผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง (political authority or incumbent authority) 2) ระบอบการปกครอง (political regime) ได้แก่ สถาบันต่างๆ ทางการเมืองที่เป็นทางการ, กฎหมาย ระเบียบคำสั่งต่างๆ และกระบวนการทางการเมือง 3) ความเป็นชุมชนทางการเมือง (political community) ได้แก่ เอกลักษณ์ในเชิงวัฒนธรรม หรือลักษณะพื้นฐานทางพฤติกรรมโดยส่วนรวมของคนหรือสถาบันที่ประกอบขึ้นเป็นชุมชนการเมืองนั้น⁷ (Easton, 1965,1975) ดังนั้น ในแง่มุมของทฤษฎีเชิงจิตวิทยาในฐานะที่พฤติกรรมเป็นผลที่ถูกขับเคลื่อนออกมาจากความรู้สึกหรือการรับรู้ภายในจิตใจแล้ว ก็อาจเทียบเคียงได้ว่า การพิจารณาความไว้วางใจทางการเมืองจำเป็นต้องพิจารณาไปที่ ตัวระบบการเมือง,ตัวสถาบันการเมือง, ตัวกระบวนการทางการเมือง และตัวผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงนำมาสู่ข้อพิจารณาต่อไปว่าจะประเมินความรู้สึกไว้วางใจนี้ได้อย่างไร จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า นักวิชาการได้พูดถึงประเด็นนี้ไว้ในหลายส่วน และต่างระดับการวิเคราะห์ด้วยกัน สามารถจำแนกได้ดังนี้

Ola Borre (1995) ได้ทำการศึกษาขอบเขตความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและการสนับสนุน โดยดูความสัมพันธ์ระหว่างระยะห่างเชิงนโยบาย(policy distance) และความไม่ไว้วางใจทางการเมือง(political distrust) พบว่า ผู้ที่มีนโยบายแยกห่างหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลจะมีความไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลในระดับสูง และจะมีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นแบบแผน (unconventional behavior) ในระดับสูงด้วยเช่นกัน ส่วนผู้ที่ออกเสียงเลือกพรรคฝ่ายรัฐบาลนั้น จะรู้สึกว่าการใกล้ชิดกับนโยบายของรัฐบาลมากกว่าผู้ที่ออกเสียงเลือกพรรคฝ่ายตรงข้าม กล่าวโดยสรุปได้ว่า นโยบายจะมีส่วนสัมพันธ์กับความไว้วางใจ และมีผลต่อไปยังการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองด้วย

Newton(2001: 204-208) ได้เสนอแนะให้ดูจากตัวชี้วัดด้านผลการดำเนินงานของรัฐบาล เช่น ภาวะเงินเฟ้อ การว่างงาน การทุจริตคอร์รัปชัน ความไร้ความสามารถ ชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ในสงคราม การเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอัตราการเกิดอาชญากรรม เป็นต้น ตัวชี้วัดเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนได้

Hibbing และ Theiss-Morse(2001) ได้เสนอเพิ่มเติมว่า นอกเหนือจากเรื่องของนโยบายหรือผลการดำเนินงานของคณะผู้บริหารแล้ว เราอาจจะต้องมองความไว้วางใจทางการเมืองในแง่รายละเอียดหรือกระบวนการวิธี (procedure) ที่ผลิตนโยบายนั้นๆ ออกมาด้วย

⁷ Pippa Norris (1999: 3-27) ได้เพิ่มกรอบการวิเคราะห์การสนับสนุนทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองอีก 2 ส่วน รวมเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนของชุมชนทางการเมือง 2. ส่วนของหลักการของระบอบ 3. ส่วนการแสดงออกของระบอบ 4. ส่วนของสถาบันของระบอบ 5. ส่วนของผู้กระทำทางการเมือง

เพราะในบางครั้ง ประชาชนมีแนวโน้มที่จะพูดถึงวิธีการที่รัฐบาลใช้ในการดำเนินนโยบายมากกว่าจะพูดถึงข้อขัดแย้งของตัวนโยบาย

สำหรับ Kimball และ Patterson(1997) ได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองในรัฐสภาอเมริกันพบว่า ประชาชนที่ผิดหวังในรัฐบาล เนื่องจากประชาชนคาดหวังต่อเจ้าหน้าที่ที่ได้รับเลือกเข้ามาทำงานว่า ควรจะซื่อสัตย์, เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และยึดหลักการที่เห็นแก่ผู้อื่นเป็นสำคัญ นับว่าสอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ของ Listhaug(1995) ที่ได้ทำการศึกษา พลวัตของความไว้วางใจทางการเมืองโดยวัดทัศนคติที่มีต่อนักการเมืองใน 4 ประเทศ ประกอบด้วย นอร์เวย์, เดนมาร์ก, สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ พบว่า ประเด็นด้านการเสียภาษี ความสง่างามของนักการเมือง ความเอาใจใส่กับประชาชน การสนใจแต่เรื่องพรรคการเมือง เกณฑ์การตัดสินใจที่ถูกต้อง การยึดหลักการ เป็นส่วนสำคัญในการประเมินความเชื่อมั่น และยังพบอีกว่าตัวแปรด้านประชากร (demographic variable) ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเงื่อนไขหลักของการสร้างความไว้วางใจ เพราะระดับความแตกต่างของความไว้วางใจท่ามกลางกลุ่มที่มีความหลากหลายนั้นถูกอธิบายได้ด้วยตัวแปรอื่นๆ มากกว่า

Evan M. Berman (1997) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การแก้ไขความหวาดระแวงของประชาชน (dealing with cynical citizens) พบว่า ทัศนคติความรู้สึกไว้วางใจในเชิงลบที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลนี้มักจะมุ่งเน้นไปยังภาพรวม, จุดมุ่งหมาย และประสิทธิภาพของรัฐบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย โดยความรู้สึกดังกล่าวได้ก่อตัวขึ้นจากผลกระทบอย่างรอบด้านที่มาจากความเป็นอยู่ของบุคคลและเงื่อนไขทางสังคม เช่น อัตราการเกิดอาชญากรรมในระดับสูงและความไม่เห็นด้วยท่ามกลางกลุ่มในชุมชนจะช่วยให้ระดับของความไม่ไว้วางใจให้สูงขึ้น ประชาชนจะเกิดความรู้สึกดังกล่าวขึ้น หากพวกเขาเชื่อว่านโยบายของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดการทุจริต ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวทำให้เกิดความแปลกแยกและการไม่เข้าร่วม อันเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารภาครัฐและกระบวนการจัดการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ดี และเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถจะลดระดับของความรู้สึกไม่ไว้วางใจได้ด้วยการปรับยุทธวิธีการสื่อสารระหว่างประชาชนกับรัฐให้ดีขึ้น, ปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายและสร้างชื่อเสียงให้รัฐบาลด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ดังนั้น เมืองที่เจ้าหน้าที่รัฐนำเอาวิธีการดังกล่าวมาใช้กับประชาชน ก็จะทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติในเชิงบวกต่อรัฐบาลด้วย

การศึกษาครั้งนี้ยังพบอีกว่า เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมชุมชนมีผลกระทบต่อความรู้สึกดังกล่าวด้วย กล่าวคือ 1) เมืองที่มีประชาชนจำนวนมากและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงจะมีระดับของความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่ำกว่าเมืองที่มีลักษณะตรงกันข้าม เนื่องจากเมืองประเภทแรกนั้นสามารถให้บริการภาครัฐได้มากกว่า 2) เมืองที่มีขนาดเล็กจะมี

ส่วนสัมพันธ์กับระดับของความไม่ไว้วางใจในระดับที่ต่ำกว่า เพราะเมืองเหล่านั้นได้เปิดโอกาสเข้ามีส่วนร่วมและมีการสื่อสารโดยตรงระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนได้มากกว่า

ส่วน Gamson(1968) ยังได้เสนอว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองก็มีส่วนก่อให้เกิดความไว้วางใจทางการเมืองเช่นกัน โดยเห็นว่า เนื้อหาสาระการตัดสินใจของรัฐบาลและปฏิบัติการที่รัฐบาลมีต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ในระบบการเมืองซึ่งถือเป็นผลผลิตของระบบการเมืองเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมืองอีกด้วย

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าหากพลเมืองของชุมชนการเมืองใดมีทัศนคติหรือความรู้สึกหรือประเมินค่าไปในทางบวกหรือนิยมชมชอบต่อระบบการเมือง⁸ จะส่งผลให้พลเมืองจงรักภักดีต่อระบบการเมืองนั้น แต่หากเป็นไปในลักษณะกลาง ๆ หรือเฉย ๆ พลเมืองในชุมชนการเมืองนั้น จะวางตัวอยู่ต่างหากจากการเมืองหรือเพิกเฉยต่อการเมือง และถ้าเป็นไปในลักษณะที่ไม่พอใจ ประเมินค่าระบบการเมืองในทางที่ไม่นิยมชมชอบ หรือไม่ไว้วางใจแล้ว พลเมืองของชุมชนก็มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมทางการเมืองไปในรูปแบบที่เรียกว่า การแยกทางการเมืองขึ้นได้ (Dahl, 1983; Miller, 1974; Hart ;1978)

สำหรับประเด็นที่สัมพันธ์กับปัจจัยผลักดันที่ก่อให้เกิดการแสดงออกทางการเมือง Kenneth Newton (2001) เห็นว่า ความไว้วางใจทางการเมืองน่าจะสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับต้นทุนทางการเมือง (political capital) เช่นเดียวกับความไว้วางใจทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม แม้ว่าทางทฤษฎียังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชี้ชัดได้ว่า ความไว้วางใจทางสังคมจะสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองหรือไม่ อย่างไรก็ตามเมื่อพูดถึงความไว้วางใจทางการเมืองแล้วจะเกี่ยวข้องกับตัวแปรทางการเมืองที่วัดได้ถึงผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น ความภูมิใจในระบบการเมืองของชาติ ความเชื่อในรัฐบาล การจัดระเบียบทางสังคม และการต่อสู้ระหว่างกลุ่มฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวาในระบบการเมือง

John T.Scholz และ Mark Lubell (1998: 398-399) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความไว้วางใจกับการเสียภาษีของประชาชน โดยได้แบ่งความไว้วางใจออกเป็น 2 ประเภท คือ ความไว้วางใจในแนวคิด ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง โดยจะขยายพิสัยของปัญหาที่สะสมไว้โดยผู้มีอำนาจสามารถที่จะเข้าไปจัดการได้ผ่านสถาบันของรัฐ เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจ และสามารถเพิ่มผลประโยชน์ที่ได้จากการความร่วมมือทางสังคมหรืออาจจะเป็นการขยายระดับของปัญหาก็ได้ ซึ่งพบว่าอาจจะต้องใช้ทุนสูงมากในการที่จะ

⁸ Hart เชื่อว่า ความรู้สึก ดังกล่าวมีสาเหตุมาจากความรู้สึกของบุคคล ว่า การดำเนินงานในทางปฏิบัติ(actual operation) ของระบบการเมืองไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็นของสังคมประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างอุดมคติกับความเป็นจริง ความไม่ไว้วางใจจึงเป็นการประเมินระบบการเมืองว่า มีลักษณะของความเป็นชนชั้นนำ, มีการคอร์รัปชัน, ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน, การไม่สามารถเข้าถึงได้ และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มอิทธิพล และความไม่เป็นตัวแทน (Hart, 1978 : 2-5)

แก้ปัญหาหากปราศจากความไว้วางใจ (คือต้องอาศัยการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว) อีกประเภทหนึ่งได้แก่ ความไว้วางใจในแนวระนาบหรือความไว้วางใจทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองและพลเมืองด้วยกัน สามารถจะช่วยลดต้นทุนการบังคับทางกฎหมายในอันที่จะรักษาระเบียบบของกลุ่ม ซึ่งพบว่า หากความสัมพันธ์ในประการหลังมีมากขึ้น ความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมายก็จะน้อยลง แต่หากมีน้อยลงก็จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปตรวจสอบและใช้กลไกการลงโทษมากขึ้น

โดยสรุป ความไว้วางใจทางการเมืองสามารถอธิบายได้ว่าเป็นทัศนคติหรือความโน้มเอียงที่เกิดจากการประเมินขั้นพื้นฐาน หรือเป็นความเชื่อที่ประชาชนมีต่อพฤติกรรมของรัฐบาลหรือผู้ปกครองว่ามีผลงานและความรับผิดชอบตามความคาดหวังของประชาชนหรือไม่ ทั้งในด้านนโยบาย วิธีการ และการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ สามารถถูกวัดได้ตั้งแต่ระดับไว้วางใจสูงหรือมีความเชื่อมั่นในรัฐบาลสูงไปจนถึงไม่ไว้วางใจหรือรู้สึกเกลียดชังจนอาจนำไปสู่ความแปลกแยกทางการเมือง กล่าวได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมืองจึงเกี่ยวพันใกล้ชิดกับเรื่องความชอบธรรม พันธกิจที่สถาบันของรัฐบาลและผู้มีอำนาจได้ดำเนินการไปว่าเป็นไปตามกฎหมาย มีศีลธรรม และควรได้รับการยอมรับหรือไม่ สามารถกล่าวได้ว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง สถาบันการเมือง คุณค่า เอกลักษณ์ และความชอบธรรมทางการเมืองมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด

ความสำคัญของความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบบการเมือง

ความไว้วางใจทางการเมืองมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ ความเสื่อมโทรม หรือการแตกสลายขององค์ประกอบบางส่วนหรือทั้งหมดของระบบการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกดังกล่าวเป็นรากฐานของการสนับสนุนและการดำเนินงานของระบบการเมืองอันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะหล่อเลี้ยงระบบการเมืองให้ดำรงอยู่ได้ อาจกล่าวได้ว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับระบบการเมืองอาจเป็นเงื่อนไขต่อความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อรัฐบาล (Muller, 1977: 1568) เมื่อใดที่มีความไว้วางใจทางการเมืองลดระดับลง อันอาจเกิดจากระบบไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการ หรือไม่สามรถแก้ไขปัญหาของชุมชนการเมืองนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะทำให้ระบบการเมืองนั้นเกิดภาวะตึงเครียด หรือกอดตัน ซึ่งเป็นสิ่งที่อันตรายต่อการดำรงอยู่ของระบบการเมือง เพราะระบบการเมืองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวเพื่อดึงดูความไว้วางใจของพลเมืองให้กลับคืนมา การปรับตัวของระบบการเมืองนั้นอาจทำในรูปการจัดสรรงบประมาณทรัพยากร ที่มีคุณค่าในสังคมเสียใหม่ หรือปรับสถาบันภายในระบบการเมืองเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสนองตอบความต้องการ และสามารถแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชนการเมืองนั้นๆ ถ้าระบบการเมืองนั้นมีความสามารถในการปรับตัว ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม จนสามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่หากระบบการเมืองหรือสถาบันในระบบการเมืองนั้นไม่สามารถปรับตัวได้ดีพอ ก็อาจเกิดความขัดแย้งใน

สังคม ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบจนอาจสูญเสียความเป็นระเบียบในชุมชน การเมืองได้ (Easton and Dennis, 1969: 48 ; Aberbach and Walker, 1971: 1199)

Gamson เห็นว่า แต่ละบุคคลที่จะมีความรู้สึกเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมืองและ เกิดแปลกแยกต่อบุคคลที่ทำงานในสถาบันนั้น และควรจะต้องรู้ด้วยว่าความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นนี้ อยู่ที่ส่วนใดของการเมือง เพราะบุคคลอาจไม่พอใจต่อการตัดสินใจหรือผลจากการตัดสินใจ ซึ่งทำให้พวกเขาเริ่มที่จะไม่ไว้วางใจต่อผู้มีอำนาจ และอาจรวมถึงสถาบันและกระบวนการวิธีที่ใช้ ด้วยและหากเกิดขึ้นบ่อยครั้งก็อาจนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจต่อชุมชนทางการเมืองเช่นเดียวกัน (Gamson, 1968)

ส่วน Miller มองว่า ความรู้สึกไม่พอใจน่าจะเป็นผลจากความขัดแย้งทางสังคมที่ ผังตัวอยู่ ซึ่งจะเปลี่ยนไปเป็นทัศนคติในเชิงลบที่มีต่อระบบการเมือง ประชาชนจะรู้สึกว่า รัฐบาลไม่น่าไว้วางใจเพราะว่ารัฐบาลไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่คาดหวังไว้ ความรู้สึกดังกล่าวมี ตรงไปยังผู้นำทางสังคมและการเมือง สถาบันของรัฐบาล และระบบในฐานะองค์รวม ที่มอง ว่า ไร้อำนาจและบรรทัดฐาน แม้ว่า ความไม่พอใจจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นแต่มัน เป็นตัวเร่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของระบบ การเมือง และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งที่กำลังดำเนินไปในระบบการเมืองด้วย วิธีทางตามปกตินั้นไม่เป็นผล (Miller, 1974: 951)

จากการศึกษาของ Miller (1974) ในเรื่อง ประเด็นทางการเมืองและความ ไม่ไว้วางใจในรัฐบาล ในช่วงปี ค.ศ.1964-1970 เสนอว่า การที่จะลดความแปลกแยกของ ประชาชนที่มีต่อรัฐบาล สามารถทำได้โดยการแสดงออกที่สร้างสรรค์ในอาณานิคมที่จะเป็น ประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ และลดความรู้สึกผิดหวังและตกต่ำ การพิจารณาต้องถูกทบทวน ว่านโยบายของรัฐบาลจำเป็นต่อการถูกออกแบบให้แก้ปัญหของสังคมได้โดยปราศจากการ แยกแยกของประชาชนส่วนใหญ่หรือไม่ ซึ่งเป็นบทบาทและความสามารถของผู้นำในการที่จะ ใช้ยุทธศาสตร์เข้าจัดการกับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยพบว่า ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ที่จัดทำนโยบายโดยไม่เลือกเฉพาะฝ่ายของตนจะมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากประชาชน มากกว่าการที่จะจัดทำนโยบายเฉพาะกลุ่มของตน (Miller, 1974: 971)

สำหรับ Citrin เห็นว่า การแสดงออกซึ่งประชาธิปไตยทางตรงแสดงถึงความด้อย ประสิทธิภาพของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนอันเป็นผลมาจากการสนับสนุนในลักษณะ ทั่วไปเกิดตกต่ำหรือเสื่อมถอยลง (Citrin, 1996) จึงอาจกล่าวได้ว่า ความไม่ไว้วางใจทางการเมือง เป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงการทำหน้าที่ของประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม (Miller, 1974: 970) ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอันมีที่มาจากความไม่พอใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมือง ที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลและระบบการเมืองจะเป็นสิ่งที่จำกัดกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นสิ่งท้าทายต่อผู้นำการเมืองและโครงสร้างทางการเมืองที่เป็นอยู่เดิม ระบบ การเมืองที่แข็งแกร่งและเคยทนต่อแรงกดดันของประชาชนจำนวนมากนั้นก็อาจถูกคุกคามจาก ความไม่พอใจของประชาชนจนนำไปสู่ความล่มสลายได้ (Lipset and Schneider ,1983)

การขาดความเชื่อมั่นหรือไม่ไว้วางใจต่อสถาบันการเมือง ผู้นำ และระบอบการเมืองจึงมีผลต่อการสนับสนุนที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสียความชอบธรรมของผู้นำหากไม่สามารถเรียกการสนับสนุนกลับคืนมาได้ และจะเป็นเหตุผลในการนำไปสู่การแข่งขันทางการเมืองรวมถึงการปรับนโยบายของรัฐบาลในการปกครอง หากรัฐบาลและระบบการเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้น ก็อาจทำให้เกิดความคับข้องใจขึ้นจนนำไปสู่การเลิกสนับสนุนรัฐบาล (Berry et al, 1993: 232) และอาจผลักดันให้เกิดการเข้าร่วมทางการเมืองเพื่อเรียกร้องกดดันให้รัฐบาลตัดสินใจตามความต้องการของตัว แต่ถ้ระบบการเมืองไม่สามารถตอบสนองให้เป็นที่น่าพอใจและช่องทางถูกปิดหรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น (Hetherington, 1998: 804) จะเป็นสิ่งที่สะท้อนว่า ประชาชนไม่ได้รับผลลัพธ์ ทางการเมืองตามที่ควรเป็นจากรัฐบาล อีกทั้งไม่สามารถเรียกร้องความต้องการผ่านเข้าไปยังระบบได้ ประชาชนก็จะเลิกสนับสนุนและเปลี่ยนการเรียกร้องแบบสันติมาใช้ความรุนแรง เช่น การชุมนุมประท้วง การเดินขบวนหรือรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่เป็นทางการในการแสดงออกทางการเมืองอีกด้วย⁹ ดังที่พบบ่อยครั้งในประเทศไทย และเมื่อประชาชนประเมินได้ว่ารัฐบาลไม่มีความยุติธรรมเสียแล้ว อาจส่งผลให้เกิดการหมกมุ่น หรือไม่เคารพเชื่อฟังรัฐบาลจนนำไปสู่ขบวนการต่อต้านที่เรียกว่า “การไม่เชื่อฟังของประชาชน” (Civil disobedience)¹⁰ เมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความไร้เสถียรภาพขึ้นได้ (Easton, 1975 : 443-44; Miller, 1974: 989 ; Muller et al., 1982: 243; Dalton, 1988 ,chapter 4 ; Kasase et al, 1995: 152 ; Fraligan & Zingale, 1998: 23-24; สุจิต บุญบงการ, 2537:43 ; วิชัย ตันศิริ, 2539:28)

นักรัฐศาสตร์บางคน เห็นว่าระดับความไว้วางใจทางการเมืองจะมีอิทธิพล อย่างมากต่อการกำหนดวิธีการ และนโยบายของผู้นำทางการเมือง ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองสามารถนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาให้ประชาชนยอมรับ โดยอาศัยพื้นฐานความไว้วางใจของประชาชน (Beierle and Cayford, 2002: 29) และถ้าประสบความสำเร็จก็จะยิ่งเพิ่มความสนับสนุนและความไว้วางใจทางการเมืองมากขึ้น แต่หากความไว้วางใจทางการเมืองมีระดับต่ำหรือมีแนวโน้มลดลง ผู้มีอำนาจทางการเมืองก็จะประสบความยากลำบากต่อการกำหนดนโยบาย และทำให้การบริหารปกครองประเทศต้องประสบกับอุปสรรคขึ้นได้ (Gamson, 1968: 53-54) ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2542: 16) ได้เสนอมุมมองว่า ขณะที่ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษต่อไป ปัญหาร้ายแรงในเรื่องความไม่ไว้วางใจกำลังพัฒนาขยายตัวไปจนถึงขอบเขตซึ่งเรียกว่า

⁹ J.C.Davies (1962) เห็นว่า การปฏิวัติจะเกิดขึ้นเมื่อการปรับปรุงเป้าหมายทางการเมือง (political object) ในเรื่องของความเป็นอยู่ตกต่ำลง ซึ่งจะทำให้ความคาดหวังของประชาชนไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ซึ่งในประเทศกำลังพัฒนา การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองอย่างรวดเร็วเกิดจากการประท้วงของมวลชน และ/หรือการก่อสงครามกองโจร (Muller, Jukam and Seligson, 1982: 240)

¹⁰ การไม่เชื่อฟังของประชาชน เช่น ในอินเดีย โดยไม่ยอมจ่ายภาษีบ้าง ไม่ยอมไปเป็นทหารบ้าง

“วัฒนธรรมแห่งความไม่ไว้วางใจ” ซึ่งกำลังกัดกร่อนไม่เพียงแต่รากฐานทางการเมืองของประชาธิปไตย แต่ยังมีหมายรวมถึงโครงสร้างทางสังคมอีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่า ความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองจะลดความเต็มใจของประชาชนในการเข้าร่วมหรือสนับสนุนโครงการต่างๆ ของรัฐบาลที่จะนำมาในการแก้ปัญหาทางสังคม และสัมพันธ์กับความต้องการของสาธารณะที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรง ในช่วงที่มีความไม่พอใจมากขึ้น สิ่งนี้เองจะเป็นอุปสรรคสำคัญที่จะคุกคามต่อบรรทัดฐานของประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน เนื่องจากทฤษฎีประชาธิปไตยมุ่งเน้นความเห็นพ้องด้วยด้วยความสมัครใจอันสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันและความชอบธรรมทางการเมือง

การให้บริการสาธารณะกับการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง

เมื่อพิจารณาจากฐานคิดของทฤษฎีระบบแล้ว¹¹ ฝ่ายบริหารและรัฐบาลจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ดีเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ หรืออีกนัยหนึ่งคือ หน้าที่ในการบริการสาธารณะ Eulau และ Karps ได้เสนอแนะหลักการตอบสนองที่ผู้แทนจะต้องทำต่อประชาชนไว้ 4 ประการ ประกอบด้วย

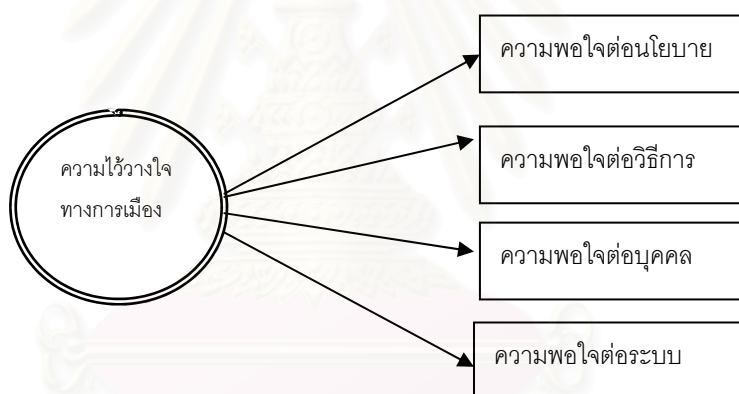
1. การตอบสนองในเชิงนโยบาย ว่าผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการตัดสินใจโดยผู้แทนนั้นสามารถสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนได้หรือไม่
2. การตอบสนองในเชิงบริการ ซึ่งผู้แทนอาจทำได้โดย การรับข้อร้องเรียน หรือปัญหาจากประชาชน การออกเยี่ยมเยียน การหาโอกาสพบปะประชาชน และการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในเขตเลือกตั้ง
3. การตอบสนองในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการตอบสนองและดำเนินการบทบาทในการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนโดยตัวแทน เช่นงบประมาณเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตน
4. การตอบสนองในเชิงสัญลักษณ์ เป็นการแสดงออกในเชิงพฤติกรรมของการ

¹¹ ภายใต้ฐานคิดนี้ สามารถแยกส่วนได้เป็น 4 ส่วนหลัก ประกอบด้วย คือ 1. ปัจจัยนำเข้า (inputs) อันได้แก่ความต้องการของประชาชน(demands) และการสนับสนุนของประชาชนต่อระบบการเมืองในรูปแบบต่างๆ (supports) 2. กระบวนการดำเนินการ(conversion process) ซึ่งรัฐและระบบราชการจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในส่วนนี้ 3. ปัจจัยนำออก(out put) คือ ผลผลิตที่ได้จากการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าต่างๆ ผ่านออกมาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในระบบการเมืองหนึ่ง เช่น นโยบายต่างๆ ของรัฐบาล หรือการให้บริการสาธารณะในรูปแบบต่างๆ นั้นเอง 4. การย้อนกลับ (feed back) คือ ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำออกกับปัจจัยนำเข้า

การเป็นตัวแทนที่เกี่ยวกับการเชื่อถือและความไว้วางใจที่ประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งสามารถให้แก่ตัวแทน

ด้วยเหตุนี้การทำงานของผู้มีอำนาจและผลการดำเนินการขององค์กร จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจเป็นอย่างมาก ซึ่งจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกผูกพันของคนที่มิต้องการความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามผู้มีอำนาจขององค์กรด้วยความเคารพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ความไว้วางใจจะเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับในกระบวนการแก้ปัญหาและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ผลการวิจัยของ Tyler & DeGoey (1996b) ได้ให้ข้อสังเกตว่า บุคคลจะยอมรับต่อผลที่เกิดขึ้น หากว่าบุคคลคนนั้นไว้วางใจต่อแรงบันดาลใจและความตั้งใจของผู้มีอำนาจ แม้ว่าจะไม่พอใจนักก็ตาม และในการสร้างความไว้วางใจนี้ Brockner & Siegel(1996) เสนอว่า กระบวนการวิธี(procedures) จะเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนอกจากจะช่วยสื่อสารข้อมูลได้ถึงความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานของผู้มาแล้ว ยังสื่อถึงความสามารถของกระบวนการวิธีที่นำมาใช้ด้วย

โดยสรุป องค์ประกอบของความไว้วางใจทางการเมืองแสดงให้เห็นได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.1 ปัจจัยองค์ประกอบของความไว้วางใจทางการเมือง

ความไว้วางใจทางการเมืองและการสนับสนุนทางการเมือง

ขอบเขตความหมายของความไว้วางใจข้างต้น จึงมีปัญหว่าแล้วจะประเมินความไว้วางใจอย่างไร นักวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกนทำการสำรวจเพื่อประเมินทัศนคติของประชาชน ในเรื่องความไว้วางใจที่มีต่อรัฐบาล พบว่า เกณฑ์ที่จะใช้ในการตัดสินนั้นมีลักษณะเชิงจริยธรรมส่วนหนึ่ง ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ หรือคุณสมบัติอื่นๆในเชิงจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) ความสามารถและประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐบาล และ 3) ความถูกต้องการในตัดสินนโยบาย(Stokes, 1962: 64) มีการยอมรับในทางการศึกษาว่าความไว้วางใจทางการเมืองมีส่วนสำคัญต่อการทำหน้าที่อย่างเหมาะสมของระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีงานทางวิชาการจำนวนมากไม่น้อยที่พูดถึงประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาล, การสนับสนุนทางการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล

งานของ David Easton(1965) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางการเมืองกับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง ว่า มีอิทธิพลซึ่งกันและกันและส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของระบบ โดยได้แบ่งการสนับสนุนทางการเมือง¹² ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสนับสนุนแบบเฉพาะ (specific support) ซึ่งหมายถึง ความพอใจในผลงานของรัฐบาล และการดำเนินงานทางการเมืองของผู้มีอำนาจทางการเมือง (political authority) และการสนับสนุนแบบทั่วไป (diffuse support) ได้แก่ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเป้าหมายทางการเมือง (political object) ที่เกิดขึ้นจากระบบการเมือง จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนทางการเมืองทั้งสองระดับนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อทั้งตัวผู้มีอำนาจทางการเมืองและสถาบันการเมืองเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลประกอบไปด้วยสถาบันการเมืองที่ถูกดำเนินงานโดยผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง และมีงานวิจัยอีกหลายงานที่เสนอว่า ความไว้วางใจทางการเมืองมีนัยสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางการเมืองของประชาชน (Citrin 1974; Miller 1974; Goldenberg and Erbring 1979; Lipset and Schneider 1983; Citrin and Green 1986; Lipset and Schneider 1983 ; Hibbing and Patterson 1994; Hetherington 1998) โดยดัชนีชี้วัดความไว้วางใจเห็นได้จากองค์ประกอบของการสนับสนุนทั้งสองแบบ ดังนั้นในทางกลับกันความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนก็น่าจะมีความสัมพันธ์และมีพลังในการอธิบายความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจที่มีต่อองค์ประกอบทั้งสองลักษณะอันจะนำไปสู่การสนับสนุนทางการเมืองได้ด้วย

Gamson เห็นว่าความไว้วางใจทางการเมืองน่าจะมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางการเมืองแบบทั่วไปชัดเจนกว่าการสนับสนุนทางการเมืองแบบเจาะจง และความชอบธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสนับสนุนแบบทั่วไป จะมีผลกระทบต่อคงอยู่ของระบบการเมือง กล่าวคือ ถ้าการสนับสนุนสถาบันทางการเมืองลดน้อยลง ความชอบธรรม (ในการใช้อำนาจ) ก็จะถูกตั้งคำถามไปด้วย และรัฐบาลก็อาจจะไม่มีโอกาสที่จะแสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (Lipset 1960 ; Easton 1965, chapter17, 1975; Gamson 1968; Hirschman 1970) หรือแม้ว่า ความไว้วางใจจะมีผลต่อการสนับสนุนแบบ

¹² พงศพิศาน ชุมพล (2540: 35-44) ใช้คำว่า “เกื้อหนุน” แทนคำว่า “สนับสนุน” และให้ความเห็นที่ชัดเจนมากขึ้นว่า specific support เป็นการเกื้อหนุนต่อการที่ระบบการเมืองจะมีการตอบสนองต่อความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการจำเพาะเจาะจง เช่น การเกื้อหนุนโดยการเสียภาษีเพื่อช่วยคนจน ส่วน diffuse support เป็นการเกื้อหนุนโดยทั่วไปและมีลักษณะแพร่กระจายซึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองส่งผลผ่านการกล่อมเกลารวมทั้งการให้กลุ่มคนมีค่านิยม ทัศนคติ ท่าที หรือความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกื้อหนุนหรือขัดขวางระบบการเมือง พงศพิศาน เห็นว่า อาจแบ่งการเกื้อหนุนออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ เช่น การเกื้อหนุนที่เป็นรูปธรรม เช่น การเสียภาษี 2. การเคารพกฎหมาย 3. การเกื้อหนุนโดยมีส่วนร่วม เช่น ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือไปถือป้ายสนับสนุนการทำงานของนายกรัฐมนตรี 4. การเกื้อหนุนโดยการให้ความสนใจต่อข้อมูลของรัฐบาลของรัฐสภา

เจาะจงโดยเพียงจะกระทบต่อผู้นำหรือรัฐบาลในช่วงเวลานั้นๆ แต่หากมองดูในเชิงระบบแล้วก็สามารถส่งผลกับระบบการเมืองในระยะยาวได้ กล่าวคือ ถ้าความไม่ไว้วางใจ¹³ ทำให้เกิดความไม่เห็นชอบด้วย และความไม่เห็นด้วยทำให้ผู้นำประสบกับความยากลำบากในการนำเอาทรัพยากรมาแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม (Neustadt 1990 ; Rivers and Rose 1985) รัฐบาลก็จะแก้ไขปัญหาได้น้อย โดยนัยเช่นนี้ ความไม่ไว้วางใจก็จะเป็นตัวสร้างเงื่อนไขให้เกิดสิ่งที่เป็นผลจากความไม่ไว้วางใจเพิ่มขึ้นนั้น (Gamson, 1968 :43) และถ้าปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขจากการบริหารของรัฐบาล ประชาชนก็จะเริ่มที่ตั้งคำถามเอากับระบบ(regime) ด้วยเหตุนี้ ความไว้วางใจจึงมีผลต่อการสร้างความรู้สึกพอใจ/ไม่พอใจ สนับสนุน/ไม่สนับสนุนระบบการเมืองทั้งในระดับสถาบัน และระดับตัวผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองควบคู่กันไป

ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองกับการสนับสนุนทางการเมืองนี้ ยังคงมีการถกเถียงกันอยู่ว่า อะไรเป็นสาเหตุ อะไรเป็นผล Citrin (1974) เห็นว่า การลดลงของความไว้วางใจนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความไม่พอใจและการไม่ยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในขณะนั้น ซึ่งเป็นการมองในระดับบุคคล ส่วน Miller(1974) และ Williams(1985) เห็นพ้องกันว่า ความพอใจที่ประชาชนมีต่อสถาบันทางการเมือง (สภาองเกรส) ซึ่งเป็นการมองในระดับสถาบันนั้น น่าจะส่งผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองมากกว่า อย่างไรก็ตาม งานที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการวัดโดยให้ความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรตามที่ถูกกำหนดแต่เพียงด้านเดียว โดยไม่ได้มองในมุมกลับว่า ความไว้วางใจทางการเมืองจะมีส่งผลต่อการสนับสนุนทางการเมืองแตกต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้นำเอางานของ Hetherington (1998) ซึ่งทำการศึกษา ความสัมพันธ์ทางการเมืองของความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งมองว่า ความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลต่อความรู้สึกทั้งตัวผู้นำและตัวสถาบันทางการเมือง งานชิ้นนี้ได้ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจกับการสนับสนุนทางการเมืองให้ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ ผลกระทบของความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อผู้นำซึ่งแสดงถึงการสนับสนุนทางการเมืองแบบเจาะจงนั้นจะมีอิทธิพลมากกว่าที่จะส่งผลในทางกลับกัน และการลดลงของความไว้วางใจทางการเมืองยังมีผลทำให้ผู้นำต้องประสบกับปัญหาในการบริหาร ผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ระดับของความไว้วางใจที่สูงขึ้นจะมีผลต่อทั้งเจ้าหน้าที่ที่ได้รับเลือกและสถาบันทางการเมือง หากยิ่งมีความไว้วางใจมากขึ้นความรู้สึกที่มีต่อองค์ประกอบทางการเมืองทั้งสองส่วนก็จะดีขึ้น ซึ่งหมายถึงว่า ผู้นำมีเวลาที่จะบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสถาบันทางการเมืองก็จะได้รับการสนับสนุนมากขึ้นโดยไม่สนใจต่อวิธีการดำเนินงานของรัฐบาล

Hetherington(1998, 1999) จึงได้ให้ข้อสรุปว่า ความไม่ไว้วางใจทางการเมืองเป็นผลของความไม่พอใจซึ่งส่งผลทั้งในระดับของตัวบุคคลและสถาบัน ในขณะที่เดียวกันก็มีผลในทางตรงข้ามด้วย นอกจากนี้ งานของ Jeffrey A. Karp(1995) ที่เห็นว่า ความไว้วางใจ

¹³ มีการใช้ในความหมายที่ใกล้เคียงกันระหว่าง Political distrust กับ Political cynicism

เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการอธิบายการสนับสนุนทางการเมืองในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และงานของ Hibbing and Patterson (1994) ที่ได้ข้อสรุปว่า ความไว้วางใจมีผลกระทบต่อ การสนับสนุนแบบทั่วไปเมื่อมองที่สถาบันรัฐสภาในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกเป็นสำคัญ ยังสนับสนุนแนวคิดของ Hetherington ดังกล่าวให้มีน้ำหนักมากขึ้นอีกด้วย

สำหรับในงานวิจัยนี้ จะมองความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองกับการสนับสนุนทางการเมืองว่ามีนัยความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ความรู้สึกไว้วางใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความไว้วางใจในตัวบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง (incumbent-based trust) และความไว้วางใจในตัวสถาบันและระบบ (regime-based trust) บุคคลอาจมีความไว้วางใจทางการเมือง ในระดับสูงต่อส่วนหนึ่งของระบบการเมือง แต่มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำต่ออีกส่วนหนึ่งก็เป็นได้ เช่น บุคคลอาจมีความรู้สึกไว้วางใจในระดับต่ำต่อผู้มีอำนาจทางการเมือง คือ อาจไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลหรือตัวนายกรัฐมนตรี แต่ก็อาจยังเลื่อมใสศรัทธาต่อระบบการปกครองหรือสถาบันทางการเมืองก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว ความไว้วางใจแบบทั่วไป (diffuse trust) จะมีการเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าความไว้วางใจแบบเฉพาะ (specific trust) กล่าวคือ ประชาชนอาจรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลหรือตัวผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่ยังคงรู้สึกเชื่อมั่นหรือไว้วางใจต่อระบบหรือสถาบันอยู่ก็เป็นได้ ในขณะที่หากเกิดการไม่สนับสนุนหรือไม่ไว้วางใจต่อระบบหรือประชามติการเมืองแล้วก็มีโอกาสที่จะไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลและตัวผู้นำด้วย เช่น โจรแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น (พฤทธิสาดน ชุมพล, 2540 : 40)

ประเด็นที่ควรให้ความสนใจต่อไป คือ สิ่งที่จะแสดงให้เห็นได้ในเชิงประจักษ์ว่าบุคคลมีความไว้วางใจทางการเมืองมาก/น้อย หรือรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองจะมองจากอะไร ซึ่งการที่อธิบายปรากฏการณ์ในเรื่องนี้ได้ มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์เสียก่อน

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของบุคคล

พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็น วัดได้โดยตรง หรือเป็นการกระทำภายในจิตใจ ในสมองของมนุษย์ เช่น ความรู้ ความคิด ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพฤติกรรมภายใน มนุษย์ทุกคนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต่างได้รับการเรียนรู้ ซึ่งมีหลายลักษณะทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม นักจิตวิทยาพยายามให้คำจำกัดความว่าการเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบประสาทซึ่งวัดและคาดคะเนได้ยาก จึงใช้การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่สังเกตได้ว่าเป็นผลมาจากการเรียนรู้มาเป็นตัวประเมิน มนุษย์รู้จักใช้ระบบสัญลักษณ์ที่ละเอียดลึก ซึ่งในการจัดประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจ (cognitive experience) ของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้นการที่มนุษย์จะเรียนรู้สิ่งใดได้ดีก็เนื่องมาจากองค์ประกอบทางจิตวิทยา ได้แก่ ทักษะและความสามารถในการรับรู้ นั่นเอง (พิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ, 2536: 40)

ในทางทฤษฎี พบว่า ทักษะคิดมีใช้ตัวบ่งชี้โดยตรงของพฤติกรรมการปฏิบัติ เพราะยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น อีกทั้งทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการได้รับข่าวสารที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับว่าทัศนคติต่อสิ่งใดๆ ก็ตามถูกจำกัดโดยความเชื่อที่มีต่อสิ่งนั้น นั่นคือ มนุษย์จะวางรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในด้านคุณลักษณะและคุณภาพ โดยจะมีทัศนคติขึ้นชอบต่อสิ่งที่เขาเชื่อว่ามีจะคุณลักษณะในทางบวกและมีทัศนคติไม่ชอบต่อสิ่งที่มีความคุณลักษณะในทางลบ ความเชื่อที่มีต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาจากประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล ซึ่งได้มาจากการรับรู้จากแหล่งภายนอก ความเชื่อบางอย่างอาจมีอยู่ตลอดเวลา ความเชื่อบางอย่างอาจจะถูกล้มเลิกไป และความเชื่อใหม่ๆ ก็จะมีขึ้น แม้ว่าบุคคลจะมีความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งอย่างมากมาย แต่ปรากฏว่าเมื่อกำหนดเวลาให้ บุคคลจะให้ความสนใจต่อความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพียงเล็กน้อย ซึ่งเรียกว่า “ความเชื่อเด่นชัด” (salient beliefs) ทั้งนี้ เพราะความเชื่อเด่นชัดเป็นสิ่งที่อยู่บนสุดภายในจิตใจของบุคคลและจะเป็นตัวที่อยู่ใกล้ชิดกับทัศนคติของบุคคล และถ้าให้เวลาและมีสิ่งเร้ามาร่วมด้วยก็อาจเป็นไปได้ที่บุคคลจะยกความเชื่อที่มีอยู่ขึ้นมาร่วมพิจารณา และอาจทำให้ความเชื่อเด่นชัดเปลี่ยนแปลงไป (พิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ, 2536: 43)

ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

พฤติกรรมกระทำของคนจึงเป็นผลจากความรู้สึกนึกคิดทางด้านจิตใจ¹⁴ ซึ่ง จะแสดงออกมาทางด้านใดก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่มีต่อด้านนั้นๆ เป็นสำคัญ โดยนัยเช่นนี้ เมื่อพิจารณาไปที่พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลก็น่าจะเป็นผลหรือถูกแสดงออกมาจากความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ ประสบการณ์ และความพอใจของแต่ละบุคคล การที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน่าจะเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านความรู้สึกพอใจ เชื่อมั่นศรัทธา ไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ และความรู้สึกร่วมรับผิดชอบในผลประโยชน์ของชุมชนการเมืองนั้น กล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์เป็นผลพวงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะส่งอิทธิพลกลับไปยังระบบการเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมเช่นเดียวกัน ส่วนจะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ค่านิยม อุดมการณ์ ปทัสถาน แนวประเพณีปฏิบัติที่ยึดถือ (วิชัย ตันศิริ, 2539 : 9-11)

¹⁴ Robin William(1964) กล่าวว่า การที่จะทราบว่าคนเราหรือสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะสังเกตได้จากพฤติกรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) การเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวัน 2) ความสนใจในเรื่องต่างๆ ของคนในสังคม 3) ความคิดเห็นของคนในแต่ละสังคมที่แสดงออกในลักษณะการเขียนหรือแสดงความคิดเห็นซึ่งแสดงให้เห็นถึงหลักการ อุดมการณ์ตามค่านิยมนั้นๆ 4) การสนทนาของบุคคลโดยทั่วไป ตลอดจนถึงกิจกรรมประจำวัน (อ้างใน พเยาว์ ฤทธิแพทย์, 2542: 19-20)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่มีความสำคัญตามแนวคิดในระบอบประชาธิปไตย ในแง่ที่เป็นสิ่งที่ป้อนเข้าสู่ระบบการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะการเรียกร้อง หรือการสนับสนุนต่อระบบที่ดำรงอยู่ Hansen (1975) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารเมืองได้ 2 ทางด้วยกัน คือ 1) ผู้บริหารเมืองจำต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้นด้วยเกรงว่าจะถูกขับออกจากตำแหน่ง 2) สื่อสารข้อมูลให้ผู้นำได้ทราบถึงว่าพลเมืองของเขาต้องการในสิ่งใด

การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะภายใต้ระบบการเมืองที่มีแบบแผนที่ซับซ้อน มนุษย์ถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับเมืองมากขึ้น ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของระบบการเมือง สถาบันการเมือง รวมถึงตัวผู้บริหารเมืองจะเป็นสิ่งที่จะตัดสินว่าสมาชิกในสังคมจะมีความมีชีวิตที่ดีเพียงใด ดังที่ John Stuart Mills เห็นว่า “มนุษย์จะต้องเรียนรู้ถึงความรับผิดชอบในการเข้ามีส่วนร่วม การขาดความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงการขาดความเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัวภายในระบบนั้น” (เสถียร หอมขจร และคณะ, 2537: 161-163)

“การเข้ามีส่วนร่วม(participation) หมายถึง หลักการที่บุคคลจะได้รับผลประโยชน์ โดยการตัดสินใจ ซึ่งกระทำโดยสถาบันการเมืองและสังคม และประชาชนจะต้องร่วมในการตัดสินใจนั้นด้วย” (Bullock and Stattybrass, 1977: 458)

สำหรับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) นั้น นักวิชาการตะวันตกต่างให้ความหมายในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สามารถแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรก มองการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมืองทั้งตามรูปแบบและนอกรูปแบบ เช่น การอภิปรายทางการเมือง การร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การร่วมรณรงค์หาเสียง การใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง การโน้มน้าวให้เห็นชอบหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ โดยไม่สนใจว่าจะถูกบังคับหรือโดยสมัครใจ สำเร็จหรือล้มเหลว นักวิชาการกลุ่มนี้เช่น Geoffrey K.Robert ,1971; Samuel P.Huntington and George I.Deminguez ,1975

กลุ่มที่สอง มองว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนตามวิถีประชาธิปไตยซึ่งไม่ได้มีความหมายเฉพาะกิจกรรมในเชิงสถาบันการเมืองเท่านั้น อาจเป็นการแสดงออกหรือกิจกรรมอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการทางการเมืองก็ได้ แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่มีผลต่อการตัดสินใจของฝ่ายการเมือง นักวิชาการในกลุ่มนี้ ได้แก่ Milbrath and Goel(1977) , Rosenstone and Hansen (1993)

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอหยิบยกทัศนะของ Sherry Arnstein (1969) มาสร้างความเข้าใจ ซึ่งได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของพลเมือง (citizen participation) ว่าเป็น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของประชาชนที่มีลักษณะเป็นลำดับขั้น กล่าวคือ เป็นการจัดสรรปันส่วนอำนาจเสียใหม่ (redistribution) อันจะทำให้ประชาชนที่ถูกกันออกไปจาก

กระบวนการทางเศรษฐกิจและการเมืองถูกนำเข้ามารวมไว้ด้วยเจตนา เป็นยุทธศาสตร์ที่ทำให้คนที่ไม่ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจ ได้รู้ข่าวสาร/ข้อเท็จจริง ทั้งในแง่ของการจัดสรรผลประโยชน์ทรัพยากร เป้าหมาย รวมถึงนโยบายและโครงการที่จะได้รับ

วิสุทธิ โปธิแทน (2519: 36) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ ... การเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงออกถึงความต้องการอย่างเสรี การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นการแสดงออกถึงสิทธิหน้าที่และความเรียบร้อยรับผิดชอบของประชาชน โดยมีได้หมายความว่าเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือแต่เพียงการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือแต่เพียงลงสมัครช่วยงานของพรรคการเมืองที่ตนนิยมชมชอบเท่านั้น แต่หมายรวมถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถและโอกาสตลอดจนการกระทำทุกอย่าง ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน เพื่อมุ่งประสงค์ที่จะทำให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง (decision making process in politics) ตามครรลองของประชาธิปไตย ... ”

จึงพอสรุปความหมายของ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้เป็น 2 ลักษณะ

ลักษณะแรกเป็นความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือการแสดงออกของบุคคลในสังคมหรือ ชุมชน ที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งมีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคม โดยอาจมีทั้งการเข้าร่วมทางตรง หรือทางอ้อม มีแบบแผนหรือไม่มีแบบแผน อีกทั้งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะสำเร็จหรือไม่ หรืออาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเดินขบวนประท้วงหรือชุมนุมเรียกร้อง การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ การรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง การร้องเรียนด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรในประเด็นสาธารณะ การติดตามข่าวสารทางการเมืองหรือการพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง

ลักษณะที่สองเป็นความหมายอย่างแคบ ซึ่งจะนำมาใช้ในการนิยามในงานวิจัยนี้ด้วย ในแง่มุมนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การดำเนินกิจกรรมในตนเองเดียวกับลักษณะแรก แต่จะรวมความถึงกิจกรรมที่มีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เต็มเวลาและเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ อีกทั้งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะสำเร็จหรือไม่ หรืออาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ และยังหมายความรวมถึง การนิ่งเฉยทางการเมืองด้วยก็ได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคล ในทางการเมืองรวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม

ทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่การเมือง สถาบันการเมือง และกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เป็นทางการ (Roberts, 1971: 145)

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

James R. Townsend (1967) ได้ให้แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า มนุษย์ในสังคมควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ซึ่งพบว่าจะเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1. แบบในสังคมตะวันตกซึ่งเป็นไปในเชิงสมัครใจ 2. แบบสังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งประชาชนจะถูกบังคับให้เข้าเกี่ยวข้องกับเฉพาะในเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น สำหรับการมีส่วนร่วมในสังคมตะวันตกซึ่งเป็นสังคมประชาธิปไตยนั้น จะมีความสำคัญในแง่ที่ว่า ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองผ่านสถาบันตัวแทนที่จะนำความต้องการของประชาชนไปสู่ผู้นำทางการเมืองและดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก จึงมีค่านิยมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมาก นักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะ หรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าใช้เกณฑ์ใดในการพิจารณา

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงเกณฑ์กิจกรรม

เป็นการพิจารณาไปที่รูปแบบของกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การเลือกตั้ง การร่วมบริหารงาน การเข้าฟังการประชุม การประท้วง การเดินขบวน เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการต่างประเทศได้พยายามแบ่งแยกออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ เช่น มีแบบแผน และไม่มีแบบแผน (Almond and Powell) หรือการมีส่วนร่วมโดยตรงกับการมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Barber, 1972) หรือแบบเป็นทางการกับแบบไม่เป็นทางการ (Bromage, 1950) หรืออาจมีการแบ่งเป็น 3 ลักษณะ¹⁵ คือ การมีส่วนร่วมแนวระดับ การมีส่วนร่วมแนวตั้ง และการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน (Bryant and White, 1982)

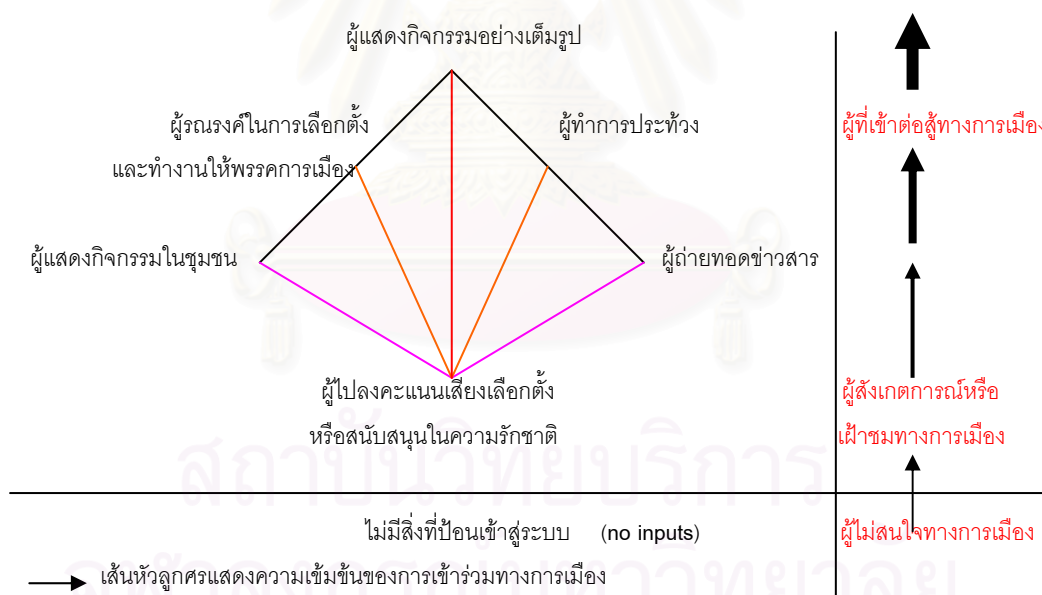
2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงเกณฑ์กลยุทธ์

เป็นการพิจารณาไปที่ผู้แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้น Lee J. Barber (1976) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมให้แคบลง โดยใช้ตัวบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาแบ่งได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ การเป็นสมาชิก การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม การเป็นผู้บริจาค การเป็นกรรมการ และการเป็นผู้นำ

¹⁵ 1) การมีส่วนร่วมในแนวระดับ (horizontal forms of participation) เป็นการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิม เช่น การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง 2) การมีส่วนร่วมในแนวตั้ง (vertical forms of participation) เป็นการที่ประชาชนมีความสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ กับผู้นำหรือเจ้าหน้าที่เพื่อได้รับผลประโยชน์ต่างตอบแทนกัน 3) การมีส่วนร่วมในการบริหาร (participation in administrative process) เป็นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับฝ่ายบริหาร

Sherry Arnstein (1969: 217) ได้จัดลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ 1) กลุ่มที่ไม่ถือว่ามีส่วนร่วม 2) กลุ่มที่เข้าร่วมเพียงแค่แสดงออกให้เห็น 3) กลุ่มที่แสดงออกให้เห็นถึงการมีอำนาจ สามารถแยกออกเป็น 8 วิธีด้วยกัน¹⁶ โดยใช้ชื่อว่า “บันไดแปดขั้นของการมีส่วนร่วมของ” ส่วน Milbrath and Goel(1977) มองลักษณะของการเข้าร่วมทางการเมืองของบุคคลว่า มีหลายมิติสามารถแยกได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ผู้ที่ไม่รู้สึกสนใจทางการเมือง (apathetics) หรืออาจว่าเป็นพวกแปลกแยกหรือถอนตัวจากระบบการเมือง 2) ผู้สังเกตการณ์หรือเฝ้าชมทางการเมือง (spectators) หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับที่น้อยมาก 3) ผู้ที่เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง (gladiators) หมายถึง ผู้ที่เข้าร่วมแข่งขันและร่วมแสดงกิจกรรมทางการเมือง

โดยเห็นว่า บุคคลที่อยู่ในประเภทที่ 1 นั้นจะไม่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองใดเลย มีเพียงแต่บุคคลในประเภทที่ 2 และ 3 เท่านั้น ที่จะแสดงกิจกรรมทางการเมืองตามลำดับตั้งแต่ น้อยสุดไปจนมากที่สุด สามารถแยกกิจกรรมของการเข้าร่วมทางการเมืองออกเป็น 6 ระดับ ตั้งแต่ ร่วมกิจกรรมในระดับต่ำคือไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไป จนถึงสมัครใจเข้าร่วมแสดงกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมืองด้วยตนเอง และผู้ที่อยู่ในระดับขั้นสูงสุดคือ บุคคลในประเภทที่ 3 ดังมีรายละเอียดตามแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 2.2 แบบจำลองแสดงลำดับขั้นของความเกี่ยวข้องทางการเมือง

ในกรณีของไทย นักวิชาการก็ได้พูดถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวทางของประชาธิปไตยแบบไทยไว้หลายแนวทางด้วยกัน เช่น การแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน

¹⁶ ประกอบด้วย 1.การถูกจัดการ 2. การได้รับการเยียวยา 3. การแจ้งข่าวสาร 4. การปรึกษาหารือ 5. การรู้สึกผ่อนคลายขึ้น 6. การมีส่วนร่วม 7. การมอบอำนาจ 8. การควบคุมโดยประชาชน

ตามความเข้มข้นในการเข้าร่วม 6 ชั้น ตั้งแต่ การไม่มีส่วนร่วมอย่างสิ้นเชิงจนถึงการเข้าร่วมในเชิงอุดมคติ (ชินรัตน์ สมสืบ,2539) หรือการจัดแบ่งแบบของณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2522: 110) ซึ่งพยายามจัดระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในวิถีประชาธิปไตย ออกเป็น 6 ระดับ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง 2) การสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง 3) การช่วยโฆษณาหาเสียง 4) การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ การถกเถียงปัญหาทางการเมือง 5)การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 6) การไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือไม่สนใจในเรื่องการเมือง

สำหรับงานของสุวิทย์ ยິงวรพันธ์(2542) และโกวิทย์ พวงงาม(2544) ได้พูดถึงการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของไทยภายใต้บริบทของการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ออกได้ 7 ลักษณะ ได้แก่

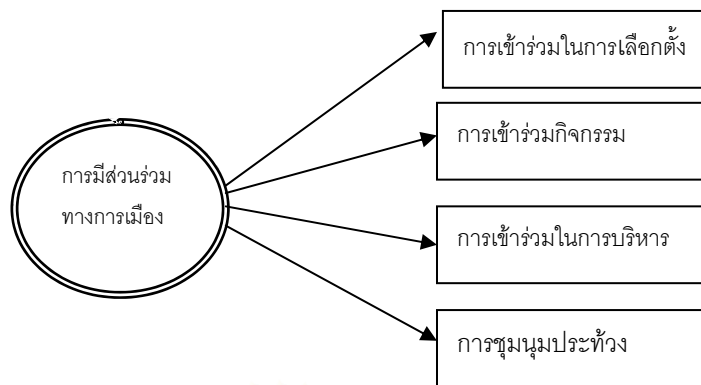
1. การเข้าร่วมในการเลือกตั้ง ทั้งบทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาอบต. และบทบาทของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาอบต.
2. การเสนอปัญหาและความต้องการต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การร้องขอให้ออกข้อบังคับตำบล
3. การเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานของ อบต. เช่น ให้ข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในด้านต่าง
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น เสียสละแรงงานหรือทรัพย์สินร่วมในโครงการต่าง ๆ หรือร่วมมือกับส่วนราชการหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ ในการพัฒนา
5. การติดตามและตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล
6. การเสียภาษีของประชาชนให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล
7. การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบหรือคำแนะนำโดยชอบของ อบต.

(สุวิทย์ ยິงวรพันธ์ ,2542 ; โกวิทย์ พวงงาม, 2544)

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาประมวลเป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมของคนไทยโดยทั่วไป ซึ่งนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในครั้งนี้ได้ 4 ลักษณะ กล่าวคือ

- ลักษณะที่ 1 การเข้าร่วมในการเลือกตั้ง
- ลักษณะที่ 2 การเข้าร่วมในกิจกรรมของ อบต.
- ลักษณะที่ 3 การเข้าร่วมในวางแผนบริหาร
- ลักษณะที่ 4 การเข้าร่วมในการประท้วง

สามารถแสดงให้เห็นถึงปัจจัยองค์ประกอบได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.3 ปัจจัยองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนท้องถิ่นไทย

สังคมไทย เป็นสังคมที่ผู้คนอาศัยอยู่ในชนบทเสียเป็นส่วนใหญ่¹⁷ (แม้ว่าประชากรจะหลั่งไหลเข้าสู่เมืองมากขึ้นในยุคปัจจุบันก็ตาม) ซึ่งมีถึงประมาณร้อยละ 85 ส่วนที่เหลืออาศัยอยู่ตามจังหวัดต่างๆ เป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง กล่าวคือ ยกย่องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นที่พึงทางจิตใจและเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิต มีการเกษตรกรรมเป็นฐานทางเศรษฐกิจ (สังเกตเห็นได้จากการมี "วัฒนธรรมข้าว" หรือ "สังคมชาวนา" เป็นต้น) ยึดครอบครัวและเครือญาติเป็นหลักชีวิต เป็นสังคมเสรี มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจกันและติดต่อกันเป็นแบบส่วนตัว การไปติดต่อกันจะไปเมื่อใด จะแต่งตัวอย่างไร จะพูดจากันแบบไหนไม่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ (จรัญ พรหมอยู่, 2526: 76) ในขณะที่เดียวกันก็ยกย่องผู้ที่มีความรู้ความสามารถจากการมีอาวุโส คุณงามความดี และการได้บวชเรียน (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2543: 58-61)

หากจะมองถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทท้องถิ่นของไทย คงไม่อาจปฏิเสธระบบสังคมไทยที่กล่าวถึงข้างต้นไปได้ โดยเฉพาะลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมไทยที่มีลักษณะของความเป็นเครือญาติและเครือข่ายอุปถัมภ์ที่หลากหลาย¹⁸ ดังที่พรพรรณ วีระปรียากร (2543) เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลที่จะนำมาซึ่งคุณธรรมของความเป็นพลเมืองได้ จำต้องเกิดภายในความเป็นชุมชนที่ดีงาม คือ เป็นชุมชนที่

¹⁷ Robert Redfield ได้แสดงทัศนะว่า ลักษณะของสังคมพื้นบ้านหรือสังคมชนบท คือ 1) มีความเหมือนกันของประชากร 2) ชุมชนมีขนาดเล็กและอยู่โดดเดี่ยวห่างไกล 3) ชุมชนปราศจากความแปลกหน้า 4) มีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ 5) ใช้ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีเป็นตัวควบคุมสังคมและกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม 6) การแบ่งแรงงานไม่ชัดเจน(ช่วยเหลือกัน) 7) มีความเหมือนกันของประชากร 8) ยึดมั่นประเพณีและพิธีศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา (ใน สุพิศวง ธรรมพันทา, 2543: 50)

¹⁸ หาอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์และการเกิดกลุ่มในสังคมไทยได้ใน อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2539 วรพันธ์ สุวรรณยุหะ. 2535: 42-60 และ นาดาทา วศินดิลก, 2540: 35-44

ให้ความสำคัญแก่ส่วนรวมบนหลักการหรือพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร การเรียนรู้ร่วมกัน อยู่บนความแตกต่างหลากหลาย เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยไม่จำกัดสถานะและเวลา มีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบแนวราบที่ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากขาดปัจจัยสำคัญ เช่น ความรู้ ความเข้าใจในกลุ่มภายในชุมชน รู้ถึงสมรรถภาพของตนเองในการเป็นสมาชิก อันหมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจในสถานภาพทางสังคมของตน การมีทักษะที่เอื้อหรือสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม มีความสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ และที่สำคัญเข้าใจได้ว่า อิสรภาพเสรีภาพที่ตนจะมีได้นั้นจะต้องมีวินัยในตนดี นั่นคือ มีความเข้าใจและเชื่อมั่นในกฎระเบียบของชุมชน พร้อมทั้งจะกระทำหรือปฏิบัติตามโดยเห็นว่า หากทุกคนซื่อสัตย์ต่อกัน ไว้วางใจกัน และปฏิบัติตามกฎหมายเหมือนกัน ชุมชนก็จะพัฒนาดีไปด้วยเพราะทุกคนกระทำการใดๆ ก็หวังแต่จะให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตนในท้ายที่สุด ไม่ว่าการกระทำนั้นจะมีขอบข่ายกว้างหรือแคบเพียงใด เช่น การสมาคม การพูดคุยกันในประเด็นทางสาธารณะ การติดตามข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ เป็นประจำ เป็นต้น ส่วนความเข้าใจในกลุ่ม ในชุมชน ในสังคม หมายความว่า รู้ปรัชญา หลักปฏิบัติ แนวคิดและความเชื่อต่างๆ รวมถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มของชุมชนในสังคมนั้นๆ โดยสรุปก็คือ คุณลักษณะความเป็นพลเมืองสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ดังนั้น คุณธรรมของความเป็นพลเมืองจึงเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เมื่อบุคคลปฏิสัมพันธ์กันก็จะเกิดความเชื่อมโยง เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนรวมถึงบรรทัดฐาน และพฤติกรรมทางสังคมระหว่างกัน อันจะเป็นการผดุงสถานภาพเดิมให้คงอยู่ อีกทั้งยังทำให้ระบบสังคมมีแบบแผนที่มีมั่นคงและทำให้บุคคลเกิดบุคลิกภาพของการเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาถึงที่มาหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้แนวทางใดในการอธิบาย ส่วนใหญ่แล้วมักจะมีฐานะเป็นรูปแบบการอธิบายหลักอยู่ในหลายแนววิเคราะห์ ถึงกระนั้นก็ดีแนวทางวิเคราะห์ทางการเมืองส่วนใหญ่จะมีมุมมองที่มีตั้งแต่สองรูปแบบการอธิบายเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าที่จะรับเอารูปแบบการอธิบายเพียงรูปแบบเดียวมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมือง (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542: 93)

Rush (1992: chap.6) ได้สำรวจข้อเขียนเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา พบว่า งานเขียนเหล่านี้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยอาศัยอย่างน้อยที่สุดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งจาก 4 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ แรงกระตุ้นทางการเมือง สถานะทางสังคม ลักษณะส่วนตัว และสภาพแวดล้อมทางการเมือง นอกจากนี้ปัจจัยดังกล่าว เขายังได้เสนอให้นำเอาปัจจัยด้านทักษะ ทรัพยากร และความมุ่งมั่น

เข้ามาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ด้านนี้อีกด้วย (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2542: 95) ซึ่ง จะเห็นได้ว่า ปัจจัยหลักซึ่งสะท้อนถึงมุมมอง กรอบในการวิเคราะห์ และตัวแปรในการศึกษา เหล่านี้ ได้รับอิทธิพลมาจากการอธิบายหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอธิบายเชิง จิตวิทยา เชิงการกระทำโดยเจตนา และเชิงสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นการทำให้ การศึกษาของ G.M.Beal (1956) ที่พบว่า ตัวแปรในด้านความไว้วางใจ ความพอใจ และ ความเข้าใจมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม และงานของ Milbrath and Goel (1977) ที่ได้สรุป ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม(environmental factors) ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยทางด้านตัวบุคคล (personal factors) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ลักษณะทางจิตวิทยา และคุณลักษณะส่วนบุคคล มีคุณค่าในการอธิบายมากขึ้น

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำเอาฐานคิดข้างต้นมาใช้ในการพิจารณา โดยจะ แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านสภาพบุคคล ซึ่งในแต่ละลักษณะก็สามารถแยกออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับวงนอก และระดับวงใน ดังปรากฏให้เห็นตามตารางด้านล่างนี้

ตาราง 2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการพิจารณา ปัจจัยที่มีอิทธิพล	ระดับวงนอก	ระดับวงใน
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	ระดับกว้าง(Larger environment) ได้แก่ ระบบสังคม ระบบการเมือง สถาบันการเมือง ความทันสมัยทาง การเมือง	ระดับใกล้ตัว(immediate environment) ได้แก่ สื่อมวลชน การรณรงค์หาเสียง การถูกชักจูงหรือพบปะพูดคุยระหว่าง บุคคล
ปัจจัยด้านตัวบุคคล	ระบบชีวิตความเป็นอยู่(life position) หรือเรียกว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม กล่าวคือ อายุ รายได้ อาชีพ เพศ เชื้อชาติ การศึกษา สถานที่อยู่ เอกลักษณ์ชุมชน	ระบบเกี่ยวกับบุคคล(personal system) ประกอบไปด้วย 1) ทศนคติและความเชื่อ เช่น ความ สำนึกในกลุ่ม ความรู้สึกถึงหน้าที่ทาง การเมือง ความมีประสิทธิภาพทาง การเมือง 2) ลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความ เชื่อมั่นส่วนบุคคล ความเป็นอำนาจ นิยม ความต้องการส่วนตัว

(ปรับปรุงจากตัวแบบของ Milbrath and Goel,1977: 33)

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ มีฐานคิดอยู่ว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามลักษณะทางจิตวิทยาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าสถานการณ์ต่างๆ จะเอื้อต่อการกระทำเช่นนั้นได้มากน้อยเพียงไร ดังนั้น จึงจะใช้มุมมองที่ผสมผสานระหว่างหลายรูปแบบในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายจากระดับโครงสร้างสังคมท้องถิ่น และการอธิบายจากระดับปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งจากการสำรวจงานวิจัยของนักวิชาการจากหลากหลายสำนักคิด พบว่า มีปัจจัยหลักอย่างน้อย 4 ประการ ที่ส่งอิทธิพลต่อทัศนคติและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการเมือง (Political communication)

การสื่อสารถือเป็นหัวใจสำคัญของการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์ ในทางการเมือง การสื่อสารทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง หรือที่เรียกว่า การสื่อสารทางการเมือง¹⁹ ทำให้เกิดการไหลเวียนของสารอันจะช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการต่างๆ ในทางการเมือง และสามารถตัดสินใจประเด็นทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล นั่นคือ สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Stokes(1967) พบว่า สื่อมวลชน²⁰ (mass media) จะเป็นตัวกระตุ้นและมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมาก โดยหากมีการพัฒนาของสื่อมวลชนไปมากเท่าไร ก็ยิ่งจะทำให้บุคคลให้ความสนใจและเข้าร่วมทางการเมืองในระดับชาติมากขึ้นเท่านั้น สำหรับ Learner(1963) เห็นว่า การที่คนรู้หนังสือมากขึ้นจะทำให้มีโอกาสรับทราบข่าวสารต่างๆ จากสื่อมวลชน อันจะช่วยกระตุ้นให้คนสนใจและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจตามไปด้วย ทำนองเดียวกับ Rogers(1969) ที่เห็นว่า หากคนมีความรู้หนังสือและเปิดรับสื่อมวลชนแล้ว จะทำให้บุคคลนั้นเป็นคนทันสมัย คือ สามารถเข้าใจบทบาทของผู้อื่นได้ มีความกล้าที่จะยอมรับนวัตกรรม มีความรู้ทางการเมือง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และมีความมุ่งหวังในด้านการศึกษาและอาชีพด้วย อิทธิพลของสื่อมวลชนดังกล่าว นับว่าเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการทำงาน

¹⁹ ห่าอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีไซเบอร์เนติกส์ (Cybernetics) ในเรื่องการเมืองการเมืองได้ใน งานของ Deutsch, Karl W., 1963 ผู้วิจัยเห็นว่า ทฤษฎี KAP ซึ่งให้ความสำคัญกับผลกระทบของผู้รับสารใน 3 ด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม น่าจะใช้อธิบายความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลได้ครอบคลุมที่สุด (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533: 118-124)

²⁰ สื่อมวลชน (mass media) หมายถึง วิธีการสื่อสารที่สามารถไปถึงประชาชนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างทันทีทันใด ซึ่งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ถือได้ว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญที่สุด ส่วนสื่อประเภทอื่น ได้แก่ แผ่นพับ, วิทยุ, หนังสือ, นิตยสาร และภาพยนตร์ สำหรับจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ที่ส่งระหว่างบุคคลกับบุคคลไม่จัดอยู่ในสื่อมวลชน แต่ถ้าส่งข้อความไปยังสมาชิกของกลุ่มจำนวนมากถือว่าเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งเหมือนกัน (Hague and Harrop, 2001: 97) และสามารถหาอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง สื่อมวลชนได้ในงานของ Rogers and Sevenning, 1969

ของรัฐบาลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันหมายความว่ารวมถึงการตอบสนองของระบบ การเมืองอีกด้วย (Miller, Goldenberg และ Erbring, 1979)

การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง ทั้งนี้เพราะสถาบัน การสื่อสารสามารถพัฒนากระบวนการของสถาบันทางการเมืองและระบบการเมืองก็พยายาม ขยายการสื่อสารออกไป Rogers (1983) ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การสื่อสารเป็นรากฐานที่จำเป็น ต่อการระดมมวลชนและการพัฒนาทางการเมืองอย่างแท้จริง (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2541: 86)

ในบรรดางานที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อิทธิพลการสื่อสารจาก ปัจจัยด้านสื่อมวลชนต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ดูจะได้รับความสนใจและมีการศึกษา เพิ่มมากขึ้น ดังที่พบเห็นจากงานของ Pippa Norris (2000) ซึ่งศึกษาเรื่องผลกระทบของการ สื่อสารทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยหลังอุตสาหกรรม พบว่า ในบริบทของการแข่งขัน เลือกตั้งแล้ว การสื่อสารทางการเมือง เช่น หนังสือพิมพ์, ข่าวทางโทรทัศน์ และระบบ เครือข่ายสารสนเทศ(internet) จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง, ความไว้วางใจทางการเมือง และการระดมทางการเมือง โดยมีผลทำให้คนรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงขึ้นและ ส่งผลเอื้อต่อการเข้าร่วมทางการเมืองให้มากขึ้นด้วย

Conway (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนอเมริกัน ในเชิงพหุมิติเกี่ยวกับปัจจัยด้านสื่อมวลชน (mass media) พบในลักษณะที่คล้ายกันว่า การ กระจายเสียง, การช่วยอุดหนุนในการลงโฆษณาและการจัดให้มีเวทีสาธารณะปราศรัยตอบได้ กันระหว่างผู้เข้าแข่งขันทางโทรทัศน์โดยเฉพาะในช่วงของการเลือกตั้งมีอิทธิพลสำคัญต่อการ ตัดสินใจทางการเมืองในการเลือกผู้แทนของประชาชนมากกว่าปกติ²¹

ทั้งนี้ ข้อมูลข่าวสาร²² จะกระจายไปมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับโครงสร้างทาง การเมือง(political structure) ในแต่ละบริบทด้วยว่าจะเปิดโอกาสหรือไม่ อันได้แก่ กฎระเบียบ ของสังคมนการเมืองหนึ่ง การได้มาซึ่งอำนาจของผู้ว่าการเมือง เช่น จากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง หรือมีกลไกการเข้าร่วมตามวิถีทางประชาธิปไตยทางตรงหรือไม่ เป็นต้น เพราะโครงสร้าง การเมืองย่อมเป็นตัวกำหนดช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและการสื่อสารทาง การเมืองระหว่างตัวผู้นำกับประชาชน ซึ่งพบว่า การสนับสนุนของประชาชนจะสูง หาก ประชาธิปไตยมีลักษณะของการแข่งขัน และพบว่า ผู้นำท้องถิ่นได้กลายเป็นตัวการสำคัญที่มี

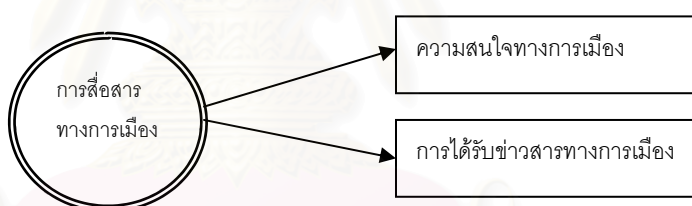
²¹ อิทธิพลของสื่อมวลชนเหล่านี้ แม้ว่าจะไม่ถึงกับทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความเชื่อของ บุคคลที่เคยมีอยู่ก่อนหน้านั้นอย่างแจ่มชัดนัก แต่ก็อยู่ในฐานะตัวนำข่าวสารที่ดีผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication) ไปยังกลุ่มบุคคลที่ได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งมีผลช่วยกำหนด ลักษณะของทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้น (Lenart, 1994: 3-8)

²² ข่าวสาร หมายถึง เนื้อหาของสารที่ช่วยลดความไม่แน่ใจหรือทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ใน สถานการณ์หนึ่ง นั่นคือ การที่คนเราจะตัดสินใจรับรู้ หรือยอมรับต่อสิ่งใด เหตุการณ์หรือแนวความคิดใดสักเรื่องหนึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะข่าวสารที่เขาได้รับ หากบุคคลได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากเท่าไร บุคคล นั้นก็จะสามารถตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับต่อสิ่งที่กำลังสนใจหรือพิจารณาอยู่ได้ง่ายขึ้น (Schramm, 1971: 23)

อิทธิพลต่อการเข้าร่วมทางการเมือง การเข้าไปดำเนินการกับโครงสร้างทางการเมือง และระเบียบวาระของชุมชน หรือที่ Robert A.Dahl (1961) ใช้คำว่า“ผู้ประกอบการทางการเมือง (political entrepreneur)” (Hansen,1975: 1196-1197)

จากการสำรวจงานวิจัยในประเด็นเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของไทย พบว่าการเปิดรับสื่อมวลชน ประสบการณ์ทางการเมือง และการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมือง²³ (เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว, 2523) และผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูงมีแนวโน้มจะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีระดับการสื่อสารต่ำกว่า โดยประชาชนในชนบทที่ได้รับข่าวสารจากการเปิดรับสื่อ (mass media) ในระดับที่สูงกว่าการได้รับข่าวสารกันเองระหว่างบุคคลจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง ส่วนผู้ที่ได้รับข่าวสารจากตัวบุคคลมากกว่าการเปิดรับสื่อเองจะเข้าร่วมทางการเมืองในลักษณะของการถูกระดม (เสนห์ นนทะโชติ, 2524; สิทธิพันธ์ มานิตกุล, 2539) อันเนื่องมาจากข่าวสารที่ได้รับจากสื่อจะทำให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น เกิดความสนใจมากขึ้น และทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันมากขึ้น (บำรุง สุขพรรณ , 2523; อัครพันธ์ พูลศิริ, 2541) สามารถกล่าวได้ว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (สมควร ชันเงิน, 2523 ; อัครนิวุธ ศรีสวัสดิ์, 2535)

สามารถสรุปปัจจัยองค์ประกอบได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.4 ปัจจัยองค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง

2) ปัจจัยด้านการระดมทางการเมือง (Political mobilization)

การระดมทางการเมือง เป็น กระบวนการซึ่งผู้เข้าแข่งขัน พรรคการเมือง, นักเคลื่อนไหวทางการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ ชักชวนให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองผ่านการส่งข้อความเพื่อมุ่งหวังที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของตน โดยผู้รับสารนั้นมีโอกาสของการเลือกและตัดสินใจพอสมควร จึงเห็นได้ว่า ทั้งผู้นำหรือกลุ่มที่ชักชวนโน้มน้าว

²³ Robert A.Dahl ให้ความหมายของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองว่า บุคคลที่ให้ความสนใจและแสวงหาข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ มีความหวังใยและรู้ดีว่าตนเองสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ และคนกลุ่มนี้จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง มีความตื่นตัวและพยายามที่จะแสวงหาอำนาจทางการเมือง หรือไม่ก็เข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (Dahl, 1983: 100-127)

นำ²⁴ และประชาชนผู้เข้าร่วมต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมด จึงจะทำให้วิธีการที่วุ่นวายบรรลุผลสำเร็จ โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การระดมทางตรง และการระดมทางอ้อม (Rosenstone และ Hansen ,1993: 25,101)

แนวคิดนี้จึงเป็นการมองคนละด้านกับทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice) โดยเห็นว่า กระแสประชาชนที่เข้าร่วมในการเมืองไม่ได้เป็นความต้องการหรือการตัดสินใจเลือกด้วยเหตุผลของผู้เลือกเสียทีเดียว แต่เกิดจากการใช้กลยุทธ์ของผู้นำการเมืองในการชักจูงโน้มน้าวใจจากโอกาสที่เปิดให้ภายใต้ข้อจำกัดบางประการที่ต้องกระทำ มุมมองนี้จึงเป็นการมองการมีส่วนร่วมจากโครงสร้างของระบบการเมือง ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและผู้นำการเมือง ประชาชนจำนวนน้อยเท่านั้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมสาธารณะ แต่จะเกิดเข้าร่วมมากเมื่อนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และ นักเคลื่อนไหวต่างๆ ชักชวนพวกเขาให้เข้าร่วมผ่านเครือข่ายทางสังคมในรูปครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และสมาคม โดยผู้นำจะเป็นฝ่ายให้ข่าวสารข้อมูลและโอกาสในการสร้างรางวัลทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งอาจมีการหยิบยกประเด็นสาธารณะที่ชุมชนหนึ่งให้ความสนใจขึ้นมาเป็นจุดโน้มน้าว (Rosenstone และ Hansen,1993: 228-234)

Rosenstone และ Hansen (1993: 23-37) ได้นำปัจจัยด้านนี้มาศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้นำการเมืองจะใช้ยุทธศาสตร์ทางการเมืองโดยใช้ข่าวสารทางการเมือง (political information) เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนในท้องถิ่นผ่านระบบเครือข่ายสังคม (social networks) ของชุมชน ในการโน้มน้าวใจบุคคลให้ช่วยเหลือฝ่ายตนในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นในด้านการเลือกตั้ง, การผ่านร่างกฎหมาย หรือมีอิทธิพลต่อนโยบายในด้านต่างๆ โดยอาจมีการเสนอผลประโยชน์ตอบแทนให้ในรูปของการให้รางวัล หรือการให้เงินก็ได้ ข้อสรุปดังกล่าวยิ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของปัจจัยด้านนี้ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองดูจะได้รับการยอมรับมากขึ้น²⁵ ทั้งยังสนับสนุนผลการวิจัยของ Huckfeldt และ Sprague (1987: 1197-99) ที่สรุปว่า บุคคลเลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการของตนโดยจะแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกับบุคคลที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกับตนในลักษณะเครือข่าย ในขณะที่เดียวกันก็จะได้รับอิทธิพลจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างสิ่งที่ชอบกับไม่ชอบภายใต้บริบททางสังคมหนึ่งๆ มีน้ำหนักที่น่ารับฟังขึ้นอีกด้วย

²⁴ ผู้นำจะพยายามชี้ให้เห็นถึงโอกาสของประชาชนในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล และชักชวนโดยการให้ข้อมูลผ่านองค์กรต่างๆ เช่น สมาคมเพื่อนบ้าน, กลุ่มชาวบ้านอาวุโส(ผู้นำชุมชน) เป็นต้น ส่วนประชาชนจะเป็นฝ่ายทำให้บรรลุผลได้โดยการแสดงออกทางการเมือง

²⁵ ผู้วิจัยเห็นว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่ประชาชนมีโอกาสทำกิจกรรมด้วยกันหรือติดต่อกับตัวแทนพรรคการเมือง กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มผู้ใช้แรงงานด้วยกันนี้เอง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอันจะมีผลทำให้เกิดการรับรู้ใหม่ และอาจมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองด้วย

นอกจากนี้ MacKuen และ Brown (1987: 471-473) ยังได้ให้ข้อสนับสนุนเพิ่มเติมจากประเด็นที่กล่าวไปในข้างต้นว่า บริบททางสังคมและการเมืองในระดับท้องถิ่นจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการก่อตัวทางทัศนคติและการสื่อสารของบุคคลในรูปของการยอมรับบรรทัดฐานทางการเมืองที่มีอยู่เดิม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในช่วงเวลาหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การเสนอมุมมองที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง หรืออาจเป็นการรับข้อมูลจากสื่อมวลชนแล้วนำมาพิสูจน์ยืนยันกับความเชื่อเดิมของตนเองอีกทางหนึ่ง

งานวิจัยก่อนหน้าของ Huntington และ Nelson (1976) ก็ได้เคยวิเคราะห์ถึงการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมตะวันตกทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมทางการเมืองอันเป็นผลจากค่านิยมทางการเมืองและประเพณีของสังคม สถาบันทางการเมือง ที่มา สภาพและเป้าหมายทางการเมืองของผู้นำของสังคมนั้น โดยเฉพาะปัจจัยประการหลังนี้เองที่จะก่อให้เกิดการเข้าร่วมแบบระดม และจะเกิดประสิทธิผลเมื่อผู้นำทางการเมืองพยายามที่จะดึงประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องในทางการเมืองในที่สุด

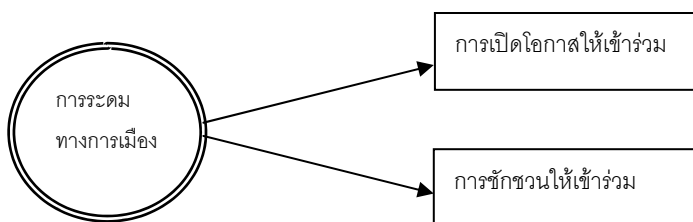
นัยความหมายของการระดมทางการเมืองดูจะใกล้เคียงกับคำว่า “การชักชวนทางการเมือง (political persuasion)”²⁶ ซึ่ง Perloff (1993: 14) ได้ให้นิยามว่า เป็นการกระทำหรือกระบวนการที่ผู้สื่อสารพยายามที่จะชักชวนหรือชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความเชื่อ, ทัศนคติ หรือพฤติกรรม²⁷ ของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งผ่านการส่งผ่านข้อความในบริบทที่ผู้ถูกชักชวนมีโอกาสที่เป็นอิสระอยู่บ้าง การสื่อสารในลักษณะนี้จึงต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) แหล่งสาร(source) 2) สาร (message) 3) ช่องทาง (channel) 4) ผู้รับสาร (receiver) และ 5) ทัศนคติเป้าหมาย (the targeted attitude) และจะเป็นผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า ผู้รับข่าวสารเปิดรับข่าวสารหรือไม่ ให้ความสนใจหรือไม่ เข้าใจหรือไม่ และยอมรับหรือไม่

จากการสำรวจงานวิจัยของไทยที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันนี้พบว่า ยังไม่มีผู้ศึกษาไว้มากนัก ส่วนใหญ่มักปรากฏออกมาปะปนหรือแฝงอยู่กับประเด็นด้านวัฒนธรรมทางการเมืองดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ อัครพันธ์ พูลศิริ (2541) ที่ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองกับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางอ้อมผ่านการเลือกตั้ง และการบอกกล่าวสภาพปัญหาผ่านทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต. โดยมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและการทำกิจกรรมต่างๆ นั้น มักจะเป็นไปในลักษณะของการชักชวนกันจากผู้ใกล้ชิด อาศัยความเป็นเครือญาติ และคุ้นเคยกันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญ

²⁶ วิธีการลักษณะเช่นนี้ถือเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของการสื่อสารในกลุ่มใหญ่ (large group communication) เพื่อให้เกิดการครอบงำในประเด็นสาธารณะ และมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม แม้ว่าผู้รับสารจะมีภูมิหลังที่ต่างกับการสื่อสารลักษณะนี้คล้ายการสื่อสารมวลชน(สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533: 21-23)

²⁷ ผลของการโน้มน้าวจะก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ 1) กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง(activation) 2) หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (deactivation)

สามารถสรุปปัจจัยองค์ประกอบได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.5 ปัจจัยองค์ประกอบของการระดมทางการเงินเมือง

3) ปัจจัยต้นทุนทางสังคม (Social capital)

Verba and Nie(1972) พบว่า ลำดับชั้นทางสังคม, ความเชื่อทางการเงินเมือง, ความผูกพันกับพรรคการเมือง ความผูกพันกับกลุ่มอาสาสมัคร ขนาดของชุมชน และความแปลกแยกทางการเมือง มีผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองใน 4 ลักษณะ คือ การลงคะแนนเสียง, การเข้าแข่งขันทางการเมือง, กิจกรรมของชุมชน และการติดต่อเป็นการเฉพาะกับเจ้าหน้าที่

ในสังคมที่ประชากรค่อนข้างจะมีสถานภาพต่ำนั้น ปัจจัยด้านความเกี่ยวข้องกับองค์การ²⁸ จะมีความสำคัญในการอธิบายถึงความแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัจจัยด้านสถานภาพ โดยมีปัจจัยด้านความสำนึกในความเป็นกลุ่มเป็นพลังผลักดันที่สำคัญ เช่นเดียวกับที่ Bryant and White (1982: 218-224) ได้ศึกษาถึงการนำองค์การเข้ามาใช้ในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยพบว่ามีส่วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น เพราะองค์การจะช่วยสร้างความเป็นกลุ่มก้อนและความเชื่อถือในความจริงจังต่อกัน ทำให้มีการพัฒนาระบบการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิผลในการกำหนดโครงการให้บรรลุผลสำเร็จ รวมถึงการติดตาม ประเมินผล เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างอิสระ ข้อสรุปดังกล่าวได้ช่วยสนับสนุนให้แนวความคิดของ Pateman(1970) ที่เห็นว่าประชาธิปไตยแบบพลเมืองมีส่วนร่วมจะถูกสร้างขึ้นจากการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การและสถาบันต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเขาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสูงอันเป็นผลจากการได้รับการขัดเกลาทางสังคมการเมืองจะช่วยส่งผลให้บุคคลนั้นมี

²⁸ Olsen (1972) เห็นว่า การที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องในสมาคมอาสาสมัคร, หรือที่มีผลประโยชน์เป็นพิเศษ หรือที่ไม่เป็นการเมืองจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมทางการเมืองไปในคราวเดียวกัน โดยมีเหตุผลที่สนับสนุน 3 ประการ ได้แก่ 1) ช่วยขยายขอบเขตผลประโยชน์และที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กิจกรรมหรือประเด็นสาธารณะมีความสำคัญมากขึ้น 2) ช่วยให้การติดต่อกับประชาชนกลุ่มใหม่ที่หลากหลายขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้บุคคลเข้าไปสู่กิจกรรมสาธารณะมากขึ้น 3) ช่วยเพิ่มข่าวสารข้อมูล, ฝึกฝนการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคม และทักษะการเป็นผู้นำ ตลอดจนทำให้ได้ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการแสดงออกทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ (Olsen, 1972: 318)

ทัศนคติและจิตสำนึกทางการเมืองที่พัฒนาขึ้นให้มีน้ำหนักที่น่ารับฟังยิ่งขึ้น ทั้งยังสนับสนุนต่อแนวคิดของ Barber (1984) และ Hirst P. (1994) ที่เห็นพ้องกันว่า ประชาธิปไตยยุคใหม่กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ลักษณะของประชาธิปไตยแบบเข้าร่วม (associative democracy) เข้าไปทุกขณะ อันเป็นผลจากสถาบันการเมืองภายใต้ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นอยู่ขาดภาวะความรับผิดชอบ ไร้ประสิทธิภาพ และล้มเหลวที่จะทำให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนดูจะเป็นจริงมากขึ้นในยุคปัจจุบัน

จึงพอจะอนุมานได้ว่า การเข้าไปเกี่ยวข้องในองค์กรของคนที่มีสถานภาพต่ำนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการพัฒนาความสำนึกในความเป็นกลุ่มที่เด่นชัด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นชนชั้น ความเป็นชุมชน หรือความสนิทสนมกันส่วนตัว เช่น กลุ่มเพื่อนบ้านก็ได้ ยิ่งปัจเจกชนผูกพันเข้ากับกลุ่มมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งเข้าไปเกี่ยวข้องในด้านองค์กรและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น (สิทธิพันธ์ พุทธิคุณ, 2537: 98) ข้อเสนอดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ สันติกาญจน์(2530) ที่ศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพฯ ช่วงพ.ศ.2528-2530 ในกรณีของสหภาพแรงงาน พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพของบุคคลจะส่งผลต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรอันจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ต่อมาแนวคิดด้านนี้ได้ถูกขยายให้เกิดความเด่นชัดขึ้น เมื่อ Ruy Teixeira(1992: chap.4) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ที่ทำให้คนอเมริกันไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ 1) ความผูกพันทางสังคม (social connectedness) หรือที่ Robert Putnam(1995) เรียกว่า “ทุนทางสังคม”²⁹ (social capital) โดยจะทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนของพวกเขามากขึ้น และ 2) ความผูกพันทางการเมือง (political connectedness) ซึ่งเป็นระดับความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และความเชื่อในรัฐบาลของแต่ละบุคคล Teixeira ได้ชี้ให้เห็นว่า ความข้องเกี่ยวทางการเมืองที่ลดลง

²⁹ ทุนทางสังคม (social capital) หมายถึง วัฒนธรรมของความไว้วางใจและความร่วมมืออันจะทำให้เกิดการกระทำรวมหมู่(collective action) ที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักสังคมวิทยาเห็นว่า “ทุนทางสังคม” ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมนี้ โดยแท้จริงแล้วคือ ความเชื่อถือไว้วางใจ (trust) หรือความเป็นชุมชน(community) นั่นเอง (วีรกร ตรีเทศ, 2546: 20) Robert D.Putnam (1995) ได้เพิ่มมุมมองให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเป็นความสามารถของชุมชนในการที่จะพัฒนาตัวเอง(I) ให้ก้าวไปสู่ความเป็นพวกเรา(We) ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองที่เต็มไปด้วยทุนทางสังคมจะทำให้ชุมชนสามารถสร้างสถาบันการเมืองที่มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างแท้จริง ส่วนที่ซึ่งมีต้นทุนทางสังคมต่ำผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ถูกเลือกมาจะถูกมองว่าคุกคามต่อผลประโยชน์ของปัจเจกชน หากอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน Putnam,1995: 65-79 ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาประกอบคำนิยามของนักวิชาการกลุ่มนี้ เช่น Coleman(1988), Putnam(1993) , Fukuyama(1995), Unger (1998) และ Conway (2000) พอสรุปได้ว่า ทุนทางสังคม จะประกอบไปด้วย 1)การเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมชุมชน 3) ระดับของความไว้วางใจทางสังคม และ 4) รูปแบบของบรรทัดฐาน(norm) หรือลักษณะค่านิยม ขนบธรรมเนียมในชุมชนหนึ่งๆ เช่น ระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น

ของคนอเมริกันในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเน้นแสดงถึงการสูญเสียความไว้วางใจในรัฐบาล ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองที่ต่ำลงรวมไปถึงความสนใจทางการเมืองและความรู้สึกถึงหน้าที่ของพลเมืองที่ลดน้อยลง ซึ่งงานวิจัยในระยะต่อมาก็พยายามชี้ให้เห็นว่า การเข้าร่วมทางการเมืองที่ลดลงนั้นมีความสัมพันธ์กับต้นทุนทางสังคมที่ลดลงด้วย (Hemingway, 1999 ; Norris, 2000)

สำหรับในประเด็นเรื่องทุนทางสังคม โดยเฉพาะกรณีไทยแล้วมีความเกี่ยวพันอย่างแยกไม่ออกจากเรื่องระบบอุปถัมภ์ ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมจากการประมวลแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ สามารถอธิบายได้ว่า ทุนทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ในหลากหลายมิติทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระหว่างบุคคล สถาบัน และ/หรือองค์กรต่างๆ ตั้งแต่ในระดับปัจเจก กลุ่มและเครือข่าย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับค่านิยมบรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชนและประชาสังคม และมีความเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์³⁰ ที่มีค่านิยมของการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนแบบไม่เท่าเทียมกันรวมทั้งการมีเครือข่ายการตอบแทนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น การที่จะเกิดทุนทางสังคมได้ จะประกอบไปด้วย 1) ความผูกพัน, ความคาดหวัง และความไว้วางใจกัน 2) การมีช่องทางข้อมูลข่าวสารถึงกัน 3) การมีบรรทัดฐานและกรอบการบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Coleman, 1988: S95) อันจะทำให้ประชาชนสามารถสร้างเครือข่ายของการเข้าร่วม ความผูกพันทางการเมืองที่มีฐานอยู่บนความไว้วางใจ และมีผลต่อการรวมกลุ่ม ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองอันเป็นส่วนเอื้อต่อการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง (Shi, 2001: 403-405) ที่จะมีส่วนเสริมสร้างให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืนในที่สุด

จึงเห็นได้ชัดว่า โครงสร้างสังคมไทยถูกผูกเข้าด้วยกันในลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน คนรู้จักหรือบุคคลอื่นๆ ที่มีโอกาสมาพบปะกัน อาจโดยการแนะนำให้รู้จัก หรืองานเลี้ยงสังสรรค์ในโอกาสต่างๆ การพบปะกันนั้นจะต้องมีความสม่ำเสมอจนก่อให้เกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิดกัน และเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การที่บุคคลทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่าสามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันได้ แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเพื่อน หรือเป็นพวกเดียวกัน และยอมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือนี้บางครั้งก็มิได้ตั้งอยู่บนหลักการหรือความถูกต้องแต่อย่างใด กล่าวคือ เมื่อเป็น

³⁰ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ คือ ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะบทบาทที่ต่างกัน เป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย ซึ่งคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่า (ผู้อุปถัมภ์) จะใช้อิทธิพลและสิ่งที่ตนมีอยู่คุ้มครองให้ผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างแก่ผู้มีฐานะต่ำกว่า (ผู้รับการอุปถัมภ์) ซึ่งคนกลุ่มหลังนี้จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดีแบบช่วยเหลือตอบแทน ซึ่งรวมทั้งการอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะเหนือกว่าตน (ธีรยุทธ บุญมี, 2523: 199-200 อ้างถึงใน สิทธิกร ขวัญดี, 2542: 27) หรืออาจเกิดขึ้นในลักษณะของการมีสายสัมพันธ์แบบเครือญาติ

เพื่อนกันแล้วจะต้องช่วยเหลือกัน แม้ว่าการช่วยเหลือนั้นจะขัดหรือผิดต่อหลักการความถูกต้อง บางอย่าง เช่น ความยุติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนไทยให้ความสำคัญต่อการเป็นเพื่อน มากกว่าหลักการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของความเป็นเพื่อนนั้นมีเงื่อนไขจะต้องช่วยเหลือกันเข้าลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2529: 6-8) สามารถกล่าวได้ว่า ทูหนทางสังคมของไทยตกอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ หลักการต่างตอบแทน (reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน(communality) (อาพันธ์ กาญจนพันธ์, 2541: 4-6) ทูหนทางสังคม³¹ จึงเพียงแต่มีใช้ทรัพย์สินที่จะใช้แลกเปลี่ยนได้อย่างสมบูรณ์ แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อกิจกรรหนึ่งที่ชอบอยู่ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ ในองค์กร ผลประโยชน์ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง หรือองค์กรที่เป็นผลประโยชน์ร่วมก็ได้ จากแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาในบริบทของสังคมไทย เห็นได้ว่า ทูหนทางสังคมจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่

1) ความผูกพันของสมาชิกที่มีต่อชุมชนและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบรรดาสมาชิกในลักษณะเครือข่าย³² (civic obligation and networks)

กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์ (2543) ได้ทำการศึกษาลักษณะเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ บางชื่อพัฒนา ในเรื่อง การจัดการทุนทางสังคมในชุมชนเมือง พบว่า การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีสมาชิกมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนั้น นับเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญของชาวชุมชนเมืองผ่านการตอบแทนและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตลอดทั้งกระบวนการเกื้อกูลกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะเครือข่าย การมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจต่อกัน (วรพันธุ์ สุวรรณยุหะ, 2535) อันจะมีผลต่อการรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่น (ศิริศักดิ์ ศิริมังคะลา, 2533) ประกอบกับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชนจะส่งผลการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย (อรอนงค์ ธรรมกุล, 2539)

2) ความไว้วางใจระหว่างผู้คนด้วยกัน (social trust or interpersonal trust)

พิมพ์วัลย์และวาทีณี (2536) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าว นอกจากจะทำให้เกิดการสื่อสารแล้วยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ทั้งยังจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ การมีค่านิยม

³¹ การพัฒนาทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืนนั้น Francisco A. Magno ได้เสนอให้มองใน 5 ประเด็น คือ 1. การมีเครือข่ายสังคมที่แน่นหนา 2. ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มั่นคง 3. การจัดเตรียมการช่วยเหลือระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง 4. การดำรงให้การสื่อสารมีความต่อเนื่อง 5. ความคงอยู่ของการบริหาร (อ้างถึงใน กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์, 2543: 31)

³² Boissevain(1974: 28-44) ได้อธิบายถึงตัวแปรที่อธิบายคุณลักษณะเกี่ยวกับปริมาณของความสัมพันธ์ในเครือข่ายการเมืองของบุคคล ว่าประกอบไปด้วย 1) ความสัมพันธ์ซึ่งกัน 2) สิ่งที่มีการแลกเปลี่ยน 3) ลักษณะการให้และการรับ 4) ความถี่และระยะเวลาที่ได้มีความสัมพันธ์กัน

ร่วมกันในเรื่องการเป็นผู้นำเชื่อถือนั้น มีส่วนอย่างสำคัญในการเกื้อหนุนต่อกระบวนการทำงานระดับองค์กรเครือข่าย

อัครพันธ์ พูลศิริ (2541) ได้ศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ด้วยระบบอุปถัมภ์ดังกล่าว มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านจนมองได้ว่าเป็นที่พบปะ พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกัน มากกว่าการแย่งชิงงบประมาณเพื่อจัดสรรโครงการไปให้หมู่บ้านของตน

3) การยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาในตัวผู้นำชุมชนในเชิงอุปถัมภ์³³ (patron-client system)

ผู้นำชุมชนนับว่าเป็นบุคคลพิเศษที่มักจะได้รับการยอมรับนับถือจากคนในท้องถิ่น³⁴ และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตรวมไปถึงการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เกียรติกร จงเจริญ (2526) และ สุวัฒน์ ศิริโกศาภิรมย์ (2540) ได้ทำการศึกษาในประเด็นเรื่องผู้นำชุมชนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ผลการศึกษาที่คล้ายกัน โดยพบว่า สมาชิกในชุมชนจะให้การยอมรับ เชื่อถือ และมอบความไว้วางใจให้เป็นตัวแทนของชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอาวุโสในชุมชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม อยู่อาศัยในชุมชนมานาน มีพรรคพวกเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องมากเป็นที่รู้จักของสมาชิกโดยทั่วกัน มีความรักชุมชนและนำปัญหาของชุมชนไปปรึกษาหารือและขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการโดยตลอด ให้ความสนใจในเรื่องข่าวสารทางการเมือง และแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบเป็นประจำอันจะทำให้สมาชิกสามารถรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวทั้งทางราชการและสถานการณ์การเมือง ทั้งยังเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นเตือนให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตื่นตัวทางการเมือง เข้ามาร่วมกิจกรรมกับทางราชการและชุมชน โดยคนกลุ่มนี้จะอาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือในการสร้างบารมีและบริหารตลอดจนการให้ประโยชน์ให้กับกลุ่มของตน

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นเครือข่ายระหว่างผู้นำทางการเมืองและเครือข่ายภายนอกชุมชน (ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532; ณัฐวุฒิ จินากุล, 2538) ซึ่งมักพบว่าคนกลุ่มนี้จะเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในชุมชน เช่น สมาชิก อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ปลัด อบต. เป็นต้น (สุจินต์ ดาววีระกุล, 2527 ; วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด, 2538; อังกร สุนกุล, 2540) และส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สโมสร ที่เกิดจากการรวมตัวกันในท้องถิ่นที่พบเห็นบ่อยๆ อาทิ กรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มลูกเสื่อชาวบ้าน เป็นต้น โดยเป็นการพบปะในหมู่สมาชิกและมีการจัดกิจกรรมเป็นครั้งคราวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง

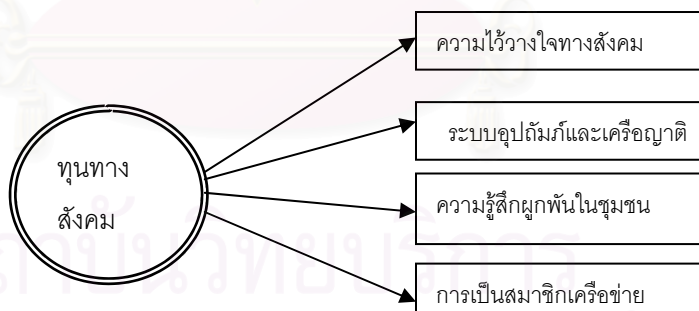
³³ อาจกล่าวได้อีกอย่างว่าเป็นค่านิยม ซึ่งมีลักษณะเป็นความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายที่บ่งถึงวิถีทางของการปฏิบัติหรือจุดหมายปลายทางของการปฏิบัติ มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความระลึกรู้ 2) ความรู้สึกผูกพัน 3) พฤติกรรม (Rokeach, 1968 อ้างถึงใน พเยาว์ ฤทธิแพทย์, 2542: 16)

³⁴ จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีองค์ประกอบ 7 ตัว ด้วยกันที่ใช้แบ่งระหว่างผู้นำและผู้ที่มีใช้ผู้นำ ได้แก่ รายได้ การถือครองที่ดิน อาชีพ การศึกษา การมีตำแหน่ง การสื่อสารมวลชน และการมีโลกทัศน์กว้าง นอกจากนี้สามารถหาอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและปัจจัยของผู้นำชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับได้ใน สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2537: 45-74

โดยตรง (พิเชษฐ สิษมรังษี, 2529: 109) กล่าวได้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (อำพล สิงห์โกวินทร์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชตพันธ์, 2516) ทั้งยังมีอิทธิพลในการชักจูง ชี้นำ และโน้มน้าวต่อสมาชิกของชุมชนในการทำกิจกรรมทางการเมือง หรือในบางครั้งก็สนับสนุนช่วยเหลือผู้สมัครและพรรคการเมือง เข้าลักษณะเป็นการระดมทางการเมือง อีกด้วย (เกรียงไกร จงเจริญ, 2526; สมชัย รั้ววิจิตร, 2514; สีวาพร ณะ, 2535; อรุณ สงผอม, 2533) ในอีกด้านหนึ่งนั้น วัฒนธรรมของการมีระบบอุปถัมภ์ยังมีส่วนเกื้อหนุนที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มอีกด้วย (วรพันธ์ สุวรรณยุหะ, 2535; ณ์รัฐภูมิ จินากุล, 2538; นพดล สุคนธวิท, 2539)

นอกจากนี้ การศึกษาด้านสังคมวิทยาในเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic tradition) ยังพบอีกว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนหนึ่งๆ เป็นเวลานานและพัฒนาความผูกพันทางสังคมกับประชาชนและกลุ่มในดินแดนนั้น จะช่วยขยายโอกาสของความเป็นพลเมืองในการติดต่อกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มองค์กรท้องถิ่น โดยการนำตัวเองเข้าไปอยู่ในเครือข่ายการสื่อสารของท้องถิ่นนั้น ความผูกพันในชุมชนจะช่วยเพิ่มโอกาสที่ตัวแทนของพรรคการเมืองหรือกลุ่มจะรวบรวมความต้องการจากพลเมืองได้ ด้วยเหตุนี้ ความผูกพันในชุมชนจึงส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารในท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น อันจะทำให้เกิดความสะดวกในการติดต่อไม่ว่าจะเป็นจากพลเมืองเอง หรือจากตัวแทนพรรคการเมือง (Guterbock, 1980: 118-119) ซึ่งงานวิจัยในเชิงสำรวจในระยะหลังก็ได้ข้อสรุปใกล้เคียงกันว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (สุพัฒน์ วงศ์คำพันธ์, 2539)

สามารถสรุปปัจจัยเชิงองค์ประกอบได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.6 ปัจจัยองค์ประกอบของทุนทางสังคม

4) ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม และทัศนคติทางการเมือง

(Socioeconomic status background and political orientation)

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการเมือง พบว่า การเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) ในวัยเด็ก มีผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองโดยจะทำให้เกิดความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองมากขึ้น เช่น ความเชื่อ ทศนคติ³⁵ วิถีชีวิต ระบบการเมือง เมื่อเด็กมีความสนใจทางการเมืองมากขึ้น³⁶ ก็จะเกิดความรู้สึกไว้วางใจในระบบการเมือง มีทัศนคติที่ดีต่อการเมือง³⁷ ให้การสนับสนุนต่อสถาบันการเมือง ติดตามเรื่องราวทางการเมือง ตลอดจนกิจการและผลงานของรัฐบาล และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมือง ซึ่งหากเกิดขึ้นเป็นประจำก็จะพัฒนาไปสู่แบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองได้ในที่สุด งานของ Greenstein (1960) ซึ่งได้ศึกษา ทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้นำการเมือง พบว่า เด็กอเมริกันมักจะเรียนรู้เกี่ยวกับตัวนักการเมืองมากกว่านโยบายของนักการเมือง เพราะเป็นผลธรรมชาติที่เด็กจะสนใจบุคลิกภาพมากกว่าหลักการหรืออุดมการณ์ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว ส่วนในอินเดีย ข้อมูลจากการหยั่งประชามติปี 1961, 1964 และ 1967 ชี้ให้เห็นว่าคนที่มีการศึกษาสูงขึ้นจะมีความสนใจในเรื่องการเมืองสูงขึ้น ตกเถียงเรื่องการเมืองบ่อยขึ้นและพยายามที่จะใช้อิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติมากขึ้น (สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2537: 91)

Damico J., Damico Sandra and Conway (2000) ได้ศึกษาถึงรูปแบบของความไว้วางใจและไม่ไว้วางใจของประชาชน พบว่า มีปัจจัยอย่างน้อย 3 ประการ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกดังกล่าว ได้แก่ 1) ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน 2) การรับรู้ถึงเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เช่น คดีวอเตอร์เกต เป็นต้น และ 3) ระดับความไว้วางใจทางการเมืองและระหว่างบุคคลที่มีก่อนหน้า

งานของ Almond และ Verba(1965) ได้แสดงให้เห็นว่าร้อยละ 60 ของการเข้าร่วมทางการเมืองอันเกิดจากสถานภาพทางสังคมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในทัศนคตินั้นคือ มีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องเข้ามีส่วนร่วมเพิ่มสูงขึ้น ได้รับข่าวสารมากขึ้น ผลกระทบจากรัฐบาลต่อผลประโยชน์ของคนแต่ละคนซึ่งมองเห็นได้มีมากขึ้น ความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญทางการเมืองมีมากขึ้น ความสนใจการเมืองมีมากขึ้น ส่วนปัจจัยในด้าน

³⁵ ผู้วิจัยเห็นว่าใกล้เคียงกับคำว่า ความโน้มเอียงทางการเมือง สาโรช บัวศรี (2526) เห็นว่าทัศนคติมีการก่อตัวขึ้นมาจากความจำเป็นและความต้องการ จนเกิดเป็นความชอบและความสนใจ และมีส่วนเข้าไปกระตุ้นให้เกิดเป็นความนิยมชมชอบเข้าใจคุณค่าจนกลายเป็นค่านิยมไป และหากค่านิยมมีการก่อตัวใน

³⁶ ความสนใจทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง Almond และ Verba (1965) พบว่า คนที่มีความสนใจทางการเมืองสูงจะมีพฤติกรรมกระตือรือร้น คอยติดตามข่าวสาร บทความหรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง ตลอดจนพูดคุยถึงปัญหาต่างๆ ของบ้านเมืองกับผู้อื่น และมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าคนที่ไม่สนใจทางการเมือง

³⁷ ผู้วิจัยค่อนข้างจะเห็นด้วยกับแนวคิดของ พุทธิสาณ ชุมพล (2540) ในแนวทางผสมผสานที่มองว่าทัศนคติทางการเมืองของบุคคลได้รับการวางรูปแบบโดยประสบการณ์ในวัยเด็ก แต่สามารถถูกปรับเปลี่ยนได้โดยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งเป็นการมองการกล่อมเกลางานทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีความเชื่อมโยงและไม่ลงรอยระหว่างเนื้อหาที่บุคคลได้รับจากตัวแทนหรือสถานการณ์ที่ผ่านเข้ามาในช่วงต่างๆ ของชีวิต

การเข้าไปเกี่ยวข้องในองค์การทางการเมืองนั้นอาจจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยลักษณะหรือทัศนคติส่วนบุคคล เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือในแง่ของประสิทธิภาพทางการเมือง หรือการได้รับข่าวสารทางการเมืองก็ได้ (สิทธิพันธ์ พุทธหนู, 2537: 97)

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมที่สูงจะส่งผลต่อแบบแผนของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำให้มีอิสระ เปิดกว้างและหลากหลายมากขึ้น เพราะการพัฒนาจะช่วยเพิ่มระดับของสถานภาพและความสลับซับซ้อนขององค์กรในสังคมโดยรวมให้สูงขึ้น สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่สูงและการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรมากขึ้นทำให้การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มสูงขึ้น ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน ได้ชี้ให้เห็นว่า สถานภาพทางสังคมที่สูงมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถที่จะก่อให้เกิดผลทางการเมืองหรือที่เรียกว่า ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) และผู้ที่เกิดความมีประสิทธิภาพก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีความรู้สึกดังกล่าว (Pollock, 1982:494 ; Verba & Nie, 1972)

Nie, Powell และ Priwitt (1969: 816-817) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี อิตาลีและเม็กซิโก พบว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะตระหนักในคุณค่าของระบบการเมือง และมีแนวโน้มจะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง โดยปัจจัยในด้านความตระหนักในฐานะพลเมือง ซึ่งเกิดจากการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและประสิทธิภาพทางการเมืองจะเป็นตัวแปรแทรกซ้อนที่สำคัญ ซึ่งก็ได้รับการต่อยอดโดยผลการศึกษาของ Crewe (1981) ที่พบว่าเหตุปัจจัย 2 ประการ กล่าวคือ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคลอันประกอบไปด้วย รายได้ที่สูง, การศึกษาสูง, อายุช่วงวัยกลางคน, สถานภาพของการสมรส และการเป็นสมาชิกขององค์การจะทำให้เกิดการไปคะแนนเสียงที่สูงไปด้วย 2) ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การนิยมชมชอบต่อนโยบายของรัฐบาล, ช่องทางการเข้าถึงข้อมูล, แรงผลักดันในกลุ่ม และกระแสกดดันจากฝ่ายตรงข้าม จะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนไปลงคะแนนเสียงเพิ่มขึ้น

สำหรับปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคลที่มุ่งจะศึกษาในงานวิจัยนี้ จะใช้แนวคิดการแบ่งระดับชั้นแบบ 3 มิติของ Max Weber (1957)³⁸ เป็นตัวกำหนด ประกอบด้วย 1) ชนชั้น ซึ่งจะพิจารณาไปที่การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน(รายได้, ที่ดิน) 2) สถานภาพ³⁹ ซึ่งจะพิจารณาไปที่อาชีพ และการเป็นเครือญาติกับผู้มีอำนาจในทางการเมือง และ 3) อำนาจ ซึ่งเป็นบทบาทของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการดำเนินกิจกรรม ในที่นี้จะใช้ตัวแปรด้านบทบาทของ

³⁸ การที่ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Weber เป็นตัวกำหนดการแบ่งระดับชั้นของคนในสังคม เนื่องจากเห็นว่า แนวคิดนี้มีมิติที่ครอบคลุมหลากหลายกว่าการใช้เพียงองค์ประกอบเพียงตัวใดตัวหนึ่ง

³⁹ คำว่า "สถานภาพ" มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "ฐานะนדר" อันหมายถึง กลุ่มชนที่เป็นกลุ่มกำเนิดและผูกพันกับบุคคลนั้นชั่วชีวิต เช่น ชชาติตระกูล (นักการเมือง พ่อค้า หรือข้าราชการ)

บุคคลในการติดต่อกับกลุ่มข้าราชการและกลุ่มการเมืองเป็นตัวแปรสังเกตได้ในการพิจารณา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523: 129)

งานวิจัยของไทยจำนวนมากพบว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารของบุคคล โดยเฉพาะปัจจัยด้านเพศ ฐานะรายได้ การศึกษา (ชัยวัฒน์ รัฐขจร, 2522; พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523; วิภาภรณ์ ปราโมทย์ ณ อยุธยา, 2520; วรงค์ รุ่งรุจีไพศาล, 2527; วีรวัฒน์ เปรมประภา, 2528; นฤชา สาราญทรัพย์, 2533 ; เสริญ ปุญณะหิตานนท์ และ แฉ่งน้อย นะมาตย์, 2520) และ ตำแหน่งหน้าที่ (สิทธิพันธ์ มานิตกุล, 2539; ณรงค์ เทพเสนา, 2540; สยามรัฐ เรืองนาม, 2542) และพบว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง (กอบศักดิ์ พงศพิทักษ์, 2534; ญาณภัทร เจริญรัตน์, 2539) ตลอดจนส่งผลต่อการยอมรับในสถานภาพของผู้นำ ชุมชนอีกด้วย (อังกูร สุนกุล, 2540) สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ จะเป็นผู้เสียเปรียบอยู่เสมอในกระบวนการทางการเมืองและมีความรู้สึกไร้อำนาจสูง ซึ่งเป็นที่มาของความแปลกแยกทางการเมือง (Schwartz, 1973)

แต่งานวิจัยบางกรณีก็ไม่พบว่า ปัจจัยภูมิหลังดังกล่าวข้างต้นจะมีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองแต่อย่างใด (ทรงพล สวาสดิ์ธรรม, 2527; ประสิทธิ์พร เวทย์ประสิทธิ์, 2528; จิราวุฒิ อนุสรณ์นรการ; ภาณุพันธุ์ พรายจันทร์; 2534)

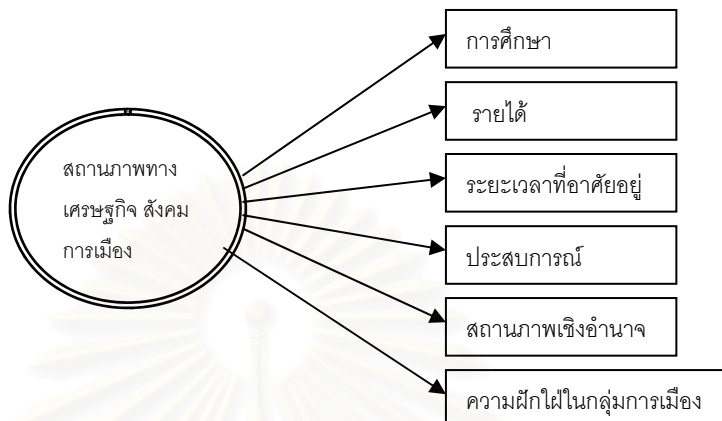
ผลการศึกษายังพบอีกว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองนี้เองที่ส่งอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (อัคนีวุธ ศรีสวัสดิ์, 2535) และพบอีกว่าผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองจะรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากกว่า ผู้ที่ไม่ได้ติดตามข่าวสารทางการเมือง (เสนีย์ กลั่นกล้า, 2539) และผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มหรือองค์การ จะมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็สมาชิกกลุ่มหรือองค์การใดเลย (จรัญ วงศ์สวัสดิ์, 2532; เฉลิมพล มิ่งเมือง, 2539)

จากการสำรวจงานวิจัยในเชิงสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่า บุคคลที่อยู่ในสถานภาพเป็ผู้นำชุมชน⁴⁰ มีแรงจูงใจที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองผ่านการดำรงตำแหน่งในระดับท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด หรือเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ มากกว่าบุคคลโดยทั่วไป อันเนื่องมาจากต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง และความสำคัญเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็สำคัญ ถึงแม้ว่าสวัสดิการที่บุคคลเหล่านี้จะได้รับจะน้อยมากก็ตาม (พิเชษฐ สิขมรังษี, 2529: 114) และพบอีกว่า ชนชั้นนำที่มีความรู้สึกว่ามีสมรรถนะทางการเมืองในระดับชาติสูงมีแนวโน้มที่จะมีสมรรถนะทางการเมืองในระดับชุมชนสูง

⁴⁰ ผู้นำชุมชนมักจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่เป็ที่รู้จักกันโดยทั่วไปในท้องถิ่น เช่น กรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน สภาตำบลซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง ก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งก็เคยเป็ผู้นำท้องถิ่นอยู่แล้ว เป็ผู้เชี่ยวชาญ มีชื่อเสียง มีความคิดริเริ่ม เป็ผู้อุปถัมภ์ของกลุ่ม เป็ที่พึ่งของคนอื่น มีความเป็กันเองและมีพรรคพวกเพื่อนฝูงมาก มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และมักปฏิบัติตนให้เป็ที่รู้จักกันทั่วไปเป็การสร้างบุคลิกภาพบารมีไปด้วย (อรุณ สงผอม, 2533)

ด้วย โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลให้เกิดความรู้สึกดังกล่าว คือ ระดับการศึกษา ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมือง (กมล ประเสริฐกุล, 2527) และการดำรงตำแหน่งสำคัญในหมู่บ้านตำบล (กมล ประเสริฐกุล, 2527; ณรงค์ เทพเสนา, 2540)

สามารถสรุปปัจจัยเชิงองค์ประกอบได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2.7 ปัจจัยองค์ประกอบของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมการเมือง

สามารถสรุปปัจจัยทั้ง 4 ด้านที่ส่งอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตาราง 2.2 ปัจจัยเหตุที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เหตุปัจจัย	องค์ประกอบร่วมปัจจัย	งานวิชาการต่างประเทศที่สนับสนุน	งานวิชาการของไทยที่สนับสนุน
1. การสื่อสารทางการเมือง	1.1 ความสนใจทางการเมือง 1.2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	Stokes(1967), Learner(1963), Rogers(1969), Miller, Goldenberg & Erbring(1979), Norris(2000), Conway (2000)	เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว(2523) เสนห์ นนทะโชติ (2524) สิทธิพันธ์ มานิตกุล(2539) บำรุง สุขพรรณ(2523) สมควร ชันเงิน(2523) อัศนีวุธ ศรีสวัสดิ์(2535) อัครพันธ์ พูลศิริ(2541)
2. การระดมทางการเมือง	2.1 การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมทางการเมือง 2.2 การชักจูงโน้มน้าวด้วยวิธีการต่างๆ	Huntington & Nelson (1976) ,Huckfeldt & Sprague (1987), MacKuen & Brown (1987), Rosenstone & Hansen (1993) Perloff(1993)	อัครพันธ์ พูลศิริ(2541)

3. ทูตทางสังคม	3.1 ความผูกพันของสมาชิกต่อชุมชน 3.2 การเป็นสมาชิกในลักษณะเครือข่าย 3.3 ความไว้วางใจระหว่างกัน 3.4 การยอมรับนับถือศรัทธาในตัวผู้นำชุมชน	Pateman (1970) Verba & Nie (1972) Bryant & White (1982) Barber (1984), Guterbock (1984) Teixeira (1992) Hirst (1994) Putnam (1993, 1995) Fukuyama (1995) Coleman (1998) Hemingway (1999) Norris(2000)	กนก วงศ์ตระหง่าน (2529) ขวัญชัย วงศ์นิติกร(2532) สิวาพร ชนะ(2535) วรพันธุ์ สุวรรณยุหะ(2535) วัชรภรณ์ เอี่ยมสอาด(2538) ณัฐวุฒิ จินากุล (2538) อังกูร สุ่นกุล(2540) สุวัฒน์ ศิริโกคาภิรมย์(2540) อัครพันธุ์ พูลศิริ(2541) อมรา พงศาพิชญ์(2543) กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์(2543) อาพันธ์ กาญจนพันธุ์
4. ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	4.1 เพศ 4.2 อายุ 4.3 อาชีพ 4.4 รายได้ 4.5 ประสบการณ์ 4.6 ระยะเวลาที่อาศัย 4.7 ความสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจ 4.8 ความผูกพันกับพรรคการเมือง 4.9 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง	Greenstein (1960) Almond & Verba(1965) Nie, Powell & Prewitt (1969) Schwart (1973) Milbrath & Goel (1977) Damico J., Sandra & Conway(2000)	เสริญ ปุญณะหิตานนท์ และ เน่งน้อย นะมาตย์(2520) วิภาภรณ์ ปราโมทย์ ฌ อยุธยา (2520) ชัยวัฒน์ รัฐขจร(2522) พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว(2523) วงศ์ รุ่งรุจีไพศาล(2527) กมล ประเสริฐกุล(2527) วีระวัฒน์ เปรมประภา (2528)พิเชษฐ ลิขมรังษี(2529) จรัญ วงศ์สวัสดิ์(2532) นฤชา ส้าราษฎร์พย์(2533) อรุณ สงผอม (2533) กอบศักดิ์ พฤติพิทักษ์(2534) อัคนีวุฒ ศรีสวัสดิ์(2535) เฉลิมพล มิ่งเมือง(2539) สุพัฒน์ วงศ์คำพันธ์(2539) สิทธิพันธ์ มานิตกุล(2539) ญาณภัทร เจริญรัตน์(2539) เสนีย์ กลั่นกล้า(2539) ณรงค์ เทพเสนา(2540) อังกูร สุ่นกุล(2540) สยามรัฐ เรื่องนาม(2542)

โดยสรุป งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมือง ทูตทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร การระดมทางการเมือง กับความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการหลายท่าน ทำให้ได้ข้อสรุปที่พอเชื่อได้ว่า บุคคลจะเข้ามามีส่วน

ร่วมทางการเมือง หากมีทัศนคติในเชิงบวกต่อระบบการเมือง มีสถานภาพทางอำนาจอยู่ในระดับชนชั้นนำ มีการสื่อสารทางการเมืองที่ดี มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ดีพอสมควร อยู่ในกลุ่มที่มีทุนทางสังคมสูง โดยปัจจัยดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการระดมทางการเมืองอีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า หากบุคคลมีความเชื่อถือศรัทธาต่อตัวระบบการเมือง และตัวผู้นำที่มีอำนาจในระบบนั้น และจะเข้าร่วมทางการเมืองน้อยลงหากเกิดความไม่ไว้วางใจต่อองค์ประกอบของระบบนั้น ซึ่งหากมีในระดับที่สูงมากก็อาจจะทำให้เกิดความระแวงแคลงใจหรือรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองได้ (Almond and Verba, 1963: 285) หรืออาจไปสู่การมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ไม่เป็นแบบแผนและรุนแรงได้⁴¹ เช่น การประท้วง, การเดินขบวน, การก่อจลาจล และการปฏิวัติในที่สุด (Kerr and Siegel, 1954; Kornhauser, 1959)

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่ผ่านมาพยายามศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในด้านความรู้ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง ภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติทางการเมือง ซึ่งก็มีทั้งพบว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษาเป็นเงื่อนไขเหล่านั้นมีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ยังไม่เคยมีงานใดเลยที่จะมุ่งศึกษาเพื่อทราบว่า เหตุใดความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเกิดขึ้น หรือทำไมจึงไม่เกิดขึ้น และมีปัจจัยตัวใดเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง ตัวแปรแต่ละตัวนั้นส่งอิทธิพลต่อกันในลักษณะอย่างไร มีลักษณะเป็นรูปแบบหรือไม่ ผู้วิจัยตระหนักดีว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้น ไม่มีปัจจัยหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและแสดงออกทางการเมืองได้อย่างแจ่มชัด แต่จะประกอบไปด้วยปัจจัยหลายตัว และการที่จะสามารถสร้างทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองได้ จำเป็นต้องนำเอาตัวแปรเหล่านั้นเข้ามาทดสอบในเชิงประจักษ์ซ้ำๆ เพื่อยืนยันถึงความเป็นอยู่จริงของการแสดงพฤติกรรม งานวิจัยนี้จึงได้นำเอาตัวแปรต่างๆ เหล่านี้เข้ามาสร้างเป็นเงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในการพิสูจน์ โดยมีตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวแปรผลที่ต้องการศึกษา

หากจะวางกรอบแนวความคิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลแล้ว สามารถสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลได้ 6 ปัจจัย ได้แก่

- 1) ทัศนคติทางการเมือง อันประกอบไปด้วย ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง การตระหนักถึงหน้าที่ทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง และความแปลกแยกทางการเมือง
- 2) ทุนทางสังคม อันประกอบไปด้วย กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และบรรทัดฐานในชุมชน

⁴¹ Schwartz(1973) พบว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมไม่แตกต่างกันมากนัก ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางมีลักษณะที่จะแปลกแยกทางการเมืองมากกว่าชนชั้นล่างและชนชั้นแรงงาน และจะแสดงออกทางการเมืองแบบรุนแรง

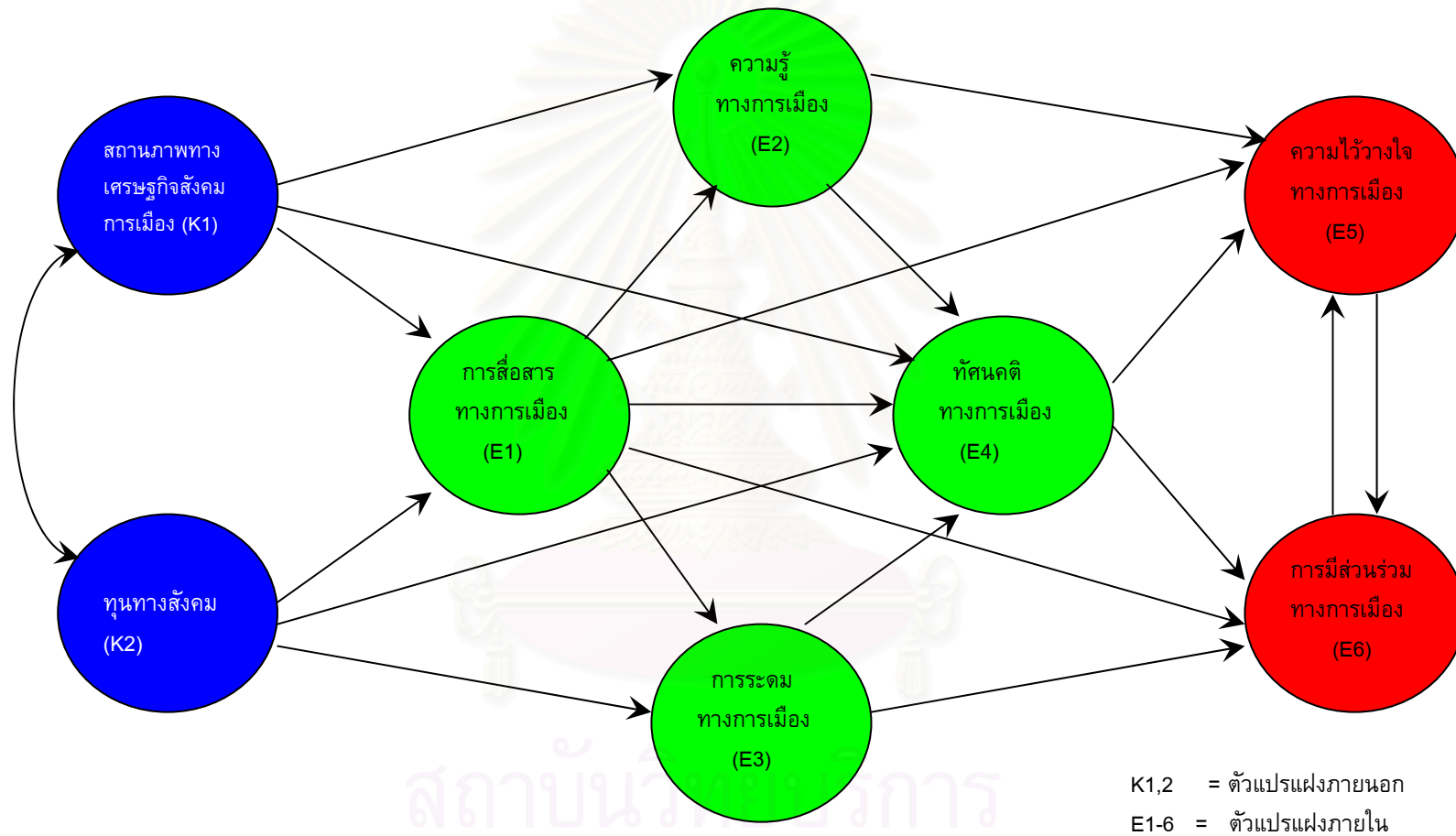
3) สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม อันประกอบไปด้วย การศึกษา รายได้ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ประสบการณ์ทางการเมือง การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง และความผูกพันทางการเมือง เป็นต้น

- 4) การสื่อสารทางการเมือง (political communication)
- 5) ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (political knowledge)
- 6) การระดมทางการเมือง (political mobilization)

สามารถสร้างโมเดลการวิจัยอธิบายรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทการเมืองท้องถิ่นไทย ดังปรากฏให้เห็นตามแผนภาพโมเดลเชิงทฤษฎี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2.8 โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎีระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ดูรายละเอียดรูปแบบการเขียนโมเดลลิשראלได้ในภาคผนวกท้ายบท)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

จากการนำเสนอปัญหาในการวิจัย และแนวความคิด ทฤษฎี รวมถึงผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และแนวคิดด้านอื่นที่เกี่ยวข้องแล้ว ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแบบการวิจัย รวมถึงวิธีการดำเนินงานต่างๆ ในอันที่จะทำให้การศึกษารวบรวมในเรื่อง ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

รูปแบบการวิจัยในเรื่องนี้ มุ่งศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับการเมืองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน เพื่อต้องการทราบว่า ปัจจัยด้านใดบ้างที่จะมีผลต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และตัวแปรทั้งสองจะส่งอิทธิพลต่อกันหรือไม่ การวิจัยครั้งนี้จึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจในลักษณะที่ต้องการศึกษาค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรที่สัมพันธ์กันเชิงเหตุผล(casual relationship) ของตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป คือ ตัวแปรด้านความไว้วางใจทางการเมือง ตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ตัวแปรทุนทางสังคม ตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง ตัวแปรความรู้ทางการเมือง ตัวแปรการระดมทางการเมือง และตัวแปรการทัศนคติทางการเมือง เพื่อดูทิศทางความสัมพันธ์ว่าเป็นไปในทิศทางใด และมีระดับของความสัมพันธ์เป็นอย่างไร นอกจากนี้ ยังจะได้นำเอาปัจจัยข้างเคียงที่ได้มีผู้เคยทำการศึกษาไว้เข้ามาร่วมพิจารณาอีกด้วย ซึ่งจะทำให้สามารถสร้างทฤษฎีได้ชัดเจนมากขึ้น และช่วยในการพยากรณ์ลักษณะของความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยอาศัยสมการพยากรณ์ที่สร้างขึ้น

โดยประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งสิ้น 8 ขั้นตอน ได้แก่

1. หน่วยการวิเคราะห์ และขอบเขตการวิจัย
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
4. มาตรฐานวัดและระดับการวัด
5. เครื่องมือการวิจัย
6. การทดสอบและปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล
8. การวิเคราะห์ข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังจะได้นำเสนอโมโนทัศน์เกี่ยวกับเทคนิคสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และโมเดลสมการโครงสร้างในตอนท้าย รวมถึงจะได้นำเอาวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพมาร่วมทดสอบยืนยันต้นแบบที่สร้างขึ้นในบทถัดไป

1. ระดับการวิเคราะห์และหน่วยการวิเคราะห์

ระดับการวิเคราะห์ หมายถึง ระดับความเป็นจริงทางสังคมที่มีปัญหาการวิจัย ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ระดับที่เล็กสุด(micro) เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนเพียงชั่วขณะหนึ่ง ไปจนถึงระดับที่ใหญ่สุด(macro) ได้แก่ อารยธรรมของมวลมนุษยชาติ ดังนั้น ระดับการวิเคราะห์จึงรวมถึงขอบเขต สถานที่ และช่วงเวลาที่กิจกรรมนั้นๆ เกิดขึ้น (ธนน อนุมานราช ธน, 2544: 65) สำหรับงานวิจัยนี้ มีระดับการวิเคราะห์อยู่ที่ปัจเจกบุคคล

ส่วนหน่วยการวิเคราะห์ หมายถึง ประเภทของสิ่งที่นักวิจัยต้องการจะศึกษา ซึ่งอาจเป็นทัศนคติของปัจเจกบุคคล(individual) องค์การ สุนทรพจน์ ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือโครงสร้างก็ได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ เนื่องจากจะทำการเก็บข้อมูลเอาเก็บประชากรในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ อบต. จึงมีหน่วยการวิเคราะห์อยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละท้องถิ่นที่ทำการศึกษา

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ที่มุ่งจะหาความสัมพันธ์ของตัวแปรปรากฏการณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ในลักษณะเชิงสหสัมพันธ์(correlation studies) ที่มีตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป สำหรับประชากรวิจัยที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนมากว่า .....ครัวเรือน โดยจะมุ่งเก็บข้อมูลจากหน่วยพื้นที่ทางปกครองในระดับท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งมีอยู่ด้วยกันมากกว่า 6,000 แห่ง และการที่เก็บข้อมูลหรือสุ่มประชากรวิจัยจากทุกหน่วยปกครองนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ประกอบกับประชากรวิจัยที่ประกอบด้วยตัวบุคคลนั้นมีลักษณะเป็นวิวิธพันธ์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องนำระเบียบวิธีวิจัยในเรื่องของการสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่างมาใช้ในการเลือกหน่วยตัวอย่างและหน่วยข้อมูลที่เหมาะสม โดยได้วางหลักเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มประชากรวิจัยไว้ ดังนี้

ก. แบ่งพื้นที่เป้าหมายออกเป็น 4 ภูมิภาคหลักได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออก (เนื่องจากเห็นว่ามีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และสภาพพื้นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก) หน่วยตัวอย่างที่ใช้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมาย ทั้ง 4 ภาคดังกล่าว

ข. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มุ่งจะศึกษา ทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อหน่วยการปกครองในระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) โดยต้องการจะดูอิทธิพลในแง่โครงสร้างเชิงสถาบันว่าจะมีผลต่อความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่นหรือไม่ ดังนั้น จึงใช้โครงสร้างของ อบต.อย่างง่าย ที่ได้จัดแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านจำนวนหน่วยงาน, บุคลากร, รายได้ และกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มจังหวัดเป้าหมายที่จะทำการสุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละจังหวัดมีคุณสมบัติในเชิงโครงสร้าง

การเมือง(เน้นไปที่ อบต.) เท่าเทียม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งในเชิงเทคนิคการสุ่ม และการเก็บข้อมูล

ซึ่งจากการตรวจสอบข้อมูลของกองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย(รศต.) ที่ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2543 แล้วพบว่า จังหวัดที่มี อบต.ครบ ทั้ง 5 ระดับชั้น จำนวนทั้งสิ้น 27 จังหวัด แบ่งออกเป็นภาคกลางและภาคตะวันออก 13 จังหวัด ภาคเหนือ 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด และภาคใต้ 5 จังหวัด โดยสามารถแจกแจงได้ดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วยจังหวัด นนทบุรี, นครนายก, นครปฐม, ปทุมธานี, พระนครศรีอยุธยา, ลพบุรี, สระบุรี, สมุทรสาคร,สมุทรปราการ

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยจังหวัดชลบุรี, ฉะเชิงเทรา, ระยอง, จันทบุรี

ภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดนครสวรรค์, เชียงใหม่, เชียงราย, ลำพูน และ ลำปาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา, ขอนแก่น, อุบลราชธานี และร้อยเอ็ด

ภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช, ภูเก็ต, สงขลา, ยะลา, ระนอง

ค. นำเอากลุ่มจังหวัดจังหวัดเป้าหมายมาทำการสุ่มจังหวัดตัวแทนโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ภาคละ 1 จังหวัด ผลการสุ่มปรากฏว่า ภาคกลาง สุ่มได้ จังหวัดสมุทรสาคร ภาคตะวันออกสุ่มได้ จังหวัดจันทบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สุ่มได้ จังหวัดนครราชสีมา ภาคเหนือสุ่มได้ จังหวัดนครสวรรค์ และภาคใต้ สุ่มได้ จังหวัดภูเก็ต (ดูแผนภาพที่ 3.2)

ง. เมื่อได้จังหวัดตัวแทนแล้ว จึงเป็นการคัดเลือกหน่วยตัวอย่างโดยนำเอาจำนวน อบต.ที่มีอยู่ในจังหวัดนั้นทั้งหมดมาแบ่งชั้นออกเป็น 2 ชั้นใหญ่ๆ คือ กลุ่มชั้นแรก ประกอบด้วยอบต.ในระดับชั้น 1 และ2 กลุ่มชั้นที่ 2 ประกอบด้วย อบต.ในระดับชั้น 3,4 และ 5 เหตุที่จัดระดับชั้นเช่นนี้เนื่องจาก อบต.ในแต่ละชั้นนั้น มีลักษณะเชิงโครงสร้างที่ใกล้เคียงกันมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่บุคลากร, จำนวนหน่วยงาน และรายได้ ดังนั้น การยุบรวมชั้นที่ใกล้เคียงกันเข้าไว้ด้วยกันนอกจากจะเป็นการลดระยะเวลาในการศึกษาแล้วยังทำให้เกิดสภาพเอกพันธ์ของข้อมูลประชากรวิจัยอันจะประโยชน์ต่อการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

เมื่อแบ่งชั้นเสร็จสิ้นแล้ว จึงค่อยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายมาสุ่มเลือก อำเภอเป้าหมายซึ่งมี อบต.ทั้งสองกลุ่มอยู่ จากนั้นจึงค่อยสุ่มเลือกอบต.ตัวแทนในแต่ละอำเภอ จะได้ อบต.ตัวอย่างจังหวัดละ 2 แห่ง รวม 5 จังหวัด คิดเป็น อบต.ที่ทำการศึกษาทั้งสิ้น 10 แห่ง ดังปรากฏตามตารางที่ 3.1 (ดูประกอบแผนภาพที่ 3.2)

ตารางที่ 3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแยกตามพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา แบ่งตามภาค	จังหวัด	อำเภอ	อบต. ชั้น 1-2	อบต.ชั้น3-4
กลาง	สมุทรสาคร	กระทุ่มแบน	อบต.หนองนก ไข่	อบต.ท่าไม้
ตะวันออก	จันทบุรี	เมืองจันทบุรี,มะขาม	อบต.ท่าช้าง	อบต.ท่าหลวง
ตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	ปากช่อง	อบต.หมูสี	อบต.หนอง สาหร่าย
เหนือ	นครสวรรค์	เมืองนครสวรรค์	อบต.หนองปลิง	อบต.แควใหญ่
ใต้	ภูเก็ต	เมืองภูเก็ต, กลาง	อบต.รัฐา	อบต.กมลา

(ดูประกอบแผนภาพที่ 3.3)

จ. ขั้นสุดท้ายเป็นการเลือกหน่วยข้อมูลวิจัย กล่าวคือ จะนำหมู่บ้านทั้งหมดที่ขึ้นกับ อบต.ที่ทำการศึกษามาทำการเลือกหน่วยข้อมูลที่จะทำการเก็บโดยวิธีการสุ่มแบบระบบ (systemetic sampling) อันได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของแต่ละหลังคาเรือน

2.1 ประชากรวิจัยและหน่วยตัวอย่าง

ประชากรวิจัย (population) คือ กลุ่มของหน่วยข้อมูลที่ระบุได้โดยนัยทฤษฎี สำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละ อบต.ที่ทำการศึกษา โดยมีประชากรที่สำรวจคือ ประชาชนที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนทางปกครองของอำเภอที่ตั้ง ส่วน หน่วยตัวอย่าง(sampling unit) หมายถึง หน่วยข้อมูลหรือชุดของหน่วยข้อมูล(element) ที่อาจถูกเลือกเป็นตัวอย่างวิจัยได้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบซับซ้อน จึงมี หน่วยตัวอย่าง 3 ชั้น ด้วยกัน ชั้นที่หนึ่ง ได้แก่ อบต.2 กลุ่มใหญ่ในแต่ละจังหวัดที่ทำการศึกษา ชั้นที่สอง ได้แก่ หมู่บ้านที่ขึ้นการปกครองกับ อบต.ที่ทำการศึกษาที่สุ่มตัวอย่างมาได้ และชั้นสุดท้าย ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวของแต่ละบ้านที่ทำการเก็บข้อมูล ซึ่ง หน่วยตัวอย่างในชั้นสุดท้ายนี้ก็จะเป็นหน่วยข้อมูลอีกด้วย

2.2 กรอบการสุ่ม(sampling frame) คือ รายการของหน่วยตัวอย่างซึ่งจะถูกเลือกเป็นตัวอย่างวิจัยในการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะประกอบด้วยกรอบการสุ่ม 3 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ ขั้นตอนแรก อบต.ทั้งหมดที่อยู่ในจังหวัดเป้าหมายจะเป็นกรอบการสุ่ม ในขั้นตอนที่สอง หมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต.ที่สุ่มมาได้จะเป็นกรอบการสุ่ม และขั้นตอนที่สาม บ้านเลขที่ของหลังคาเรือนในหมู่บ้านที่ถูกเลือกจะเป็นกรอบการสุ่ม

2.3 เทคนิคที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่าง

แบบของการสุ่มตัวอย่าง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น และแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิค การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบบ

แบ่งกลุ่ม (cluster sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) และการสุ่มแบบอย่างง่าย (simple random sampling) โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้กลุ่มประชากรเป้าหมายมีโอกาสได้รับเลือกเท่ากันหมด และเมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้วสามารถใช้เป็นตัวแทนที่เหมาะสม และใกล้เคียงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด หรือเรียกว่าเป็นที่แท้จริงของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยคำนึงถึงความคลาดเคลื่อนในการเลือกตัวอย่าง (sampling errors) ให้น้อยที่สุด

ในทางวิชาการได้กำหนดวิธีการคัดเลือกตัวอย่างไว้ด้วยกันหลายวิธี แต่ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) คือ เป็นการเลือกตัวอย่างที่ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสในการถูกเลือกมาเป็นตัวอย่างเท่ากัน ซึ่งมักจะกระทำเมื่อทุกหน่วยมีคุณสมบัติอย่างเดียวกัน ในงานวิจัยนี้จะใช้เทคนิคนี้เมื่อได้จัดประชากรเป้าหมายให้อยู่เป็นหมวดหมู่เรียบร้อยแล้ว

การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) เป็นการแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยยึดหลักให้สมาชิกภายในกลุ่มมีคุณลักษณะแตกต่างกันมากที่สุด ซึ่งจะครอบคลุมคุณลักษณะทุกอย่างของประชากรและให้ระหว่างกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน จากนั้นจึงสุ่มเพียงบางกลุ่มเพื่อมาทำการศึกษา ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้เมื่อทำการแบ่งกลุ่มจังหวัดแล้ว

การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) เป็นแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยโดยให้สมาชิกในกลุ่มย่อยหรือระดับชั้นมีความคล้ายคลึงกันมากที่สุด จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายเข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนในการสุ่ม โดยถ้าประชากรในกลุ่มย่อยไม่แตกต่างกันมากก็สุ่มตามสัดส่วนของประชากรในกลุ่มย่อย แต่หากประชากรในกลุ่มย่อยต่างกันมาก ก็จะไม่ใช้สัดส่วนตามจำนวนแต่จะใช้หลักเหตุผลและความเหมาะสมบางประการ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกระทำเมื่อได้จังหวัดตัวอย่างแล้วจะทำการสุ่มเลือกอบต. ตัวอย่างที่จะทำการเก็บข้อมูลวิจัย

2.4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของตัวอย่างโดยให้มีค่าความคลาดเคลื่อนทางสถิติเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.5 เมื่อสัดส่วนของประชากรเป็น 0.5 โดยอาศัยตารางคำนวณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1967) ดังนั้นเมื่อคิดจากจำนวนประชากรที่จะทำการสุ่มครั้งนี้ มีไม่เกิน 100,000 คน จึงจะทำการสุ่มตัวอย่างมาอบต. ละ 100 คน รวมแล้วไม่เกิน 1,000 คน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2543:471)

3. กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้แบ่งการศึกษาตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอก (Exogeneous variables) และตัวแปรตาม (Endogeneous variables) ดังนี้

ตัวแปรภายนอก(Exogeneous variables) มี 2 ตัวแปรแฝง(KSI)

ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 10 ตัวแปรย่อย ได้แก่

กลุ่มตัวแปรด้านภูมิหลังของบุคคล ประกอบด้วย ตัวแปรเพศ ตัวแปรการศึกษา ตัวแปรอาชีพ ตัวแปรรายได้ ตัวแปรประสบการณ์เกี่ยวกับ อบต. ตัวแปรความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจการเมือง และตัวแปรความผูกพันกับพรรคการเมือง

กลุ่มตัวแปรต้นทุนทางสังคม ประกอบด้วย ตัวแปรการยอมรับในตัวผู้นำ ตัวแปรความไว้วางใจทางสังคม ตัวแปรความผูกพันกับชุมชน ตัวแปรสมาชิกเครือข่ายในชุมชน

ตัวแปรภายใน(Endogeneous variables) มี 6 ตัวแปรแฝง(ETA)

ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 17 ตัวแปรย่อย ได้แก่

กลุ่มตัวแปรการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรความสนใจทางการเมืองและการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

กลุ่มตัวแปรการระดมทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรการเปิดโอกาสทางการเมืองและการชักชวนทางการเมือง

กลุ่มตัวแปรความรู้ทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรความรู้ความเข้าใจในเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบลและเรื่องท้องถิ่นทั่วไป

กลุ่มตัวแปรทัศนคติทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรความมีประสิทธิภาพทางการเมือง ตัวแปรหน้าที่ทางการเมืองของพลเมือง ตัวแปรความเมินห่างทางการเมือง ตัวแปรอุดมการณ์ทางการเมือง

กลุ่มตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรความไว้วางใจที่มีต่อนโยบายของ อบต. ตัวแปรความไว้วางใจที่มีต่อวิธีการทำงานของอบต. ตัวแปรความไว้วางใจที่มีต่อบุคลากรใน อบต. และตัวแปรความไว้วางใจต่อระบบ อบต.

กลุ่มตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการเลือกตั้ง ตัวแปรด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต. ตัวแปรด้านการเข้าร่วมวางแผนบริหาร และตัวแปรการเข้าร่วมในการคัดค้าน

ดัชนีชี้วัดของแต่ละตัวแปร

ความรู้สึกรู้สึกไว้วางใจที่มีต่อคณะกรรมการผู้บริหาร อบต. มีดัชนีชี้วัด ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารฯได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่
2. คณะกรรมการบริหารฯได้ดูแลประชาชนอย่างทั่วถึงเป็นธรรมหรือไม่
3. คณะกรรมการบริหารฯไม่ได้เอาเปรียบประชาชนหรือไม่
4. คณะกรรมการบริหารฯมีศักยภาพในการทำงานหรือไม่
5. เจ้าหน้าที่ของ อบต.มีความซื่อสัตย์หรือไม่

6. คณะกรรมการบริหารฯ รักษาสัญญาที่ให้ไว้หรือไม่
7. คณะกรรมการบริหารฯ เป็นที่น่าไว้วางใจหรือไม่

โดยสามารถแยกเป็นตัวแปรองค์ประกอบ ใน 4 ด้าน ได้แก่

ความไว้วางใจในด้านนโยบาย

1. โครงการต่างๆ ที่ อบต. จัดทำขึ้น
2. การกระจายผลประโยชน์จากการตัดสินใจ

ความไว้วางใจในด้านกระบวนการทำงาน

3. ความพอใจในด้านความเป็นกลาง
4. ความพอใจในด้านประสิทธิภาพการทำงาน
5. ความพอใจในด้านการมีสิทธิมีเสียง
6. ความพอใจในด้านสถานะภาพของตนเองกับเจ้าหน้าที่

ความไว้วางใจในด้านตัวบุคคล

7. ความซื่อสัตย์ของเจ้าหน้าที่
8. ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่

ความไว้วางใจในด้านระบบ อบต.

9. ความเชื่อมั่นต่อสถาบัน อบต.
10. ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่เมื่อมี อบต.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะต้องมีลักษณะของการเข้าร่วมตามแนวทางของระบอบประชาธิปไตยซึ่งอาจแยกได้เป็น ประกอบไปด้วย

1. การเข้าร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้ง(election)
2. การเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต. (activity)
3. การเข้าร่วมวางแผนการบริหาร (administration)
4. การเข้าร่วมในการประท้วง (protest)

ทัศนคติทางการเมือง (political orientation) ประกอบด้วย

1. ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency)
2. ความเชื่อในหน้าที่ทางการเมือง(sense of duty)
3. ความรู้สึกเหมินห่างทางการเมือง (political alienation)
4. อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology)

ต้นทุนทางสังคม (social capital) ที่นำเข้ามาทดสอบร่วม ประกอบด้วย

1. ความเลื่อมใสศรัทธาต่อคณะกรรมการบริหาร อบต. ในลักษณะส่วนตัว (patron-client)

2. ความไว้วางใจทางสังคม (social trust)หรือความไว้วางใจระหว่างบุคคล
3. ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น(civic obligation)
4. การเป็นสมาชิกของเครือข่ายในชุมชน (networks)

การระดมทางการเมือง (political mobilization) ประกอบไปด้วย

1. การได้รับโอกาสทางการเมือง(political opportunity)
2. การถูกชักจูงหรือโน้มน้าวทางการเมืองจากผู้นำในชุมชนท้องถิ่นหรือนักการเมือง (political persuasion)

การสื่อสารทางการเมือง(political communication) ประกอบไปด้วย

1. ความสนใจทางการเมือง (political attentiveness)
2. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (political information)

4. มาตรวัดและระดับการวัด

ตัวแปรในการวิจัยนี้ มีระดับการวัดแยกได้ 2 ประเภท ดังนี้

4.1 การวัดในระดับนามมาตรา(nominal scale) เป็นระดับที่สามารถบอกแต่เพียงเป็นชื่อว่าคุณหนึ่งแตกต่างกับอีกคนหนึ่งหรือองค์การหนึ่งแตกต่างกับอีกองค์การหนึ่ง แต่ไม่ได้ชี้ถึงความแตกต่างในคุณค่าหรือคุณภาพใดๆ หรือพูดอย่างง่ายได้ว่าเป็นการแยกประเภทของบุคคล สิ่งของ หรือหน่วยงานเท่านั้น สำหรับในงานวิจัยนี้ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้

4.2 การวัดในระดับอันดับมาตรา(ordinal scale) เป็นระดับการวัดตัวแปรที่มีพลังในการอธิบายขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งสามารถแบ่งประเภทความแตกต่างของคุณลักษณะได้มากกว่าในระดับนามมาตรา เช่น จากน้อยไปหามาก ต่ำไปหาสูง เบาไปหาหนัก ด้อยไปหาดี เป็นต้น สำหรับในงานนี้ ตัวแปรที่สามารถใช้การวัดในระดับนี้ได้แก่ จำนวนการถือครองที่ดิน ประสบการณ์เกี่ยวกับ อบต. และสถานภาพเชิงอำนาจ

นอกจากนี้แล้ว ยังได้นำเอาการวัดความรู้สึกในด้านทัศนคติทางการเมืองในแง่ความพอใจ/ไม่พอใจ และการแสดงออกในกิจกรรมทางการเมืองในแง่การเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วม มาวัดตัวแปรย่อยแต่ละตัว โดยใช้มาตราวัดแบบไลเคิท์ กำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ระดับ กำหนดรหัสให้เป็น 5,4,3,2,1 ในแง่ของทัศนคติ และ 5,4,2,1 ในแง่ของพฤติกรรมบุคคล ประกอบด้วยคำถามวัดทัศนคติและพฤติกรรมหลายๆ ข้อ แต่ละข้อถูกกำหนดว่ามีคุณค่าเท่าๆ กัน และมีระดับที่อาจเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเท่าๆ กัน มีอันดับอย่างต่อเนื่อง และได้แก้ไขข้อบกพร่องของมาตรวัดแบบนี้ด้วยการกำหนดให้มีประโยคทั้งเชิงบวก (positive) และเชิงลบ (negative) เพื่อถ่วงน้ำหนักให้สมดุลกัน ซึ่งสามารถแจกแจงตัวเลือกได้ดังนี้

ตารางที่ 3.2 มาตรฐานวัดไลเคิทพร้อมค่าวัดที่ใช้วัดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง

คำตอบ	ทัศนคติ	พฤติกรรม	ค่าคำถามเชิง บวก	ค่าคำถามเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง, ทุกครั้ง	4	3	5	1
เห็นด้วย, บ่อยครั้ง	3	2	4	2
ไม่แน่ใจ	2	-	3	3
ไม่เห็นด้วย, บางครั้ง	1	1	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, ไม่เลย	0	0	1	5

5. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ส่วนด้วยกัน

ส่วนแรกจะเป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) มีรายละเอียดดังนี้

5.1 เนื้อหาของแบบสอบถาม

เนื้อหาของคำถามในแบบสอบถามจะประกอบไปด้วย ข้อเท็จจริง (facts) ความเห็น (attitudes) แรงจูงใจของผู้ตอบ (respondent's motivation) และความคุ้นเคยกับเรื่องที่ถาม ซึ่งสามารถนำมาแบ่งกลุ่มของเนื้อหาดังกล่าวได้ 3 กลุ่ม คือ

5.1.1 คำถามข้อเท็จจริง

ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลประเภทภูมิหลังของผู้ตอบ สภาพแวดล้อม อุปนิสัย สภาพความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม เช่น จำนวนคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัว หรือหมู่บ้าน ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ อบต. ความเกี่ยวข้องกับ อบต. และความพึงพอใจในกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง ซึ่งนอกจากจะนำมาใช้ในการทดสอบโมเดลแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์มากในการอธิบายบริบท (context) ในเชิงพรรณนาอีกด้วย

5.1.2 คำถามประเภทความรู้สึกส่วนบุคคล

ได้แก่ ความเห็น ทัศนคติ ความเชื่อ และอุดมการณ์ ข้อมูลด้านนี้มีความสำคัญมากในทางสังคมศาสตร์ เพราะความรู้สึกส่วนบุคคลเป็นลักษณะด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เมื่อบุคคลชอบหรือไม่ชอบ หรือมีท่าทีอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว บุคคลจะทำสิ่งนั้นเสมอไป เพราะพฤติกรรมของบุคคลมักจะเกิดขึ้นจาก ทัศนคติ + นิสัย + ปทัสถานทางสังคม + ความคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

5.1.3 คำถามประเภทพฤติกรรมจริง

เนื่องจากพฤติกรรมจริงของบุคคลเป็นข้อเท็จจริง คำถามที่ใช้จึง

มุ่งเน้นไปที่ลักษณะปรากฏการณ์ด้านการกระทำเกี่ยวกับเนื้อหาการวิจัย ที่ระบุไว้ใน
วัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย ความแม่นยำของคำตอบสำหรับคำถามประเภทนี้ขึ้นอยู่กับ
กับการตระหนักรู้ ความจำ ความเข้าใจ และความไม่ลังเลของผู้ตอบเป็นสำคัญ

5.2 โครงสร้างของแบบสอบถาม

จะมีทั้งหมด 7 ตอน ด้วยกัน

ตอนที่หนึ่ง เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูล“ภูมิหลัง”เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป
ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ ประสบการณ์เกี่ยวกับอบต.
และความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจ

ตอนที่สอง เป็นคำถามที่วัดทัศนคติทางการเมือง โดยจะใช้มาตรวัดแบบไล
เคิท ในการประมาณค่า ประกอบด้วยคำถาม 10 ข้อ โดยมีลักษณะการประเมินแบ่งค่าเป็น
5 ระดับ ถ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งจะได้ 5 คะแนน และน้อยลงไปตามลำดับคือ 4,3,2 และไม่เห็น
ด้วยอย่างยิ่ง คือ 0

ตอนที่สาม เป็นคำถามวัดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ การ
รับรู้ข่าวสารทางการเมือง การระดมทางการเมือง โดยใช้เกณฑ์ตามมาตรวัดแบบไลเคิท
ประกอบด้วยคำถาม 31 ข้อ โดยมีลักษณะการประเมินค่าแบ่งเป็น 4 ระดับ ถ้ามีการเข้าร่วม
ทุกครั้งได้ 4 คะแนน ถ้าเข้าร่วมบ่อยครั้งได้ 3 คะแนน เข้าร่วมบางครั้งได้ 2 คะแนน
และไม่เข้าร่วมเลยได้ 0 คะแนน

ตอนที่สี่ เป็นคำถามวัดต้นทุนทางสังคมในรูปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประกอบด้วย
คำถาม โดยให้ผู้ตอบตอบคำถามที่ตรงกับความเป็นจริงของตนเองมากที่สุด โดยจะมี
คะแนนตั้งแต่ 4 ถึง 1

ตอนที่ห้า เป็นคำถามวัดความรู้ทางการเมือง ประกอบด้วยคำถามจำนวน 10
ข้อ โดยให้เลือกตอบคำตอบที่เห็นว่าถูกต้องที่สุด ผู้ที่ตอบถูกต้องจะได้ 1 คะแนน หากตอบผิด
จะได้ 0 คะแนน

ตอนที่หก เป็นคำถามเกี่ยวกับการทำงานของ อบต. ประกอบด้วยคำถาม
จำนวน 13 ข้อ โดยให้ตอบคำถามที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับตนเองมากที่สุด โดย
จะมีคะแนนตั้งแต่ 4 ถึง 1

ตอนที่เจ็ด เป็นการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งเป็นคำถามในลักษณะ
ปลายเปิด โดยเป็นการตั้งคำถามให้ตอบหรือให้แสดงความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ จากนั้นจึง
จะเอาคำตอบที่ได้มาทำดัชนีประเด็นเพื่อหาจำนวนคะแนน

5.3 แบบของคำถาม

สำหรับแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิจัยนี้ จะใช้คำถามแบบปลายปิด (closed-

ended questions) ประกอบแบบเนื้อหาอิงกัน(contingency questions) โดยผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นปัญหาต่างๆ ที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ทำการศึกษาให้มากที่สุด เหตุที่ไม่เลือกคำถามแบบปลายเปิดเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้จะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เข้ามาช่วยเสริมในส่วนที่ยังไม่ได้รายละเอียดอยู่แล้ว และเพื่อเป็นความสะดวกในการตอบคำถามของผู้วิจัยประกอบกับระดับความรู้ของผู้ตอบอีกด้วย

ส่วนที่สองจะเป็นการสัมภาษณ์ โดยการเข้าไปพูดคุยกับประชาชนในท้องถิ่น ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ อบต.ที่ทำการศึกษา และการพูดคุยกับคณะกรรมการบริหาร อบต. , คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือสมาชิกสภา อบต. เพื่อให้ได้รับความคิดเห็นและความรู้สึกที่แท้จริง โดยจะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่เป็นลักษณะของการพูดคุยรับฟัง ตลอดจนการเสนอข้อคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาที่กำลังให้ความสนใจ

6. การทดสอบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

2.1 ด้านความตรง(Validity) ของแบบสอบถาม ได้ผ่านการตรวจสอบค่าการให้น้ำหนักในแต่ละด้านของแบบสอบถาม ความตรงเชิงเนื้อหา(content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) จากผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัย 5 ท่าน คือ

1. ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีมมณี
2. ศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช
3. ศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธ์
5. ดร.สุวรรณ อภิตานนท์

(หน.ฝ่ายบริหาร กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย)

2.2 ด้านความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามได้ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (try out) กับประชาชนในพื้นที่ทางปกครองของ อบต.บึงยี่โก อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี ทำการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (reliability) ด้วยโปรแกรม SPSS for Windows โดยใช้วิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ซึ่งจะใช้ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวัดทัศนคติมาทำการทดสอบ ปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.6144 ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับข้อคำถามใหม่ และนำไปทดสอบอีกครั้ง ปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.7976 ซึ่งสามารถยอมรับได้ โดยแยกผลการวิเคราะห์เฉพาะข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ ด้านความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency) ด้านความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่(sense of duty) ด้านความเมินห่างทางการเมือง (political alienation) ด้านอุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology)

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นหนึ่งในการดำเนินงานวิจัย จำเป็นต้องใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงถูกต้องและเชื่อถือได้ สำหรับการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

7.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary source) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากงานสนาม (field survey) จากการส่งแบบสอบถาม

7.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) ได้แก่ ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากเอกสารต่างๆ และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องของห้องสมุดมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนให้คะแนนและลงรหัส แล้วตรวจแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องอีกครั้งหนึ่งก่อนนำไปคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+

การวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์และทดสอบสมมติฐานของการวิจัยมีดังนี้

8.1 สถิติพรรณนา วิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างตามลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพ โดยใช้ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

8.2 สถิติวิเคราะห์ ได้ทดสอบตัวแปรต่างๆ ด้วยสถิติวิเคราะห์ที่ระดับความเชื่อมั่นอย่างน้อยร้อยละ 95 ดังนี้

8.2.1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ อันได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กับ ทุนทางสังคม โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน(Pearson' Product Moment Correlation Coefficient)

8.2.2 วิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากตัวแปรด้านความไว้วางใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นทางการเมือง ทศนคติอื่นๆ เกี่ยวกับการเมือง อันประกอบด้วย ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง ความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนที่อาศัยอยู่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง ตัวแปรต้นทุนทางสังคม ตัวแปรด้านการระดม และตัวแปรด้านสื่อ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน(Analysis of Variance) แบบทางเดียว เมื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ใช้การทดสอบความแตกต่าง

8.2.3 การพิจารณาหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งหาลำดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล(LISREL) เพื่อให้สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อความไว้วางใจ

ทางการเมืองและพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสามารถทำได้ทั้งวัดองค์ประกอบของปัจจัยแต่ละตัวที่มีผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว และวิเคราะห์อิทธิพลของแต่ละปัจจัยทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถดูปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวได้ในรูปแบบแสดงอิทธิพลเต็มรูปได้อีกด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (แผนภาพที่ 2.8) แต่ละกรอบแนวคิดประกอบด้วยโมเดลเชิงสาเหตุที่ใช้ในการวิเคราะห์

กรอบแนวคิด โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตามกรอบแนวคิดนี้อาศัยการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ (Causal Model) เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง (direct effect) และอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) ที่มีต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษาและกำหนดให้เป็นตัวแปรต้นได้แก่ ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง และตัวแปรทุนทางสังคม ส่วนตัวแปรตามได้แก่ ตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง ตัวแปรการระดมทางการเมือง ตัวแปรความรู้ทางการเมือง ตัวแปรทัศนคติทางการเมือง ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตัวแปรที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 8 ตัวแปร กล่าวได้ว่าเป็นตัวแปรแฝง นั่นคือ ตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แสดงให้เห็นได้โดยใช้สัญลักษณ์วงกลม แต่สามารถจะวัดตัวแปรแฝงดังกล่าวได้จากตัวแปรสังเกตได้ซึ่งแสดงให้เห็นโดยใช้เครื่องหมายสี่เหลี่ยม สังเกตได้จากเครื่องหมายหัวลูกศรที่พุ่งตรงจากตัวแปรแฝงไปยังตัวแปรสังเกตได้ สำหรับโมเดลแสดงความความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองปรากฏให้เห็นตามแผนภาพที่ 2.8 ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. คำนวณค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรต่อเนื่องที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างโครงสร้างทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังแผนภาพที่ 2 เพื่อศึกษาลักษณะของตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
2. วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างโครงสร้างทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังแผนภาพที่ 2 จำนวน 27 ตัวแปร ประกอบด้วย
  - ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรการศึกษา ตัวแปรรายได้

ตัวแปรประสบการณ์ทางการเมือง ตัวแปรความผูกพันกับกลุ่มหรือพรรคการเมือง ตัวแปรสถานภาพเชิงอำนาจ และตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่

- ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรกิจกรรมเลือกตั้ง ตัวแปรการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ตัวแปรการเข้าร่วมในการบริหาร และตัวแปรการเข้าร่วมในการคัดค้าน
  - ตัวแปรทัศนคติทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความมีประสิทธิภาพทางการเมือง ตัวแปรหน้าที่ทางการเมืองของพลเมือง ตัวแปรความรู้สึกมีเงินห่างทางการเมือง และตัวแปรอุดมการณ์ทางการเมือง
  - ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความรู้สึกไว้วางใจต่อนโยบายของคณะกรรมการบริหาร อบต. ตัวแปรความรู้สึกไว้วางใจต่อวิธีการทำงาน ตัวแปรความรู้สึกไว้วางใจต่อตัวคณะกรรมการบริหาร อบต. และตัวแปรความรู้สึกไว้วางใจต่อระบบ อบต.
  - ตัวแปรทุนทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความรู้สึกศรัทธาต่อคณะกรรมการบริหาร อบต. ตัวแปรความไว้วางใจทางสังคม ตัวแปรความผูกพันกับชุมชน และตัวแปรการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
  - ตัวแปรด้านความรู้ทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร
  - ตัวแปรการระดมทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรด้านการได้รับโอกาสทางการเมือง และตัวแปรด้านการถูกชักจูงทางการเมือง
  - ตัวแปรด้านการสื่อสารทางการเมือง ประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรด้านความสนใจทางการเมือง และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
3. วิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ โดยการนำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 27 ตัวแปร จากขั้นตอนที่ 2 มาใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุด้วยโปรแกรม LISREL

เทคนิคสถิติที่นำมาใช้

สำหรับเทคนิคการวิเคราะห์ที่สำคัญในงานวิจัยนี้ คือ การวิเคราะห์โมเดลลิสเรล (Lisrel Model) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่นำเอาเทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพล (Path Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) มารวมไว้ด้วยกัน ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเทคนิคแต่ละประเภทพอสังเขปดังนี้

1) การวิเคราะห์อิทธิพล

การวิเคราะห์อิทธิพลเป็นการประยุกต์การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณตามพื้นฐานความรู้ตามทฤษฎี ให้ทราบว่ามีตัวแปรซึ่งเป็นเหตุมีอิทธิพลต่อตัวแปรซึ่งเป็นผลในลักษณะใด อิทธิพลแต่ละประเภทมีปริมาณและทิศทางอย่างไร และเพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบทฤษฎีว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลจากปรากฏการณ์จริงสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความสัมพันธ์ตามทฤษฎี (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543: 331)

โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และมีเพิ่มเติมคือ

- 1.1 รูปแบบแสดงอิทธิพลรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อตัวแปรตามไว้ทั้งหมด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบลักษณะปิด (closed model)
- 1.2 การจัดลำดับก่อนหลังของตัวแปรเป็นไปตามทฤษฎี ตัวแปรเป็นเหตุเกิดก่อนตัวแปรที่เป็นผล
- 1.3 การวัดตัวแปรทุกตัวมีความเชื่อมั่นและความแม่นยำตรงสูง ไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัด
- 1.4 ความคลาดเคลื่อนของตัวแปรแต่ละตัวเป็นอิสระต่อกัน

2) การวิเคราะห์องค์ประกอบ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นการวิเคราะห์แบบหนึ่ง ที่อาจจัดเป็นการวิเคราะห์สถิติพหุนามโดยอนุโลม เพราะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยตัวแปรชุดหนึ่งโดยไม่แยกว่าเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรตาม การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นการวิเคราะห์หาองค์ประกอบร่วม (common factors) ของตัวแปรชุดนั้นโดยการสกัด (extraction) องค์ประกอบและการหมุนแกน(rotation) แบบต่างๆ โดยมีประโยชน์กล่าวคือ เป็นการรวมกลุ่มตัวแปรย่อยๆ ให้เป็นตัวแปรใหม่ ซึ่งเป็นการลดจำนวนตัวแปรในการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีเป็นพื้นฐาน เหมาะสำหรับการศึกษาวิจัยที่ต้องการศึกษาตัวแปรโครงสร้างที่เป็นคุณลักษณะแฝง(latent constructs) ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ต้องวัดจากตัวแปรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณลักษณะแฝงนั้น

การวิจัยครั้งนี้ จะใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน(CFA) โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบ 2) ใช้เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบ และ 3) ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวแปรใหม่

3) การวิเคราะห์ลิสเรล

โมเดลลิสเรล(Linear Structural RElationship model) เป็นโมเดลแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ได้รับการพัฒนาขึ้นในลักษณะผสมผสานระหว่างโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis model) กับโมเดลการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis model) รวมกับวิธีประมาณค่าแบบต่างในสถิติเศรษฐศาสตร์ สัญลักษณ์ที่ใช้ในโมเดลได้แก่ รูปสี่เหลี่ยมแทนตัวแปรสังเกตได้ รูปวงกลมแทนตัวแปรที่เป็นตัวแปรแฝง ลูกศรทางเดียวแสดงขนาดอิทธิพลลูกศรสองหัวแสดงถึงค่าสหสัมพันธ์ ในทศวรรษที่ผ่านมา มีผู้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อใช้วิเคราะห์อิทธิพลหลายโปรแกรม เช่น โปรแกรม EQS พัฒนาโดย Bentler ค.ศ.1980 โปรแกรม LISREL พัฒนาโดย Joreskog และ Sorbom(1982,1989) และโปรแกรม LISCOMP พัฒนาโดย Multhen ค.ศ.1988 และโปรแกรม AMOS พัฒนาโดย Arbuckle เป็นต้น โปรแกรมเหล่านี้ใช้วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง(structural equation model) ได้ทุกชนิด สามารถวิเคราะห์อิทธิพลได้ทั้งโมเดลอิทธิพลแบบทางเดียว และแบบย้อนกลับ รวมทั้งโมเดลที่มีตัวแปรแฝงด้วย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543: 268)

การใช้โมเดลลิสเรลทำให้ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์อิทธิพลอ่อนคลายลง กล่าวคือ ตัวแปรอาจมีความคลาดเคลื่อนในการวัดได้ และโปรแกรมลิสเรลจะพิจารณาความคลาดเคลื่อนนั้นด้วย

การวิเคราะห์ด้วยโมเดลลิสเรลมีหลักการวิเคราะห์เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติทั่วไป กล่าวคือ นักวิจัยต้องมีสมมติฐานทางสถิติที่ต้องการทดสอบ และมีข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลสอดคล้องกับสมมติฐานที่ต้องการหรือไม่ สมมติฐานสถิตินั้นมี 2 แบบ คือ สมมติฐานศูนย์ หรือสมมติฐานหลัก(null hypothesis) และสมมติฐานเลือก (alternative hypothesis) สมมติฐานศูนย์เป็นสมมติฐานที่นักวิจัยกำหนดขึ้นตามเงื่อนไขบังคับของสถิติ เช่น พารามิเตอร์ค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่มมีค่าเท่ากัน และเป็นสมมติฐานที่นักวิจัยต้องการปฏิเสธสมมติฐาน ส่วนสมมติฐานเลือกเป็นสมมติฐานที่นักวิจัยต้องการตรวจสอบว่าเป็นความจริง และสอดคล้องกับลักษณะข้อมูลเชิงประจักษ์

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ สมมติฐานวิจัยที่กำหนดความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรทั้งหมดแสดงได้ด้วยโมเดลลิสเรล(ซึ่งได้กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว) ส่วนสมมติฐานทางสถิตินั้น สมมติฐานหลักกล่าวว่า “ข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกับโมเดลลิสเรล” สมมติฐานเลือกกล่าวว่า “ข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่สอดคล้องกับโมเดลลิสเรล” การวิเคราะห์โมเดลลิสเรลจึงเป็นการทดสอบสมมติฐานหลักด้วยความต้องการที่ไม่ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และลักษณะการทดสอบสมมติฐานเป็นการทดสอบเพื่อตรวจสอบความตรง(validity) ของโมเดลลิสเรลโดยตรงว่า โมเดลที่สร้างขึ้นและข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกันจริง

มโนทัศน์เกี่ยวกับโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง

ผู้วิจัยนำเสนอ มโนทัศน์เกี่ยวกับโมเดลสมการเชิงโครงสร้างมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

ผู้วิจัยได้รวบรวมเกี่ยวกับหลักการของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างจากการศึกษา งานของ คิริชย์ กาญจนวาลี (2532) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2538) และ Joreskog & Sorbom (1989) พบว่า โมเดลสมการเชิงโครงสร้างเป็นโมเดลที่พัฒนามาจากโมเดลทางคณิตศาสตร์ ใช้สำหรับการทดสอบเชิงสาเหตุสำหรับทฤษฎีที่มีความซับซ้อนมีความเป็นไปได้สำหรับข้อมูลที่ไม่ใช่การทดลอง เนื่องจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความจริงจากสภาพธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไม่มีการศึกษาตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเหมือนการวิจัยเชิงทดลอง

โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (structural equation models) หมายถึง โมเดลแสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรซึ่งประกอบด้วยโมเดลการวัด (measurement model) และโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) ในโมเดลการวัดสามารถผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นในการวัดที่ไม่มีความคลาดเคลื่อนของโมเดลแบบดั้งเดิม โมเดลสมการโครงสร้างครอบคลุมความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างแบบเส้นทุกรูปแบบ จึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโมเดลอิทธิพลทางเดียวหรืออิทธิพลย้อนกลับ

โมเดลการวัด (measurement model) เป็นโมเดลซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝง โมเดลการวัดจะประกอบด้วยชุดของตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ตัวแปรอิสระสังเกตได้และชุดของตัวแปรตามสังเกตได้ โมเดลนี้สามารถเขียนเป็นสมการในรูปเวกเตอร์จำแนกตามลักษณะของตัวแปรสังเกตได้ดังนี้

$$\begin{aligned} X &= (\Delta X)(\xi) + \delta && \text{สำหรับโมเดลการวัดตัวแปรอิสระสังเกตได้} \\ Y &= (\Delta Y)(\eta) + \varepsilon && \text{สำหรับโมเดลการวัดตัวแปรตามสังเกตได้} \end{aligned}$$

โมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) เป็นโมเดลที่ระบุความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรแฝง โมเดลนี้สามารถเขียนเป็นสมการในรูปเวกเตอร์ได้ดังนี้

$$\eta = (\beta)(\eta) + (\Gamma)(\xi) + \zeta$$

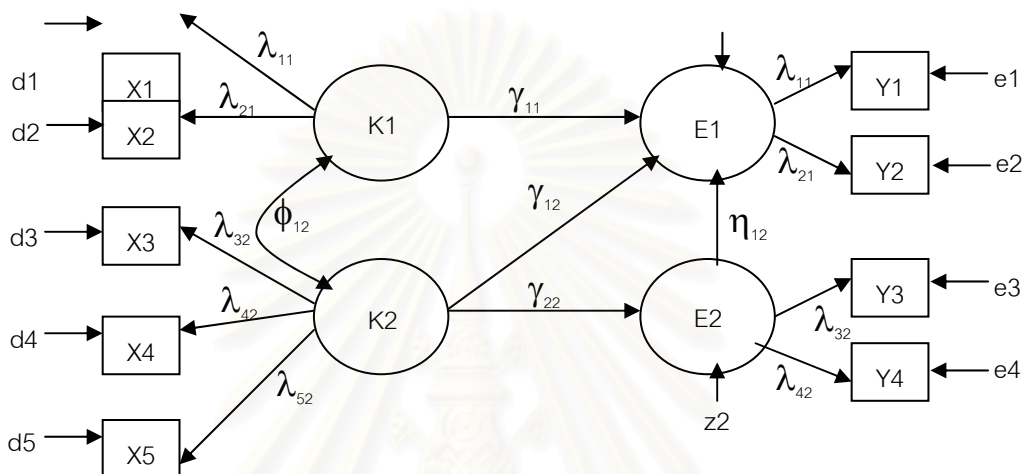
เวกเตอร์แต่ละเวกเตอร์ในสองสมการข้างต้นนี้ เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรในโมเดลแทนด้วยอักษรกรีกในทางปฏิบัติมักจะใช้อักษรภาษาอังกฤษแทนอักษรกรีกเหล่านี้เพื่อความสะดวกในการเขียนโมเดลมากขึ้น สามารถเขียนอักษรภาษาอังกฤษแทนอักษรกรีกเหล่านั้น และอธิบายความหมายของแต่ละเวกเตอร์ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

- X แทน เวกเตอร์ของตัวแปรภายนอกสังเกตได้ X ขนาด ($NX \times 1$)
 Y แทน เวกเตอร์ของตัวแปรภายในสังเกตได้ Y ขนาด ($NY \times 1$)
 ξ แทน เวกเตอร์ตัวแปรภายนอกแฝง K ขนาด ($NK \times 1$)
 η แทน เวกเตอร์ตัวแปรภายในแฝง E ขนาด ($NE \times 1$)
 δ แทน เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อน d ในการวัดตัวแปร X ขนาด ($NX \times 1$)
 ε แทน เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อน e ในการวัดตัวแปร Y ขนาด ($NY \times 1$)
 ζ แทน เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อน z ของตัวแปร E ขนาด ($NE \times 1$)

นอกจากนี้ในสมการดังกล่าวมีเมทริกซ์พารามิเตอร์อิทธิพลเชิงสาเหตุ หรือสัมประสิทธิ์การถดถอยรวม 4 เมทริกซ์ที่ควรทราบ และเมทริกซ์พารามิเตอร์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมอีก 4 เมทริกซ์ที่ไม่ได้นำเสนอไว้ในสมการข้างต้น แต่จะขอกล่าวถึงเพื่อความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับโมเดลลิสเรล มีรายละเอียดดังนี้

- $\Delta X = LX$ แทน เมทริกซ์สัมประสิทธิ์การถดถอยของ X บน K ขนาด ($NX \times NK$)
 $\Delta Y = LY$ แทน เมทริกซ์สัมประสิทธิ์การถดถอยของ Y บน E ขนาด ($NY \times NE$)
 $\Gamma = GA$ แทน เมทริกซ์อิทธิพลเชิงสาเหตุจาก K ไป E ขนาด ($NE \times NK$)
 $\beta = BE$ แทน เมทริกซ์อิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่าง E ขนาด ($NE \times NE$)
 $\Phi = PH$ แทน เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปรภายในแฝง K ขนาด ($NK \times NK$)
 $\Psi = PS$ แทน เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อน z ขนาด ($NE \times NE$)
 $\Theta_{\delta} = TD$ แทน เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อน d ขนาด ($NX \times NX$)
 $\Theta_{\varepsilon} = TE$ แทน เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อน e ขนาด ($NY \times NY$)

ในการนำข้อมูลในธรรมชาติมาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุต้องทำด้วยความรอบคอบ โดยนักวิจัยต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่สำคัญคือ ขั้นแรก คัดเลือกตัวแปรมาศึกษาให้ครบถ้วนจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการวิเคราะห์เชิงตรรกะของผู้วิจัย ขั้นที่สอง สร้างโมเดลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และขั้นสุดท้าย นำโครงสร้างความสัมพันธ์มาตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับโมเดลขอเสนอตัวอย่างโมเดลสมการเชิงโครงสร้างแบบเต็มรูป ดังแผนภาพ 1

แผนภาพที่ 3.1 ตัวอย่างโมเดลสมการเชิงโครงสร้างแบบเต็มรูป

ในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างหรือโมเดลลิสเรลนี้ ควรทราบถึงข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับโมเดลดังกล่าวนี้ ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดในโมเดลเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นแบบบวก และเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ
2. ลักษณะการแจกแจงของตัวแปรทั้งตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายใน และความคลาดเคลื่อนต้องเป็นการแจกแจงแบบปกติ ความคลาดเคลื่อน e, d และ z ต้องมีค่าเฉลี่ยเป็น 0 กรณีเป็นตัวแปรทวิภาค (dichotomous variables) ที่มีค่าเฉลี่ยใกล้ 0.5 ให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ที่มีความแกร่ง และสามารถนำมาวิเคราะห์โมเดลนี้ได้
3. ความคลาดเคลื่อน e และตัวแปรแฝง E เป็นอิสระต่อกัน
4. ความคลาดเคลื่อน d และตัวแปรแฝง K เป็นอิสระต่อกัน
5. ความคลาดเคลื่อน z และตัวแปรแฝง K เป็นอิสระต่อกัน
6. ความคลาดเคลื่อน e, d และ z เป็นอิสระต่อกัน
7. สำหรับกรณีการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลาที่มีการวัดข้อมูลมากกว่า 2 ครั้ง การวัดตัวแปรต้องไม่ได้รับอิทธิพลจากช่วงเวลาหลัอม (time lag) ระหว่างการวัด

ในการดำเนินงานเพื่อวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) แบ่งได้เป็น 6 ขั้นตอน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล เป็นการกำหนดค่าเมทริกซ์ทั้ง 8 เมทริกซ์ ให้สอดคล้องกับโมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อจะนำไปใช้ในการเขียนโปรแกรมสำหรับการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยโปรแกรมลิสเรลต่อไป การกำหนดค่าให้กับเมทริกซ์ทั้ง 8 เมทริกซ์นั้นสามารถทำได้ 3 แบบด้วยกัน คือ 1) พารามิเตอร์กำหนด (fixed parameter) เป็นพารามิเตอร์ที่ผู้วิเคราะห์ต้องการให้มีขนาดอิทธิพลเป็น 0 2) พารามิเตอร์บังคับ (constrained parameter) เป็นพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า แต่มีเงื่อนไขกำหนดให้พารามิเตอร์มีค่าเฉพาะคงที่ เช่น มีค่าเป็น 1 หรือมีค่าเท่ากับพารามิเตอร์ตัวอื่น ๆ และ 3) พารามิเตอร์อิสระ (free parameter) เป็นพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าและไม่ได้บังคับให้มีค่าเป็นค่าใดค่าหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเป็นได้ค่าเดียวของโมเดล เป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องมาจากขั้นตอนแรก เหตุเพราะว่าโมเดลสมการเชิงโครงสร้างเมื่อนำมาประมาณค่าพารามิเตอร์จะต้องมีการระบุความเป็นได้ค่าเดียวของพารามิเตอร์ก่อนที่จะประมาณค่า ฉะนั้น การระบุความเป็นได้ค่าเดียวของโมเดลนั้นคือการระบุว่าโมเดลนั้นสามารถนำมาประมาณค่าพารามิเตอร์ได้เป็นค่าเดียวหรือไม่ ถ้าจำนวนสมการเท่ากับจำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่าแต่ละตัว เรียกโมเดลนั้นว่าโมเดลระบุความเป็นได้ค่าเดียวได้พอดี ถ้าจำนวนสมการมากกว่าจำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่าในโมเดลเรียกโมเดลนั้นว่า โมเดลระบุความเป็นได้ค่าเดียวเกินพอดี และถ้าจำนวนสมการน้อยกว่าจำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่าเรียกโมเดลนั้นว่า โมเดลระบุความเป็นได้ค่าเดียวไม่พอดี และโมเดลประเภทนี้จะไม่สามารถประมาณค่าพารามิเตอร์ได้ (Pedhazur, 1982 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

ขั้นตอนที่ 3 การประมาณค่าพารามิเตอร์จากโมเดล ใช้หลักการนำเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมจากกลุ่มตัวอย่าง (ข้อมูลเชิงประจักษ์) มาเปรียบเทียบกับเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมที่สร้างขึ้นจากพารามิเตอร์ที่ประมาณได้ ถ้ามีค่าใกล้เคียงกัน หมายความว่าโมเดลที่เป็นสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขั้นตอนที่ 4 การทดสอบเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลที่เป็นสมมติฐาน สถิติวัดระดับความกลมกลืนที่สำคัญมี 4 ค่า (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538 ; สุปรียา ไช้มุกข์, 2540 ; สายรุ้ง แสงแจ้ง, 2540 ; Joreskog & Sorbom, 1989) ได้แก่

(1) ค่าสถิติไคสแควร์ (chi-square statistic) การคำนวณค่าไค-สแควร์คำนวณจากผลคูณขององศาอิสระ (degree of freedom) กับค่าฟังก์ชันความกลมกลืน ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความกลมกลืนนั้นมีความแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือโมเดลไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าต่ำมากและใกล้ศูนย์ แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

(2) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (goodness of fit index = GFI) เป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความกลมกลืนก่อนปรับโมเดล ค่าดัชนีที่เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

(3) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (adjusted goodness of fit index = AGFI) เป็นการนำค่าดัชนี GFI มาปรับแก้โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระ (degree of freedom) จำนวนตัวแปรและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ค่าดัชนีที่เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

(4) ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (root mean squared residual = RMR) เป็นดัชนีที่บอกขนาดของเศษที่เหลือโดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบระดับความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนียิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขั้นตอนที่ 5 การปรับโมเดล ในการปรับโมเดลพิจารณาจากค่าดัชนีที่ดัดแปรโมเดล (model modification indices) ดัชนีนี้เป็นค่าสถิติสำหรับการกำหนดค่าพารามิเตอร์ในโมเดลให้เป็นพารามิเตอร์อิสระ เพื่อให้ค่าไค-สแควร์ลดลงและโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น ทั้งนี้ในการปรับนั้นต้องพิจารณาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย

ขั้นตอนที่ 6 การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ ตามหลักการทางสถิติ

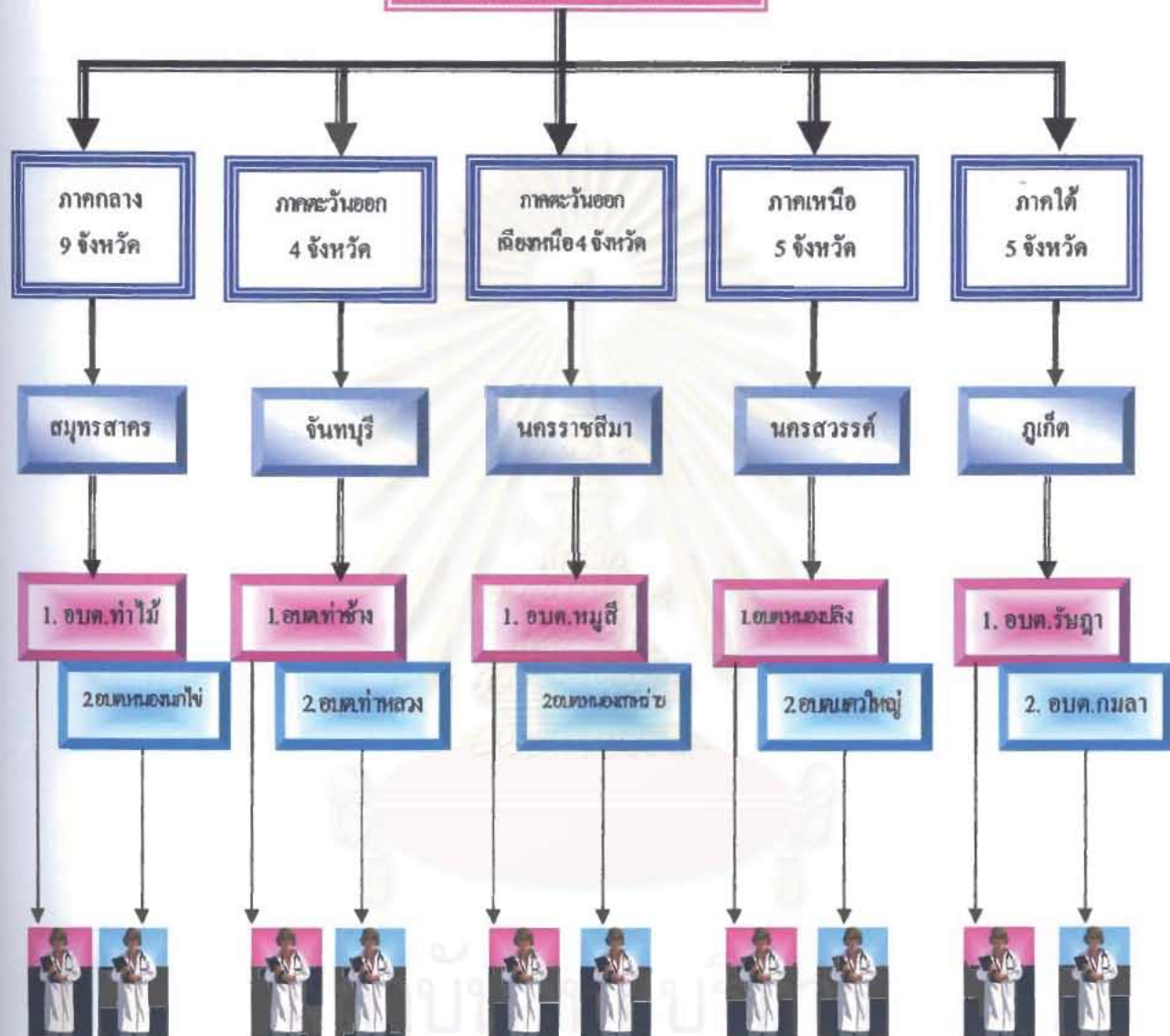
หลังจากที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณเสร็จสิ้นแล้ว จะนำผลลัพธ์ที่ได้ไปวิเคราะห์ประเด็นในทางการเมือง โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการหาข้อมูลในเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของ อบต. ประชาชนระดับแกนนำของหมู่บ้านในส่วนถัดไป ทั้งนี้จะได้นำเอาค่าที่คำนวณประกอบการโมเดลสมการโครงสร้างที่ได้จากการทดสอบไปเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป.

แผนภาพที่ 3.2 แผนที่ประเทศไทยแสดงจังหวัดเป้าหมายที่ทำการเก็บข้อมูลตัวอย่าง
(ดูรายละเอียดแยกกราฟพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ในภาคผนวก จ.)

ภูมิภาคของประเทศไทย

หมายเหตุ

แทนประชากรที่ถูกสุ่มจำนวน 100 คน

แผนภาพที่ 3.3 ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการเก็บข้อมูลตัวอย่าง

บทที่ 4

สภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบล

การวิจัยครั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นการมุ่งเน้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ที่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่เนื่องจากมีหน่วยที่ทำการศึกษาคือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นสถาบันการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจต่อหลักการพื้นฐานโดยรวมขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบกับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งยังคงแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดวิถีชีวิตผู้คนอยู่ ผู้วิจัยจึงได้ใช้เอกสารราชการประกอบการเข้าไปศึกษาสภาพพื้นที่จริงทั่วไป โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประกอบการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ ปลัด อบต., ประธาน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจองค์การบริหารส่วนตำบลและประเด็นที่เกี่ยวข้องที่เป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้

สำหรับการนำเสนอในบทนี้ จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและสภาพโดยรวมขององค์การบริหารส่วนตำบล และในส่วนที่สองจะพูดถึงสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการศึกษา ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

ส่วนที่ 1 พัฒนาการและสภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล

ความเป็นมา

การปกครองท้องถิ่นของไทยได้ถูกปฏิรูพอ่างเป็นรูปธรรมภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 โดยเป็นกฎหมายที่ใช้จัดระเบียบการบริหารงานในตำแหน่งแทนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นับตั้งแต่ พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ทำให้มีการปรับฐานะการบริหารในระดับตำบล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโฉมใหม่ของสภาตำบลทั่วประเทศออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบ"สภาตำบล" ได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคล อันได้แก่ สภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า 150,000 บาท ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 567 ตำบล (2542)
2. รูปแบบ"องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)" ตั้งขึ้นจากตำบลที่มีรายได้ (โดยไม่รวมเงินอุดหนุน) ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (มาตรา 43) ซึ่งปัจจุบัน(2546) มีอยู่จำนวน 6,744 แห่ง

ครั้นเมื่อปี พ.ศ.2542 รัฐบาลได้เสนอขอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในประเด็นต่าง ๆ ทั้งโครงสร้างที่มาของสมาชิก อบต. อำนาจหน้าที่ของ อบต. เป็นต้น ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอให้เห็นทั้งโครงสร้าง อบต. ตามกฎหมายเดิม และในส่วนที่เป็น อบต. ที่แก้ไขใหม่พร้อม ๆ กันไป

ความหมาย อบต.

อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538

การจัดตั้ง อบต.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลพ.ศ. 2537 กำหนดให้สภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท อาจจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ โดยทำเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทยและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งได้มีการประกาศจัดตั้งในแต่ละครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 (2538) จำนวน 617 แห่ง มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 3 มีนาคม 2538

ครั้งที่ 2(2539) จำนวน 2,143 แห่ง มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 30 มีนาคม 2539

ครั้งที่ 3 (2540) จำนวน 3,637 แห่ง มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 28 กุมภาพันธ์ 2540

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์การบริหารส่วนตำบล มีโครงสร้างคล้ายกับเทศบาล ที่มีทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล
2. คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล (โครงสร้างเดิมและถูกแก้ไขให้ยกเลิกไปแล้ว)

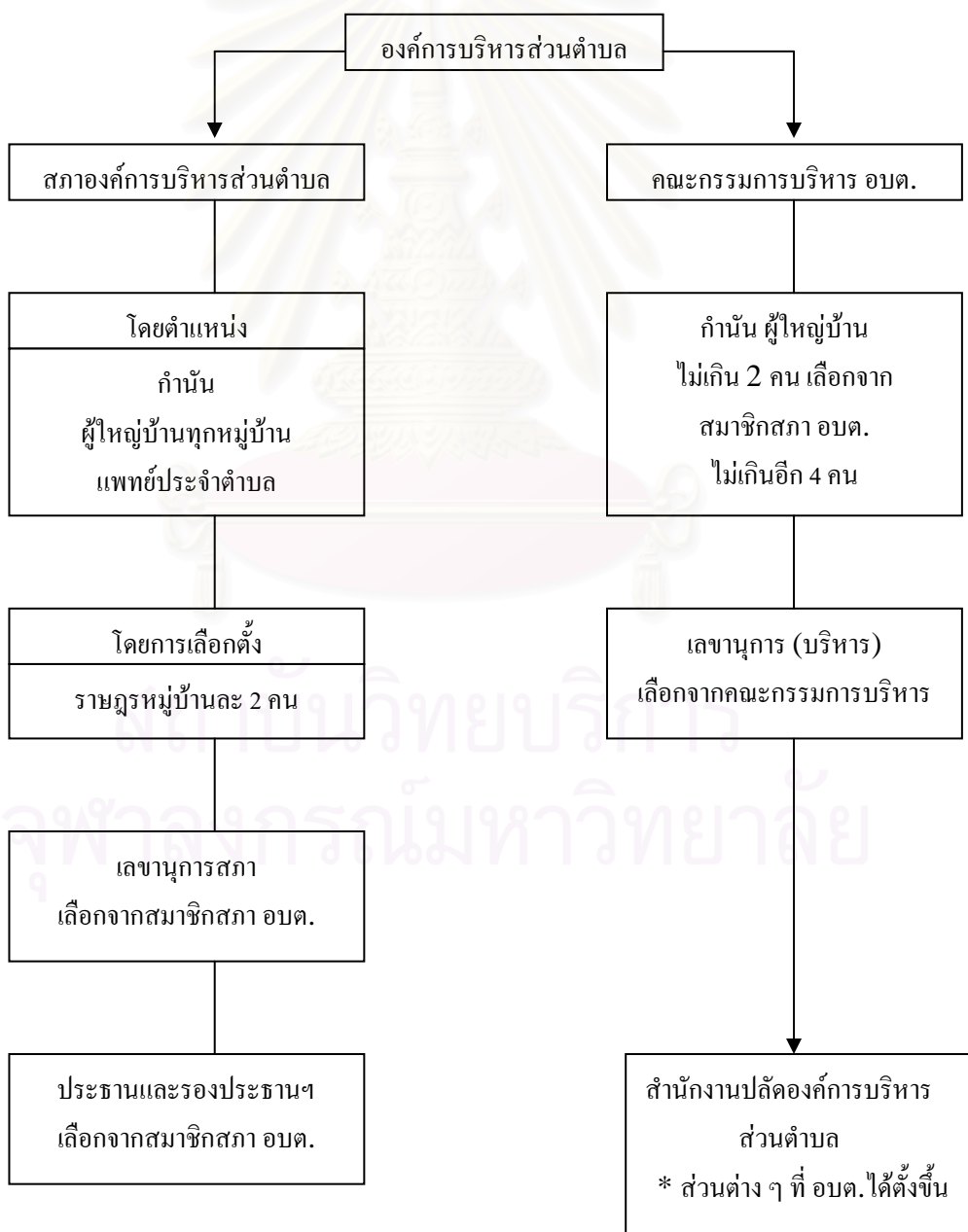
ตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

1. สมาชิกโดยพันธตำแหน่ง ได้แก่
  - 1) กำนัน
  - 2) ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน
  - 3) แพทย์ประจำตำบล

2. สมาชิกโดยการเลือกตั้ง ได้แก่

สมาชิกที่ได้รับเลือกจากราษฎร หมู่บ้านละ 2 คน โดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี
สภาองค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีประธานสภาและรองประธานสภาคนหนึ่ง
เลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งตามมติขององค์การ
บริหารส่วนตำบล อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นอกจากนี้ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล
เลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่งเป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วน
ตำบล

แผนภูมิที่ 4.1 : โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล ตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

โครงสร้าง อบต. ใหม่ (โครงสร้างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน)

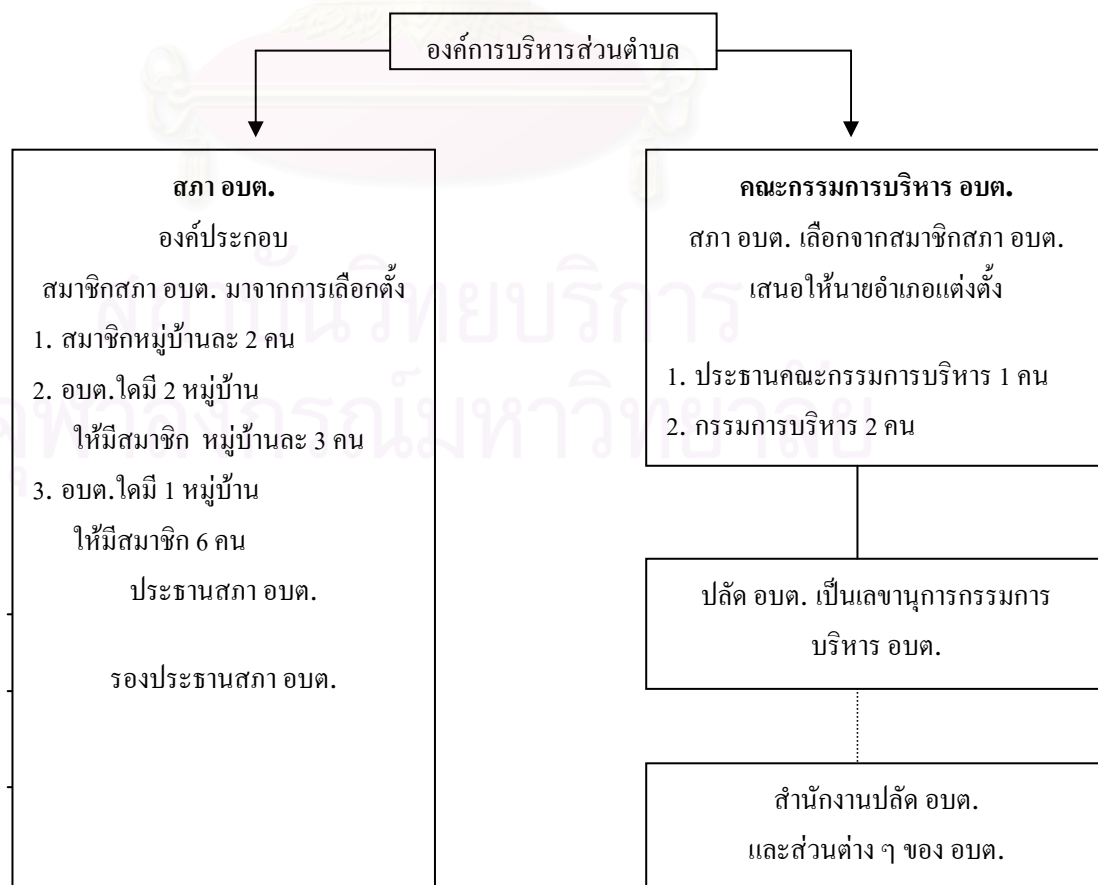
ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง รวมถึงด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ โดยมีหมวดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นเป็นกรอบการกระจายอำนาจที่สำคัญ จึงได้มีการแก้ไขโครงสร้าง อบต.เสียใหม่ โดยเป็นการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหมวดดังกล่าว ทำให้โครงสร้างของสภา อบต. เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1. โครงสร้างสภา อบต. ประกอบด้วย สมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน อบต.ใดมี 1 หมู่บ้านให้มีสมาชิก 6 คนอบต.ใดมี 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกได้หมู่บ้านละ 3 คน (เดิมสภา อบต. ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิก ซึ่งมาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน)

2. โครงสร้างฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย ประธานกรรมการบริหาร 1 คน และกรรมการบริหาร 2 คน โดยสภา อบต. เป็นผู้เลือกแล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้งและให้ปลัด อบต. เป็นเลขานุการ คณะกรรมการบริหาร 6เดิมประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน)

แผนภูมิที่ 4.2 : โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ อบต. ตาม พ.ร.บ. สภาตำบลและ อบต.

พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

ใน 4 ปี นับแต่ใช้กฎหมายนี้ให้กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล มาสมัครเป็นสมาชิก อบต. ได้โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่เมื่อได้รับเลือกตั้งให้พ้นจากตำแหน่งเดิมโดยอัตโนมัติ

อำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีและร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- (3) ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบลตาม (1) และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบลและรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
- (2) จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ
- (3) รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง
- (4) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และมีบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยบัญญัติหน้าที่ที่ อบต. จะต้องทำ ดังนี้

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
7. ค้ำครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (หน้าที่ที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่)
9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ อบต. ที่มีความสามารถ มีศักยภาพเพียงพอ อาจจัดทำกิจการในเขต อบต. อีกจำนวน 13 ข้อดังนี้

1. ให้มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร
2. ให้มีและการบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
3. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
4. ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ
5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
7. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
8. การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน
9. หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
10. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
11. กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
12. การท่องเที่ยว (หน้าที่ที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่)
13. การผังเมือง (หน้าที่ที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่)

อำนาจหน้าที่ของ อบต. ที่กล่าวมานั้นไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะดำเนินกิจการใด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบล แต่ต้องแจ้งให้ อบต. ทราบล่วงหน้าตามสมควร ในกรณีนี้หาก อบต. มีความเห็นชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าว ให้ทบวง กระทรวง กรม หรือองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐนำความเห็นของ อบต. ไปประกอบการพิจารณาดำเนินกิจการนั้นด้วย

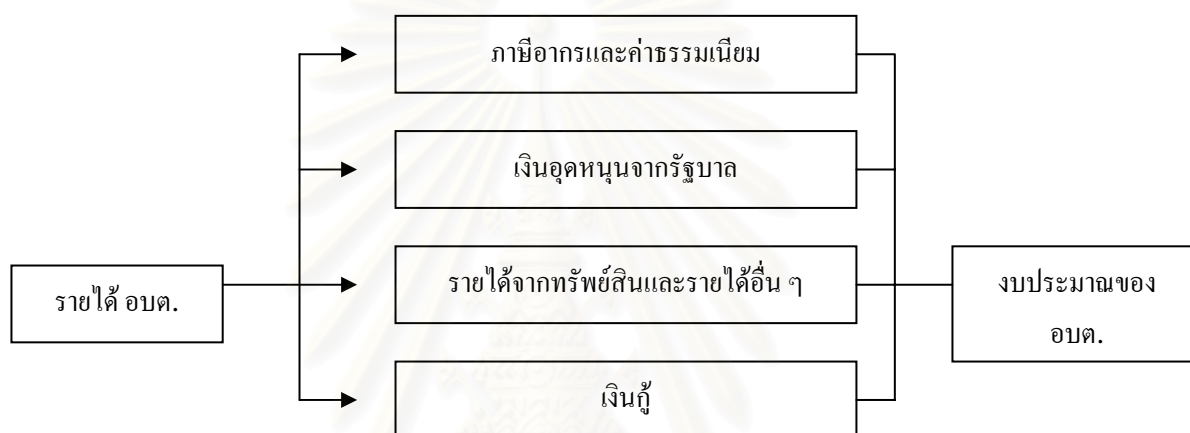
อบต. ในฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินกิจการพัฒนามากมายหลายอย่าง และแม้แต่หน่วยงานของรัฐหรือองค์การใด ๆ จะไปดำเนินกิจการในพื้นที่ อบต. ต้องแจ้ง อบต. ทราบล่วงหน้าด้วย นอกจากนี้ในการดำเนินกิจการ อบต. ยังมีรายได้อันเป็นเงินงบประมาณของตนเอง และสภา อบต. สามารถให้ความเห็นชอบ ขอบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และรายจ่ายเพิ่มเติมได้ ในส่วนของรายได้นั้น อบต. แต่ละแห่งอาจมีรายได้ไม่เท่ากัน โดยแหล่งที่มาของรายได้ อบต. มีอยู่หลากหลาย

อบต. มีแหล่งที่มาของรายได้จากหลาย ๆ ทาง โดยเฉพาะรายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของตนเอง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่และทรัพยากรต่าง ๆ ในแต่ละ อบต. นั้นเป็นสำคัญ บาง

อบต. มีทรัพยากรในพื้นที่มาก ก็จะมีแหล่งที่มาของรายได้มาก บางแห่งมีทรัพยากรในพื้นที่น้อยก็มีแหล่งที่มาของรายได้น้อย

จึงเห็นได้ว่า การมีรายได้น้อย ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจการพัฒนาในท้องถิ่น อบต. ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรใน อบต. ไม่มากนักน้อย อบต. ที่มีรายได้มากย่อมมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาท้องถิ่นได้มากกว่า อบต. ที่มีรายได้น้อย สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในความรับผิดชอบได้ดีกว่า ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นก็น่าจะสร้างความพึงพอใจในด้านต่างๆ ให้กับประชาชนได้มากกว่าด้วยเช่นกัน

แผนภูมิที่ 4.3 : รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

กลไกช่วยบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นอกจากที่กล่าวไว้แล้วว่ามีสภา อบต. และคณะกรรมการบริหาร อบต. แล้ว ก็ยังมีฝ่ายประจำที่เป็นกลไกช่วยบริหาร และดำเนินการ นั่นก็คือมีพนักงานส่วนตำบล (ตามพระราชกฤษฎีกา) และอาจจัดแบ่งการบริหาร ออกเป็น

1. สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ส่วนต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ตั้งขึ้น

พนักงานส่วนตำบล

พนักงานส่วนตำบล ก็คือ บุคลากรหลักที่ทำงานให้ อบต. ถือเป็นข้าราชการประจำของ อบต. จัดเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่น คล้ายพนักงานเทศบาล นอกจากนั้นจะเป็นลูกจ้างของ อบต. ซึ่งมีทั้งลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของระเบียบกระทรวงมหาดไทยในการมีลูกจ้าง

นอกจากนั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการ อบต. อาจขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานการ

บริหารราชการส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ อบต. เป็นการชั่วคราวได้ โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม ทั้งนี้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจอนุญาตได้ตามความจำเป็น และในกรณีที่เป็นข้าราชการ ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทยทำความตกลงกับหน่วยงานกับหน่วยงานต้นสังกัดก่อนแต่งตั้ง

โครงสร้างการแบ่งส่วนบริหารใน อบต.

การแบ่งส่วนบริหารใน อบต. ขึ้นอยู่กับระดับชั้นของ อบต. ซึ่งกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับภารกิจ โดยได้แบ่งส่วนบริหารใน อบต. ใช้อย่างน้อยออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. สำนักงานปลัด อบต. ซึ่งจะต้องมีตำแหน่งปลัด อบต. ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน อบต.
2. ส่วนการคลัง ซึ่งจะต้องมีหัวหน้าส่วนการคลัง หรือเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี
3. ส่วนโยธา ซึ่งจะต้องมีหัวหน้าส่วนโยธา หรือนายช่างโยธาเป็นต้น

การบริหารงานของ อบต.

การทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภา อบต. และผู้บริหาร อบต. มีหลายประการ ดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2540 : 181 - 199)

1. การเข้าประชุมสภา อบต.

1) นายอำเภอเป็นผู้เรียกประชุมภายใน 45 วัน นับตั้งแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต.

2) การกำหนดสมัยประชุม

2.1) การประชุมสมัยสามัญ

(1) ต้องกำหนดเป็นสมัยประชุม อย่างน้อยปีละ 2 สมัย แต่ไม่เกิน 4 สมัย สมัยหนึ่ง ๆ มีกำหนดไม่เกิน 15 วัน

(2) มีการกำหนดไว้ว่า ต้องประชุมในเดือนกุมภาพันธ์สมัยหนึ่ง และเดือนสิงหาคมสมัยหนึ่ง

(3) ในการกำหนดสมัยประชุมและวันประชุม ต้องทำเป็นประกาศของ อบต.

2.2) การประชุมวิสามัญ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ประธานสภา อบต. ประธานกรรมการบริหาร อบต. หรือสมาชิกสภา อบต. ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง อาจทำคำร้องยื่นต่อนายอำเภอ ขอเปิดประชุมวิสามัญ

(2) นายอำเภอ เป็นผู้อนุญาตให้เปิดประชุมวิสามัญ

2. ใช้สิทธิและหน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลที่ทำหน้าที่ เช่น

- 1) ลงมติเลือกประธานสภา อบต. และรองประธานสภา อบต.
- 2) ลงมติเลือกเลขานุการสภา อบต.
- 3) ลงมติเลือกคณะกรรมการบริหาร อบต. ได้แก่ ประธานกรรมการบริหาร และกรรมการบริหาร
- 4) กำหนดสมัยประชุมสภา อบต.
- 5) ทำหน้าที่อื่น ๆ ในฐานะสมาชิกสภา อบต.

3. หน้าที่ในการวางแผนพัฒนาตำบล มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ผู้จัดทำแผนพัฒนาตำบล ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร อบต.
- 2) วิธีการจัดทำแผนพัฒนาตำบล คณะกรรมการบริหาร อบต. ควรคำนึงถึง
  - 2.1) ต้องใช้ข้อมูล กชช.2ค จปฐ. และข้อมูลเฉพาะอย่าง
  - 2.2) นโยบายที่กำหนดเป็นแนวทางในการจัดทำแผน
  - 2.3) ต้องคำนึงถึงแผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาอำเภอ
  - 2.4) ความสัมพันธ์งบประมาณระหว่างหน่วยงานภูมิภาคในพื้นที่เพื่อ

รับการสนับสนุน เช่น คปต. หรือกระทรวงหลัก

4. หน้าที่ในการร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ผู้จัดทำและผู้เสนอร่าง ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร อบต.
- 2) ผู้พิจารณาและให้ให้ความเห็นชอบ
  - 2.1) สมาชิกสภา อบต.
  - 2.2) การพิจารณาร่างข้อบังคับงบประมาณ แบ่งออกเป็น 3 วาระ
    - ก) วาระที่หนึ่ง วาระรับหลักการ
    - ข) วาระที่สอง วาระปรึกษาเรียงตามลำดับ เฉพาะข้อ

ที่มีการแปรญัตติ

ค) วาระที่สาม วาระลงมติว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่

- 3) ผู้อนุมัติ นายอำเภอ
- 4) ผู้ประกาศใช้ ประธานกรรมการบริหาร อบต.

5. หน้าที่ในการร่างข้อบังคับตำบล มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ผู้เสนอร่างข้อบังคับ ให้เสนอเป็นญัตติร่างข้อบังคับ ผู้เสนอ
  - 1.1) คณะกรรมการบริหาร อบต.
  - 1.2) สมาชิกสภาอบต. พร้อมผู้รับรองที่เป็นสมาชิกอย่างน้อย 2 คน
  - 1.3) ราษฎรที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด
- 2) ผู้พิจารณาและให้ให้ความเห็นชอบ
  - 2.1) สมาชิกสภา อบต. และนายอำเภอ

2.2) การพิจารณาร่างข้อบังคับตำบล จะต้องพิจารณาเป็น 3 วาระ

ก) วาระที่ 1 ที่ประชุมพิจารณาจะรับหลักการหรือไม่ (มีการอภิปราย)

ข) วาระที่ 2 ให้ปรึกษาเรียงตามลำดับข้อ เฉพาะที่มีการแปรญัตติ

ค) วาระที่ 3 ให้ลงมติว่าจะเห็นชอบกับร่างข้อบังคับหรือไม่

3) ผู้ประกาศใช้ ประธานคณะกรรมการบริหาร ลงชื่อและประกาศใช้

4) ข้อบังคับตำบล คือ กฎ ระเบียบ ที่ออกมาใช้บังคับราษฎรในตำบล เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการบริหาร อบต. เป็นไปตามภารกิจและหน้าที่

5) หน้าที่ในการตั้งกระทู้ถาม ยื่นญัตติและการอภิปรายในสภา อบต.

การกำกับดูแล อบต.

กฎหมายกำหนดให้ นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแล อบต. ดังนี้

1. นายอำเภอ

1) ให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล

2) เป็นผู้อนุมัติข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายของ อบต.

3) สั่งให้สมาชิกสภา อบต. ซึ่งได้รับเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง

4) มีอำนาจเรียกสมาชิกสภาอบต. กรรมการบริหาร อบต. พนักงานส่วนตำบล และลูกจ้างของ อบต. แจ้งหรือสอบสวน ตลอดจนจนเรียกรายงานและเอกสารใด ๆ จาก อบต. มาตรวจสอบ

5) เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดยุบสภา อบต. ได้

6) เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กรรมการบริหาร อบต. ทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้

2. ผู้ว่าราชการจังหวัด

1) เป็นผู้อนุญาตให้ข้าราชการในสังกัดไปปฏิบัติงานใน อบต. เป็นการชั่วคราว (ตามคำขอของ อบต.)

2) เป็นผู้วินิจฉัยกรณีเกิดความขัดแย้งในเรื่องข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายระหว่างนายอำเภอกับ อบต.

3) สั่งให้สมาชิกสภา อบต. ซึ่งได้รับการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง

4) สั่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ออกจากตำแหน่งเมื่อมีส่วนได้เสียในสัญญากับ อบต.

5) สั่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นกรรมการบริหาร อบต. ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อสภา อบต. มีมติให้บุคคลนั้นพ้นจากตำแหน่งกรรมการบริหาร อบต.

ปัญหาในการบริหาร อบต.

โกวิทย์ พวงงาม ซึ่งให้ความสนใจต่อพัฒนาการของท้องถิ่นมาโดยตลอด ได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงรวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นใน อบต. ไว้หลายประการด้วยกันสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาจากเงื่อนไขการจัดตั้ง

กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง ซึ่งประเด็นปัญหาการประกาศจัดตั้ง อบต. โดยอาศัยเงื่อนไขตามรายได้เพียงอย่างเดียวก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ คือ

1.1 พื้นที่ของ อบต. ส่วนมากไม่มีสภาพเป็นชุมชน แต่มีสภาพเป็นป่าประเภทต่าง ๆ (ยึดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่แสดงอาณาเขตตำบล) ทำให้ไม่สามารถดำเนินการ ตามภารกิจของ อบต. ได้

1.2 จำนวนหมู่บ้านที่น้อยเกินไป หรือมากเกินไป ส่งผลต่อจำนวนสมาชิกสภา อบต. ทำให้ไม่สามารถจัดโครงสร้างการทำงานได้ (กรณีหมู่บ้านน้อย) และส่งผลต่อค่าใช้จ่ายประจำมากเกินไป (กรณีหมู่บ้านมาก) ซึ่งจะต้องจ่ายให้แก่สมาชิกสภา อบต.

1.3 รายได้ที่กำหนดไว้เฉลี่ย 3 ปี ไม่น้อยกว่า 150,000 บาท (ไม่รวมเงินอุดหนุน) ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายประจำ ซึ่ง อบต. ที่มีหมู่บ้านประมาณ 5 หมู่บ้าน จะต้องใช้จ่ายงบประมาณเป็นรายจ่ายประจำปีแต่ละปีประมาณ 500,000 บาท เป็นค่าเงินเดือน ค่าจ้างพนักงาน ลูกจ้าง และค่าตอบแทนสมาชิกสภา อบต. (ไม่รวมงบประมาณค่าบริหารงานประจำสำนักงาน)

2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ของ อบต.

2.1 อำนาจหน้าที่ของ อบต. ตามกฎหมายสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดไว้กว้างขวางไม่ชัดเจน โดยไม่คำนึงถึงฐานการคลัง และขีดความสามารถทางการบริหาร รวมถึงทักษะด้านวิชาเทคนิควิชาการต่าง ๆ ทำให้ อบต. จำนวนมากที่มีรายได้น้อย และขาดความรู้ทางเทคนิคไม่สามารถดำเนินการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ได้ ส่งผลต่อความเชื่อมั่น และความศรัทธาของประชาชนต่อ อบต.

2.2 อบต. มุ่งเน้นดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะการจัดทำกิจการสาธารณะด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน โดยมุ่งจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดซื้อ จัดจ้างเป็นหลัก สมาชิกสภา อบต. และคณะกรรมการบริหาร อบต. ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมที่เป็นเรื่องของคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบล หรือดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือกิจกรรมสาธารณะสุข หรือกิจกรรมด้านการศึกษา

2.3 อบต. ยังไม่สามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในบางเรื่องได้ (ถึงแม้มีความต้องการที่จะทำ) เนื่องจากหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้มอบหมายภารกิจให้ อบต. จัดทำ เพราะกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ยังไม่มีการปรับปรุงแก้ไขให้ อบต. ให้ อบต. มีอำนาจดำเนินการได้

2.4 อบต. ส่วนใหญ่ยังไม่สนใจ หรือไม่เข้าใจ ในการประสานการดำเนินงานกิจการร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ตามอำนาจหน้าที่ของ อบต. มักจะผลักระให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ หรือยังไม่มีการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น (เทศบาล สุขาภิบาล และ อบจ.) ในการทำกิจการลักษณะของ"สหการ" เหตุผลหนึ่งที่ว่า "สหการ" ยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากยังไม่ปรากฏแนวทางและวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนว่า อบต. จะดำเนินการอย่างไร

2.5 สมาชิกสภา อบต. และคณะกรรมการบริหาร อบต. ยังไม่เข้าใจในบทบาทอำนาจและหน้าที่ รวมถึงการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่นั้น ๆ ว่า จะดำเนินการได้อย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่า อบต. ยังขาดทักษะในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ ขาดคู่มือที่จะแนะนำการทำงานตามอำนาจหน้าที่ที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้

3. ปัญหาการคลังของ อบต.

3.1 ฐานรายได้ของ อบต. ส่วนใหญ่ทั่วประเทศยังไม่กว้างพอที่จะหารายได้ให้เพียงพอต่อการกิจการที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้ อบต. ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุน ชาติอิสระในการบริหารงาน

3.2 ขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้ของ อบต. ต่ำ (ปัจจุบันจัดเก็บเฉพาะภาษีป้าย) ที่ผ่านมามีการจัดเก็บรายได้ต้องพึ่งพาส่วนราชการอื่น ๆ หาก อบต. ต้องดำเนินการจัดเก็บรายได้เองจะประสบปัญหาด้านขีดความสามารถของพนักงาน อบต. และจำนวนพนักงานที่จัดเก็บ (หากเพิ่มพนักงานจัดเก็บรายได้ก็จะส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายประจำที่มากขึ้น)

3.3 อบต. ส่วนใหญ่ยังมีขีดความสามารถทางด้านการคลังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เพราะมีปัญหาจากหลายสาเหตุ เช่น มีข้อจำกัดเรื่องแหล่งรายได้ ไม่มีบุคลากรที่มีประสบการณ์และความรู้ด้านการคลัง ฯลฯ (จรัส สุวรรณมาลา , 2541 : 1)

4. ปัญหาอำนาจอิทธิพล

4.1 อำนาจและอิทธิพลของระบบบริหารราชการของหน่วยงานราชการ ตั้งแต่สมัยที่เป็นสภาตำบลยังครอบงำการดำเนินงานด้านการคลังของ อบต. อยู่มาก โดยเฉพาะด้านการจัดงบประมาณรายจ่าย จากข้อมูลงบประมาณรายจ่ายของ อบต. ในปีงบประมาณ 2539 พบว่า อบต. หลายแห่งต้องตั้งงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนให้หน่วยราชการต่าง ๆ ของอำเภอ เพื่อจัดทำกิจการบางอย่างตามความต้องการของหน่วยงานราชการนั้น ๆ

4.2 อำนาจและอิทธิพลของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภา อบต. โดยตำแหน่งเหนือการใช้ดุลยพินิจโดยอิสระของสมาชิกสภา อบต. และกรรมการบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้ อบต. ประสบปัญหาความขัดแย้ง และความไม่เห็นพ้องกันในการทำกิจการสาธารณะเพื่อท้องถิ่น

5. ปัญหาการขาดทักษะการบริหาร

5.1 อบต. ส่วนใหญ่เกิดปัญหาการแบ่งแยกบทบาทและภารกิจระหว่างสภา อบต. และคณะกรรมการบริหาร อบต. ทำให้แต่ละฝ่ายไม่ปฏิบัติตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งใน อบต.

5.2 สมาชิกสภา อบต. ประธานสภา อบต. ยังไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของกิจการสภา อบต. ที่ต้องดำเนินการ ทั้งในเรื่อง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับการประชุมสภา อบต. การควบคุมการประชุมสภา อบต. การหาข้อมูลสนับสนุนการประชุมของสมาชิกสภา อบต. รวมทั้งการจดบันทึกรายงานการประชุมสภา อบต. ซึ่งยังขาดการบันทึกอย่างเป็นทางการและถูกต้อง สภา อบต. บางแห่งมีการแก้ไขรายงานการประชุมโดยไม่ถูกต้องตามระเบียบ และข้อบังคับ ลักษณะปัญหานี้จะเกิดกรณีปัญหาความถูกต้องตามกฎหมาย ถ้ารายงานการประชุมสภา อบต. มีผลต่อมติของสภา อบต. ที่เกี่ยวกับการอนุมัติการอนุญาต การให้ความเห็นชอบในกิจการสาธารณะของ อบต.

5.3 คณะกรรมการบริหาร อบต. ขาดทักษะในการบริหารจัดการองค์กร อบต. บางแห่ง คณะกรรมการบริหาร (โดยเฉพาะประธานกรรมการบริหารที่เคยเป็นกำนัน) บริหารงานแบบอำนาจนิยม บริหารตามใจตัวเองและพวกพ้อง ไม่ยึดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับในการบริหาร โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการเงิน การคลัง การบัญชี การจัดซื้อ-จัดจ้าง หากปลัด อบต. ที่บรรจุใหม่ขาดประสบการณ์ทางการบริหารมักจะตกอยู่ใต้อำนาจการบริหารแบบอำนาจนิยมของคณะกรรมการบริหาร หรือไม่ก็มีความขัดแย้งกับปลัด อบต. อย่างรุนแรง

5.4 ปัญหาการบริหารภายใต้กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่มีมาก ยุ่งยาก ซับซ้อน จนสมาชิกสภา อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต. หรือแม้แต่พนักงาน อบต. - ปลัด อบต. (บรรจุใหม่) ไม่สามารถสร้างความเข้าใจกับกฎระเบียบต่าง ๆ ได้ เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานมีความบกพร่อง และผิดกฎหมาย ผิดระเบียบในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการเงิน การบัญชี การพัสดุ

6. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน

6.1 ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่เข้าใจทั้งโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของ อบต. ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักเคยชินต่อรูปแบบสภาตำบล และเคยชินต่อบทบาทการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

6.2 ประชาชนส่วนมากยังขาดการมีส่วนร่วมในการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของ อบต. เป็นเหตุให้ อบต. เป็นองค์กรของรัฐ (ระดับท้องถิ่น) ในตำบล หมู่บ้าน มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตของประชาชน เป็นเจ้านายใหม่ของประชาชน (สัญลักษณ์ของเครื่องแบบสมาชิกสภา อบต. ทำให้มีอำนาจและอิทธิพลเหนือกว่าการที่ประชาชนจะเข้ามาควบคุม อบต.)

6.3 ประชาชนบางแห่งให้ความคาดหวังกับ อบต. สูงเกินไป โดยเข้าใจว่า อบต. จะเป็นองค์กรที่มาทำหน้าที่แทนหน่วยงานราชการ (อำเภอ) จึงเรียกร้องให้ อบต. ทำกิจการต่าง ๆ เช่น หน่วยราชการ โดยไม่คำนึงถึงรายได้ของ อบต. ว่ามีเท่าใด

ศักยภาพและความพร้อมของ อบต. ในการพัฒนาท้องถิ่น

มุมมองของนักการเมืองและนักวิชาการทางรัฐศาสตร์หลายท่านมักตั้งข้อสงสัยกับองค์กร อบต. อยู่มากกว่าโครงสร้างดังกล่าวมีศักยภาพหรือมีความสามารถ รวมทั้งมีความพร้อมที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากน้อยแค่ไหน เพียงใด

นอกจากนั้น อบต. มักจะถูกกล่าวหาว่า อบต. หลายแห่งมีการคอร์รัปชัน ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะหาหนทางแก้ไขและอธิบายกับสังคมว่าอย่างไร

ท่ามกลางโจทย์คำถามดังกล่าวมากมายนี้ ยังเห็นว่า อบต. ในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่เห็นว่านับวันจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และกำลังจะพัฒนาไปสู่ความเป็นท้องถิ่น ที่ทุกคนในชุมชนและสังคมภายนอกกำลังจับตามองว่า อบต. จะเป็นองค์กรที่สามารถเป็นที่พึ่ง และที่หวังของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงใด

แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีข่าวเกี่ยวกับ อบต. ในทางลบอยู่พอสมควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์ จนเกิดการขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกและผู้นำชุมชน ตลอดจนการมีข่าวคราวการคอร์รัปชันในบาง อบต. ซึ่งมีข่าวอยู่ทั่วไป แต่หากเราจะพิจารณา อบต. ในเชิงบวกบ้างในอนาคตข้างหน้า อบต. คงจะเป็นกลไกในการบริหารและการจัดการชุมชนโดยคนในชุมชน และอบต. จะเป็นเวทีให้กลุ่มคนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันในวิธีแก้ปัญหาชุมชน แม้ว่าภาพที่ออกมาว่าสมาชิก อบต. จะมีความขัดแย้งและมีการทะเลาะกันบ้างก็ตาม แต่ในที่สุดแล้วเห็นว่าสักระยะเวลาหนึ่ง อบต. น่าจะพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น

ต้องยอมรับความจริงว่า การเกิดและการยกฐานะ อบต. เป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น เกิดขึ้นมาจากผลของกฎหมาย และนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการให้มี พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แต่มิได้เกิดจากข้อเรียกร้องหรือความพร้อมของท้องถิ่นที่มีความต้องการโดยประสงค์จะเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงเป็นเจตนาสมัครใจและความพร้อมของคน ผู้นำ ชุมชน ในท้องถิ่นอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงข้อเรียกร้องจากนักวิชาการ และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นบุคคลนอกชุมชนที่ต้องการให้ชุมชนมีการปกครองตนเองในลักษณะองค์กรปกครองท้องถิ่นอย่าง อบต.

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก อบต. ที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในปัจจุบันนี้ จากจำนวนทั้งหมด 6,744 แห่ง (ตำบล) ปรากฏว่าศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาท้องถิ่นของ อบต. ในแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ปัจจัย เป็นต้นว่า

ประการแรก พิจารณาจากศักยภาพและความพร้อมในด้านรายได้หรือการเงิน การคลัง เราจะเห็นว่าในทางทฤษฎี การจะยกฐานะท้องถิ่นใดเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ควรจะต้องมีรายได้มากพอสมควร โดยปกติต้องให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอจะพึ่งตนเองได้ และมีรายได้มากพอเพื่อใช้จ่ายซึ่งอย่างน้อยที่สุด จะต้องมารายได้ประจำที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้างของบุคลากรในสำนักงาน เป็นต้น

กล่าวสำหรับ อบต. เมื่อได้มีการพิจารณาตรวจสอบรายได้ของ อบต. ทั้ง 6,744 แห่ง แล้วมีการจัดชั้นของ อบต. จำแนกไว้ดังนี้

อบต.ชั้นที่ 1 คือ อบต. ที่มีรายได้ 20 ล้านบาทขึ้นไป ปัจจุบันมีทั้งหมด 78 แห่ง
อบต.ชั้นที่ 2 คือ อบต. ที่มีรายได้ 12-20 ล้านบาท ปัจจุบันมีทั้งหมด 65 แห่ง
อบต.ชั้นที่ 3 คือ อบต. ที่มีรายได้ 6-12 ล้านบาท ปัจจุบันมีทั้งหมด 138 แห่ง
อบต.ชั้นที่ 4 คือ อบต. ที่มีรายได้ไม่เกิน 6 ล้านบาท ปัจจุบันมีทั้งหมด 298 แห่ง
อบต.ชั้นที่ 5 คือ อบต. ที่มีรายได้ไม่เกิน 3 ล้านบาท ปัจจุบันมีทั้งหมด 5,788 แห่ง
 จึงกล่าวได้ว่า อบต. ทั่วประเทศกว่าร้อยละ 90 เป็น อบต. ระดับชั้นที่ 5 ซึ่งมีสถานะของรายได้ค่อนข้างต่ำ ในขณะที่รายได้หรืองบประมาณขั้นต่ำที่ อบต. จะต้องจ่ายเป็นรายจ่ายประจำแก่บุคลากรอย่างน้อยก็ไม่ต่ำกว่า 5 แสนบาทต่อปี

ประการที่สอง ความพร้อมด้านประชาชน กลุ่ม องค์กรชุมชน ในแนวทางของประชาคมตำบลอันหมายถึง การเป็นท้องถิ่นรูปแบบ อบต. ที่เข้มแข็งได้นั้นเห็นควรจะต้องมีประชาชน กลุ่ม องค์กรในชุมชนต้องมีความตื่นตัวและมีความกระตือรือร้น และมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองและ อบต. จะเป็นกลไกการบริการ การจัดการใน อบต. เพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่นอย่างจริงจัง ที่สำคัญจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นอย่าง อบต. และสมาชิกควรมีคุณภาพเพียงพอที่จะไม่ถูกชักจูงด้วยอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะกลุ่มอิทธิพลจากสมาชิก อบต. และเห็นว่าการสร้างเวทีประชาคมตำบล จะช่วยให้กลไกในเชิงคอร์ปชั่นและผลประโยชน์ใน อบต. จะลดน้อยลงไป

ประการที่สาม ความพร้อมด้านการบริหารและการจัดการ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งประชาชนเลือกตั้งเข้ามาจะต้องเป็นคณะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหาร และการจัดการท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขีดความสามารถในการออกกฎระเบียบกฎหมาย ท้องถิ่น อย่างถูกต้อง โดยไม่ผิดพลาด

ดังนั้นประเด็นคำถามที่จะต้องพิจารณา อบต. เกี่ยวกับองค์ประกอบในเชิงศักยภาพ ความพร้อมและสถานะความตื่นตัวของกลุ่มองค์กรชุมชน ใน อบต. ที่มีของลักษณะเป็นความเคลื่อนไหวในด้านประชาคมตำบล ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ อบต. ทั้งหลาย ควรพิจารณา ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถของ อบต. และการเกื้อหนุนความพร้อมทั้งฐานะรายได้หรือการคลังท้องถิ่น รวมทั้งให้กลไกเวทีประชาคมตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ อบต. อันจะทำให้ อบต. พัฒนาศักยภาพในอนาคตได้

ส่วนที่ 2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบล

ภาคกลาง จังหวัดสมุทรสาคร

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนกไข่ (ชั้น 4)

ก. สภาพหมู่บ้าน และประชากร

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 6 พันคนเศษ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเครือญาติกัน รู้จักกันหมด และมีสภาพเป็นพื้นที่สีเขียว ผู้คนประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำสวนผลไม้ ทำสวนกล้วยไม้ ทำไร่ส้ม ฝรั่ง เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางสังคมยังคงมีลักษณะเหมือนพื้นที่ชนบทโดยทั่วไป คือ มีระบบอุปถัมภ์และมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความขัดแย้งมีน้อย ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่เป็นหลักโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่เสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวม และมักจะเป็นที่นับหน้าถือตากันในชุมชน และผู้นำเหล่านี้จะเป็นคนที่คอยส่งข่าวสารต่างๆ ให้กับชาวบ้าน ดังนั้น เมื่อมี อบต.เกิดขึ้นจึงเปรียบเสมือนทำให้เป็นที่พึ่งของประชาชนส่วนใหญ่ได้

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ชอบพอพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ การเลือกตั้งหรือการเลือกผู้นำท้องถิ่นจะดูที่ผลงานและการเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก ดังนั้น การเมืองระดับชาติหรือแม้กระทั่งระบบราชการเองจึงเข้ามาแทรกแซงท้องถิ่นได้ยาก การคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้านเพื่อเข้าเป็นสมาชิกสภา อบต. ส่วนใหญ่ จะใช้วิธีการขันอาสา และเห็นชอบจากคนในหมู่บ้านเป็นหลักโดยไม่จำเป็นต้องมีการแข่งขัน หรือเลือกตั้ง และแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่อาจจะไม่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองถึงกับสูงมาก แต่ด้วยเหตุที่เป็นวงศ์วานเครือญาติกันจึงทำให้การสื่อสารทางการเมืองถึงกันได้หมด รู้จักกันอย่างทั่วถึง ผู้ที่เข้ามาเป็นตัวแทนหรือมีตำแหน่งในการเมืองท้องถิ่นเช่น สจ.หรือประธาน อบต. มักจะเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือจากชาวบ้านมาก่อน เช่น เป็นผู้ใหญ่วัยบ้าน หรือกำนัน

เนื่องจากเป็นอบต.ชั้น 4 มีรายได้น้อย คือ ปีละประมาณ หนึ่งแสนบาทเศษ จึงได้รับงบอุดหนุนประมาณ 1.5 ล้านบาท ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทราบข้อจำกัดตรงนี้ จึงมีส่วนทำให้การเรียกร้องเกิดขึ้นน้อย และความขัดแย้งในอบต.เองก็มีน้อย ส่วนใหญ่จะทำโครงการอะไรจำเป็นต้องขอพึ่งพางบประมาณจากหน่วยงานราชการภายนอก หรือองค์กรเอกชนที่สมาชิกไปขอสนับสนุนกันมา

ผู้ที่เข้ามาอยู่ในสภาอบต. และกลุ่มกรรมการบริหารค่อนข้างมีความเป็นเอกภาพคือมีอะไรก็มักช่วยกัน และส่วนใหญ่จะพยายามประนีประนอมกับข้าวจ้านอกเก่า คือ ผู้ใหญ่บ้านกำนัน หรือผู้นำในชุมชน เช่น ผอ.โรงเรียน แพทย์ประจำตำบล กล่าวคือ ให้เกียรติในการดึงเข้ามาร่วมและรับฟังความคิดเห็นด้วย (ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะรู้จักกันหรือเป็นญาติกันมา)

แต่ก็ต้องยอมรับว่า กลุ่มอำนาจเดิมจะไม่ค่อยพอใจและไม่ยอมรับต่อความคิดเห็นและการใช้อำนาจของอบต.เท่าที่ควร ซึ่งย่อมเป็นเรื่องปกติที่กลุ่มอำนาจเดิมที่เคยมีบทบาทในชุมชนถูกลดบทบาทและอำนาจลงไป

ประธานบริหาร อบต.คนปัจจุบัน คือ นายมนตรี บุญชู ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านของตำบลหนองนกไข่มาก่อน

ค. วัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น

เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะมีความเป็นเครือญาติกัน ทำให้มีความสนิทสนมกัน มีอะไรก็จะช่วยเหลือกัน และการที่ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร(ทำสวนกล้วยไม้) ทำให้เวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับการทำงาน และไม่ค่อยจะสนใจเรื่องกิจกรรมทางการเมืองมากนัก โดยมากจะเป็นไปในลักษณะที่ร้องขอโดยผู้นำชุมชน เช่น กำหนดผู้ใหญ่บ้านจะคอยให้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่างๆ อย่างไม่รู้ก็ตามเนื่องจากฝ่าย อบต.มาจากกลุ่มชาวบ้านเสียเป็นส่วนใหญ่ และไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือฝ่ายปกครองมาก่อนทำให้ยังคงมีความขัดแย้งในด้านการบริหารและความไม่ลงรอยในด้านทัศนคติอยู่บ้าง

การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง คือไม่ถึงกับเรียกร้องอะไรมากนัก เรื่องร้องเรียนหรือขัดแย้งไม่ค่อยมี การจัดทำโครงการอะไรมักจะมีการพูดกันนอกรอบก่อน และมีลักษณะที่เห็นใจซึ่งกันและกัน อบต.ค่อนข้างมีอิสระในการทำงานเต็มที่ แต่ก็จะมีชี้แจงผลงานหรือแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านรับทราบอยู่เสมอผ่านตัวแทน การทำงานค่อนข้างจะชัดเจน ประกอบกับประธานอบต.มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และได้รับการบอกเล่าจากปลัด อบต.ว่า การที่เข้ามาเป็นประธานฯ เพราะต้องการชื่อเสียง ไม่ได้เอาเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก การให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ก็จะเป็นลักษณะการทำประชาคมตำบลซึ่งก็จะทำกันปีละครั้ง อย่างไรก็ตามชาวบ้านมีความพอใจในความเป็นอยู่แบบเดิมๆ และไม่ต้องการให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดมลพิษ

แม้ว่าประธาน อบต.คนปัจจุบันจะเข้ามาเพื่อต้องการสร้างชื่อเสียงเป็นปูทางไปสู่การเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติต่อไป แต่ก็ยังหนีไม่พ้นเรื่องของประโยชน์ของกลุ่มที่จะต้องเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มของการเมืองท้องถิ่นเดิมของ นายเสน่ห์ ทองสิมา สมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งเคยเป็นประธานอบต.และกำนันที่ตำบลหนองนกไข่มาก่อน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะให้ความนับถือ คอยเข้ามาจัดการความขัดแย้งให้เวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้นอยู่เสมอ และด้วยการที่เป็นผู้ที่กว้างขวางในพื้นที่นี้เอง ทำให้สามารถควบคุมการเข้ามาของสมาชิก อบต.ในแต่ละหมู่บ้านได้ และเป็นคนวางตัวประธาน อบต. คนปัจจุบัน

สำหรับในประเด็นนี้ หากจะมองอีกด้านหนึ่งก็อาจมองได้ว่า ประธานอบต. และกลุ่มสมาชิกอบต.ปัจจุบันพยายามเร่งสร้างผลงานเพื่อหวังผลการเลือกตั้งในสมัยหน้า จึงใช้กลยุทธ์ทุกวิถีทางในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในตำบล

เนื่องจากสังคมยังคงเป็นแบบระบบอุปถัมภ์ คนที่มีทรัพย์สิน มีฐานะคือ ผู้ที่มีบารมีสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านผู้ด้อยฐานะ หรือมีฐานะต่ำกว่าได้ ดังนั้น ถ้ามีอะไรชาวบ้านก็จะวิ่งเข้าหาผู้มีอำนาจ หรือมีฐานะ ซึ่งปัจจุบันทั้งผู้มีอำนาจและมีฐานะก็ได้

กลายเป็นบุคคลคนเดียวกัน เช่น บ้านล้ม(พัง)ก็จะวิ่งไปขอเงินประธาน อบต.ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจ

การรวมกลุ่มของชาวบ้านยังมีไม่มากนักอาจมีก็เพียงในระดับพื้นฐาน เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แต่เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เวลาไปกับการทำงาน เนื่องจากเป็นสังคมเกษตร จึงต้องคอยดูแลผลผลิตในส่วนของตนเอง ทำให้ความรู้สึกอยากเข้าร่วมมีน้อย แต่หากได้รับการเชิญชวนจากผู้นำก็จะให้ความร่วมมือดี ส่วนใหญ่จะมีความสามัคคีกันและทำงานในอาชีพของตนเองเป็นหลัก และเมื่อเกิดมีปัญหาจากภายนอก หรือมีการขอความร่วมมือเพื่อชื่อเสียงของตำบลแล้ว ชาวบ้านจะมีจิตสำนึกของความเป็นกลุ่มพหุสมควรรวมมือร่วมใจในการทำกิจกรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไม้ (ชั้น1)

ก. สภาพหมู่บ้าน และประชากร

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สภาพโดยรวมคงคล้ายคลึงกับ อบต.หนองนกไข่ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง มีประชากรประมาณ 9,300 คนเศษ โดยแบ่งลักษณะพื้นที่จากอาชีพประชากรเป็น 2 เขตพื้นที่ คือ พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่อุตสาหกรรม มีโรงงานหลายแห่ง ความสัมพันธ์ทางสังคมโดยทั่วไปจะเป็นญาติพี่น้องกัน และเป็นสมาชิกกลุ่มหลายกลุ่ม คนส่วนใหญ่ค่อนข้างมีฐานะ (อันเนื่องมาจากเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ) แต่ก็ยังคงยึดถือผู้นำในท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มอำนาจเก่า เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการชักชวนโน้มน้าว และให้ข่าวสารการทำงานของอบต.แก่ชาวบ้าน

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี และให้ความสำคัญแก่ส่วนรวมพหุสมควรรักหมู่บ้านของตนเอง มีการแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้าน และคนที่ทำงานเพื่อส่วนรวมมักจะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยิ่งของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเข้าไปสู่การเมืองท้องถิ่น และการเมืองในระดับชาติ ที่เห็นได้ชัดคือ ส.ส. สุธรรม ระหงษ์ ซึ่งเป็นคนกระทุ่มแบนโดยกำเนิด

ในด้านการมีส่วนร่วม ชาวบ้านให้มีความกระตือรือร้นทางการเมืองพหุสมควรรสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะค่อนข้างมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักจะมีการสอบถามข่าวคราวการทำงานของอบต.จากตัวแทนสมาชิกบ่อยครั้ง

ข การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

ประธานบริหาร อบต. คนปัจจุบันคือ นายบุญเลิศ มาพิทักษ์ ซึ่งเป็นกำนันเก่า คงมีลักษณะคล้ายกับ อบต.หนองนกไข่ กล่าวคือ ผู้คนมักจะให้ความสำคัญกับตัวบุคคลไม่ยึดถือหรือผูกพันกับพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ เงินซื้อไม่ได้ (อาจเป็นเพราะสภาพพื้นที่และสังคมแคบจึงเห็นหน้าเห็นตากันหมด) ในการเลือกผู้แทนไม่ว่าในระดับใด ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับผลงาน บารมีที่สั่งสม และประโยชน์ที่บุคคลผู้นั้นทำให้กับส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอิสระทางความคิดเป็นของตนเอง สามารถชักจูงหรือโน้มน้าวได้

น้อย แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการสื่อสารพูดคุยกันเองในกลุ่มถึงวิธีการทำงาน และการพัฒนาในตำบลหมู่บ้านของตัวเอง ดังนั้น การเมืองในระดับชาติ หรือพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง จึงมีโอกาสน้อยมากในการจะเข้ามาซื้อเสียงหรือระดมคนเพื่อให้เลือกพวกตนได้

ความสัมพันธ์ระหว่าง อบต. กับชาวบ้านค่อนข้างดี ชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทของ อบต. มากขึ้น เมื่อมีปัญหา มักจะมาร้องขอความเป็นธรรมหรือให้ช่วยแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหามลพิษ สิ่งปฏิกูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์มีน้อย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะ อบต. วางระบบไว้ดี มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการทำงานต่างๆ ของ อบต. ผ่านทางสมาชิกสภา อบต. ส่วนชาวบ้านเองถ้าต้องการเรียกร้องอะไร ก็จะเสนอความต้องการผ่านมาทางสมาชิกสภา อบต. เพื่อนำเข้าที่ประชุมสภา อบต. ส่วนใหญ่การประชุมไม่ค่อยมีความขัดแย้ง เพราะจะมีการพูดคุยกันนอกรอบก่อนแล้ว และแต่ละหมู่บ้านก็จะเห็นใจซึ่งกันและกัน อบต. ได้พยายามแก้ไขปัญหาหรือจัดโครงการเข้าไปในหมู่บ้านอย่างยุติธรรม โดยมีการจัดทำแผน, โครงการรองรับไว้

ในกรณีที่มีการขัดแย้งหรือข้อพิพาทส่วนตัวระหว่างชาวบ้าน ประธาน อบต. บุญเลิศฯ ซึ่งเป็นกำนันเก่าค่อนข้างจะมีบทบาทพอสมควร เพราะชาวบ้านให้ความนับถือยำเกรง และพูดอะไรมักได้รับความเชื่อถือ

ความสัมพันธ์ระหว่าง อบต. กับข้าวจังหวัดเก่า เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านดีพอสมควร เพราะ อบต. พยายามใช้วิธีการประนีประนอม โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่มีความขัดแย้งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. ด้วย เช่น การประชุม อบต. และการนำเสนอ นอกจากนี้ การที่ประธาน อบต. ก็ได้พยายามวางฐานอำนาจในฝ่ายปกครองท้องถิ่นเดิมไว้ โดยให้หลานชายลงสมัครรับเลือกตั้งกำนัน จนได้เป็นกำนันของตำบลท่าไม้ ทำให้ประธาน อบต. สามารถรักษาฐานอำนาจเดิมไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็เข้ามาสร้างบทบาทในการเมืองระดับท้องถิ่น ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมืองท้องถิ่นกับฝ่ายปกครองจึงค่อนข้างจะแนบแน่น ประกอบกับประธาน อบต. เป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่นมานาน จึงทำให้สามารถบริหารงาน อบต. ได้ตามแนวนโยบายของตนเอง ลักษณะดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจ และการวางเครือข่ายอำนาจในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี เวลาที่มีกิจกรรมก็จะมาช่วยเหลือกัน เช่น การช่วยกันทำความสะอาดบริเวณหน้าบ้านในช่วงวันสำคัญ โดยจะมีลักษณะเป็นอาสาสมัคร โดยผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านค่อนข้างจะมีบทบาทในการชักชวนหรือขึ้นนำอยู่พอสมควร และชาวบ้านก็จะรู้สึกเกรงใจ

ค. วัฒนธรรมชุมชน

จากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานใน อบต. ทราบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนหนึ่งยังคงมีความรู้สึกที่ อบต. เป็นส่วนราชการและไม่กล้าเข้ามาพบปะและพูดคุยด้วย อันที่จริงหากจะแบ่งกลุ่มชาวบ้าน จะมีทั้งกลุ่มที่ให้ความสนใจกับเรื่องการพัฒนาใน อบต. กับคนที่ไม่สนใจ สำหรับคนที่ให้ความสนใจก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต. มีการพบปะ พูดคุยในกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ จะคอยซักถามถึงความคืบหน้าและการทำงานของ อบต. ส่วนพวกที่

ไม่สนใจก็ไม่อยากจะรับรู้อะไรเลย สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ทักษะคิดและความรู้สึกที่มีต่อประธาน อบต. รองประธาน อบต. เป็นทุนเดิม หรือที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ซึ่งหากได้รับการตอบสนองที่ดีก็จะรู้สึกชื่นชม แต่ถ้าไม่ดีก็จะรู้สึกไม่ดีต่อไปอีก แต่ส่วนใหญ่แล้วคนในพื้นที่ไม่ค่อยมีปัญหารุนแรงกันมากนัก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย (ชั้น 3)

ก. สภาพพื้นที่และประชากร

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากช่อง 3 กิโลเมตร รับผิดชอบพื้นที่ในเขตเทศบาล 4.32 ตารางกิโลเมตร(2,717 ไร่) มีรายได้มีปีละประมาณ 8 ล้านบาท และรัฐบาลอุดหนุนให้ปีละ 2 ล้านบาท บริหารปกครองหมู่บ้านจำนวน 23 หมู่ สภาพพื้นที่แบ่งออกได้เป็นเขตเกษตรกรรม และเขตนิคมอุตสาหกรรมซึ่งค่อนข้างจะมีความเจริญอยู่มาก ส่วนเขตที่ไม่เจริญจะอยู่ใกล้เขตทหาร ไฟฟ้าก็เข้าไม่ถึง

ลักษณะประชากรโดยทั่วไป มีความเป็นเครือญาติกันน้อย (มีเฉพาะหมู่บ้านซบหายากับฝ่ายมอญ) และไม่ใช้คนพื้นที่โดยกำเนิด ส่วนใหญ่มาจากหลายจังหวัด เช่น สระบุรี สุพรรณบุรี ตั้งกันอยู่เป็นกลุ่มๆ (ซึ่งเรียกว่า “คุ้ม”) ทำให้ค่อนข้างจะมีแบ่งพรรคแบ่งพวกและมีการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มพอสมควร (แต่ประธานอบต.เห็นว่าปัจจุบันเริ่มเบาบางลง) ฐานะของชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง สำหรับการจัดตั้งกลุ่มโดยมากจะเป็นกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งปลัด อบต.เห็นว่าอยากจะมีกลุ่มมากๆ เพราะจะทำให้ทุกคนมีอาชีพ แต่กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยมากมักจะไม่เข้มแข็งและยุบเลิกไปง่าย และด้วยความเห็นของผู้นำชุมชนยังคงมีความสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีความผูกพันเหนียวแน่นเหมือนอย่างที่เคยพบในพื้นที่ที่มีความเป็นเครือญาติกัน

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

สมาชิก อบต. มาจากการแข่งขันในการเลือกตั้ง และมีพรรคการเมืองในระดับชาติเข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์อยู่เบื้องหลัง การเมืองท้องถิ่นค่อนข้างจะคาบเกี่ยวกับการเมืองระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคไทยรักไทยกับพรรคชาติพัฒนา ทำให้ต่างฝ่ายต่างหาพรรคพวกตนเองในหมู่บ้าน แต่หากเป็นคนในพื้นที่จริงจะไม่ค่อยเกิดการแข่งขันกันมากนัก

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอำนาจใหม่คือ อบต. กับกลุ่มอำนาจเดิมคือ กำนันผู้ใหญ่ ค่อนข้างจะมีความขัดแย้งอยู่ เพราะ อบต.เดิมไม่เปิดโอกาสให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีบทบาท ทำให้เกิดความพอใจและเท่ากับเป็นการลดบทบาทของขั้วอำนาจเดิมไปโดยปริยาย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วต้องการจะดำรงบทบาทตัวเองเอาไว้ สำหรับกลุ่มใหม่พยายามสร้างการประนีประนอมคือ เชิญกำนัน ผู้ใหญ่เข้ามาร่วมมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ได้รับความ

ร่วมมือเต็มที่นัก นอกจากจะเป็นคนที่เข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่จะให้ความร่วมมือมากกว่า สภาพปัญหาดังกล่าวน่าจะมีสาเหตุมาจากเรื่องศักดิ์ศรีมากกว่า กล่าวคือ การที่กลุ่มอำนาจเก่า เคยมีอำนาจหน้าที่ปกครองลูกบ้าน แต่ครั้งนมาภายหลังมีอบต.เกิดขึ้น ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองได้ เข้าไปมีอำนาจใน อบต. และมีบทบาทมากกว่า

การทำงานของ อบต.กับคนในพื้นที่ก็ค่อนข้างจะมีความสัมพันธ์อันดี เพราะ ประธาน อบต. มียุทธศาสตร์การทำงานเชิงรุก มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำเครื่องเสียงไร้สายส่งผ่านเข้าไปตามหมู่บ้าน (แม้ว่าปัจจุบันจะยังไม่ครบ) ซึ่ง ทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจบทบาทของ อบต.และทราบถึงผลงานของ อบต.เด่นชัดขึ้น เช่น เวลาจะทำโครงการอะไร หรือจะมีโครงการก่อสร้างอะไรเข้าไปในพื้นที่ประธานอบต.ก็จะประกาศให้ ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นๆ ได้รู้ นอกจากนี้ การที่ ประธาน อบต. มีความสัมพันธ์อันดีกับ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาล คือ พรรคไทยรักไทย ทำให้การประสานงานในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการจัดทำ แผนพัฒนาและโครงการเป็นไปสะดวกขึ้น ด้วยระบบเกื้อกูลพึ่งพากันดังกล่าว ทำให้ การเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ค่อนข้างจะแนบแน่นกับการเมืองระดับชาติ ทั้งยังมีสัมพันธ์ อันดีกับฝ่ายทหาร สามารถดึงทหารเข้ามาร่วมพัฒนาท้องถิ่นได้มากขึ้นด้วย (เพราะรู้จักกับ รองปลัดเทศบาลปากช่อง)

ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้าใจบทบาท อบต. แต่ไม่ค่อยจะเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงเท่าที่ควร จะใช้วิธีการบอกผ่านทางสมาชิกสภา อบต. แล้วนำเข้าสู่สมัชชาประชาคม อบต. ซึ่งมีปีละ 4 ครั้ง แต่หากมีกรณีฉุกเฉินก็อาจเป็น วาระพิเศษได้ นอกนั้น การทำงานประสานงานในเรื่องต่างๆ จะใช้วิธีการโทรศัพท์คุยกัน เป็นส่วนใหญ่ แต่สุดท้ายแล้ว ประธานยังคงมีบทบาทในการตัดสินใจโดยเฉพาะในด้าน โครงการ นอกนั้นก็ปฏิบัติตามข้อบังคับงบประมาณที่จัดทำขึ้น แต่ในทางปฏิบัติก็ พยายามจะใช้วิธีการประนีประนอมระหว่างสมาชิกด้วย จึงทำให้เกิดมีการ LOBBY อยู่เสมอ ความรุนแรงทางการเมือง ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ที่ชาวบ้าน มาชุมนุมประท้วงถึงขนาดเผายางรถหน้าที่ทำการ อบต. อันเนื่องมาจากความไม่พอใจในเรื่อง การจัดตั้งตลาดที่หมู่ 21 โดยต้องการจะให้ อบต.ย้ายตลาดให้ แต่ก็ทำไม่ได้เพราะเป็น อำนาจหน้าที่ของกรมทางหลวง

การให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง อบต.จะเข้าไปที่โรงเรียนโดยเฉพาะช่วง เปิดเทอมซึ่งจะมีพ่อแม่ผู้ปกครองมาด้วย โดยจะใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ถึงการทำงานของ อบต.ไปในตัว และปัจจุบันชาวบ้านเริ่มเห็นถึงประโยชน์ของตนเองที่จะได้รับจาก อบต.มากขึ้น ในขณะที่กลุ่มอำนาจเก่ากลับมีบทบาทและการให้ความช่วยเหลือที่ไม่เต็มที่เหมือนอบต. อันเนื่องมาจากการมีงบประมาณบริหารเป็นของตนเอง

ปัญหาในด้านการพัฒนาที่ประสบมากในเขต อบต.หนองสาหร่ายในปัจจุบัน คือ เรื่องขาดแคลนน้ำ,แหล่งน้ำ ซึ่งนับเป็นปัญหาสำคัญ

ค. วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประชาชนส่วนใหญ่แม้ว่าจะมีหลากหลายกลุ่ม ไม่มีลักษณะเป็นเครือญาติมากนัก แต่ก็ให้ความสนใจกับผลงานของ อบต.พอสมควร โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หากผู้นำคนใดสามารถสร้างผลงานได้มากก็จะทำให้ได้รับการสนับสนุนมาก อย่างไรก็ตามระบบเครือข่ายและการควบคุมกลุ่มยังคงมีผลเป็นอย่างมากต่อการได้รับเลือกตั้ง เช่น กรณีของประธานอบต.คนปัจจุบัน คือ นายมิชา พงษ์สว่าง แม้จะไม่ใช้คนในพื้นที่แต่ก็สามารถได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภา อบต.ของหมู่ 19 และได้รับเลือกจากกลุ่มสมาชิกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานบริหารได้ เนื่องจากว่าได้สร้างผลงานเพื่อแลกกับความไว้วางใจที่ประชาชนมีให้

องค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี (ชั้น 1)

ก. สภาพพื้นที่และประชากร

อยู่ในพื้นที่อำเภอปากช่อง เมื่อพิจารณาจากสภาพพื้นที่แล้ว ยังคงมีความเป็นชนบทอยู่ แต่เนื่องจากตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว มีโรงแรมและรีสอร์ท หลายแห่ง ประกอบกับมีนายทุนเข้ามาหาเช่าที่ดินเพื่อทำสถานที่พักผ่อนกันมากในช่วงปี 1990-1997 จึงทำให้ช่วงนั้น อบต.สามารถจัดเก็บรายได้ค่อนข้างมาก แม้ว่าปัจจุบัน รายได้จะลดลงมีไม่ถึง 20 ล้าน ก็ได้รับการยกให้เป็น อบต.ชั้น 1

พื้นที่ประกอบด้วยหมู่บ้าน 17 หมู่ ประชากรประมาณ เกือบ 20,000 คน ไม่ใช่ประชากรในพื้นที่โดยกำเนิด แต่เนื่องจากตั้งรกรากมานานถึง 30-40 ปี จึงกลายเป็นคนในพื้นที่ไป นอกจากนี้ก็ยังมีนักธุรกิจที่มาซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้านใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอยู่บ้าง ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีภาพเดิมๆ คือ เชื้อถือและให้ความไว้วางใจต่อผู้นำชุมชน

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

สมาชิก อบต. ส่วนใหญ่มาจากการแข่งขันในการเลือกตั้ง บางเขตแข่งขันกันถึง 10 คนก็มี (เอา 2 คน) และมีพรรคการเมืองในระดับชาติเข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์อยู่เบื้องหลัง ลักษณะคล้ายกับ อบต.หนองสาหร่าย การเมืองท้องถิ่นค่อนข้างจะคาบเกี่ยวกับการเมืองระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคไทยรักไทยกับพรรคชาติพัฒนา ทำให้ต่างฝ่ายต่างหาพรรคพวกตนเองในหมู่บ้าน แต่หากเป็นคนในพื้นที่จริงจะไม่ค่อยเกิดการแข่งขันกันมากนัก สำหรับในพื้นที่นี้เป็นฐานคะแนนเสียงของพรรคไทยรักไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอำนาจใหม่กับกลุ่มอำนาจเก่าก็ยังคงมีอยู่คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านมักจะเห็นว่าตัวเองต้องหมดบทบาทลงไป จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ประกอบกับ อบต.ชุดเดิมไม่ได้แสวงหาแนวร่วมจากกลุ่มอำนาจเดิม และเนื่องจากกลุ่มกำหนด ผู้ใหญ่บ้านเป็นกลุ่มราชการเดิมจึงอยากจะถูกยุกับปลัด อบต.มากกว่า

การมีส่วนร่วมของประชาชน ปลัด อบต.เห็นว่า ประชาชนในย่านนี้มีความรู้มากขึ้น อบต.มักจะได้รับการร้องขอมากขึ้นผ่านมาทางสมาชิกสภา อบต. การรวมพลังของ

ชาวบ้านเริ่มน้อยลงเพราะคาดหวังจากอบต.มากขึ้น เนื่องจากตนเองต้องเสียภาษีก็เริ่มเรียกร้องจาก อบต.ให้เข้ามาช่วยแก้ปัญหา ทั้งๆ ที่แต่ก่อนเคยช่วยเหลือกัน แต่ทางหมู่บ้านก็จะมีการจัดประชุมภายในหมู่บ้านของตนเอง ส่วนใหญ่วันที่ 5-7 ของเดือน ถ้ามีผู้ใหญ่เข้าร่วมด้วย ก็จะมีผู้เข้าร่วมถึง 100-120 คน สำหรับกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านก็เช่น กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มอาชีพ

ส่วนการติดต่องานก็จะมาเมื่อจะเสียภาษี หรือการขออนุญาตก่อสร้าง การร้องเรียนไม่ค่อยมี การปฏิบัติทั่วไปก็เป็นไปตามข้อบังคับของ อบต.ที่ตั้งขึ้น

การประชุมของ อบต. ก็ใช้วาระปกติคือ ปีละ 4 สมัย(4 ครั้ง) ส่วนใหญ่จะใช้การประชุมตามรูปแบบเลย หรือหากเป็นการบริหารก็ทำไปตามอำนาจหน้าที่ โดยมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในลักษณะขอให้ช่วยยกมือให้ นอกนั้นก็จะเป็นการพูดคุยกันนอกรอบอาศัยผ่านทางสมาชิกสภา อบต.บ้าง ปัจจุบันประธาน อบต.มาจากชาวบ้านในพื้นที่ โดยเห็นว่าเป็นนักประณีประนอมที่ดี

ปัญหาของท้องถิ่น จะเป็นเรื่องการขาดแคลนแหล่งน้ำ เจ้าหน้าที่ของ อบต.เห็นว่า การมีอบต.เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านเรียกร้องมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับของเดิมซึ่งเป็นไปในลักษณะระบบราชการที่ล่าช้า แต่ปัจจุบันเมื่อเป็นอบต.แล้วสามารถกระจายผลประโยชน์มากขึ้น ประกอบกับชาวบ้านฉลาดขึ้น

ค.วัฒนธรรมชุมชน

การสื่อสารส่วนใหญ่จะใช้วิทยุสื่อสารมือถือกับทางสมาชิก โทรศัพท์ ส่วนระบบเสียงตามสายจะมีเฉพาะหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์จะเป็นไปในลักษณะบอกผ่านทางสมาชิกสภา อบต.

ภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง (ชั้น 2)

1) สภาพหมู่บ้าน และประชากร

อยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอเมือง มีหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่ ปัจจุบันรายได้อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ถึงระดับชั้น 2 แต่ที่ได้รับการจัดเนื่องจากในช่วงปี 38-39 เป็นช่วงเศรษฐกิจโต มีการซื้อขายที่ดินกันมาก ทำให้ภาษีจัดเก็บได้มาก

สภาพพื้นที่มี 2 ลักษณะ คือ พื้นที่เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในย่านเขตเมือง หมู่ที่ 1,4,3,6,8 จะเป็นหมู่บ้านเก่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเป็นเครือญาติ จะให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อส่วนรวม ส่วนหมู่ 2, 7 เป็นพวกข้าราชการ และพนักงานบริษัท หรือที่เรียกว่า หนองปลิงเมืองใหม่ ไม่มีความผูกพันกับชุมชนมากนัก และไม่ค่อยให้ความสนใจ

กับกิจกรรมของอบต. เท่าที่ควร แต่หากมีปัญหาที่จะร้องเรียนต่อ อบต.ทันที โดยเฉพาะ หมู่ 3,6,8 จะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำมาก

ลักษณะประชากร จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะพื้นที่กล่าวคือ ประชากรที่อยู่ในย่านเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ มีความผูกพันในหมู่เครือญาติ และรักหมู่คณะ ให้ความร่วมมือกับชุมชนและไม่ค่อยสร้างความขัดแย้ง หรือมีปัญหากับอบต.มากนัก ส่วนประชากรที่อยู่ในย่านอุตสาหกรรมและเขตเมือง มักจะเป็นคนที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ มีกลุ่มข้าราชการที่เกษียณอายุราชการมาจับจองพื้นที่กันพอสมควร กลุ่มนี้ไม่ค่อยจะให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมของอบต.เท่าที่ควร ส่วนหนึ่งอาจถือว่าตนเองมีความรู้และไม่เห็นความสำคัญของอบต. แต่หากได้รับความเดือดร้อนหรือไม่พอใจอะไรก็จะร้องเรียนผ่านเข้ามา เช่น ปัญหาเรื่องขยะหรือการถมที่ดินสูงทำให้เกิดผลกระทบต่อบ้านข้างเคียง เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน ปลัด อบต. และประธานอบต. เห็นพ้องกันว่า ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง อบต.มากขึ้น หวังพึ่งอบต.มากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะได้รับความรู้จากสมาชิก อบต. ความพอใจก็มีเคละเคล้ากันไป โดยเฉพาะประชาชนในเขตเกษตรกรรม(ชนบท) จะให้ความสำคัญกับการประชุม หรือการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การลอกคลอง หรือกิจกรรมวันสำคัญค่อนข้างมากกว่า หรือการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เป็นที่น่าสนใจว่าการร้องเรียนจะเกิดขึ้นกับชุมชนเขตเมืองมากกว่าชนบท

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

ปัจจุบัน ประธานบริหาร อบต. คือ นายมิ่ง แป้นจันทร์ ในด้านของกลุ่มอำนาจยังคงมีความขัดแย้งระหว่างฝ่าย อบต.กับฝ่ายปกครองท้องถิ่นเดิมอยู่ ซึ่งมีสาเหตุมาจากบทบาทที่ถูกเปลี่ยนจากกลุ่มอำนาจเดิมมาอยู่ที่ฝ่าย อบต.ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้การยอมรับกับฝ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่พอสมควรโดยเฉพาะผู้ที่ให้ความสนใจและดูแลชีวิตความเป็นอยู่กับลูกบ้านได้ดี แต่จากการที่ อบต.ได้เข้ามาควบคุมและมีอำนาจในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านเริ่มเกี่ยวข้องกับ อบต.มากขึ้น เช่น การขออนุญาตต่างๆ การจัดสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน การช่วยเหลือด้านความเป็นอยู่โดยทั่วไปที่ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ความสำคัญของ อบต.จึงมีผลกระทบต่อชาวบ้านมากขึ้น สามารถให้คุณให้โทษต่อชาวบ้าน ทำให้บทบาทของ อบต.มีมากขึ้น และมีการเรียกร้องจากชาวบ้านในประเด็นต่างๆ ด้วยเหตุนี้เองกลุ่มอำนาจเดิมจึงถูกลดความสำคัญลง และเป็นชนวนที่ทำให้เกิดกระแสความขัดแย้งมาโดยตลอด แม้ว่าในทางปฏิบัติฝ่ายอบต.จะพยายามเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นก็ตาม แต่ในข้อเท็จจริงแล้วฝ่ายปกครองก็ไม่ได้มีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจแต่อย่างใด

ปัญหาหลักๆ ได้แก่ การที่พื้นที่เริ่มมีการพัฒนา เช่น การสร้างบ้าน การถมที่ ซึ่งไม่มีกฎหมายอะไรมาบังคับใช้ การระบายน้ำลงแม่น้ำลำคลอง ซึ่ง อบต.ก็ได้วางแผนพัฒนาตำบลโดยการจัดสรรผลประโยชน์ให้อย่างเท่าเทียมกัน ประธานอบต. จะใช้วิธีการเกลี้ยกล่อมประมาณให้ทุกหมู่บ้าน

ในส่วนของการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการระดมคนเพื่อให้เข้ามาร่วมงาน ลักษณะการใช้อำนาจที่ร้องขอของผู้นำยังคงมีอยู่สูง อันเนื่องมาจากสภาวะการเกื้อกูลผลประโยชน์ระหว่างผู้นำและผู้รับการอุปถัมภ์ชาวบ้านยังคงวิ่งเข้าหาผู้ใหญ่บ้าน กำหนดอยู่ฝ่ายการเมือง (ส.ส.) ก่อนข้างจะมีอิทธิพลในอบต.มาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะ ส.ส.มีงบอุดหนุนให้กับอบต.เพื่อพัฒนา ทำให้ อบต.ต้องหวังพึ่งพางบประมาณจากระดับชาติ ส่วนการเมืองในระดับชาติก็ต้องการสร้างฐานอำนาจจากการเมืองท้องถิ่น

ค. วัฒนธรรมท้องถิ่น

เป็นที่น่าสังเกตว่า หมู่บ้านที่ประชากรเป็นกลุ่มข้าราชการ หรือผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือหรือสนใจกับการทำงานของอบต.มากนัก แต่หากไม่ได้รับความสะดวกสบายตามที่ต้องการก็จะร้องเรียนทันที

องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่ (ชั้น 5)

ก. สภาพพื้นที่และประชากร

อยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลแควใหญ่ จ.นครสวรรค์ มีหมู่บ้านเพียง 5 หมู่ ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน สภาพเศรษฐกิจของตำบลแควใหญ่ ยังคงพึ่งพาการผลิตภาคเกษตรเป็นหลัก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มเป็นดินร่วนปนทราย ประกอบกับพื้นที่ติดกับเขตบึงบอระเพ็ดและมีแม่น้ำไหลผ่าน ดังนั้น จึงเหมาะแก่การเกษตรและการประมง

ประชากรร้อยละ 90 ยึดอาชีพเกษตรกรรมและประมงเป็นหลัก อยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยตั้งถิ่นฐานอยู่กระจายทั่วทั้งหมู่บ้าน มีการติดต่อสื่อสารในทางตรงแบบตัวต่อตัว มีแบบอย่างขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่คล้ายคลึงกัน ไม่ถือชั้นวรรณะ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนส่วนใหญ่เป็นแบบเครือญาติ ถือลำดับอาวุโสเป็นสำคัญ มีคุณธรรมและนับถือศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการควบคุมความประพฤติภายในชุมชน

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

ประธานอบต.คนปัจจุบันคือ นายชัยโรจน์ ม่วงสุข ซึ่งก้าวขึ้นมาจากการนำตำบลแควใหญ่ ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในตำบลเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ทำประโยชน์ให้กับตำบลไว้มาก ชาวบ้านจึงให้การเคารพนับถือ เป็นที่น่าสังเกตว่า กำหนดคนที่ได้รับตำแหน่งต่อมานั้นก็คือ ภรรยาของประธาน อบต. แสดงให้เห็นว่า ประธานอบต.ได้วางฐานอำนาจให้กับทายาททางการเมืองของตนสืบต่อเพื่อให้การบริหารงานอบต.เป็นไปด้วยความราบรื่น ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่จึงอยู่ในกลุ่มคนคนเดียวคล้ายคลึงกับตำบลท่าไม้

สมาชิก อบต. มาจากการเลือกตั้ง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มคนที่ประธานอบต.ได้คัดสรรไว้แล้ว ความขัดแย้งในพื้นที่มีน้อยเนื่องมาจากพื้นที่การปกครองมีขนาดเล็ก ประกอบกับประธาน อบต.คนปัจจุบันได้สร้างผลงานไว้ค่อนข้างมาก ชาวบ้านให้ความยกย่อง

นับถือ และไว้วางใจ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อประธานอบต.ได้ลาออกจากตำแหน่งกำนันเพื่อหันมาทำงานการเมืองท้องถิ่น ภรรยาของประธานอบต. ก็สามารถเข้าดำรงตำแหน่งสืบทอดได้โดยง่าย

ปัญหาหลักของพื้นที่คือ น้ำท่วมทุกปี และมีการกัดเซาะที่ดินริมตลิ่ง ซึ่งยังไม่สามารถหางบประมาณมาสนับสนุนเพื่อสร้างเขื่อนได้ ประกอบกับการเป็นอบต.ชั้น 5 มีรายได้น้อย นอกจากนี้การที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือทำให้การพัฒนาเป็นไปค่อนข้างช้า อย่างไรก็ตามชาวบ้านเริ่มเรียกร้องความต้องการต่ออบต. มากขึ้นกว่าแต่ก่อน

ค. วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและเคารพนับถือต่อตัวประธานกรรมการบริหาร อบต.คนปัจจุบันมาตั้งแต่เป็นกำนัน เพราะเห็นว่า ทำคุณประโยชน์ให้กับพื้นที่มาก ประกอบกับชาวบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเครือญาติกันทำให้ความผูกพันและความร่วมมือมีค่อนข้างสูง โดยมีประธานกรรมการบริหาร อบต. เป็นผู้นำในท้องถิ่น

ภาคใต้ จังหวัดภูเก็ต

องค์การบริหารส่วนตำบลกมลา (ชั้น 3)

ก. สภาพพื้นที่และลักษณะประชากร

อบต.กมลา ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 อยู่ในเขตอำเภอกระบุรี จังหวัดภูเก็ต ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองภูเก็ต ประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิดชอบโดยประมาณ 18.9 ตารางกิโลเมตร (23,994 ไร่) มีหมู่บ้านในปกครองจำนวน 6 หมู่บ้าน พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นภูเขา อีกร้อยละ 60 เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและติดทะเล

ประชากรร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ประกอบส่วนตัวประเภทโรงแรมและรับจ้าง รองลงไปได้แก่ การประมง เศรษฐกิจของตำบลกมลาแต่เดิมนั้นไม่ได้เจริญเหมือนเช่นปัจจุบันนี้ แต่ภายหลังจากที่ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ขยายตัวเข้าไปในจังหวัดภูเก็ต คนในพื้นที่เริ่มมีการขายที่ดินให้กับกลุ่มนายทุนมากขึ้น มีการลงทุนในด้านที่พักและโรงแรม(มีถึง 8 แห่ง) โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวกลางคืนภายใต้การนำของบริษัท ภูเก็ตแฟนตาซี ซึ่งเข้ามาลงทุนพัฒนาที่ดินบริเวณบ้านกมลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2539-2540 ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเริ่มหันมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ ดังจะเห็นได้จากรายได้ของอบต.กมลา เพิ่มขึ้นเท่าตัว ในช่วงปี พ.ศ.2542-2543

กลุ่มอาสาสมัครหรือมวลชนจัดตั้ง มีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มสตรีผ้าบาติก กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการที่รัฐบาลส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวทำให้ธุรกิจด้านนี้ดูจะช่วยปรับเปลี่ยนสถานภาพของชาวมลมาให้มีฐานะดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

ผู้ที่เป็นประธานบริหาร อบต.คนปัจจุบัน คือ นายสุวิทย์ ดุมลักษ์ณ์ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ตำบลกมลลา การเมืองท้องถิ่นอยู่ในกลุ่มของผู้นำและผู้มีบารมีในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มศาสนา เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม ทำให้ความผูกพันของคนในกลุ่มมีความแนบแน่นมาก ปัญหาในท้องถิ่นที่เป็นความขัดแย้งรุนแรงจึงไม่ค่อยพบเห็นเท่าใดนัก ประชาชนส่วนใหญ่จะเรียกร้องความต้องการผ่านตัวแทนหรือประธานกลุ่ม ทาง อบต.ได้พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต. อย่างไรก็ตามจากการหาข้อมูลในเชิงลึกพบว่า การให้ความช่วยเหลือในลักษณะพรรคพวกเพื่อนฝูงก็ยังคงมีอยู่โดยเฉพาะในการจัดทำโครงการก่อสร้างต่างๆ แต่ประชาชนไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก อันเนื่องมาจากว่าประชาชนได้รับการดูแลและได้รับบริการจากอบต.ได้ดีพอสมควร นอกจากนี้ การที่ อบต.เริ่มมีศักยภาพมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านรายได้ทำให้ อบต.เริ่มใช้กลยุทธ์ทางด้านสื่อสารมวลชนมากขึ้น เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานของอบต.ไปในตัว

เนื่องจากพื้นที่ตำบลกมลลา เป็นพื้นที่ที่ติดกับฝั่งทะเลอันดามัน เช่นเดียวกับพื้นที่ข้างเคียง ประกอบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีสถานประกอบการด้านนันทนาการขนาดใหญ่และโรงแรมต่างๆ ได้มาลงทุนเพิ่มขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ และเพื่อส่งเสริมการลงทุนภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและอำนาจหน้าที่ของ อบต. ปัญหาส่วนใหญ่ที่ต้องดำเนินการจึงเป็นเรื่องที่จะต้องปรับสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดซึ่งต้องใช้งบประมาณมาก

ค. วัฒนธรรมชุมชน

เนื่องจากเขตพื้นที่ภาคใต้ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้ความผูกพันแนบแน่นระหว่างกลุ่มมีอยู่สูง โดยเฉพาะย่านตำบลด้วยแล้วประชากรเกือบทั้งหมดจะนับถือศาสนาอิสลาม และเป็นเครือญาติกันเสียเป็นส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่มาเป็นเวลานานจึงทำให้ความสัมพันธ์ยังคงเป็นแบบระบบอุปถัมภ์ มีอะไรก็จะช่วยเหลือกัน แม้ว่าจะมีความขัดแย้งในเรื่องส่วนตัวกันเพียงใด แต่หากมีปัญหาภายนอกกับกลุ่มของพวกเขาแล้ว ความขัดแย้งเหล่านั้นจะถูกระงับไว้ก่อน แล้วจะหันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาภายนอกที่เข้ามา

องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา (ชั้น 1)

ก. สภาพพื้นที่และลักษณะประชากร

อบต.รัชฎา ตั้งอยู่ที่บ้านกู่กู่ หมู่ที่ 3 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองภูเก็ต ประมาณ 5 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิดชอบโดยประมาณ 38 ตาราง

กิโลเมตร (23,994 ไร่) มีหมู่บ้านในปกครองจำนวน 7 หมู่บ้าน พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นภูเขา อีกร้อยละ 60 เป็นพื้นที่ราบ ประกอบด้วยที่ราบเนินเขา(หมู่ที่ 2,3,5 และ6) และที่ราบริมฝั่งทะเล (หมู่ที่ 1,4 และ 7) ซึ่งเป็นป่าเลน

ประชากรนับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ค้าขาย ทำสวนยางพาราและการประมง เนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้กับแหล่งอุตสาหกรรม (ซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมถึง 95 แห่ง) และเขตเมือง นอกนั้นก็มีการรับราชการและอื่นๆ

กลุ่มอาสาสมัครหรือมวลชนจัดตั้ง มีจำนวน 17 กลุ่ม ก่อนข้างจะหลากหลาย อาทิเช่น อาสาสมัครรักษาความสงบหมู่บ้าน เกษตรหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นและชายยาง มีประชาชนเข้าร่วมทุกกลุ่มกว่า 700 คน

ข. การเมืองท้องถิ่นและการบริหาร

การเมืองท้องถิ่นไม่ถึงกับรุนแรงมากนัก บทบาทและอำนาจอิทธิพลส่วนใหญ่ยังอยู่กับผู้นำชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่จะเรียกร้องความต้องการผ่านตัวแทนหรือประธานกลุ่ม ทาง อบต.ได้พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต.และกระตุ้นการมีส่วนร่วมผ่านการตั้งกลุ่มอาสาสมัครในรูปแบบต่าง กลุ่มที่นับว่ามีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ได้แก่ ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลระวี การทำงานของอบต.ใช้การประชาสัมพันธ์ในหลายลักษณะ เช่น ระบบเสียงตามสาย การโฆษณาด้วยแผ่นพับ เป็นต้น

ในด้านการบริหารนั้น สมาชิกสภายังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ไม่เข้าใจถึงระเบียบวินัยและหนังสือสั่งการ ทำให้การบริหารยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ปัญหาในการบริหารของ อบต. มีทุกด้าน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ประชาชนส่วนหนึ่งยังว่างงาน ไม่มีงานทำและขาดการส่งเสริมสนับสนุนในการประกอบอาชีพและโครงสร้างพื้นฐานยังไม่สามารถบริการได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ

ค. วัฒนธรรมชุมชน

แม้ว่าพื้นที่จะอยู่ในย่านเขตเมือง แต่ก็ยังมีสภาพเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมอยู่มาก และประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่มานานกว่า 30-40 ปี ดังนั้นจึงมีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันอยู่ แต่ในด้านกิจกรรมทางสังคมและการเมืองส่วนใหญ่ยังคงเป็นบทบาทของผู้นำท้องถิ่นอยู่ แต่เนื่องจากอบต.เริ่มที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และพยายามให้ความรู้ทางการเมืองมากขึ้นทำให้ประชาชนเริ่มให้ความสนใจต่อบทบาทการทำงานของอบต.มากกว่าในช่วงที่ผ่านมา

ภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี

อบต.ท่าหลวง(ชั้น 5)

ก. สภาพพื้นที่และประชากร

อบต.ท่าหลวง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2540 ตั้งอยู่ ณ ตำบลท่าหลวง อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ 33.52 ตารางกิโลเมตร(20,950 ไร่) แบ่งการปกครอง ออกเป็น 8 หมู่บ้าน มี 586 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 20,000 บาท ขึ้นไป มีการรวมกลุ่มโดยเฉพาะด้านอาชีพและเศรษฐกิจ จำนวน 16 กลุ่ม มีสมาชิกกว่า 300 คน มีรายได้ต่อปีประมาณ 3 ล้านบาท

ประชากรร้อยละ 90 ทำอาชีพเกษตรกรรมและสวนผลไม้ นอกนั้นประกอบ อาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีการรวมกลุ่มของประชาชน จำนวน 20 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็น กลุ่มที่เกี่ยวข้องอาชีพและเศรษฐกิจ

สภาพปัญหาของ อบต.ท่าหลวง จะเกี่ยวกับปัญหาน้ำท่วมขังสวนผลไม้และ สภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนั้นก็จะเป็นปัญหาด้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า การขนขยะมูลฝอย ที่ยังไม่มีไม่ครบทุกหมู่บ้าน ซึ่งอบต.ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

ข. ด้านการเมืองและการบริหาร

ประชาชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต.ท่าหลวง โดยมากจะมีลักษณะ ของการเป็นเครือญาติ ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ และรู้จักกันเสียเป็นส่วนใหญ่ หากมีกิจกรรม ใดๆก็มักจะช่วยเหลือกัน แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพทางเกษตรและทำสวน ผลไม้ ประกอบกับยังคงให้ความเคารพนับถือผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ กิจกรรมทางการเมืองไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ประชาชนยังคงมีทัศนคติคล้ายๆ กับพื้นที่ ชนบทอื่นๆ คือ ปล่อยให้ป็นหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น หากมีกิจกรรมทางการเมือง เช่น การขอ ความร่วมมือมาจากทางอำเภอหรือจังหวัดก็จะเป็นไปในลักษณะการระดม

ประธานกรรมการบริหาร อบต.คนปัจจุบัน คือ นายชานัน สุภานันท์ ซึ่งเป็นคนใน พื้นที่โดยกำเนิด ส่วนปลัด อบต. ได้แก่ สิบตำรวจโทปลัดลังก์ อินใต้ เป็นคนจังหวัด กำแพงเพชร

ส่วนการสื่อสารข้อมูลโดยมากจะใช้การบอกผ่านทางตัวแทนหรือสมาชิก อบต. และใช้การประชาสัมพันธ์รูปแบบอื่นๆ เช่น หอกระจายข่าวและการจัดทำบอร์ดติดประกาศ ซึ่งประชาชนส่วนน้อยเท่านั้นที่จะให้ความสนใจ ประกอบกับพนักงานเจ้าหน้าที่ส่วนตำบล ที่ทำงาน อบต.มีจำนวนน้อย(6 คน) ทำให้การดูแลและบริการจึงไม่ค่อยจะทั่วถึงเท่าที่ควร

จากการพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และฝ่าย อบต. คงมี ลักษณะคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ ฝ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีทัศนคติในทางลบต่อ ฝ่าย อบต. โดยมองว่า อบต.คือ แหล่งแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มและพรรคพวก และมี

ความไม่โปร่งใส ซึ่งแม้ว่า อบต.จะเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองเข้ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแล้วการพิจารณาในแต่ละโครงการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริการ อบต.เพียงฝ่ายเดียว ปัญหาที่พบเห็นคือ อบต.สามารถทำความเข้าใจในโครงการต่างๆ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้ดีเพียงใด

ค. วัฒนธรรมชุมชน

คงมีลักษณะคล้ายกับชุมชนในชนบทของไทยในพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ มีความเป็นเครือญาติ และเพื่อนบ้านกันสูง สามารถไว้วางใจระหว่างกันได้ค่อนข้างมาก มีอะไรก็จะค่อยช่วยเหลือกัน ให้ความสนใจในกิจกรรมของเพื่อนบ้านมากเป็นพิเศษ เช่น งานบุญ งานศพ งานแต่งงาน เป็นต้น และยังคงให้ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อตัวผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่เป็นอันมาก แม้ว่าในด้านการบริหารการพัฒนาจะเปลี่ยนไปเป็นของ อบต.แล้วก็ตาม

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง (ชั้น 1)

ก. สภาพพื้นที่และลักษณะประชากร

อบต.ท่าช้าง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 มีพื้นที่รับผิดชอบ 31.44 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน จำนวน 3,929 ครัวเรือน พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมือง และมีบางส่วนที่อยู่ย่านนอกเมืองเป็นสวนผลไม้

ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง มีบางส่วนที่ทำสวนผลไม้ นอกนั้นเป็นอาชีพรับราชการและอื่นๆ ลักษณะประชากรจะเป็นคนพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ที่เหลือเป็นคนที่ย้ายเข้ามาประกอบธุรกิจโดยเฉพาะเหมืองพลอยและค้าขาย

ข. การเมืองการบริหาร

การเมืองท้องถิ่นไม่ถึงกับรุนแรงมาก แต่มักจะอิงอยู่กับการเมืองระดับชาติ โดยมีพรรคการเมืองให้การสนับสนุน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีความเจริญอยู่แล้ว ดังนั้นประชาชนจึงไม่ได้เรียกร้องอะไรมากนัก แต่ก็จะดูผลการทำงานของคณะกรรมการบริหาร อบต.ว่ามีการพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำท่วม

ในด้านความรู้ ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้พอสมควรแต่ให้ความสนใจกับกิจกรรมทางการเมืองไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะให้เป็นที่ปรึกษาของผู้นำท้องถิ่นแต่จะคอยเฝ้าสังเกตการทำงาน สาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะ อบต.อยู่ใกล้กับเขตเมืองซึ่งมีความพร้อมเชิงโครงสร้างอยู่แล้ว

ค. วัฒนธรรมชุมชน

แม้ว่าจะอยู่ในย่านเขตเมือง แต่ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความเคารพนับถือกันแบบเพื่อนบ้าน แต่ความเป็นเครือญาติจะน้อยกว่าในย่านชนบท ประกอบกับพื้นที่ย่านตะวันออกของประเทศเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและสวนผลไม้ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนย่านนี้

สภาพภูมิรัฐศาสตร์โดยรวมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการศึกษา

จากสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองของ อบต.ทั้ง 10 แห่ง ที่พรรณนาให้เห็นดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น เมื่อพิจารณาในมิติของภูมิรัฐศาสตร์แล้วมีประเด็นที่สามารถนำมามองถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับตัวแปรต่างๆ กล่าวคือ จุดที่ตั้ง อบต. และพื้นที่รับผิดชอบที่อยู่ใกล้กับเขตเมืองหรืออำเภอใหญ่จะมีความหลากหลายของประชากรมากกว่า(หลายกลุ่ม) และรายได้ของอบต.นั้นๆ (แม้ว่าจะอยู่ในระดับชั้นเล็กกว่า) จะสูงกว่า อบต.ที่อยู่ไกลจากเขตเมืองหรืออำเภอใหญ่ ในขณะที่สภาพวัฒนธรรมชุมชนของ อบต.ที่อยู่ใกล้เมืองนี้จะมีความหลากหลาย มีความเป็นเครือญาติน้อยกว่า อบต.ที่อยู่ไกลเมือง ซึ่งพบว่ามีสาเหตุมาจากประชากรจากแหล่งอื่นๆ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือมาประกอบอาชีพรับจ้างหรือค้าขาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในพื้นที่ลักษณะนี้ดูจะไม่แนบแน่น เหมือนกับพื้นที่ย่านชนบทที่มีความเป็นเครือญาติและพรรคพวกสูงกว่า การช่วยเหลือระหว่างกันรวมไปถึงการเคารพนับถือศรัทธาต่อผู้นำท้องถิ่นก็จะจะเป็นไปด้วยความจงรักภักดี หรือแม้ว่าจะมีความเชื่อถือศรัทธาอยู่บ้าง จะเป็นไปในลักษณะเหตุผลที่มองผ่านการปฏิบัติงาน และผลงานเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างว่า ประโยชน์สาธารณะเป็นตัวสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น ลักษณะความสัมพันธ์ในระดับชุมชนทั้งสองลักษณะที่เกิดขึ้นจึงจะทำให้แนวคิดด้านสังคมวิทยาของ Honohan (2001) ที่พบว่า เอกลักษณะทางการเมืองของชุมชนจะเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ ผูกพันกันด้วยความเชื่อ และผูกพันกันอย่างหลวมๆ ดูจะชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เมื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูล อบต.จากลักษณะเชิงโครงสร้าง(ตารางที่ 4.2) พบว่า อบต.ที่มีระยะห่างจากเขตเมืองหรืออำเภอใหญ่น้อยกว่า มีความหลากหลายของประชากรมากกว่าจะเป็น อบต.ระดับชั้น 1 และ 2 ในขณะที่ อบต.ระดับชั้น 3,4,5 จะมีระยะห่างมากกว่าและมีรายได้น้อยกว่า ยกเว้นที่จังหวัดนครราชสีมา ที่อบต.ชั้น 3 (อบต.หนองสาหร่าย) จะอยู่ใกล้กับเขตเมืองมากกว่า อบต. ชั้น 1 แต่จากการวิเคราะห์แล้ว ทำให้ทราบว่า อบต.ชั้น 1 (อบต.หมูสี) ที่ถูกยกระดับขึ้นเป็น อบต.ชั้น 1 ได้นั้นเนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่เขาใหญ่ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบของ อบต. ทำให้เก็บภาษีได้มกรายได้ของ อบต.จึงสูง อย่างไรก็ตามระยะห่างจากอำเภอปากช่องยังมากกว่า อบต.หนองสาหร่าย และพบอีกว่า ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานานแล้ว¹ ส่วนใหญ่จะมีความเป็นเครือญาติและเพื่อนบ้านกันสูง ความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พึงพาช่วยเหลือกันด้วยระบบอุปถัมภ์อันมาจากความรู้สึกผูกพันแบบญาติพี่น้องจึงมีมากกว่าใน อบต.หนองสาหร่าย

สภาพที่กล่าวข้างต้น หากจะอธิบายสภาพความแตกต่างระหว่างสภาพสังคมในเขตเมือง และเขตชนบทในตามทฤษฎีของความเป็นเมืองแล้ว สามารถจะวิเคราะห์ได้ว่า มี

¹ เป็นที่น่าสังเกตว่า จำนวนประชากรที่อยู่ในเขตพื้นที่ อบต.หมูสี มีน้อยกว่าเขตพื้นที่ อบต.หนองสาหร่าย เท่าตัว

สาเหตุมาจากลักษณะการเติบโตของเมือง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลในระดับจุลภาคที่มีเรื่องของความหนาแน่น(density) ขนาด(size) และการเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและความเป็นอยู่ของชาวเมือง Louis Wirth(1938) ให้ความเห็นว่า ความหนาแน่นของประชากรเมือง ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการแบ่งงานกันทำและความชำนาญเฉพาะอย่าง ส่วนขนาดประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้มีความหลากหลาย(diversity) ของประชากร ทำให้เกิดความแตกต่างในรสนิยม ค่านิยมและรูปแบบของการคบหาสมาคมกัน ความแตกต่างกันนี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกทางสังคมตามพื้นที่เพิ่มเติม เช่น แบ่งพื้นที่ที่อยู่อาศัยตามระดับรายได้ เป็นการทำให้ความผูกพันในชุมชนอ่อนลง เป็นการเพิ่มการแข่งขัน และทำให้มีการเพิ่มกลไกควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการมากขึ้น นอกจากนี้ ขนาดของประชากรที่เพิ่มขึ้นยังทำให้เกิดการเกินมาตรฐานอันจะนำไปสู่การจำกัดการปะทะสัมพันธ์ของบุคคลในระดับทุติยภูมิ เมื่อรวมกับการที่ความผูกพันในชุมชนอ่อนลง จึงทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ความผิวเผิน(superficiality) หรือการไม่รู้จักว่าใครเป็นใครในสังคม เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ของชาวเมืองเกิดการห่างเหินหรือเป็นแบบผ่านๆ ไป (ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2539: 101-102)

สำหรับกรณีการเมืองท้องถิ่นนั้น พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่อยู่ในอบต.ย่านชนบทหรือมีระดับชั้นเล็กกว่า (ชั้น 3,4,5) จะได้รับการยอมรับและเคารพนับถือจากประชาชนโดยอาศัยระบบอาวุโส การเป็นที่พึ่งพาของคนในพื้นที่และผลงานที่ผ่านมามากกว่า อบต.ในย่านเขตเมืองที่ส่วนใหญ่จะมีระดับชั้นสูงกว่า และสามารถจะโน้มน้าวใจและระดมการสนับสนุนได้ดีกว่าทำให้การควบคุมพื้นที่และความขัดแย้งเกิดขึ้นน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้นำเหล่านั้นสามารถควบคุมฝ่ายปกครองไว้ได้ด้วย ดังที่พบเห็นที่ อบต.หนองสาหร่าย อบต.ท่าไม้ และอบต.แควใหญ่ อบต.กมลา ดังนั้น หากจะกล่าวถึง สถานภาพและความสามารถของผู้นำมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและกำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็น่าจะเป็นไปได้

ดังนั้น เมื่อมองผ่านความแตกต่างด้านโครงสร้างทางการเมืองของ อบต.แล้วจะพบว่า มีเงื่อนไขบางประการที่มีผลต่อตัวแปรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

- 1) ระยะห่างระหว่าง อบต.กับเขตเมือง
- 2) ความหลากหลายของประชากรในพื้นที่
- 3) สภาพเศรษฐกิจหรือรายได้ของพื้นที่
- 4) จำนวนแหล่งอุตสาหกรรม

สามารถเขียนตารางสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างในด้านโครงสร้างทางการเมืองกับตัวแปรที่ทำการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ต่อกันได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบโครงสร้างทางกายภาพของ อบต. ที่ทำการศึกษ จำนวน 2 กลุ่ม

ระดับของ อบต. ประเภทตัวแปร	อบต.กลุ่ม 1 (ระดับชั้น 1 และ 2)	อบต.กลุ่ม 2 (ระดับชั้น 3,4 และ 5)
ความเป็นเครือข่ายพื้นที่		✓
การระดมให้เข้าร่วมกิจกรรม		✓
จำนวนประชากร	✓	
ระยะห่างระหว่างอบต.กับอำเภอ		✓
ความหลากหลายของประชากร	✓	
สภาพทางเศรษฐกิจ/รายได้	✓	
จำนวนแหล่งอุตสาหกรรม	✓	
จำนวนหน่วยงานในอบต.	✓	

✓ แสดงถึง จำนวนที่มากกว่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 แสดงภูมิรัฐศาสตร์ทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ศึกษาแยกตามภาค

พื้นที่ศึกษา ลักษณะ	ภาคเหนือ (นครสวรรค์)		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา)		ภาคตะวันออก (จันทบุรี)		ภาคกลาง (สมุทรสาคร)		ภาคใต้ (ภูเก็ต)	
	อบต. แควใหญ่(5)	อบต. หนองปลิง(2)	อบต.หนอง สำราญ(3)	อบต. หมูสี(1)	อบต. ท่าหลวง(5)	อบต. ท่าช้าง(2)	อบต.หนอง นกไข่(4)	อบต. ท่าไม้(1)	อบต. กมลา(3)	อบต. รัชฎา(1)
พื้นที่ (ตร.กม.)	8.89	96.279	179	109.19	33.52	31.44	8.5	8.6848	18.9	38
ระยะห่างจาก ตัวเมือง	13	7	2	20	7	3	13	5	10	5
ประชากร(ช) (ญ)	1,117 1,215	5,909 6,218	12,335 11,997	5,667 5,516	1,989 1,240	5,060 5,125	1,570 1,589	4,501 4,868	2,063 2,187	12,009 12,204
จำนวน หมู่บ้าน	5	8	22	17	8	9	8	12	6	7
กลุ่มใน หมู่บ้าน	4	3	3	-	15	6	11	1	5	17
รายได้ (บาท)	1,588,280	7,143,146	11,042,384	10,437,854	3,631,512	8,513,960	3,117,450	17,526,400	10,934,023	29,077,800
จำนวน บุคลากร(คน)	22	10	21	32	6	22	15	26	27	42
จำนวน ครัวเรือน	2,867	486	7,188		586	3,929	92	4,380		9,116
อาชีพ (เรียงลำดับ จากมากไป น้อย)	เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ	เลี้ยงปลา ทำไร่	เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ	ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง รับราชการ	เกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ ค้าขาย รับราชการ	ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ ทำสวนผลไม้	เกษตรกรรม รับจ้าง ทำสวน	เกษตรกรรม รับจ้าง กิจกรรมใน ครัวเรือน	เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขายและ ธุรกิจส่วนตัว	รับจ้าง ค้าขาย ประมง เกษตรกรรม

บทที่ 5

ความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : รูปแบบความสัมพันธ์ในเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับการเมืองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน เพื่อต้องการทราบว่าปัจจัยด้านใดบ้างที่จะมีผลต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และตัวแปรทั้งสองนั้นมีอิทธิพลต่อกันหรือไม่ สำหรับการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แยกนำเสนอเป็น 3 ตอน ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ที่เสนอไว้ในบทที่ 3 ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในบางตอนมีความจำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศประกอบ เพื่อให้เกิดความกะทัดรัดและประหยัดเนื้อที่ในการนำเสนอ จึงจะใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและตัวย่อแทนความหมายของตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ตัวแปร	คำศัพท์	ตัวย่อที่ใช้
สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม	socio-economic status	SES
ทุนทางสังคม	social capital	SOCCAP
การสื่อสารทางการเมือง	political communication	COM
ความรู้ทางการเมือง	political knowledge	KNOW
ทัศนคติทางการเมือง	political orientation	ORIENT
ความไว้วางใจทางการเมือง	political trust	TRUST
การระดมทางการเมือง	political mobilization	MOBIL
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	political participation	PART

ตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปร	คำศัพท์	ตัวย่อที่ใช้
การศึกษา	education	Edu
รายได้	income	Income
ความผูกพันกับพรรคการเมือง	political partisan	Partisan
สถานภาพเชิงอำนาจในชุมชน	power status	Power

ตัวแปรสังเกตได้ (ต่อ)

ตัวแปร	คำศัพท์	ตัวย่อที่ใช้
ประสบการณ์ทางการเมือง	experience	Exp
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	time in area	Time
ระบบอุปถัมภ์	time in area	Client
ความไว้วางใจทางสังคม	social trust	Soc trust
ความผูกพันต่อชุมชน	civic obligation	Obligation
การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	networks	Networks
ความสนใจทางการเมือง	political attentiveness	Atten
การได้รับข่าวสารทางการเมือง	political information	Inform
ความรู้ทางการเมือง	political knowledge	Know
ประสิทธิภาพทางการเมือง	political efficacy	Eff
การรู้จักหน้าที่พลเมือง	civic duty	Duty
ความเมินห่างทางการเมือง	political alienation	Alien
อุดมการณ์ทางการเมือง	political ideology	Ideo
ความไว้วางใจต่อนโยบาย	policy concerns	Policy
ความไว้วางใจต่อกระบวนการ	process concerns	Process
ความไว้วางใจต่อตัวบุคคล	person concerns	Person
ความไว้วางใจต่อตัวระบบการเมือง	system concerns	System
การได้รับโอกาสทางการเมือง	political opportunity	Oppor
การถูกชักชวนทางการเมือง	political persuasion	Persu
การเลือกตั้ง	election	Elec
การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรม	political activity	Activity
การมีส่วนร่วมด้านบริหาร	public administration	Admin
การมีส่วนร่วมในการคัดค้าน	political protest	Protest

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในตอนนี้อยู่เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงและการกระจายของข้อมูลในแต่ละด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ทิศนคติทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง วัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ความรู้ทางการเมือง การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเรื่องทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยผู้วิจัยได้นำเสนอค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) รวมทั้งการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับแตกต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2 และ

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5 โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้มี จำนวน 902 คน อยู่อาศัยในจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสาคร นครราชสีมา จันทบุรี และนครสวรรค์ ตามลำดับ โดยคิดเป็นร้อยละ 23.28, 21.06, 19.84, 18.29 และ 17.52 ตามลำดับ หากพิจารณาตามตัวแปรระดับขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 1 มากที่สุด ร้อยละ 34.70 รองลงมาเป็นชั้น 3 และชั้น 5 ด้วยร้อยละที่เท่ากันคือ 20.18 และพบว่ามีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ไม่ได้ระบุระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่อาศัยอยู่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี (ร้อยละ 7.98)

กลุ่มตัวอย่างชุดนี้เป็นชายร้อยละ 54.36 หญิงร้อยละ 45.64 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 90.67 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 8.73 และมีเพียงส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.61 เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามระดับการศึกษา ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับปริญญาตรี กล่าวคือ จบระดับมัธยมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 46.23 รองลงมาจบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 34.41 ปริญญาตรีร้อยละ 17.50 และอนุปริญญาร้อยละ 0.23 นอกจากนี้ยังพบว่ามีบางส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.62 หากพิจารณาในด้านรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ไม่มีรายได้เพียงส่วนน้อย ร้อยละ 0.71 โดยมีรายได้ระหว่าง 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 45.25 รองลงมาคือ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 35.39 มีรายได้ระหว่าง 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท ร้อยละ 11.76 และมีรายได้มากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 6.89 (ดูผนวก ก ตาราง 1)

ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคลากรในหลากหลายอาชีพ ในอัตราส่วนดังต่อไปนี้ กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรับจ้างมากที่สุด ร้อยละ 34.58 รองลงมาคือ อาชีพทำสวน ทำไร่ร้อยละ 17.99 ค่าขายร้อยละ 14.84 รับราชการร้อยละ 13.79 เกษตรกรรมร้อยละ 10.28 รัฐวิสาหกิจร้อยละ 3.27 นักเรียนนักศึกษาร้อยละ 3.04 แม่บ้านร้อยละ 1.17 จักสานร้อยละ 0.35 นักบวช/พระร้อยละ 0.12 และธุรกิจส่วนตัว 0.12 นอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยที่ยังไม่ได้ทำงานร้อยละ 0.47

ด้านอายุ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคคลผู้มีอายุระหว่าง 13 ปี ถึง 77 ปี ซึ่งถือว่างประกอบด้วยทั้งบุคคลที่มีสิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและไม่มีสิทธิ์เลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของอายุ (median) 36 ปี สำหรับการถือครองที่ดินมีตั้งแต่บุคคลที่ไม่มีที่ดินถือครองจนถึงมีที่ดินถือครอง จำนวน 400,300 ตารางที่วา หรือประมาณ 1,000.75 ไร่ โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มตัวอย่างมีการถือครองที่ดิน (median) 250 ตารางที่วา ซึ่งข้อมูลของตัวแปรดังกล่าวมีการแจกแจงและกระจายของข้อมูลสูงมาก โดยมีการ

แจกแจงแบบเบ้ชวแะมีควมโ่งสูงมก ในขณะเ้ข้อมูลตัวแปรอายุก็มแจกแจงแบบเบ้ชวเพียงเล็กน้ยแะมีควมโ่งของข้อมูลไม่มกน้ก สห้รับตัวแปรระยเวลที่อศัยในชุมชนก็ประกอบด้วยบุคคลที่ไม่เคยอศัยในชุมชนนี้มกอนจนถึงบุคคลที่อศัยอยู่ในชุมชนนี้มกน้นกว่า 77 ปี โดยเฉลี่ยแล้วบุคคลในกลุ่มตัวอย่างนี้มีระยเวลที่อศัยในชุมชนนี้ (median) จนวน 22 ปี ซึ่งตัวแปรนี้ก็มีลักษณะของข้อมูลที่เบ้ชวเช่นเดียวกัน แต่ไม่มกน้ก ในขณะเ้ควมโ่งมีค้ต่ำกว่ปกติ (ดูผนวก ก ตารางที่ 2)

เมื่อพิจารณาถึงประสภการณ้ที่กลุ่มตัวอย่างมีความเกี่ยวช้งกับองค้การบริหารส่วนต้บล ปรกฏว่ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 67.85 เคยมีประสภการณ้ที่เกี่ยวช้งกับองค้การบริหารส่วนต้บลในลักษณะต้ง ๆ เรียงล้ดบ้จากควมถ้มกไปน้ยดงนี้ (1) เคยไปติดต้องนที่ อบต. (2) เคยพูดคยกับเจ้หน้ที่ อบต. (3) อ่นหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ (4) มีญติเคยเป็นสมชชิกสภา อบต. หรือเคยสม้ครเป็นสมชชิก (5) เคยมีเจ้หน้ที่มให้ควมรู้ (6) ได้พูดคยกันในครอบคร้ว (7) เคยสม้ครสมชชิกสภา อบต. แะ (8) เคยถูกช้กชวนให้ร่วมงน (ดูผนวก ก ตารางที่ 3)

หกพิจารณาถึงควมมีส่วนเกี่ยวช้งกับการท้งนขององค้การบริหารส่วนต้บล ปรกฏว่ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนเกี่ยวช้งกับการท้งนขององค้การบริหารส่วนต้บลเรียงล้ดบ้จากควมถ้มกไปน้ยดงนี้ (1) มีเพื่อนเป็นเจ้หน้ที่ อบต. (2) รู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้หน้ที่ อบต. (3) มีญติ ฝ้นงเป็นกรมการบ้บริหาร อบต. หรือสมชชิก อบต. (4) มีญติ ฝ้นงเป็นเจ้หน้ที่ อบต. (5) มีเพื่อนเป็นคณ้กรมการ อบต. (6) เป็นสมชชิกสภา อบต. กรมการบ้บริหาร อบต. (7) เป็นสมชชิกกลุ่มที่ท้งนกับ อบต. (8) เป็นก้ำนัน ผู้ใหญ่บ้ัน สรรวัตรก้ำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้ัน แะ (9) เป็นเจ้หน้ที่ อบต. ปลัด อบต. นอกจกนี้ยังพบอีกว่มีกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง จนวน 319 คน ไม่มีส่วนเกี่ยวช้งกับการท้งนขององค้การบริหารส่วนต้บล (ดูผนวก ก ตารางที่ 4)

เมื่อพิจารณาภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างในด้านควมชอบหรือเป็นสมชชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองเป็นพิเศษ ปรกฏว่ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 56.76 มีความชอบพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองเป็นพิเศษ รองลงมค้คือ มีความชอบและเป็นสมชชิกร้อยละ 7.65 แะมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 2.33 ที่ไม่มีความชอบหรือไม่เป็นสมชชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองเป็นพิเศษ (ดูผนวก ก ตารางที่ 5) สห้รับพรรคการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างมีความชอบ/เป็นสมชชิกมกเป็นอันดับ 1 ค้คือ พรรคไทยรักไทย รองลงมค้คือ พรรคประชธิปัตย์ พรรคชชาติไทย พรรคชชาติพัฒนา ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือก็กระจยกันไปตามพรรคการเมืองอื่น ๆ หรือกลุ่มการเมืองท้งถิ่น (ดูผนวก ก ตารางที่ 6) ในด้านของเหตุผลที่ชอบแะหรือ/เป็นสมชชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองเป็นพิเศษนั้น พบว่ กลุ่มตัวอย่างจะมงที่นโยบายพรรคดีหรือไม่เป็นอันดับแรก รองลงมค้คือ หัวหน้พรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมีความน้เชื่อถือหรือไม่ ผู้แทนของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองดีหรือไม่ แะชอบตามพ่อแม่ ฝ้นง หรือเพื่อนฝูงเป็นอันดับสุดท้ย (ดูผนวก ก ตารางที่ 7)

ทัศนคติทางการเมือง

จากการสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล ปรากฏว่า โดยภาพรวมแล้วมีความเห็นด้วยกับข้อรายการที่เสนอไว้ (4.029) สำหรับข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือมีความเห็นด้วยสูงสุดคือ อบต. ควรคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่ (4.349) รองลงมาคือ การดำเนินงานในเรื่องใด ๆ ควรยึดถือมติของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ (4.290) เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนควรรับรู้ไว้ (4.236) และมีความเห็นด้วยน้อยที่สุดในเรื่องการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (3.914) นอกจากนี้พบว่าในข้อรายการที่ 4 เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นเรื่องที่ไม่สับสน (3.437) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความเห็นในเรื่องดังกล่าว

เมื่อเปรียบเทียบตัวแปรทัศนคติทางการเมืองตามกลุ่มตัวอย่างที่มาจากระดับขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ต่างกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ระดับ ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของข้อรายการส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ยกเว้นในข้อรายการที่ 4 (เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นเรื่องที่ไม่สับสน) และข้อรายการที่ 6 (เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนควรรับรู้ไว้) ที่ทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือมีค่าเฉลี่ยใน 2 ข้อรายการดังกล่าวไม่แตกต่างกันระหว่างชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตัวแปรทัศนคติทางการเมืองโดยรวมพบว่า ชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับต่างกันแต่ไม่มีความแตกต่างกันในทัศนคติทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง

ข้อรายการ	N	Min	Max	Mean	SD
1. ควรมีสิทธิมีเสียงในการทำงานของ อบต.	902	1	5	3.998	0.982
2. อบต. ควรคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่	902	1	5	4.349	0.810
3. กิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องสำคัญและควรเข้าไปเกี่ยวข้อง	902	1	5	4.017	1.137
4. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นเรื่องที่ไม่สับสน	902	1	5	3.437	1.176
5. เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ	902	1	5	3.991	1.035
6. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนควรรับรู้ไว้	902	1	5	4.236	0.898
7. เรื่อง อบต. เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม	902	1	5	4.059	1.025
8. การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น	902	1	5	3.914	1.086
9. ระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เรียกร้องความต้องการสำหรับทุกคนในหมู่บ้านและตำบลได้	902	1	5	3.996	0.976

*p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 5.1(ต่อ) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง

ข้อรายการ	N	Min	Max	Mean	SD
10. การดำเนินงานในเรื่องใด ๆ ควรยึดถือมติของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ	902	1	5	4.290	0.979
รวมทุกข้อรายการ	902	2.2	5	4.029	0.572

*p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 5.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรทัศนคติทางการเมืองจำแนกรายข้อตามตัวแปรระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อรายการ	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
1. ควรมึสิทธิมีเสียงในการทำงานของ อบต.	กลุ่ม 2	448	4.174	0.880	5.450**	0.000
	กลุ่ม 1	454	3.824	1.044		
2. อบต. ควรคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่	กลุ่ม 2	448	4.493	0.719	5.390**	0.000
	กลุ่ม 1	454	4.206	0.869		
3. กิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องสำคัญและควรเข้าไปเกี่ยวข้อง	กลุ่ม 2	448	3.851	1.258	-4.396**	0.000
	กลุ่ม 1	454	4.181	0.978		
4. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นเรื่องที่ไม่สับสน	กลุ่ม 2	448	3.406	1.163	-0.782	0.434
	กลุ่ม 1	454	3.468	1.189		
5. เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำคัญ	กลุ่ม 2	448	4.076	0.998	2.448*	0.015
	กลุ่ม 1	454	3.907	1.065		
6. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนควรรับรู้ไว้	กลุ่ม 2	448	4.265	0.854	0.977	0.329
	กลุ่ม 1	454	4.207	0.939		
7. เรื่อง อบต. เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม	กลุ่ม 2	448	3.981	1.075	-2.260*	0.024
	รวม	กลุ่ม 1	454	4.135		
8. การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น	กลุ่ม 2	448	3.839	1.129	-2.068*	0.039
	กลุ่ม 1	454	3.989	1.039		
9. ระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เรียกร้องความต้องการ สำหรับทุกคนในหมู่บ้านและตำบลได้	กลุ่ม 2	448	4.147	0.922	4.692**	0.000
	กลุ่ม 1	454	3.846	1.005		
10. การดำเนินงานในเรื่องใด ๆ ควรยึดถือมติของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ	กลุ่ม 2	448	4.392	0.897	3.143**	0.002
	กลุ่ม 1	454	4.189	1.045		
รวมทุกข้อรายการ	กลุ่ม 2	448	4.063	0.537	1.774	0.076
	กลุ่ม 1	454	3.995	0.603		

* p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 5.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านของตัวแปรทัศนคติทางการเมือง
ตามตัวแปรระดับขององค์การบริหารส่วนตำบล

ทัศนคติทางการเมือง	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
ประสิทธิภาพทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	3.981	0.649	1.389	0.165
	กลุ่ม 1	454	3.920	0.677		
หน้าที่ทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	4.171	0.795	2.076*	0.038
	กลุ่ม 1	454	4.057	0.845		
ความเมินห่างทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	3.910	0.986	-2.489*	0.013
	กลุ่ม 1	454	4.062	0.839		
อุดมการณ์ทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	4.270	0.795	4.456**	0.000
	กลุ่ม 1	454	4.017	0.905		

* p<.05, ** p<.01

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแปรทัศนคติทางการเมืองมาจำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง การมีหน้าที่ของพลเมือง ความเมินห่างทางการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง เมื่อนำด้านทั้งสี่เหล่านี้มาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับที่ต่างกันพบว่า เกือบทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เพียงด้านเดียวคือ อุดมการณ์ทางการเมือง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มที่ 2 (ระดับ 3, 4 และ 5) มีระดับทัศนคติในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกันกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มที่ 1 (ระดับ 1 และ 2) โดยมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 2 สูงกว่ากลุ่มที่ 1

สำหรับด้านที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 ด้าน คือ หน้าที่ของพลเมือง ความเมินห่างทางการเมือง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มที่ 2 มีระดับทัศนคติทางการเมืองด้านหน้าที่ของพลเมือง ความเมินห่างทางการเมือง แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มที่ 1 โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มที่ 2 มีค่าเฉลี่ย ด้านหน้าที่ของพลเมืองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 ในทางกลับกัน กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 มีค่าเฉลี่ยด้านความเมินห่างทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มที่ 2

การแสดงผลออกทางการเมือง

ด้านการแสดงผลออกทางการเมืองที่ผู้วิจัยสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ (1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย 4 ด้านย่อย ดังนี้ การเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรม การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการคัดค้าน (2) การสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 2 ด้านย่อย คือ ความสนใจทางการเมือง และการรับรู้ทางการเมือง และ (3) การระดมทางการเมือง ประกอบด้วย 2 ด้านย่อย คือ การได้รับโอกาสทางการเมือง และการถูกชักชวนทางการเมือง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในแต่ละด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกือบทุกด้านย่อยที่กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงผลออกทางการเมืองโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปาน ๆ ครั้ง ยกเว้นด้านการคัดค้าน ที่กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยแล้วเกือบไม่ได้มีการแสดงผลออกทางการเมืองเลย ด้านการสื่อสารทางการเมืองมีระดับของการแสดงผลออกทางการเมืองโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปาน ๆ ครั้ง และด้านการระดมทางการเมืองมีการแสดงผลออกทางการเมืองโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปาน ๆ ครั้ง เช่นเดียวกัน

เมื่อนำค่าเฉลี่ยการแสดงผลออกทางการเมืองในแต่ละด้านมาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับที่แตกต่างกัน พบว่า เกือบทุกด้านของการแสดงผลออกทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ว่าระดับใดจะมีการแสดงผลออกทางการเมืองในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรม และการเข้าร่วมในการคัดค้าน ส่วนด้านการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง และการรับข่าวสารทางการเมือง และด้านการระดมทางการเมือง ได้แก่ การได้รับโอกาสทางการเมือง และการถูกชักชวนทางการเมือง ยกเว้นด้านการเข้าร่วมการบริหาร ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2 มีระดับของการแสดงผลออกทางการเมืองแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5 และมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติสูงกว่าอีกด้วย

ตารางที่ 5.4 ค่าสถิติพื้นฐานด้านการแสดงออกทางการเมือง

การแสดงออกทางการเมือง	N	Min	Max	Mean	SD	Skew	Kurtosis
การมีส่วนร่วมทางการเมือง							
การเข้าร่วมในการเลือกตั้ง	902	0	3	0.983	0.474	0.409	1.284
การเข้าร่วมกิจกรรม	902	0	3	1.407	0.731	0.177	-0.688
การเข้าร่วมในการบริหาร	902	0	3	0.713	0.807	0.939	-0.159
การเข้าร่วมในการคัดค้าน	902	0	3	0.347	0.580	2.211	4.918
การสื่อสารทางการเมือง							
ความสนใจทางการเมือง	902	0	3	1.578	0.717	0.069	-0.246
การรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง	902	0	3	1.584	0.717	-0.023	-0.310
การระดมทางการเมือง							
การได้รับโอกาสทางการเมือง	902	0	3	0.890	0.915	0.820	-0.161
การถูกชักชวนทางการเมือง	902	0	3	1.017	0.591	0.539	0.616

ตารางที่ 5.5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการแสดงออกทางการเมืองในแต่ละด้าน ตามตัวแปรระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

การแสดงออกทางการเมือง	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
การมีส่วนร่วมทางการเมือง						
การเข้าร่วมในการเลือกตั้ง	กลุ่ม 2	448	0.984	0.491	0.051	0.959
	กลุ่ม 1	454	0.982	0.457		
การเข้าร่วมในกิจกรรม	กลุ่ม 2	448	1.419	0.776	0.498	0.619
	กลุ่ม 1	454	1.395	0.683		
การเข้าร่วมในการบริหาร	กลุ่ม 2	448	0.646	0.809	-2.500*	0.013
	กลุ่ม 1	454	0.780	0.800		
การเข้าร่วมในการคัดค้าน	กลุ่ม 2	448	0.350	0.623	0.162	0.871
	กลุ่ม 1	454	0.344	0.534		
การสื่อสารทางการเมือง						
ความสนใจทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	1.618	0.817	1.662	0.097
	กลุ่ม 1	454	1.538	0.600		
การรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	1.613	0.823	1.198	0.231
	กลุ่ม 1	454	1.556	0.592		

* p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 5.5(ต่อ) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการแสดงออกทางการเมืองในแต่ละด้านตามตัวแปรระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

การแสดงออกทางการเมือง	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
การระดมทางการเมือง						
การได้รับโอกาสทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	0.915	0.942	0.813	0.416
	กลุ่ม 1	454	0.866	0.888		
การถูกชักชวนทางการเมือง	กลุ่ม 2	448	1.033	0.651	0.793	0.428
	กลุ่ม 1	454	1.002	0.526		

* p<.05, ** p<.01

วัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น

จากการสำรวจเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ ระบบอุปถัมภ์ ความไว้วางใจทางสังคม ความผูกพันต่อชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า วัฒนธรรมชุมชน 3 ใน 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านระบบอุปถัมภ์โดยเฉลี่ยแล้วมีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูงในทุกระดับองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับด้านความผูกพันต่อชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 3 ด้าน และจัดได้ว่าวัฒนธรรมชุมชนด้านนี้มีอยู่ในระดับสูงในทุกระดับองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับด้านความไว้วางใจทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน โดยเฉลี่ยแล้วมีอยู่ในระดับสูงในทุกระดับองค์การบริหารส่วนตำบลเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 5.6 ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น

วัฒนธรรมชุมชน	N	Min	Max	Mean	SD	Skew	Kurtosis
ระบบอุปถัมภ์	902	1.143	3.714	2.455	0.414	-0.199	0.361
ความไว้วางใจทางสังคม	902	1.000	4.000	2.509	0.637	0.380	-0.272
ความผูกพันต่อชุมชน	902	1.000	4.000	2.948	0.548	-0.493	0.402
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	902	1.000	4.000	2.508	0.690	-0.060	-0.545

หากพิจารณาถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นในแต่ละด้านตามแต่ละระดับขององค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า ค่าเฉลี่ยของตัวแปรวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นมีเพียงด้านระบบอุปถัมภ์เพียงด้านเดียวที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นด้านระบบอุปถัมภ์มีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2 กับชุมชนที่อยู่ภายใต้การ

ปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5 โดยชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5 มีวัฒนธรรมชุมชนในด้านระบบอุปถัมภ์สูงกว่าชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2 นอกจากนี้ยังพบอีกว่าชุมชนทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความไว้วางใจทางสังคม ความผูกพันต่อชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน แสดงว่าชุมชนทั้งสองมีวัฒนธรรมชุมชนในทั้งสามด้านนี้ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 5.7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ตามตัวแปรระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

วัฒนธรรมชุมชน	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
ระบบอุปถัมภ์	กลุ่ม 2	448	2.512	0.424	4.131**	0.000
	กลุ่ม 1	454	2.399	0.396		
ความไว้วางใจทางสังคม	กลุ่ม 2	448	2.529	0.695	0.943	0.346
	กลุ่ม 1	454	2.489	0.574		
ความผูกพันต่อชุมชน	กลุ่ม 2	448	2.914	0.593	-1.882	0.060
	กลุ่ม 1	454	2.982	0.498		
การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	กลุ่ม 2	448	2.548	0.740	1.691	0.091
	กลุ่ม 1	454	2.470	0.636		

* p<.05, ** p<.01

ความรู้ทางการเมือง

ด้านความรู้ทางการเมืองที่ได้จากการวัดในการวิจัยครั้งนี้ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้คะแนนความรู้ทางการเมืองตั้งแต่ 0 – 10 คะแนน โดยเฉลี่ยแล้วได้คะแนนความรู้ทางการเมืองประมาณ 7 คะแนน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำคะแนนความรู้ทางการเมืองมาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2 มีระดับความรู้ทางการเมืองไม่เท่ากันกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมืองของกลุ่มที่ 1 (องค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2) สูงกว่ากลุ่มที่ 2 (องค์การบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5)

ตารางที่ 5.8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางการเมืองตามตัวแปรระดับขององค์การบริหารส่วนตำบล

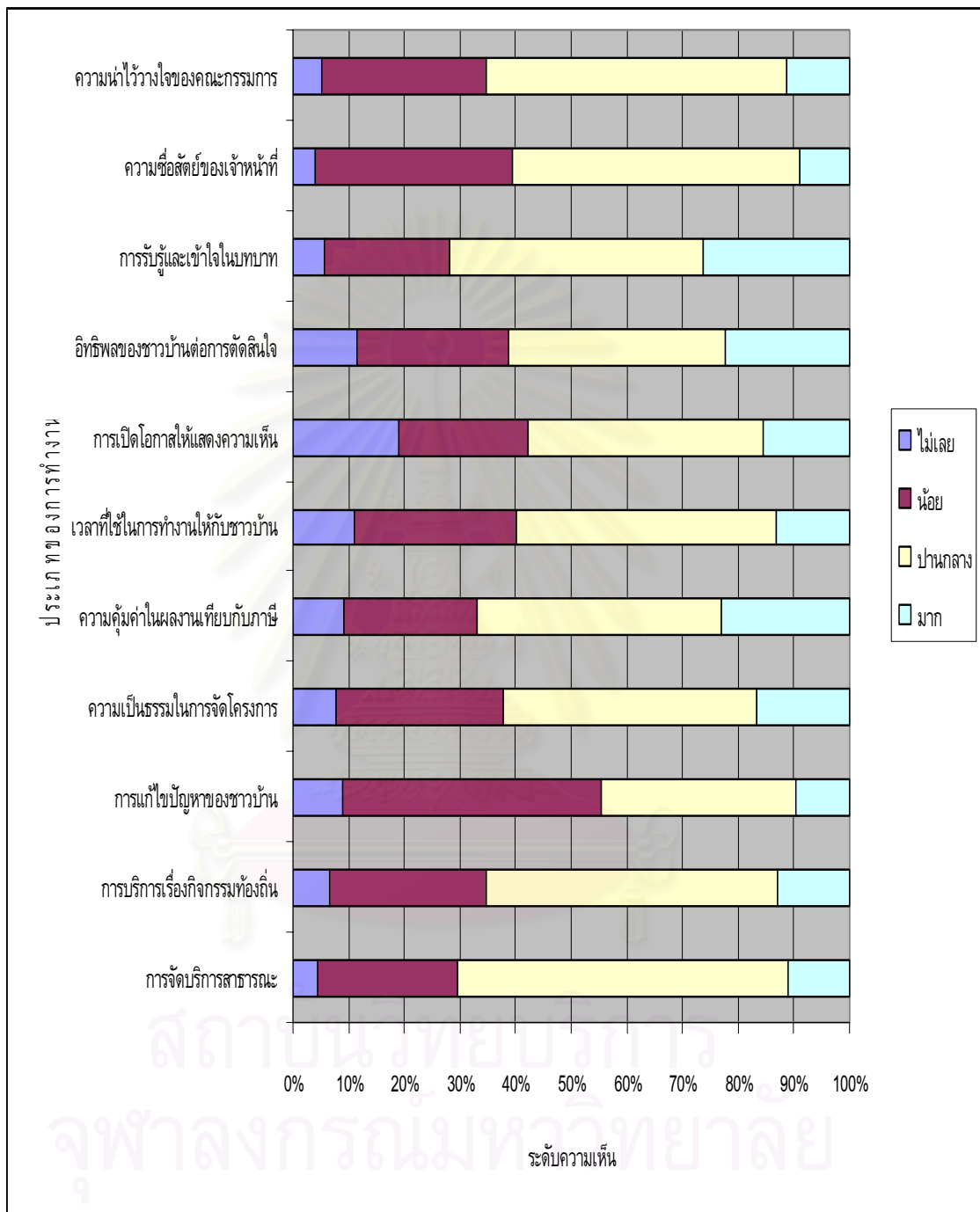
ตัวแปร	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
คะแนนความรู้ทางการเมือง	กลุ่ม 1	454	7.590	1.890	2.736**	0.006
	กลุ่ม 2	448	7.230	2.064		

* p<.05, ** p<.01

การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

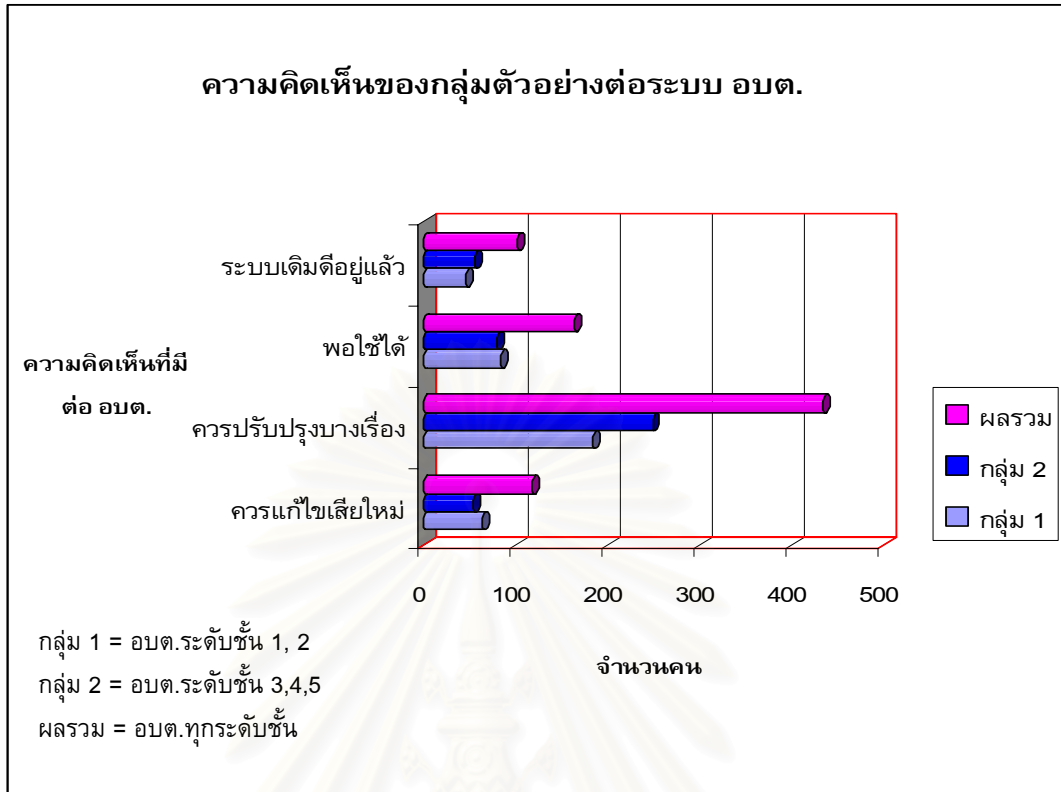
ในตอนนี้นำผู้วิจัยนำเสนอผลการสำรวจเกี่ยวกับการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ ตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 59.44 เห็นว่าได้รับประโยชน์และการจัดบริการสาธารณะของ อบต. พอสมควร เช่น การประปา การสร้าง-ซ่อมถนน การให้มีไฟฟ้าใช้ การรักษาความสะอาด การส่งเสริมด้านการกีฬา เป็นต้น ด้านการให้บริการกิจกรรมของท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการทำมาหากินให้แก่ชาวบ้าน การจัดกิจกรรมของท้องถิ่น การให้ความรู้ในการปกครองท้องถิ่นแก่ประชาชน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.18 เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้บริการดีพอใช้ สำหรับความสนใจในการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านประสบอยู่นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.47 เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสนใจอยู่บ้าง นอกจากนี้ในเรื่องความยุติธรรมในการจัดทำแผนโครงการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 45.54 เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการได้ค่อนข้างยุติธรรม หากมองถึงความคุ้มค่าในการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความเหมาะสมกับเงินภาษีที่จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 43.87 เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลทำงานได้คุ้มค่าในระดับปานกลาง

หากพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นก่อนที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะตัดสินใจในโครงการที่จะดำเนินการหรือจะมองในแง่ของการมีอิทธิพลของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าประชาชนหรือชาวบ้านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือจัดได้ว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง และหากพิจารณาถึงเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.82 เห็นว่าเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลใช้เวลาในการถกเถียงหรือทำงานในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาวบ้านในระดับปานกลาง แต่เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ก็รับรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และส่วนใหญ่ก็มีความซื่อสัตย์ นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเองก็มีความน่าไว้วางใจได้เป็นส่วนใหญ่ (ดูตารางที่ 5.9)

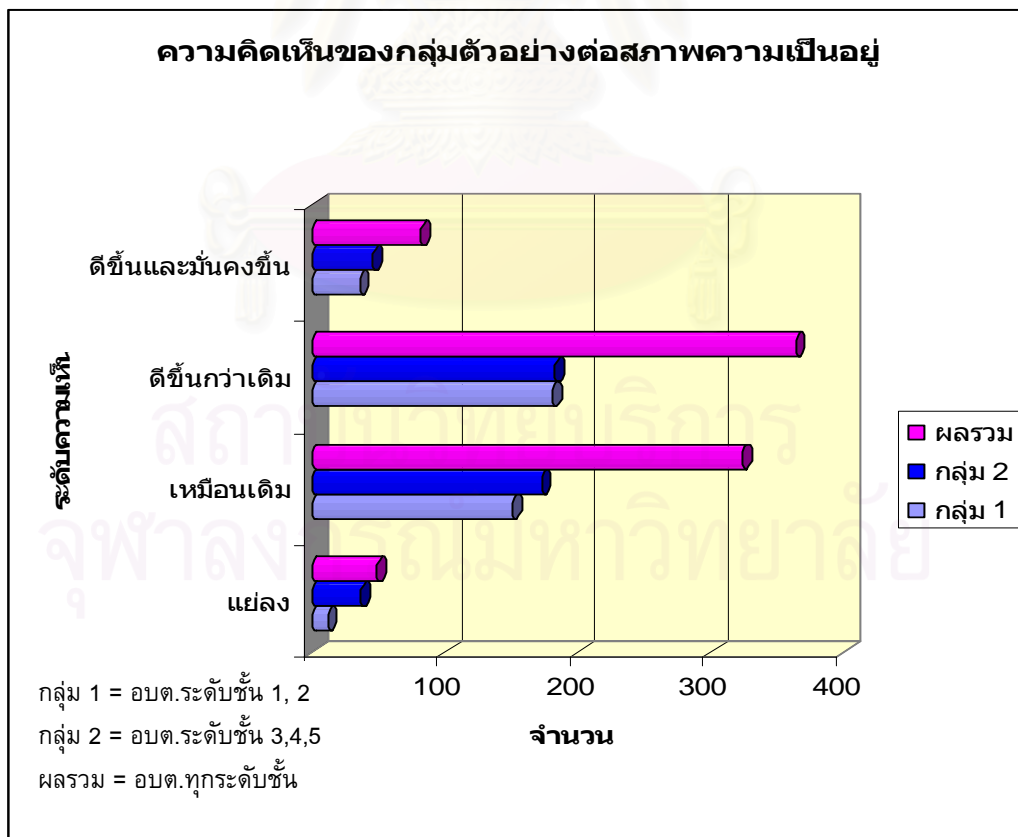

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของ อบต. (ดูประกอบผนวก ก ตารางที่ 12)

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อระบบอบต. ในปัจจุบัน

แผนภูมิที่ 5.3 แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพความเป็นอยู่เมื่อมี อบต. (ดูประกอบภาคผนวก ก ตารางที่ 13 และ 14)

จากการสำรวจเกี่ยวกับระบบองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.93 เห็นว่าระบบองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันควรมีการปรับปรุงในบางเรื่อง หากพิจารณาถึงระดับขององค์การบริหารส่วนตำบลในทั้งสองกลุ่มก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ควรมีการปรับปรุงในบางเรื่อง และเมื่อพิจารณาในแง่ของผลกระทบที่มีต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นที่เมืององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 44.44 เห็นว่าการมีในท้องถิ่นเมืององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่นั้น จะมีผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในแง่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม หากพิจารณาถึงระดับขององค์การบริหารส่วนตำบลในทั้งสองกลุ่มก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้น จึงพอจะสรุปในภาพรวมได้ว่า กลุ่มตัวอย่างยังคงมีความพอใจในระบบ อบต.ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอันเนื่องมาจาก อบต.สามารถสนองต่อความต้องการได้มากขึ้นกว่าในอดีตมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หากแต่สมควรมีการปรับปรุงการทำงานเป็นบางเรื่องเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้น และมีความโปร่งใสมากขึ้น

ตารางที่ 5.9 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง

ความไว้วางใจทางการเมือง	N	Min	Max	Mean	SD	Skew	Kurtosis
ความไว้วางใจต่อนโยบาย	902	1	4	2.664	0.650	-0.274	0.083
ความไว้วางใจต่อกระบวนการ	902	1	4	2.677	0.633	-0.524	0.180
ความไว้วางใจต่อตัวบุคคล	902	1	4	2.770	0.597	-0.435	0.538
ความไว้วางใจต่อระบบการเมือง	902	1	4	2.441	0.692	0.252	-0.238

ตารางที่ 5.10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านของตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองตามตัวแปรระดับขององค์การบริหารส่วนตำบล

ความไว้วางใจทางการเมือง	ประเภท	N	Mean	SD	t	p
ความไว้วางใจต่อนโยบาย	กลุ่ม 2	448	2.689	0.679	1.114	0.266
	กลุ่ม 1	454	2.640	0.620		
ความไว้วางใจต่อกระบวนการ	กลุ่ม 2	448	2.708	0.725	1.421	0.156
	กลุ่ม 1	454	2.648	0.526		
ความไว้วางใจต่อตัวบุคคล	กลุ่ม 2	448	2.782	0.670	0.591	0.555
	กลุ่ม 1	454	2.758	0.515		
ความไว้วางใจระบบการเมือง	กลุ่ม 2	448	2.430	0.717	-0.498	0.619
	กลุ่ม 1	454	2.453	0.667		

* p<.05, ** p<.01

สำหรับด้านการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อย เพื่อสำรวจความไว้วางใจทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย ความไว้วางใจต่อนโยบาย ความไว้วางใจต่อกระบวนการ ความไว้วางใจต่อตัวบุคคล ความไว้วางใจต่อระบบการเมือง ผลปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มตัวอย่างมีความไว้วางใจทางการเมืองอยู่ในระดับสูงเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านระบบการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างมีความไว้วางใจในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับแตกต่างกันพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างในค่าเฉลี่ยทุก ๆ ด้านของความไว้วางใจทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับที่ใกล้เคียงกันในทุก ๆ ด้าน

ความเกี่ยวข้องทางการเมืองทั่วไปที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

ในตอนนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไปที่กลุ่มตัวอย่างมีความเกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล หากพิจารณาถึงการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในครั้งหน้าพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 81.48 คาดว่าจะไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในครั้งหน้า มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 7.87 ที่คาดว่าจะไม่ไปเลือกตั้งในครั้งหน้า เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.32 คาดว่าจะไปเลือกตั้งโดยจะเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชุดใหม่ รองลงมาคาดว่าจะไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชุดเดิมร้อยละ 24.50 (ดูผนวก ก ตารางที่ 8)

หากพิจารณาถึงเหตุผลของการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีดังนี้ (1) ต้องการบุคคลที่มีประสิทธิภาพ (2) การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ (3) ไปใช้สิทธิ์ทุกครั้ง (4) ไม่ทราบสมาชิกคณะทำงานชุดใหม่และชุดเดิม (5) สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง (6) คณะทำงานชุดเดิมมีความเหมาะสมแล้ว (7) ดูการทำงานของชุดเดิม และ (8) ผู้สมัครเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ตามลำดับ สำหรับเหตุผลของการไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีดังนี้ (1) ต้องทำงาน/เรียนหนังสือ (2) ไม่สะดวกที่จะไป (3) ไม่มีเวลา (4) ไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง (5) ไม่เคยมีการเลือกตั้งในชุมชน (6) อยู่ในเขตเทศบาล และ (7) ไม่อยากไปเลือกตั้ง ตามลำดับ(ดูผนวก ก ตารางที่ 9)

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70.74 มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล แต่มีโอกาสร่วมทุกครั้งเพียงร้อยละ 7.10 มีโอกาสเข้าร่วม

บ่อยครั้งร้อยละ 28.05 และมีโอกาสเข้าร่วมน้อยครั้งร้อยละ 35.59 และเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 15.52 ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล (ดูผนวก ก ตารางที่ 10) เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุในการเข้าร่วม/ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมมีดังนี้ (1) เป็นเรื่องที่น่าสนใจอยากรู้ (2) อยากเข้าร่วมแต่ต้องทำงาน/เรียน (3) ไม่ทราบข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น (4) เป็นสิทธิของชาวบ้าน (5) เป็นเรื่องของผู้นำชุมชนมากกว่า (6) ไม่สนใจจะเข้าร่วม (7) เสียเวลาทำมาหากิน และ (8) อยู่นอกเขตพื้นที่เลือกตั้ง (ดูผนวก ก ตารางที่ 11)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ โมเดลเชิงสาเหตุความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในตอนนี้นำผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งมีทั้งตัวแปรต่อเนื่องและตัวแปรจัดประเภท เมื่อคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าตั้งแต่ 0.001 – 0.691 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 230 คู่ โดยคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงในลำดับต้น ๆ ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความไว้วางใจด้านนโยบาย(policy concerns) กับตัวแปรความไว้วางใจต่อบุคคล (person concerns) มีค่าเท่ากับ 0.691 รองลงมาคือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความสนใจทางการเมือง(political attentiveness) กับตัวแปรการได้รับข่าวสารทางการเมือง (political information) มีค่าเท่ากับ 0.665 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการถูกชักชวนทางการเมือง(political persuasion) กับตัวแปรการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรม (activity) มีค่าเท่ากับ 0.654 ซึ่งเท่ากับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความไว้วางใจด้านนโยบาย (policy concerns) กับตัวแปรความไว้วางใจต่อระบบ(system concerns) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความไว้วางใจในกระบวนการ (process concerns) กับตัวแปรความไว้วางใจต่อกระบวนการเมือง (system concerns) มีค่าเท่ากับ 0.619 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วมในกิจกรรม(activity) กับตัวแปรการมีส่วนร่วมด้านบริหาร (administration) มีค่าเท่ากับ 0.608 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการได้รับข่าวสารทางการเมือง(political information) กับตัวแปรการถูกชักชวนทางการเมือง(political persuasion) มีค่าเท่ากับ 0.604 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการได้รับ

ข่าวสารทางการเมือง(political information) กับตัวแปร การมีส่วนร่วมในกิจกรรม(activity) มีค่าเท่ากับ 0.602 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในกลุ่มที่มีค่าสูงพบว่า ส่วนใหญ่เป็นตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความไว้วางใจทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กันเองภายในองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง และมีบ้างที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของตัวแปรแฝงอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางคู่เป็นลบ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหน้าที่พลเมือง (civic duty) กับตัวแปรการมีส่วนร่วมในการคัดค้าน (protest) มีค่าเท่ากับ -0.320 แสดงว่าถ้ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่แล้วจะทำให้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีพฤติกรรมการประท้วงลดลง และเช่นเดียวกัน ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ทางการเมืองสูงก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีพฤติกรรมการประท้วงลดลงด้วย ดังค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้ทางการเมือง(political knowledge)กับตัวแปรการมีส่วนร่วมในการคัดค้าน(protest) ซึ่งมีค่าเท่ากับ -0.313 นอกจากนี้ยังพบอีกว่าถ้ากลุ่มตัวอย่างมีประสิทธิภาพทางการเมือง(political efficacy) สูงแล้วก็จะทำให้กลุ่มตัวอย่างนั้นมีพฤติกรรมทางการเมืองประท้วงลดลงด้วยเช่นกัน ดังค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร political efficacy กับตัวแปร protest ซึ่งมีค่าเท่ากับ -0.308 รายละเอียดสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเสนอไว้ในภาคผนวก ก ตารางที่ 13 ซึ่งผลที่ได้ในส่วนนี้เป็นไปตามแนวคิดเชิงสหสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและความมีประสิทธิภาพทางการเมืองของ Milbrath and Goel(1977) อีกด้วย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในตอนนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) และผลการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) โดยมีผลของการวิเคราะห์ในแต่ละส่วนดังนี้

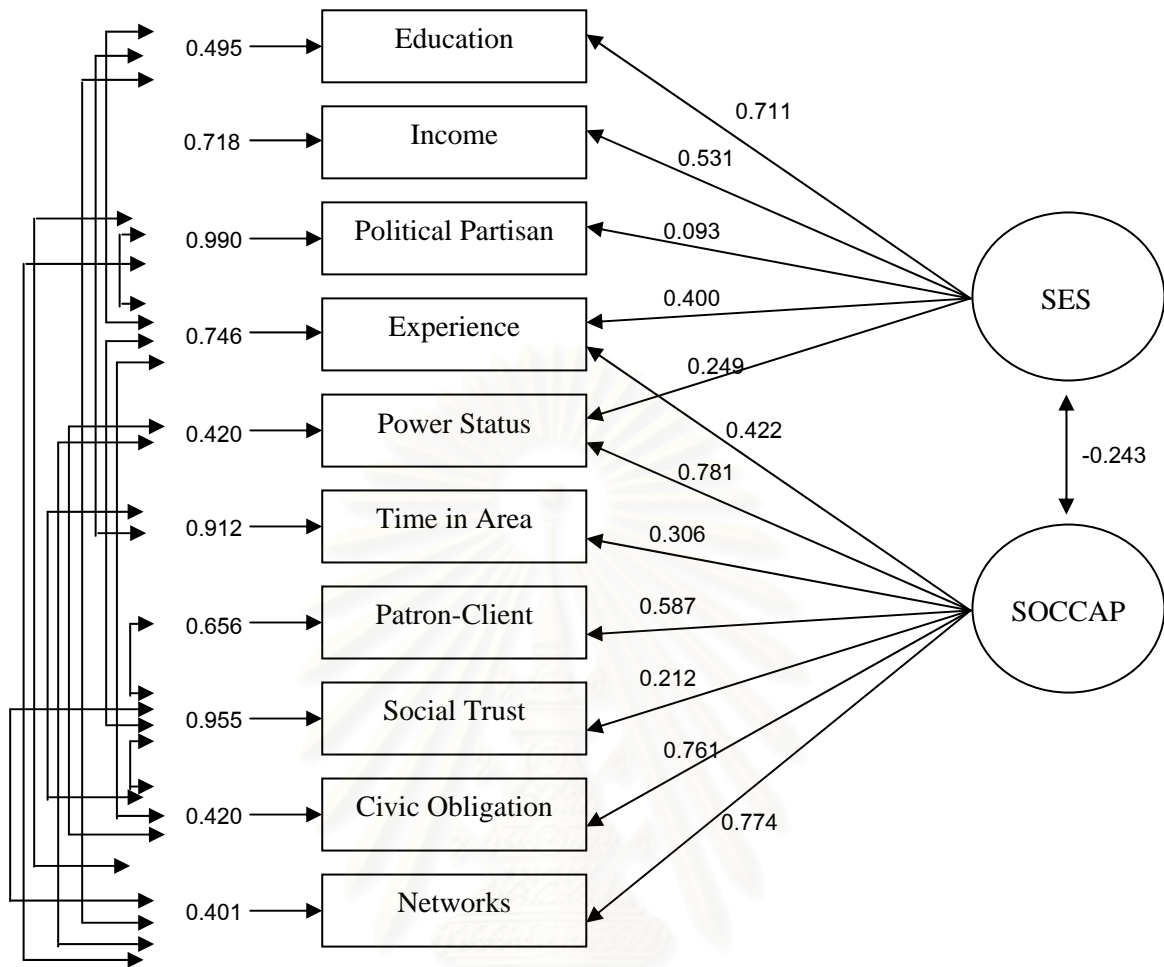
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวแปรแฝงหรือองค์ประกอบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) และตัวแปรแฝงหรือองค์ประกอบทุนทางสังคม (SOCCAP) พบว่า โมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 16.215 ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ และมีองศาอิสระ (degree

of freedom: df) ของค่าไค-สแควร์เท่ากับ 17 แสดงว่าโมเดลดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า ตัวแปรระดับการศึกษา(education) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปรรายได้ต่อเดือน (salary) ตัวแปรประสบการณ์ (experience) ตัวแปรสถานภาพเชิงอำนาจ(power status) และตัวแปรความฝักใฝ่ในกลุ่มการเมือง (political partisan) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.711, 0.531, 0.400, 0.249 และ 0.093 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนที่มีค่าไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบนี้มีค่าใกล้เคียงกับศูนย์นั่นเอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ ซึ่งในที่นี้คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรสถานภาพเชิงอำนาจ และตัวแปรระดับการศึกษามีค่าความเที่ยงสูงกว่าตัวแปรรายได้ต่อเดือน ตัวแปรประสบการณ์ และตัวแปรความฝักใฝ่ในพรรคการเมือง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบทุนทางสังคมพบว่า ตัวแปรสถานภาพเชิงอำนาจมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปร การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ตัวแปรความผูกพันต่อชุมชน ตัวแปรระบบอุปถัมภ์ ตัวแปรประสบการณ์เกี่ยวกับ อบต. ตัวแปรระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และตัวแปรความไว้วางใจทางสังคม ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.781, 0.774, 0.761, 0.587, 0.422, 0.306 และ 0.212 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบทุนทางสังคมข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 5.1 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันตัวแปรแฝงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมและตัวแปรแฝงทุนทางสังคม

และหากจะพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ ซึ่งในที่นี้คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ตัวแปรความผูกพันในชุมชน และตัวแปรสถานภาพเชิงอำนาจมีค่าความเที่ยงสูงกว่าตัวแปรสังเกตได้อื่น ๆ ในองค์ประกอบเดียวกัน และเป็นที่น่าสนใจว่าจากการคำนวณหาสัมประสิทธิ์น้ำหนักขององค์ประกอบตัวแปรแฝงในโมเดลนี้ โปรแกรมได้กำหนดให้น้ำค่าของตัวแปรองค์ประกอบของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ผู้วิจัยกำหนดไว้อันได้แก่ ประสบการณ์ สถานภาพเชิงอำนาจ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่มาทำการคำนวณด้วย แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้งสามตัวดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรแฝงทุนทางสังคม ซึ่งหากพิจารณาจากเหตุผลความเป็นไปได้ของสังคมท้องถิ่นแล้ว นับว่ามีเหตุผลในทฤษฎี และมีความเป็นไปได้เป็นอย่างมาก

ตารางที่ 5.11 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวแปรแฝงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) และตัวแปรแฝงทุนทางสังคม (SOCCAP)

ตัวแปร	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ						R-SQUARE	เมทริกซ์สัมประสิทธิ์	
	SES			SOCCAP				คะแนนองค์ประกอบ	
	ส.ป.ส.	SE	t	ส.ป.ส.	SE	t		SES	SOCCAP
Edu	0.711	0.082	8.641	-	-	-	0.505	0.596	-0.015
Salary	0.531	0.066	8.070	-	-	-	0.282	0.250	-0.048
Time	0.050	0.054	0.934	0.306	0.037	8.366	0.088	0.119	0.076
Exp	0.400	0.066	6.071	0.422	0.039	10.810	0.255	0.244	-0.015
Power	0.249	0.047	5.351	0.781	0.049	16.043	0.579	-0.023	0.524
Partisan	0.093	0.042	2.189	-	-	-	0.009	0.033	-0.136
Client	-	-	-	0.587	0.033	18.044	0.344	-0.077	0.030
Soc trust	-	-	-	0.212	0.043	4.972	0.045	0.049	-0.173
Obligation	-	-	-	0.761	0.035	21.678	0.580	-0.090	0.541
Networks	-	-	-	0.774	0.034	22.592	0.599	-0.046	0.315

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (SES, SOCCAP) = -0.243, SE = 0.049, t = -4.979

chi-square goodness of fit = 16.215, df = 17 p = 0.509

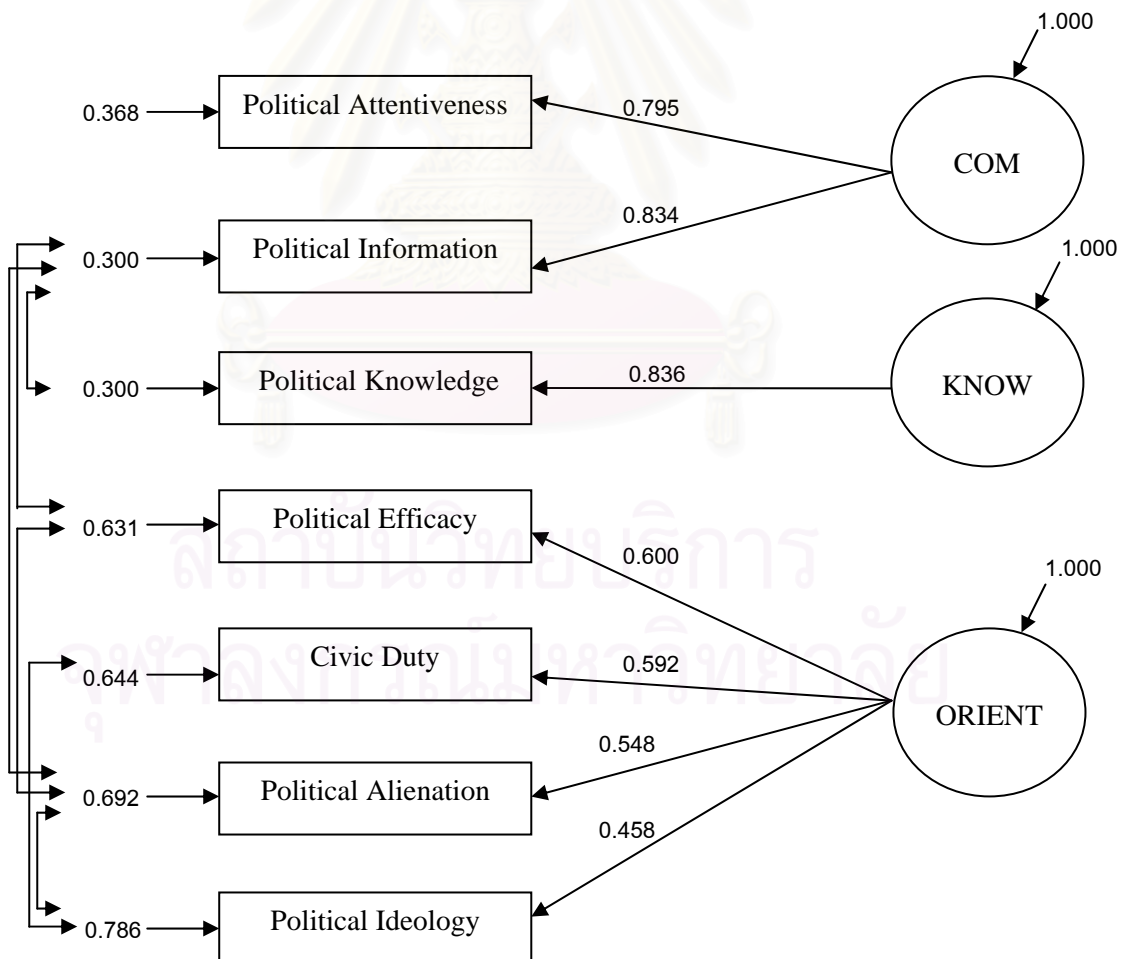
เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง/องค์ประกอบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับตัวแปรแฝง/องค์ประกอบทุนทางสังคมเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเท่ากับ -0.243 นั้นแสดงว่า หากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มสูงขึ้น จะทำให้ทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีแนวโน้มลดน้อยลง ในทางกลับกัน หากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มลดต่ำลง จะทำให้ทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีแนวโน้มสูงขึ้น

หากจะอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามหลักเหตุผลแล้ว เป็นไปได้ว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง มีรายได้สูง เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับอบต.มาก่อน และมีสถานภาพเชิงอำนาจสูง จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองต้องพึงพาระบบอุปถัมภ์น้อยลง ซึ่งหากบุคคลผู้นั้นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องหรือรู้จักคุ้นเคยกับคณะกรรมการบริหาร อบต.หรือเจ้าหน้าที่ อบต.เป็นพิเศษแล้ว ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์แทบจะไม่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านระบบเครือข่ายหรือประโยชน์สาธารณะก็ตาม ความผูกพันที่บุคคลผู้นั้นมีต่อชุมชนน้อยลง ดังนั้น จึงทำให้การพึ่งพาต่อกลุ่มและเครือข่ายมีน้อยลงตามไปด้วย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันระหว่างองค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมือง (COM) องค์ประกอบด้านความรู้ทางการเมือง (KNOW) และองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมือง (ORIENT) พบว่า โมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้มี

ความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 15.017 ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ และองศาอิสระ (degree of freedom: df) ของค่าไค-สแควร์เท่ากับ 8 แสดงว่าโมเดลดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมืองประกอบด้วย 2 ตัวแปรพบว่า ตัวแปรการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (INFORM) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่าตัวแปรความสนใจทางการเมือง (ATTENT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.834 และ 0.795 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมืองข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (INFORM) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงสูงกว่าตัวแปรความสนใจทางการเมือง (ATTENT) สำหรับองค์ประกอบความรู้ทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วยเพียงตัวแปรเดียวคือ ตัวแปรความรู้ทางการเมือง (KNOW) พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.836 และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.700

แผนภาพที่ 5.2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมือง องค์ประกอบความรู้ทางการเมืองและองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมือง

สำหรับองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมือง ประกอบด้วย 4 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง (EFF) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปรความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ (DUTY) ตัวแปรความรู้สึกไม่หวังทางการเมือง (ALIEN) และตัวแปรอุดมการณ์ทางการเมือง (IDEO) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.600, 0.592, 0.548 และ 0.458 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมืองข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง (EFF) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปรความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ (DUTY) ตัวแปรความรู้สึกไม่หวังทางการเมือง (ALIEN) และตัวแปรอุดมการณ์ทางการเมือง (IDEO)

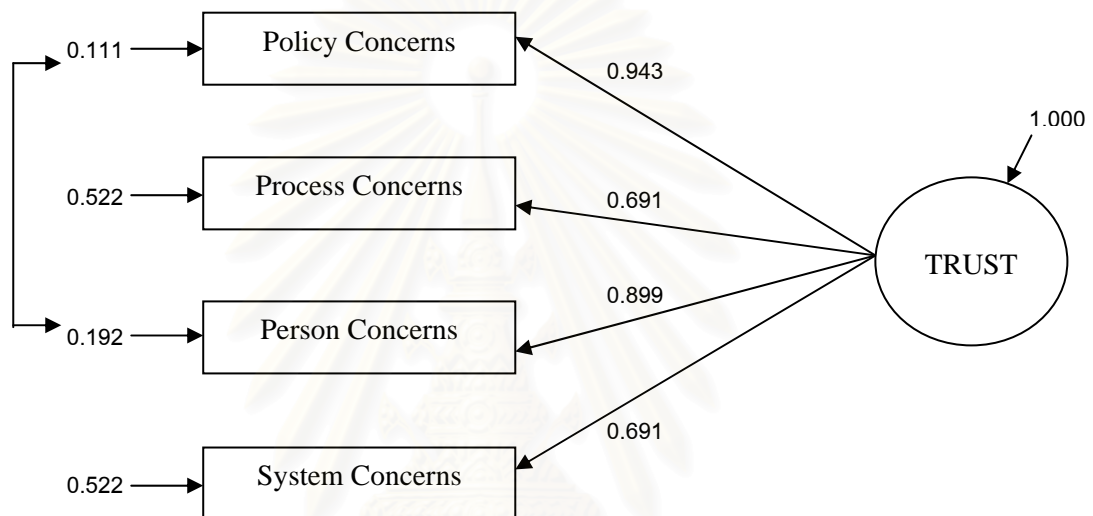
ตารางที่ 5.12 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมือง (COM) องค์ประกอบความรู้ทางการเมือง (KNOW) และองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเมือง (ORIENT)

ตัวแปร	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ									R-SQUARE	เมทริกซ์สัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ		
	COM			KNOW			ORIENT				COM	KNOW	ORIENT
	ส.ป.ส.	SE	t	ส.ป.ส.	SE	t	ส.ป.ส.	SE	t				
Attent	0.795	0.031	25.251	-	-	-	-	-	-	0.632	1.388	-0.115	-0.057
Inform	0.834	0.028	30.014	-	-	-	-	-	-	0.699	-0.919	0.136	0.224
Know	-	-	-	0.836	0.028	29.736	-	-	-	0.700	0.012	0.781	0.268
Eff	-	-	-	-	-	-	0.600	0.044	13.557	0.363	0.012	0.083	0.282
Duty	-	-	-	-	-	-	0.592	0.042	13.945	0.353	-0.156	0.055	0.240
Alien	-	-	-	-	-	-	0.548	0.046	12.003	0.303	-0.573	0.061	0.233
Ideo	-	-	-	-	-	-	0.458	0.044	10.302	0.211	0.243	0.038	0.158

chi-square goodness of fit = 15.017, df = 8 p = 0.0588

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) พบว่า โมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 0.113 ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ และเมืองศาดิสระ (degree of freedom: df) ของค่าไค-สแควร์เท่ากับ 1 แสดงว่าโมเดลดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบความไว้วางใจทางการเมือง ประกอบด้วย 4 ตัวแปร พบว่า ตัวแปร POLICY (POLICY) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.943 รองลงมาคือตัวแปร PERSON (PERSON) ตัวแปร PROCESS (PROCESS) และตัวแปร

SYSTEM (SYSTEM) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.899, 0.691 และ 0.691 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบความไว้วางใจทางการเมืองข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรความพอใจต่อนโยบาย (POLICY) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปรความพอใจต่อบุคคล (PERSON) ตัวแปรความพอใจต่อกระบวนการ (PROCESS) และตัวแปรความพอใจต่อระบบอบต. (SYSTEM) ตามลำดับ

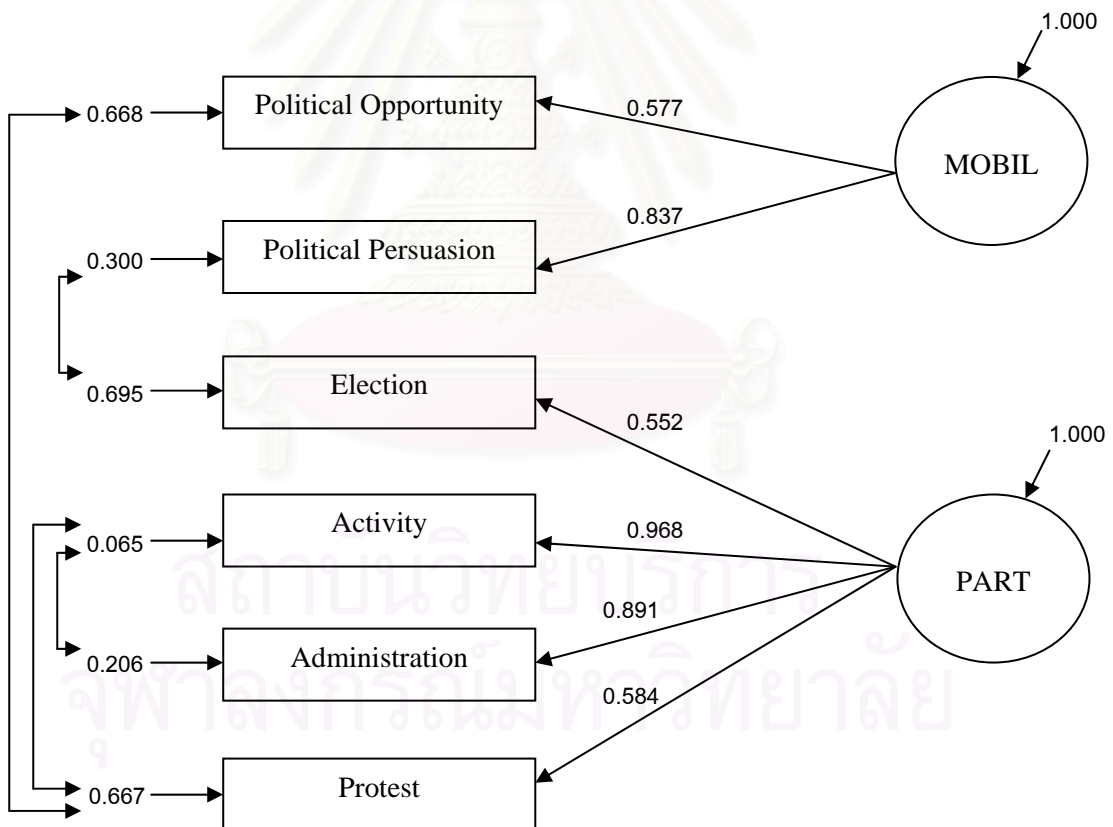
แผนภาพที่ 5.3 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST)

ตารางที่ 5.13 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST)

ตัวแปร	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R-SQUARE	เมทริกซ์สัมประสิทธิ์ คะแนนองค์ประกอบ
	ส.ป.ส.	SE	t		
Policy	0.943	0.031	30.160	0.889	1.979
Process	0.691	0.032	21.851	0.478	-1.261
Person	0.899	0.032	27.806	0.808	0.088
System	0.691	0.032	21.854	0.478	-1.071

chi-square goodness of fit = 0.113, df = 1 p = 0.736

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันระหว่างองค์ประกอบด้านการระดมทางการเมือง (MOBIL) และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART) พบว่า โมเดลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 6.094 ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ และมีองศาอิสระ (degree of freedom: df) ของค่าไค-สแควร์เท่ากับ 5 แสดงว่าโมเดลดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านการระดมทางการเมือง ประกอบด้วย 2 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรการถูกชักจูงทางการเมือง (PERS) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่าตัวแปรการได้รับโอกาสทางการเมือง (OPPOR) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.837 และ 0.577 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านการสื่อสารทางการเมืองข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรการถูกชักจูงทางการเมือง (PERS) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงสูงกว่าตัวแปรการได้รับโอกาสทางการเมือง (OPPOR)

แผนภาพที่ 5.4 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบด้านการระดมทางการเมือง(MOBIL) และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)

สำหรับองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย 4 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน (ACT) รองลงมาคือ ตัวแปรการเข้าร่วมในการบริหาร (ADMIN) ตัวแปรการเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วง (PRO) และตัวแปรการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ELECT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.968, 0.891, 0.584 และ 0.552 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (R-SQUARE) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวพบว่า ตัวแปรการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน (ACT) มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปรการเข้าร่วมในการบริหาร (ADMIN) ตัวแปรการเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วง (PRO) และตัวแปรการเข้าร่วมในกิจกรรมเลือกตั้ง (ELECT) เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวแปรการเข้าร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งซึ่งมักจะถูกวัดว่าเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจนที่สุดในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น กลับเป็นปัจจัยองค์ประกอบที่มีน้ำหนักน้อยที่สุดในกลุ่มของตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 5.14 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบด้านการระดมทางการเมือง (MOBIL) และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)

ตัวแปร	เมตริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ						R-SQUARE	เมตริกซ์สัมประสิทธิ์	
	MOBIL			PART				คะแนนองค์ประกอบ	
	ส.ป.ส.	SE	t	ส.ป.ส.	SE	t		MOBIL	PART
Oppor	0.577	0.033	17.453	-	-	-	0.333	0.679	0.009
Pers	0.837	0.028	29.969	-	-	-	0.700	0.268	-0.182
Elect	-	-	-	0.552	0.032	17.270	0.305	-0.306	-0.106
Act	-	-	-	0.968	0.041	23.857	0.935	-0.908	0.850
Admin	-	-	-	0.891	0.033	27.226	0.794	1.092	0.364
Pro	-	-	-	0.584	0.034	17.308	0.338	-0.991	0.324

chi-square goodness of fit = 6.094, df = 5 p = 0.297

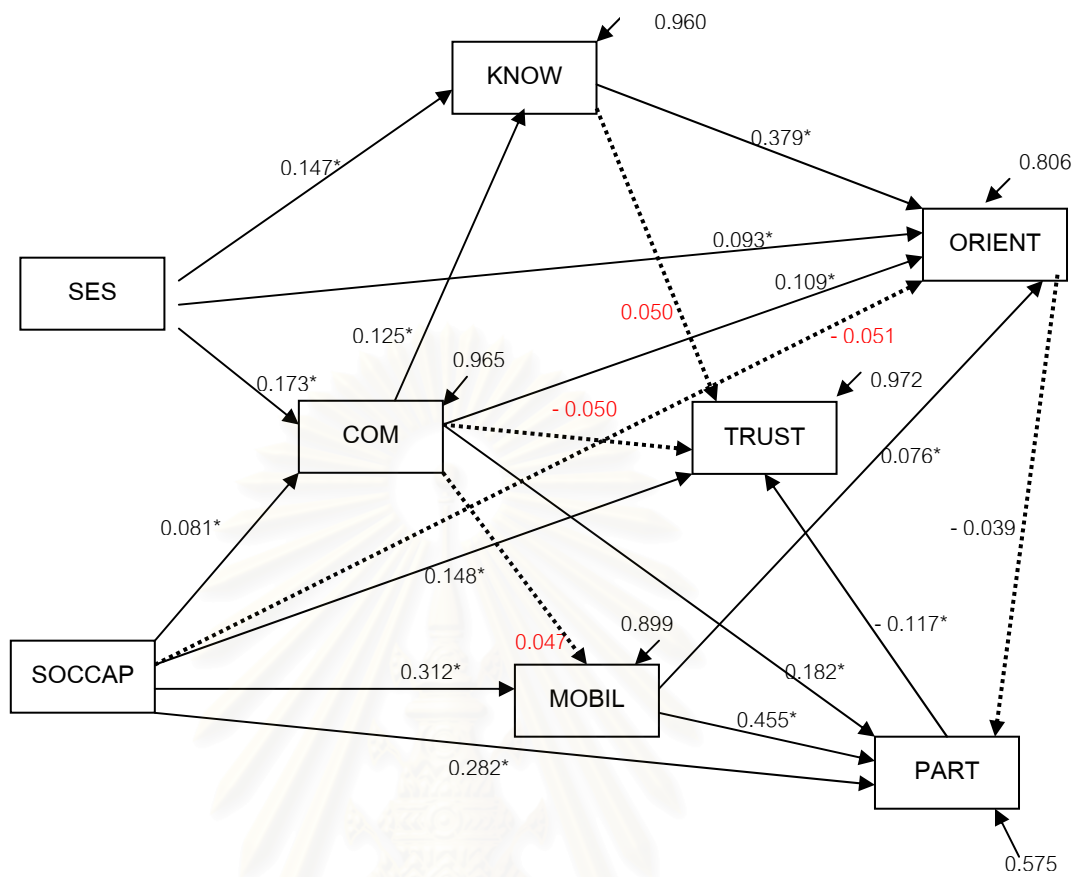
ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันข้างต้น ผู้วิจัยได้นำสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบของแต่ละองค์ประกอบมาสร้างเป็นสเกลองค์ประกอบขององค์ประกอบนั้น ๆ เพื่อนำองค์ประกอบที่ได้จากการสร้างสเกลองค์ประกอบมาวิเคราะห์หือทธิพลในลำดับต่อไป โดยการสร้างสเกลองค์ประกอบสามารถเขียนได้ในรูปของสมการเชิงเส้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{SES} &= 0.596(\text{EDU}) + 0.250(\text{SALARY}) + 0.244(\text{EXP}) \\
 &\quad - 0.023(\text{POWER}) + 0.033(\text{PARTISAN}) \\
 \\
 \text{SOCCAP} &= 0.076(\text{TIME}) - 0.015(\text{EXP}) + 0.524(\text{POWER}) \\
 &\quad + 0.030(\text{CLIENT}) - 0.173(\text{TRUST}) \\
 &\quad + 0.541(\text{OBLIGATION}) + 0.315(\text{NETWORKS}) \\
 \\
 \text{POLCOM} &= 1.388(\text{ATTENT}) - 0.919(\text{INFORM}) \\
 \\
 \text{POLKNOW} &= 0.781(\text{KNOW}) \\
 \text{POLORIENT} &= 0.282(\text{EFF}) + 0.240(\text{DUTY}) + 0.233(\text{ALIEN}) \\
 &\quad + 0.158(\text{IDEO}) \\
 \\
 \text{POLTRUST} &= 1.979(\text{POLICY}) - 1.261(\text{PROCESS}) \\
 &\quad + 0.088(\text{PERSON}) - 1.071(\text{SYSTEM}) \\
 \\
 \text{POLMOBIL} &= 0.679(\text{OPPOR}) + 0.268(\text{PERS}) \\
 \\
 \text{POLPART} &= -0.106(\text{ELECT}) + 0.850(\text{ACT}) + 0.364(\text{ADMIN}) + \\
 &\quad 0.324(\text{PRO})
 \end{aligned}$$

ซึ่งเมื่อได้ทำการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร ที่กำหนดไว้ ด้วยโปรแกรมลิซเรล (version 8.10) แล้ว สามารถเขียนเส้นทางอิทธิพลได้ดังแผนภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 5.5 โมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART) เต็มรูปแบบ (full model)

จากแผนภาพและตารางแสดงค่าอิทธิพล (ผนวก ก ตารางที่ 13) แสดงผลการวิเคราะห์โมเดลแสดงรูปปัจจัยเชิงอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยในเบื้องต้นพบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 10.631, $p = 0.387$ ที่องศาอิสระเท่ากับ 10 และ goodness of fit index (GFI) = 0.997 และมีค่าเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมคือมีค่าเท่ากับ 0.935 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 2.000 สำหรับผลการวิเคราะห์อิทธิพลภายในโมเดลผลปรากฏว่า ตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อตัวแปรความรู้ทางการเมือง (KNOW) ตัวแปรด้านการสื่อสารทางการเมือง (COM) และตัวแปรทัศนคติทางการเมือง (ORIENT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.173, 0.147 และ 0.093 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.028

ตัวแปรทุนทางสังคม (SOCCAP) ส่งผลหรือมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรการระดมทางการเมือง (MOBIL) ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART) ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) และตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง (COM) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.312, 0.282, 0.148 และ 0.081 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวแปรทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ -0.055 ในขณะที่มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางบวกต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.159 (ดูจากตารางที่)

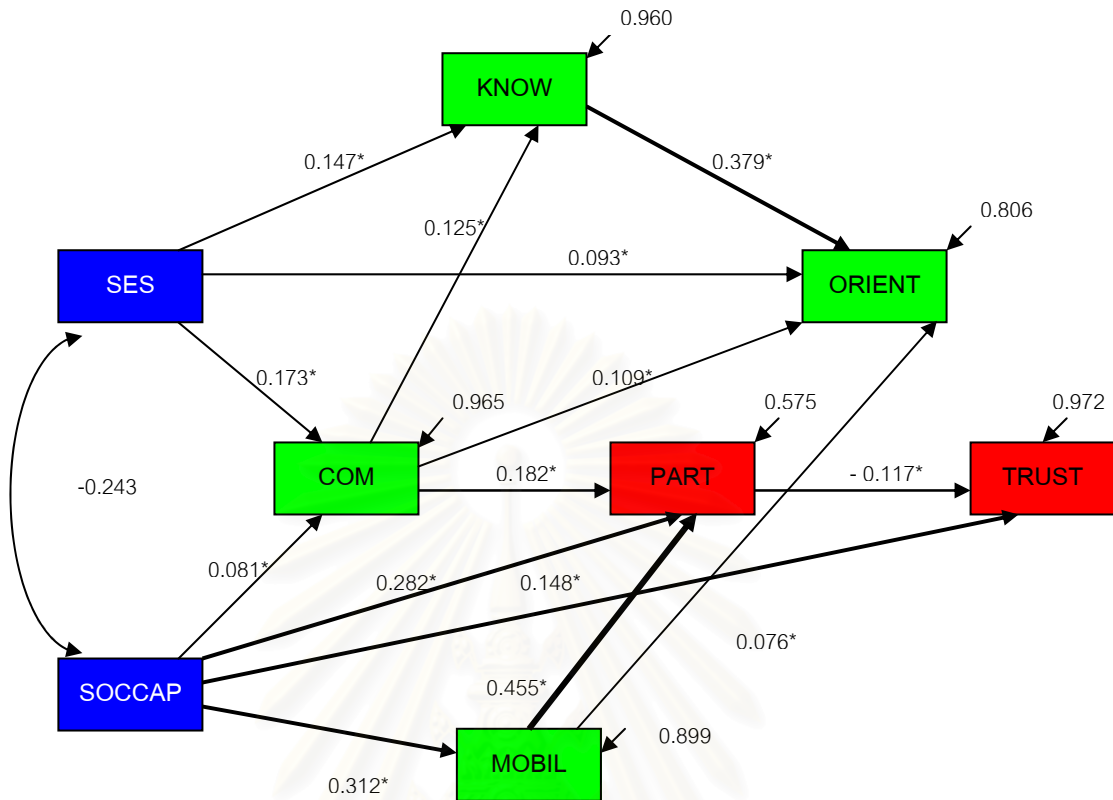
ตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง และตัวแปรความรู้ทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.182 และ 0.125 ตามลำดับ ตัวแปรความรู้ทางการเมืองมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรทัศนคติทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.379

ตัวแปรการระดมทางการเมืองมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง และตัวแปรทัศนคติทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.455 และ 0.076 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลในทางลบต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ -0.053 และเป็นที่น่าสังเกตว่าตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง และตัวแปรทัศนคติทางการเมืองไม่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรใด ๆ ในโมเดล สำหรับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า มีอิทธิพลในทางลบต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ -0.117

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปร 5 ตัว ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทุนทางสังคม การสื่อสารทางการเมือง และความรู้ทางการเมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนตัวแปรด้านทัศนคติทางการเมืองซึ่งเป็นโมทัศน์ของบุคคลที่มีต่อการเมืองทั้งในแง่มุมมองของประสิทธิภาพทางการเมือง หน้าที่พลเมือง และอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น กลับไม่ได้ส่งอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง และตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองนั้น มีอิทธิพลต่อกันในเชิงลบอีกด้วย แสดงให้เห็นว่า การที่บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเท่าใด ก็จะมี ความไว้วางใจทางการเมืองน้อยลงหรือกล่าวได้อีกอย่างว่า เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจ โดยที่ความไว้วางใจทางการเมืองไม่ได้มีอิทธิพลในเชิงย้อนกลับต่อการมีส่วนร่วมแต่ประการใด ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะเส้นอิทธิพลที่มีนัยสำคัญแล้ว สามารถเขียนโมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประหยัด ได้ดังแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 5.6 โมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART) แบบประหยัด(parsimonious model)

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทดสอบโมเดลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ปรากฏว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลในเชิงประจักษ์ที่เก็บได้ และพบอีกว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจในทางลบ ผู้วิจัยจึงต้องการจะทดสอบต่อไปว่า หากผู้คนมีความไว้วางใจทางการเมืองแล้ว จะมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมทางการเมืองในอนาคตหรือไม่ ดังนั้น เพื่อเป็นการพิสูจน์เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องความไว้วางใจทางการเมือง ผู้วิจัยจึงได้นำเอาผลที่ได้จากการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์องค์ประกอบของความไว้วางใจทางการเมืองไปทดสอบหาค่าสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอีกครั้งหนึ่ง โดยดูจากประเด็นในด้านการเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ชัดเจนที่สุด เพื่อเป็นการทำนายในเบื้องต้นว่าความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในขณะปัจจุบันจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งในอนาคตหรือไม่

เนื่องจากตัวแปรทั้งสองมีระดับของการวัดที่แตกต่างกัน นั่นคือ ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวแปรประเภทต่อเนื่อง ในขณะที่ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรอบที่สองนี้เป็นแบบนามลำดับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรแบบต่างระดับในการวิเคราะห์

วิธีการคำนวณสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพอยท์ไบซีเรียล¹ (The Point-biserial Coefficient of Correlation)

$$r_{pb} = \left[\frac{\bar{x}_p - \bar{x}_q}{sd_x} \right] \sqrt{pq}$$

ในงานวิจัยนี้ ตัวแปรที่ทำการทดสอบประกอบด้วย

1) ตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง

$$r_{pb} = \left[\frac{(-0.4584) - (-0.4780)}{0.9055} \right] \sqrt{\left(\frac{735}{806} \right) \left(\frac{71}{806} \right)}$$

$$r_{pb} = 0.006$$

โดยที่

x_p = ค่าเฉลี่ยความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าจะไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

x_q = ค่าเฉลี่ยความไว้วางใจทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าจะไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

sd_x = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความไว้วางใจทางการเมืองทั้งหมด

p = สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

q = สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2) ตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

$$r_{pb} = \left[\frac{1.4793 - 1.1583}{0.8850} \right] \sqrt{\left(\frac{735}{806} \right) \left(\frac{71}{806} \right)}$$

$$r_{pb} = 0.104$$

¹ หาอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับการคำนวณ พอยท์ไบซีเรียล ใน กานดา พูลลาภทวี, 2530: 412-415.

- โดยที่
- x_p = ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมการเมืองของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าจะไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
  - x_q = ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าจะไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
  - sd_x = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความไว้วางใจทางการเมืองทั้งหมด
  - p = สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
  - q = สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

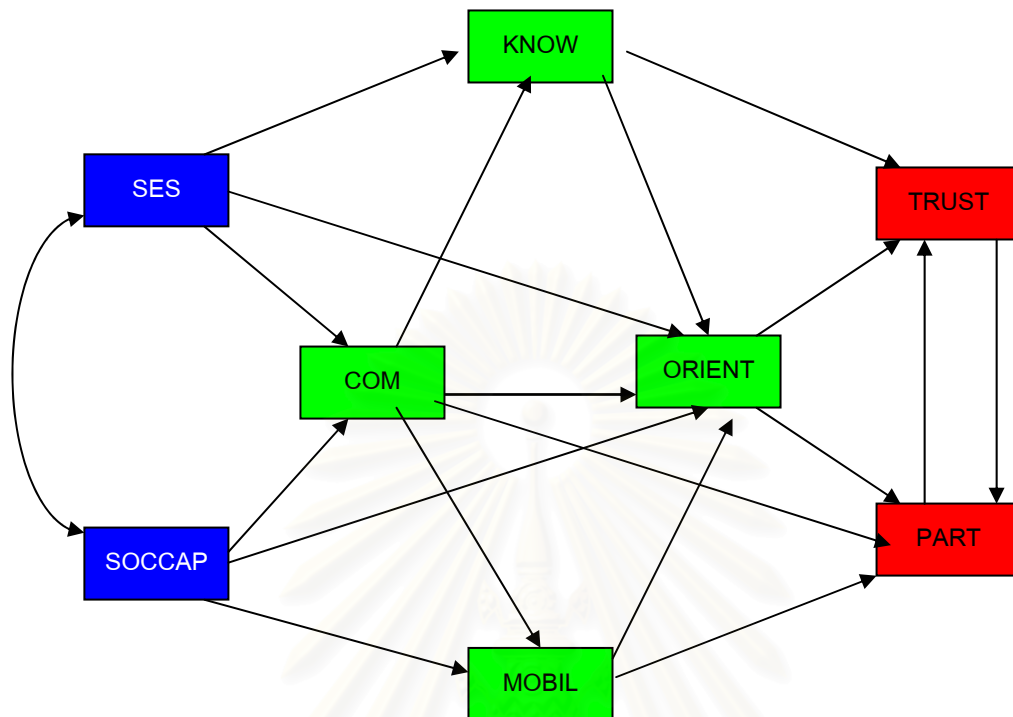
ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นตัวแปรจัดประเภท นั่นคือ ผู้วิจัยจัดประเภทพฤติกรรมการไปเลือกตั้งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ไปเลือกตั้ง กับ ไม่ไปเลือกตั้ง สำหรับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองจัดได้ว่าเป็นตัวแปรต่อเนื่อง ผลปรากฏว่า พฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับความไว้วางใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมากหรืออาจจะไม่มีความสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน คือมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก ดังแสดงในตารางที่

ตารางที่ 5.15 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

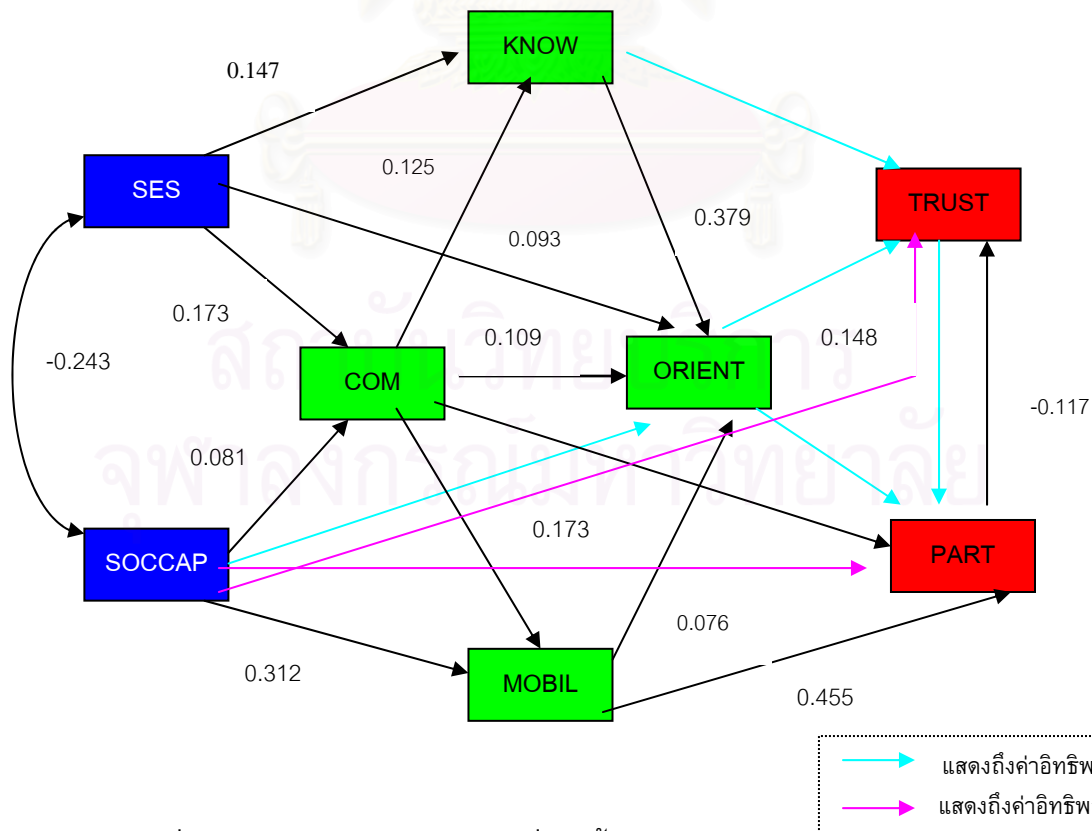
ตัวแปร	ความไว้วางใจทางการเมือง	การมีส่วนร่วมทางการเมือง
พฤติกรรมเลือกตั้ง	0.006	0.104

ดังนั้น จึงพอจะทำนายได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญที่บอกได้ถึง การไปเลือกตั้งหรือไม่ไปเลือกตั้งในครั้งหน้าของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ซึ่งเป็นไปได้ว่ามีเงื่อนไขอย่างอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการรับรู้และการเข้าร่วมทางการเมืองซึ่งน่าจะเป็นแรงกระตุ้นเฉพาะหน้า

เปรียบเทียบโมเดลก่อนทดสอบและหลังทดสอบ

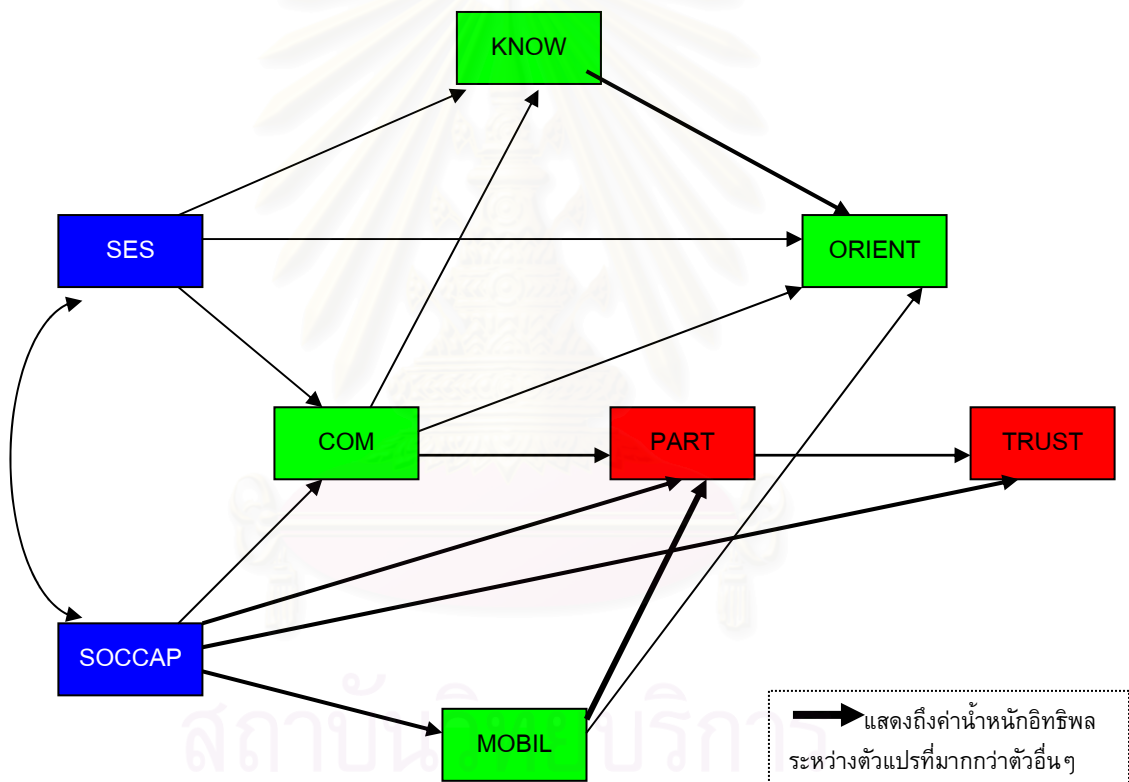
แผนภาพที่ 5.7 โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎี (theoretical path model)

แผนภาพที่ 5.8 โมเดลแสดงค่าอิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการทดสอบ (path analysis model)

จากภาพโมเดลเปรียบเทียบข้างต้น จะเห็นได้ว่า โมเดลที่ได้จากการทดสอบ โดยภาพรวมจะมีความสอดคล้องกับโมเดลทางทฤษฎีที่ตั้งไว้พอสมควร มีเส้นอิทธิพลเพียงบางเส้นที่ไม่มีอิทธิพลต่อกัน ได้แก่ เส้นอิทธิพลระหว่างตัวแปรความรู้ทางการเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง ทศนคติทางการเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง ทุนทางสังคมกับทัศนคติทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ปรากฏตามเส้นสีน้ำเงิน) ส่วนเส้นอิทธิพลที่เกิดขึ้นใหม่ ได้แก่ เส้นอิทธิพลระหว่างตัวแปรทุนทางสังคมกับความไว้วางใจทางการเมือง และเส้นอิทธิพลระหว่างตัวแปรทุนทางสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง(ปรากฏตามเส้นสีชมพู)

ซึ่งหลังจากที่ได้ตัดเส้นโยงที่ไม่มีค่าอิทธิพลออกแล้ว สามารถปรับโมเดลให้เป็นโมเดลแบบประหยัดตามแผนภาพด้านล่างนี้

แผนภาพที่ 5.9 โมเดลแสดงอิทธิพลแบบประหยัดภายหลังทดสอบ (parsimonious model)

การอภิปรายผลและพิสูจน์สมมติฐาน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ในลำดับต่อไป จะได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาอภิปรายในเชิงทฤษฎี และเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรผล 2 ตัว ที่เป็นประเด็นที่สนใจในงานนี้

นั่นคือ ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยจึงจะใช้ ตัวแปรทั้งสองตัวเป็นเป้าหมายหลักของการอภิปรายผล

ตัวแปรที่มีผลต่อความไว้วางใจทางการเมือง

จากแผนภาพที่ แสดงโมเดลอิทธิพลที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประหยัดภายหลังทดสอบ เมื่อพิจารณาประกอบค่าอิทธิพลจาก ตารางที่ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 5.16 ค่าอิทธิพลระหว่างทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อ ความไว้วางใจทางการเมือง

ตัวแปรเหตุ	ทุนทางสังคม(SOCCAP)			การมีส่วนร่วมทางการเมือง(PART)		
	ค่าอิทธิพล			ค่าอิทธิพล		
ตัวแปรผล	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
ความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST)	0.148	-0.055	0.093	-0.117	-	-0.117

หมายเหตุ : ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สามารถเขียนสมการโครงสร้างในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\text{TRUST} = 0.148(\text{SOCCAP}) - 0.117(\text{PART}) + 0.972$$

ผลการทดสอบโมเดลการวิจัย พบว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลอย่างไม่มีนัยสำคัญต่อความไว้วางใจ โดยตัวแปรด้านการสื่อสารจะมีอิทธิพลในทางลบ นั้นแสดงให้เห็นว่า ยิ่งประชาชนได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของ อบต.มากเท่าใด จะยิ่งมีความไว้วางใจน้อยลง ในขณะที่ตัวแปรด้านทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ โดยยิ่งคนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้นให้ความไว้วางใจต่อ อบต.ได้น้อยลง ซึ่งประเด็นนี้ดูจะสอดคล้องกับตัวแปรด้านการสื่อสาร เพราะการที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็จะทำให้การรับรู้ข่าวสารยิ่งมีมาก ดังนั้น หาก อบต.มีวิธีการทำงานที่ไม่โปร่งใสหรือไม่ชอบธรรม ก็จะทำให้ผลกระทบต่อความรู้สึกเป็นไปในเชิงลบ

ตัวแปรสำคัญที่ไม่ได้ตั้งไว้สมมติฐานไว้แต่ปรากฏว่าส่งอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญคือ ทุนทางสังคม จากการสำรวจแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ทุนทางสังคม

ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและความรู้สึกผูกพันของผู้คนในชุมชน ระบบอาวุโส ระบบบุญคุณ นั้นจะทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างกันและทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันทางใจระหว่างผู้มีอำนาจการเมืองที่มีอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์กับผู้ที่ตกอยู่ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์อีกด้วย แต่ภายหลังจากการทดสอบข้อมูล ปรากฏว่า ทูตทางสังคมกลับส่งอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจทางการเมือง แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาจากความผูกพันโดยทางส่วนตัวกับตัวบุคคลและความชอบพอเป็นพิเศษกับโครงการที่อบต. จัดทำขึ้นจะทำให้ผู้คนในท้องถิ่นรู้สึกพอใจและไว้วางใจมากกว่าการที่จะสดับตรับฟังข่าวสาร ซึ่งนับว่าช่วยสนับสนุนให้ผลการวิจัยของยุคศักดิ์ เอกอัคร(2523) ที่ได้ศึกษาถึงบทบาทและอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ประชาชนยังมีความรู้สึกที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางที่สำคัญระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และรู้สึกว่าสามารถรับภาระแทนตนได้ให้มีน้ำหนักที่น่ารับฟังมากขึ้น

เมื่อนำสมการที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ มาพิจารณาร่วมกับสมการโครงสร้างข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมืองวัดได้จากความพอใจของประชาชนที่มีต่อ ผลงานของ อบต. ตัวบุคคลที่ทำงานใน อบต. วิธีการทำงานของอบต. และระบบอบต. ที่เป็นอยู่ ตามลำดับ โดยการประเมินผลการทำงานของ อบต. และค่านิยมที่มีต่อตัวเจ้าหน้าที่จะเป็นองค์ประกอบหลัก แต่อาจลดน้อยลงได้หากประชาชนเกิดไม่พอใจต่อวิธีการทำงาน และระบบ อบต. ที่เป็นอยู่ ในด้านของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองนี้ พบว่า ตัวแปรทูตทางสังคมจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลหลักต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนและอาจลดน้อยลงได้จากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แสดงว่า ถึงแม้ว่าระบบอุปถัมภ์จะเป็นโครงสร้างหลักที่ครอบงำความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อ อบต. แต่หากประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นแล้ว ก็อาจจะช่วยทำให้เห็นถึงกระบวนการวิธีการทำงานและความโปร่งใสในอบต. มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ในโมเดลการวิจัยพอที่คาดหมายได้ว่า อบต. ที่ทำการศึกษายังคงมีแนวโน้มที่จะทำงานด้วยความไม่ชัดเจนโปร่งใสเพียงพอ และยังคงเป็นที่น่าสงสัย เพราะการที่ค่าอิทธิพลเป็นมีผลเป็นลบแสดงให้เห็นว่า หากประชาชนที่มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้นเท่าใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารและเข้าร่วมกิจกรรมก็จะยิ่งทำให้ความไว้วางใจต่อ อบต. นั้น มีน้อยลง แม้ว่าค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรทั้งสองจะไม่ได้ถึงกับสูงมากนัก แต่ก็ยอมรับได้ในระดับหนึ่งว่ามีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลอยู่พอสมควร แยกกับผลการวิจัยที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ที่อยู่บางส่วนที่เห็นว่า ยังมีความไว้วางใจสูงจะยิ่งเข้ามีส่วนร่วมมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการพิสูจน์ยืนยันให้หนักแน่นยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ทำการทดสอบโมเดลนี้จากข้อมูลในเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

สามารถสรุปตามสมมติฐานได้ว่า ทูตทางสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจทางการเมือง เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 และ 7 ที่ตั้งไว้ ในขณะที่ตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความไว้วางใจทางการเมือง เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3

ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากแผนภาพที่ แสดงโมเดลอิทธิพลแบบประหยัดที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก่อนและหลัง เมื่อพิจารณาประกอบค่าอิทธิพลจากตารางที่สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 5.17 ค่าอิทธิพลระหว่างทุนทางสังคม การระดมทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อความไว้วางใจทางการเมือง

ตัวแปรเหตุ	ทุนทางสังคม(SOCCAP)			การระดมทางการเมือง(MOBIL)		
	ค่าอิทธิพล			ค่าอิทธิพล		
ตัวแปรผล	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)	0.282	0.159	0.441	0.455	-0.003	0.452

ตัวแปรเหตุ	การสื่อสารทางการเมือง(COM)		
	ค่าอิทธิพล		
ตัวแปรผล	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)	0.182	0.015	0.197

หมายเหตุ : ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สามารถเขียนสมการโครงสร้างในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\text{PART} = 0.282(\text{SOCCAP}) + 0.455(\text{MOBIL}) + 0.182(\text{COM}) + 0.575$$

ผลการทดสอบโมเดลการวิจัย พบว่า ตัวแปรการระดมทางการเมือง ทุนทางสังคม และการสื่อสารทางการเมือง เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เท่ากับ กล่าวคือ 0.282 0.455 และ 0.182 ตามลำดับ นอกจากนี้ ทุนทางสังคมยังส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านตัวแปรที่กล่าวไปข้างต้น อีก 2 ตัวอีกด้วย แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นที่ทำการศึกษานี้ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากการระดมทางการเมือง อันเป็นผลจากการที่พวกเขาเหล่านั้นให้ความเคารพนับถือกับบุคคลในท้องถิ่นที่มาชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมมากเป็น

พิเศษประกอบกับความผูกพันกับบุคคลในท้องถิ่น และการเป็นสมาชิกกลุ่มบางกลุ่มในชุมชน โดยปัจจัยด้านการสื่อสารข้อมูลมีส่วนเสริมทำให้บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้น

สำหรับการเข้าร่วมทางการเมืองที่ประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมในด้านกิจกรรมของท้องถิ่นทั่วไป และในด้านการบริหารงาน อบต. เมื่อพิจารณาจากสภาพสังคมในท้องถิ่นในเชิงประจักษ์ ประกอบการสำรวจวรรณกรรมที่เคยมีผู้ศึกษาไว้พบว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของประชาชนในท้องถิ่น คือ มักไม่เอียงที่จะแสดงบทบาทของตนเองโดยเฉพาะในด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากถูกรอบงำด้วยการบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐมาโดยตลอด แม้ว่าปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นการเมืองท้องถิ่นที่อำนาจถูกกระจายลงมายังประชาชนมากขึ้นแล้ว แต่ทัศนคติและมโนทัศน์เหล่านั้นยังคงฝังรากลึกอยู่ ดังนั้น ท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงยังคงเป็นการเมืองท้องถิ่นของผู้มีอิทธิพลหรือผู้นำท้องถิ่นคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดอยู่ (ยูติศักดิ์ เอกอัคร; 2523) ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ไปค้นหาข้อมูลจากสภาพที่เป็นจริงในพื้นที่ทั้ง 10 แห่งที่ศึกษา พบว่า มีลักษณะใกล้เคียงกันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ประชาชนจะให้ความเคารพนับถือผู้นำเป็นหลัก เมื่อผู้นำขอความร่วมมือให้ช่วยกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วมักได้รับการสนองตอบ แต่หากใช้เพียงการประชาสัมพันธ์เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีการร้องขอเป็นพิเศษแล้ว อาจไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร หรือหากจะได้รับความร่วมมือก็ต้องเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้ง 3 นั้นได้ร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ดีในระดับที่ยอมรับได้ เพราะเมื่อพิจารณาจากค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นแล้ว คงเหลือเพียง 0.575 เท่านั้น โมเดลที่ได้จากการทดสอบครั้งนี้จึงจะทำให้ผลการวิจัยในประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสถานภาพเศรษฐกิจสังคม ตัวแปรด้านการสื่อสารกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมากนั้นดูจะกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แท้จริง (spurious correlation) ไป ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อประเด็นด้านนี้ ผู้วิจัยจะได้นำโมเดลดังกล่าวไปใช้ในการอ้างอิงเพื่อพิสูจน์ตัวแปรตามสมการโครงสร้างด้วยเทคนิควิธีเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

สามารถสรุปผลการศึกษาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้ว่า ทูทางสังคม การระดมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2,3 และ 5 ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมได้ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งไว้

จากแผนภาพเปรียบเทียบโมเดลก่อนและหลังการทดสอบ จะเห็นได้ว่า เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับโมเดลทางทฤษฎีที่ตั้งไว้พอสมควร แต่ก็มีค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรบางตัวเหมือนกันที่ไม่พบตามแนวทฤษฎีวางไว้ได้แก่

- อิทธิพลระหว่างตัวแปรความรู้ทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง
- อิทธิพลระหว่างตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง
- อิทธิพลระหว่างตัวแปรทัศนคติทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง
- อิทธิพลระหว่างตัวแปรทัศนคติทางการเมืองกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- อิทธิพลระหว่างตัวแปรทุนทางสังคมกับตัวแปรทัศนคติทางการเมือง

การอภิปรายผลในเชิงการเมือง

ผลการศึกษาในครั้งนี้ จึงพอจะสรุปได้ว่า โมเดลที่ได้จากการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างมีความสอดคล้องกับโมเดลที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีพอสมควร แม้ว่า เส้นอิทธิพลระหว่างตัวแปรบางตัวจะไม่เกิดขึ้นหรือมีค่าน้อยมาก แต่จากค่าอิทธิพลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้ง 8 ตัวที่สร้างขึ้นมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยยืนยันสนับสนุนหรือแย้งกับผลงานวิจัยที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ที่มุ่งศึกษาแต่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางตัวเท่านั้น ค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรหนึ่งไปยังอีกตัวแปรหนึ่งในโมเดลทำให้ทราบว่า ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในสังคมท้องถิ่นไทยไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งอย่างชัดเจน แต่ขึ้นกับปัจจัยที่น่าจะเข้ามามีอิทธิพลหลายๆ ตัว จากกรณีศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ทั้งยังมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านไปยังการระดมทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองอีกด้วย ผลที่เกิดขึ้นจึงเท่ากับเป็นการยืนยันได้ถึงแนวคิดในเรื่องระบบอุปถัมภ์ว่า ยังคงเป็นอิทธิพลหลักที่ครอบงำวิถีชีวิตผู้คนในสังคมท้องถิ่นไทยได้เป็นอย่างดี และทำให้ปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องดูจะลดความสำคัญลงไป

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีในทางการเมืองประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยเทคนิคโปรแกรมลิสรลเห็นได้ว่า โมเดลที่สร้างขึ้นบนกรอบแนวคิดของผู้วิจัยสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ ทุกตัวแปรที่ถูกกำหนดไว้ในโมเดลนั้น ได้ส่งอิทธิพลต่อกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม โดยเฉพาะเมื่อนำแนวคิดในเรื่องระบบอุปถัมภ์ การระดมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองมาอธิบายความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล

ปรากฏว่ามีพลังในการอธิบายพอสมควร แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากแนวคิดเชิงจิตวิทยา สังคมที่เห็นว่า ทักษะคิดและพฤติกรรมของบุคคลถูกขับเคลื่อนมาจากคุณลักษณะของแต่ละบุคคล แล้ว ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในรูปทุนทางสังคมก็เป็นตัวแปรเหตุอีกตัวหนึ่งที่สามารถนำมาใช้อธิบายตัวแปรผลในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

สังคมไทยในระดับท้องถิ่นที่ถูกตีกรอบด้วยวัฒนธรรมความเคารพนับถือแบบญาติแบบลูกพี่ลูกน้อง แบบเจ้านายลูกน้อง ภายใต้ชื่อระบบอุปถัมภ์นั้น ได้กลายเป็นโครงสร้างสังคมหลักที่ครอบงำความรู้สึกอันจะมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของคนท้องถิ่นไทย ให้ต้องเคารพนับถือ ให้ความเกรงใจและเชื่อฟังตามที่ผู้นำร้องขอหรือสั่งการ อันจะมีผลทางจิตใจให้ไม่อยากปฏิเสธ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลอาจไม่ได้มีเหตุผลหรือความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวจากเหตุผลของตนเองเท่าใดนัก โดยอาจจะมีปัจจัยด้านอื่นๆ ที่เข้ามาเป็นปัจจัยเสริมอีกก็ได้เช่น ความจำเป็น ผลประโยชน์ที่ตนเองหรือกลุ่มย่อยจะได้รับ หรืออุดมการณ์เฉพาะบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลซึ่งจำเป็นต้องทำการศึกษารายเฉพาะกลุ่มออกไป

เนื่องจากการทดสอบความตรงของโมเดล และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในเชิงปริมาณ ดังนั้น โอกาสของค่าทางสถิติอันจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอาจจะไม่เป็นไปตามโมเดลที่กำหนดไว้ก็ได้ เพราะค่าที่เกิดขึ้นเพียงแต่สื่อให้ทราบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรเป็นไปตามรูปแบบที่ตั้งไว้จริง การที่ค่าบางค่าไม่เกิดขึ้นอาจเป็นไปได้ 2 กรณี ประการแรก ทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวคิดแบบตะวันตกเมื่อนำมาใช้กับสังคมไทยอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่มีลักษณะแบบไพร่ฟ้าที่ครอบงำความรู้สึกนึกคิดของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ประการที่สอง ข้อคำถามในการวัดตัวแปรบางตัวอาจมีลักษณะที่ไม่ครอบคลุมเพียงพอจึงทำให้ค่าความสัมพันธ์และค่าอิทธิพลไม่เป็นไปตามโมเดลที่สร้างขึ้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการปิดประเด็นช่องว่างที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ประกอบการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลในเชิงรายละเอียดโดยวิธีการตีความจากคำพูดและความคิดของผู้ที่ให้ข้อมูลเพื่อนำมาเสริมข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณ อันจะทำให้โมเดลที่สร้างขึ้นมามีน้ำหนักที่น่าเชื่อถือมากขึ้น

บทที่ 6

ความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: รูปแบบความสัมพันธ์ในเชิงคุณภาพ

จากบทวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงปริมาณ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ทูตทางสังคม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล ได้ส่งอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านทางการสื่อสารทางการเมือง และการระดมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านทูตทางสังคมยังส่งอิทธิพลทางตรงต่อทั้งความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ยอมรับได้อย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านนี้มีส่วนสำคัญต่อตัวแปรที่ทำการศึกษามากกว่าตัวแปรอื่น นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวทำให้แนวความคิดในเรื่องระบบอุปถัมภ์(clientelism) และแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองในบริบทของสังคมท้องถิ่นไทยซึ่งเคยมีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ ดูจะมีน้ำหนักในการอธิบายความไว้วางใจและพฤติกรรมการเมืองท้องถิ่นในเชิงรูปแบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าการอธิบายจากเพียงแนวคิดด้านจิตวิทยาสังคมแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับในประเด็นของความรู้ทางการเมืองของบุคคล ซึ่งผู้วิจัยวัดจากความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลที่คิดว่าประชาชนควรจะรับรู้ โดยสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญของกองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แม้ว่าจะไม่ได้ส่งอิทธิพลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ตาม แต่กลับปรากฏว่าเป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ(.379) เช่นเดียวกับที่ทฤษฎีทางตะวันตกได้อธิบายว่าประสิทธิภาพทางการเมืองของบุคคลจะส่งผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ปรากฏว่าค่าอิทธิพลดังกล่าวกลับไม่เกิดขึ้นเลย แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติทางการเมืองของบุคคล ไม่ได้มีผลกระทบต่อการรับรู้หรือความพอใจของประชาชนแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง 4 ด้าน จะพบว่า มีค่าความสัมพันธ์เพียงเบาบางซึ่งดูจะแย้งกับทฤษฎีทางตะวันตกที่กล่าวถึงปัจจัยด้านนี้ไว้ไม่น้อย ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ถึงแม้ประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ อบต. และรับรู้ถึงบทบาทของตนเองสังคมท้องถิ่นไทยก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นเงื่อนไขพอเพียงที่จะทำให้เกิดการเข้าร่วมทางการเมือง หรือเกิดความไว้วางใจทางการเมือง ถ้าเช่นนั้นปัจจัยใดที่น่าจะมีอิทธิพลมากพอที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปรากฏว่าการมีส่วนร่วมส่งอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความไว้วางใจเป็นปฏิภาค ผกผัน ย่อมแสดงว่า ยิ่งคนที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งให้ความไว้วางใจทางการเมืองน้อยลง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาประเด็นดังกล่าวมาทำการศึกษาในเชิงเจาะลึกโดยการสัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่จำนวนหนึ่ง เพื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สนใจ รวมถึงตัวแปรแวดล้อมอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มเติม ทั้งจะเป็นการทดสอบโมเดลที่สร้างขึ้นไปพร้อมๆ กันอีกด้วย

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างจังหวัดที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ โดยใช้การสุ่มแบบง่าย ปรากฏว่า สุ่มได้จังหวัดสมุทรสาคร จึงจะใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบแยกประเด็นระหว่าง อบต. ชั้น 1 คือ อบต.ท่าไม้ และ อบต.ชั้น 5 คือ อบต.หนองนกไข่ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งยังจะได้นำเอาประเด็นที่น่าสนใจที่พบใน อบต. จังหวัดอื่นๆ มาอธิบายประกอบเพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ โดยจะได้นำเอาข้อมูลที่ไต่จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในพื้นที่มาทำการวิเคราะห์เพื่อดูความสัมพันธ์และปัจจัยเชิงอิทธิพลแยกตามตัวแปรที่ได้ตั้งไว้เป็นสมมติฐาน ซึ่งจากวิเคราะห์ถึงสภาพพื้นที่และโครงสร้างทางสังคมในท้องถิ่นที่ทำการศึกษา ทำให้ทราบว่า กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มการเมืองท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกันอยู่อย่างใกล้ชิด และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับการเมืองในระดับชาติและข้าราชการในระดับจังหวัดในลักษณะพึ่งพาประโยชน์ระหว่างกัน โดยผู้นำท้องถิ่นก็จะได้รับประโยชน์จากการที่สามารถจัดสรรงบประมาณมาลงในพื้นที่ได้อันจะช่วยสร้างบารมีและความนิยมในตนเอง ในขณะที่กลุ่มฝ่ายการเมืองและฝ่ายราชการก็จะได้รับประโยชน์บางประการจากกลุ่มธุรกิจในการซื้อขายของตน ซึ่งดูจะสอดคล้องกับผลการวิจัยที่มีมาก่อนหน้านี้ของ นพดล สุคนธวิท (2539) ที่พบว่า การเมืองท้องถิ่นและพรรคการเมืองไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและแนบแน่น โดยผ่านตัวนักการเมืองผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองเป็นหลัก อันเนื่องมาจากการเมืองท้องถิ่นเป็นแหล่งทรัพยากรทางการเมืองสำคัญสำหรับพรรคการเมือง จะต้องแสวงหาและครอบครอง โดยอาศัยระบบราชการ กลไกทางการเมืองปกครองท้องถิ่น และการจัดตั้งตัวแทนเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่นในลักษณะที่สามารถชักจูงหรือชักนำประชาชนได้ภายใต้โครงสร้างทางสังคมในเชิงอุปถัมภ์ จากสภาพโครงสร้างสังคมที่พบเห็นทำให้เกิดภาพที่ชัดเจนว่า ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลครอบงำความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมและทัศนคติในอีกหลายๆ ด้านของประชาชน ทั้งยังจะเป็นฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญในการก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของผู้นำและตัวแทนของพรรคการเมือง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์สภาพสังคม เศรษฐกิจการเมือง รวมถึงทัศนคติและพฤติกรรมการเมืองบนฐานแนวความคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ และจะเสริมด้วยแนวคิดทางการเมืองด้านอื่นๆ หากมีการพรรณนาเชื่อมโยงไปถึง

วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างสังคมและประเด็นของอบต.ในจังหวัดสมุทรสาคร

เพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นในการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรที่ตั้งไว้เพื่อให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ศึกษา โดยจะใช้โมเดลการวิจัยที่ได้จากการทดสอบแล้วในเชิงปริมาณเป็นตัวแบบอ้างอิงในการวิเคราะห์ ดังนี้

1) ลักษณะสภาพพื้นที่และสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของประชากร

แม้ว่าสมุทรสาครจะเป็นจังหวัดในพื้นที่ภาคกลางและมีอาณาเขตอยู่ติดกับกรุงเทพมหานครก็ตาม แต่สภาพสังคมในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ ตำบลหนองนกไข่ และตำบลท่าไม้ ยังคงดำรงสภาพเป็นชนบทอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำบลหนองนกไข่นั้น ความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่มีลักษณะเป็นเครือญาติกันและรู้จักกันเป็นส่วนใหญ่ จากการพูดคุยกับคุณลุงบุญเหลือ คงสกุล อดีตครูใหญ่โรงเรียนวังนกไข่ ได้เล่าให้ฟังว่า

“...เดิมคนที่อยู่ตำบลหนองนกไข่มีไม่มากเท่าไร อาศัยว่าสมัยก่อนคนจีนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เยอะ แล้วมาหางานทำในพื้นที่นี้ แล้วก็มาได้ครอบครัวเป็นคนหนองนกไข่ เลยอยู่กันเป็นกลุ่มๆ ซึ่งจริงก็มีกันไม่กี่ตระกูลหรอก คนในแถบนี้ก็ญาติกันทั้งนั้น นับได้สัก 9 ตระกูลเห็นจะได้มั้งที่อยู่กันมาหลายชั่วคน ตัวผมเองนี่ก็เชื้อสายจีน อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิด นี่ก็ปาเข้าไป 78 ปีแล้ว ก็รู้สึกผูกพัน แต่ยอมรับอยู่อย่างหนึ่ง คือ ตั้งแต่มีอบต.เนี่ย หนองนกไข่พัฒนาไปมาก...”

เช่นเดียวกับลุงฉาบ คงสกุล และลุงแหลม ไซ้บางยาง ซึ่งก็เป็นตระกูลเก่าแก่ของพื้นที่เช่นกัน ต่างก็อยู่ในตำบลนี้กันมาคนละไม่ต่ำกว่า 60 ปีด้วยกันทั้งนั้น

สิ่งที่ดูจะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดก็คือ ความเจริญที่เข้าถึง ในขณะที่ตำบลหนองนกไข่ยังคงมีสภาพพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม ที่พึ่งพิงอยู่กับอาชีพการทำสวนผลไม้และสวนกล้วยไม้ ตำบลท่าไม้ซึ่งมีพื้นที่ติดกันกลับเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก¹ แม้ว่าชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งจะยังคงดำรงอาชีพเกษตรกรรมไว้บ้างก็ตาม ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ อบต.ท่าไม้ สามารถจัดเก็บรายได้เกินกว่า 20 ล้านบาท และถูกจัดให้เป็น อบต.ชั้น 1 จึงไม่น่าแปลกใจที่การพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐานของตำบลท่าไม้ผิดแผกแตกต่างไปจาก ตำบลหนองนกไข่อย่างเห็นได้ชัด

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องปกติที่ อบต.ท่าไม้ จะสามารถจัดหาบุคลากรได้มากกว่า มีเครื่องมืออุปกรณ์มากกว่า และมีสถานที่ตั้งของ อบต.ที่ดูจะกว้างขวางใหญ่โตกว่า

¹ ในพื้นที่ตำบลท่าไม้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 อยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1,2,3,9,10 และ 11 ส่วนที่ 2 อยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน เป็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนถึง 101 แห่ง ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 4,5,6,7,8 และ 12

อบต.หนองนกไข่ ในทำนองเดียวกันศักยภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก็ย่อมแปรผันตามไปด้วยเช่นกัน

สำหรับในประเด็นด้านของอาชีพนั้น ลุงบุญเหลือ เห็นว่า ผู้คนที่อยู่ในเขตหนองนกไข่ จะประกอบอาชีพทางเกษตรเหมือนๆ กัน โดยเฉพาะการทำสวนกล้วยไม้ ไม่มีเขตอุตสาหกรรม จึงทำให้ความแตกต่างในด้านความต้องการจะไม่ต่างกันมากนัก ต่างกับพื้นที่ตำบลท่าไม้หรือตำบลบางยาง ที่ภูมิศาสตร์มีแม่น้ำขวางกั้นทำให้ประชากรประกอบอาชีพที่ต่างกันออกไป และในบางครั้งก็มีผลกระทบต่อกันฝ่ายหนึ่ง เช่น การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อมและส่งผลกระทบต่ออาชีพเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า คนที่ทำงานเกี่ยวกับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ท่าไม้เหล่านี้เป็นกลุ่มประชากรแฝงที่มาจากจังหวัดอื่นๆ ไม่ใช่คนในพื้นที่ จึงไม่ค่อยจะให้ความสนใจกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัยเท่าใดนัก ดังนั้น ความผูกพันหรือการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่นจึงมีน้อยมาก²

2) ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชน

จากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ อบต. และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นทั้งสองแห่ง ได้ข้อสรุปที่ใกล้เคียงกันว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชนอยู่เป็นอันมาก จะสังเกตได้จากเวลาที่ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเข้าประชุมประชาคม กิจกรรมของ อบต. หรือการเลือกตั้ง มักจะเป็นไปในลักษณะของการเชิญชวนร้องขอ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ของอบต.หนองนกไข่ซึ่งมีความเป็นกลุ่มเครือญาติอยู่สูง ชาวบ้านจะใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายและไม่ค่อยอยากจะไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเท่าใดนักปล่อยให้เป็นเรื่องของผู้นำท้องถิ่นเสียเป็นส่วนใหญ่ หากมีเรื่องเดือดร้อนอะไรจริงๆ ก็มักจะบอกกล่าวผ่านทางหัวหน้ากลุ่มหรือผู้นำ แต่ในบางสถานการณ์ก็มีการรวมตัวกัน เช่น ในกรณีที่สาธารณสุขตำบลเกิดขัดแย้งกับคนในพื้นที่ก็ถูกชาวบ้านมาชุมนุมเพื่อกดดันให้ออกจากพื้นที่ ซึ่งจริงๆ แล้วก็เป็นคำสั่งจากกลุ่มผู้นำทั้งนั้น

ส่วนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าไม้ ความผูกพันระหว่างกลุ่มคนในชุมชนอาจจะไม่แนบแน่นเหมือนกับพื้นที่ อบต.หนองนกไข่ ที่จำกัดอยู่กับคนเพียงไม่กี่ตระกูล³ แต่ในด้านของระบบอุปถัมภ์ก็เกื้อกูลกันก็ยังคงมีสูงเช่นกัน กล่าวคือ ประธาน อบต. บุญเลิศ ซึ่งเดิมเคยดำรงตำแหน่งเป็นกำนัน ยังมีบทบาททั้งในทางปกครองและทางการเมืองสูงมาก ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเกรงใจ

² สัมภาษณ์ ประสาร สุนทรชัยเวช, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตำบลท่าไม้, 7 กุมภาพันธ์ 2546.

³ โดยหลักๆ มี 9 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลฉิมมณี ตระกูลคงสกุล ตระกูลทองสิมา ตระกูลเข้มชุกุล ตระกูลเกิดน้อย ตระกูลคงเจริญ ตระกูลศรีจินดา ตระกูลไช้บางยาง ตระกูลผ่องสุข สวัสดิ์

ในตำบลท่าไม้ กำหนดบุญเลิศฯ ประธาน อบต. ดูจะมีบทบาทในการแสดงความเป็นผู้นำทั้งในฐานะประธานอบต. และในฐานะผู้นำชุมชนอยู่สูง ชิดชนก กวางเส็ง ปลัด อบต.ท่าไม้ ได้เล่าให้ฟังว่า

“ประธานบุญเลิศฯ เป็นคนเก่าแก่ในพื้นที่ มีพรรคพวกเพื่อนฝูงและบริวารมาก และยังรู้จักมักคุ้นกับ สส.สุธรรม ระหงษ์ อีกด้วย⁴ และด้วยเหตุที่เป็นคนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เวลาที่มีปัญหาเดือดร้อน หรือที่ตกลงกันไม่ได้ ประธานฯ ก็จะเป็นคนที่จะตัดสินความให้ในที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านมักจะต้องฟัง หากมีเรื่องเล็กน้อย ประธานฯ คำก็มีวิธีแปลกๆ เหมือนกันบางครั้งก็ใช้วิธีแบบลูกทุ่งหน่อย แต่ได้ผลดี คราวหลังคนพวกนั้นก็ไม่น่าอีกเลย”⁵

ส่วนในพื้นที่ตำบลหนองนกไข่ คงมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ตำบลท่าไม้ คือ ยึดถือผู้นำชุมชนเป็นหลักซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ ตัวแทนของคนในตระกูล เพียงแต่มีอยู่หลายกลุ่ม แต่ทั้งหมดให้ความเคารพนับถือกับ เสน่ห์ ทองสิมา สมาชิกสภาจังหวัด มากเป็นพิเศษ⁶ ทิพย์มาศ เสมานารถ ปลัด อบต.หนองนกไข่ ซึ่งทำงานใน อบต.หนองนกไข่มานานถึง 6 ปี และเคยร่วมกับ สจ.เสน่ห์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นประธาน อบต. ได้พูดถึงผู้นำท่านนี้ว่า

“ สจ.เสน่ห์ แกเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมและเป็นกำนันมาเก่า ชาวบ้านเคารพนับถือ เวลาพูดอะไรชาวบ้านจะฟัง พื้นที่นี้ขึ้นกับแกคนเดียว สมาชิก อบต. รวมถึงตัวประธาน อบต.เอง รู้กันมาตั้งแต่ยังไม่เลือกตั้งเสียอีก เพราะ สจ.เป็นคนวางตัวไว้ทั้งหมด พื้นที่หนองนกไข่แทบจะไม่ต้องเลือกตั้ง อย่างประธาน อบต.ก็เคยเป็นผู้ใหญ่หมู่ 4 มาก่อน แล้ว สจ.เสน่ห์เขาก็วางตัวให้มาเป็นแทน ส่วนเขาก็เข้าไปเล่นการเมืองระดับจังหวัดไป...”⁷

การเมืองระดับท้องถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของนักการเมืองระดับชาติที่จะต้องพยายามเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่เพื่อรักษาฐานคะแนนเสียงเอาไว้ให้ได้

มนตรี บุญชู ประธานบริหาร อบต.หนองนกไข่ ได้พูดถึงจุดประสงค์ของการเข้ามาเป็นประธาน อบต.ว่า “ต้องการมาสร้างชื่อเสียงให้กับตัวเอง เพราะคิดว่าต่อไปจะเล่นการเมืองระดับชาติ แต่บางทีชาวบ้านไม่ค่อยจะเข้าใจ คิดว่าเราเป็นผู้มาแก้ปัญหาส่วนตัวให้กับพวกเขา เวลามีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องเงินมักจะมาขอเงินผมประจำ ผมก็ช่วยไป”⁸

⁴ ส.ส.สุธรรม ระหงษ์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสมุทรสาคร

⁵ สัมภาษณ์ ชิดชนก กวางเส็ง, ปลัด อบต.ท่าไม้, 7 กุมภาพันธ์ 2546

⁶ ตระกูลทองสิมา เป็นหนึ่งใน 9 ตระกูลหลักที่อยู่ในพื้นที่ และเดิม สจ.เสน่ห์ ทองสิมา เป็นกำนันของตำบลหนองนกไข่มาก่อน

⁷ สัมภาษณ์ ทิพย์มาศ เสมานารถ, ปลัด อบต.หนองนกไข่, 7 กุมภาพันธ์ 2546

⁸ สัมภาษณ์ มนตรี บุญชู, ประธานบริหาร อบต.หนองนกไข่, 13 สิงหาคม 2545

กล่าวได้ว่า การเมืองท้องถิ่นขึ้นกับผู้นำเป็นสำคัญ จึงไม่น่าแปลกที่เมื่อถึงคราวเลือกตั้ง สส. ผู้นำเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญที่นักการเมืองจะต้องให้ความสนใจ และแม้ว่าผู้นำดังกล่าวจะเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน แต่ด้วยความที่เป็นคนประนีประนอม ไม่ได้มีลักษณะแข็งกร้าวเหมือนกับประธานบุญเลิศฯ จึงทำให้สภาพความขัดแย้งระหว่างข้าอำนาจเดิมยังคงมีอยู่ ซึ่งต่างกับในพื้นที่ตำบลท่าไม้ที่ปัญหาในเรื่องข้าอำนาจแทบจะไม่มี

ส.ต.ท.ทศพล เทพผ่องศรี ตำรวจประจำต้วยามตำบลหนองนกไข่ ซึ่งทำงานอยู่ในพื้นที่นี้มานาน ได้เล่าให้ฟังว่า

“กำหนดสงวนกับประธานฯ มนตรี ไม่ค่อยจะกินเส้นกัน ต่างๆ ก็ถือว่าเป็นคนของ สจ. เพราะกำหนดแก็ก็น้องเขย ส่วนประธานฯเองก็สนิท นี่ก็ได้ข่าวว่าไปขอลูกสาวบุญธรรมของ สจ.มาเป็นภรรยา (ภรรยาเดิมเสียชีวิต) เพราะทุกวันนี้ อบต.คุมด้านบริหารโดยเฉพาะเรื่องเงิน กำหนดของบในทางปกครองก็ไม่ค่อยจะได้ จึงดูจะขัดแย้งกันอยู่ สจ. ก็เลยกลายเป็นคนคอยคุมอำนาจที่อยู่ตรงกลางเพราะคุมทั้งฝ่ายปกครองและฝ่าย อบต.”⁹

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพของกำนันบุญเลิศฯ จากข้าราชการฝ่ายปกครอง มาเป็นประธานอบต. และนายมนตรี บุญชู จากผู้ใหญ่บ้านมาเป็นประธาน อบต. ซึ่งเป็นตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ในขณะที่นายเสน่ห์ ทองสิมา ที่ขยับตำแหน่งจากประธานอบต.ก้าวขึ้นไปสู่สมาชิกสภาจังหวัดสมุทรสาคร น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะยกระดับฐานะตำแหน่งของตนเองให้สูงขึ้น เพื่อสร้างโอกาสให้แก่ตนเองในการเข้าสู่อำนาจการเมืองและเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างเห็นได้ชัดเจนที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ของ James C. Scott ที่เห็นว่า สังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงมีลักษณะโครงสร้างที่ยึดโยงอยู่กับการสนองประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนตามแนวตั้ง โดยผู้อุปถัมภ์มักจะพึ่งกำลังอำนาจและการเข้าถึงฐานะตำแหน่งจากการจัดระเบียบขององค์การ ส่วนในด้านผลประโยชน์นั้น ผู้นำเหล่านี้ก็ได้ใช้ช่องโอกาสจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว ผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มตนผ่านในรูปของผลประโยชน์สาธารณะ

ในอีกด้านหนึ่งนั้น วัฒนธรรมการช่วยเหลือและเกรงต่อบารมีผู้นำของชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาที่พบเห็นก็เป็นภาพสะท้อนถึง ระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และดูจะใกล้เคียงกับแนวทางการอธิบายรูปแบบการจัดระเบียบขององค์การทางสังคมในแง่ระบบบริวาร(entourage) ของ Hanks(1968) ที่เห็นว่า “การจัดกลุ่มของสังคมไทยเป็นกลุ่มของคนที่มีฐานะต่างกันผูกพันกันโดยความสัมพันธ์ส่วนตัวและจะคงอยู่ตราบเท่าที่ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าในระยะเริ่มต้นนั้น สายสัมพันธ์อาจมีลักษณะเป็นข้อตกลงตามสัญญาและจำกัดขอบเขต แต่หากความไว้วางใจและความชอบพอกันเกิดขึ้น ความ

⁹ สัมภาษณ์ ส.ต.ท.ทศพล เทพผ่องศรี, เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำต้วยามตำบลหนองนกไข่, 7 กุมภาพันธ์ 2546.

สัมพันธ์นี้จะกลายมาเป็นการแลกเปลี่ยนประโยชน์กันโดยไม่ต้องคิดคำนวณเลย เสมือนว่าทั้งสองนี้กลายเป็นญาติกันแล้ว”¹⁰ (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2539: 226-227)

3) ลักษณะของการมีส่วนร่วมและการระดมทุนทางการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวบ้านของกลุ่มตัวอย่าง จะวัดได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมและการบริหารงานอบต. มากกว่าองค์ประกอบด้านอื่นๆ (.968 และ 891 ตามลำดับ) ซึ่งจากการพูดคุยกับชาวบ้านซึ่งอยู่ในเขตรับผิดชอบของอบต. ทั้งสองเห็นได้ว่าการเข้าร่วมในกิจกรรมของอบต. โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น การเลือกตั้งหรือการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องใช้วิธีการชักชวนและระดม ด้วยการให้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากผู้นำสามารถอธิบายให้ประชาชนเข้าใจได้หรือให้ได้รับรู้ถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการมีส่วนร่วม ก็จะทำให้กิจกรรมนั้นมีชาวบ้านเข้าร่วมมากกว่าที่จะเพียงแค่อ่อยปากชักชวน แม้ว่าจะเป็นประโยชน์สาธารณะก็ตาม หากจะเรียกว่า การสื่อสารมีอิทธิพลต่อการรับรู้ และทัศนคติที่มีต่อของอบต. ก็ไม่น่าจะผิดนัก

สำหรับการมีส่วนร่วมในเขตตำบลหนองนกไข่ นั้น จากการพูดคุยกับชาวบ้านสังเกตได้ว่า ชาวบ้านมีความรู้พอสมควรถึงแม้ว่าจะไม่รู้ในรายละเอียดมากนัก แต่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่ค่อยจะเข้าร่วมกิจกรรม เพราะจะต้องดูแลสวนของตนเอง เว้นแต่จะมีผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือหรือคนที่สนิทกันจริงๆ มาขอร้องให้ไปช่วยหรือไปทำกิจกรรมก็จะไปด้วยความเกรงใจ นอกนั้นจะปล่อยให้เป็นที่ของตัวแทนหรือผู้นำ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ก็มักจะพบในตำบลท่าไม้เช่นกัน ดังนั้น การชักจูงและโน้มน้าวใจจากผู้นำจึงยังมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของชาวบ้านในพื้นที่อยู่พอสมควร โดยมีผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นเงื่อนไขการเข้าร่วมที่สำคัญ

ปลัดทพยมาศ ได้พูดถึงวิธีการดึงคนให้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของอบต. ว่า

“ส่วนใหญ่เวลามีงานหรือกิจกรรมของตำบล เช่น เวลาที่ทางจังหวัดมาตรวจงานเราก็ใช้วิธีการบอกผ่านไปทางสมาชิกสภาอบต. แล้วให้เขาไปบอกต่อให้กับชาวบ้านในแต่ละหมู่ เรียกว่าขอร้องกัน ส่วนใหญ่เขาก็ให้ความร่วมมือดีแต่ต้องบอกก่อนเพราะเขาจะได้มีเวลาเตรียมตัวในการดูแลสวนของเขา”

ส่วนใน อบต.หนองสาหร่าย จังหวัดนครราชสีมา ก็พบเช่นกันว่า การมีส่วนร่วมจะใช้ลักษณะการร้องขอให้มาช่วยกัน จิรพันธุ์ วิสูตรศักดิ์ ปลัด อบต.ฯ เล่าให้ฟังว่า

“ กิจกรรมส่วนใหญ่เราจะรู้ล่วงหน้าก่อน บางที่จังหวัดก็กำหนดมาว่าต้องเตรียมคนเท่าไร ต้องทำอะไรบ้าง เราก็จะบอกผ่านไปยังสมาชิก อบต.หรือตัวแทน ถ้า

¹⁰ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ มองว่า มุมมองดังกล่าวเป็นการพิจารณาอย่างลึกซึ้งที่ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนและมีอิทธิพลของกันและกันของการจัดลำดับชั้น เครือญาติ การยึดถือความสัมพันธ์ส่วนตัว การประนีประนอม และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

เพียงแต่ลำพังแจ้งข่าวอย่างเดียว คงไม่มากนักหรอก เว้นแต่ว่าจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของเขาจริงๆ”¹¹

เช่นเดียวกับที่ อบต.ท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี ซึ่ง ขนาน ศุภันท์ ประธานบริหาร อบต. ให้ความเห็นว่า

“ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ จะต่างคนต่างอยู่แต่มีอะไรก็จะช่วยกัน แต่เรื่องทางการเมืองไม่ค่อยอยากจะเข้าไปยุ่ง ส่วนใหญ่แล้วจะมีก็แต่ผู้ใหญ่บ้านที่จะคอยเข้ามาสอบถามถึงความคับหน้าในหมู่บ้านที่ตนเองปกครองต้องการ และถ้าจะมีกิจกรรมอะไรที่ทางจังหวัดอำเภอขอเข้ามา ก็จะบอกผ่านไปทางสมาชิก อบต. หรือผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยจัดคนให้ด้วย”¹²

จะเห็นว่า ในเรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ปรากฏว่าในพื้นที่ทั้งสองแห่งดูจะไม่ต่างกันมากนัก โดยในตำบลหนองนกไข่ดูจะน้อยกว่ามาก แม้ว่าโดยกฎหมายจะกำหนดให้ทำได้ แต่ในความเป็นจริงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเกิดขึ้นน้อยมาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการสื่อสารอาจยังไม่ทั่วถึง และอบต.ไม่อยากจะให้ชาวบ้านมารู้มากมิเช่นนั้นจะต้องอธิบายขั้นตอนหรือวิธีการทำงานให้ฟัง นอกจากนี้ หากบางตำบลมีความขัดแย้งระหว่างขั้วอำนาจ ก็จะทำให้การเปิดประชุมกลายเป็นเวทีการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายอีกด้วย อบต. หลายๆ แห่งจึงมีการทำประชาคมเพื่อเป็นหลักฐานแสดงต่อรัฐบาลเพียงปีละครั้ง ทิพย์มาศ เสมานารถ เล่าให้ฟังว่า

“กำนัน กับประธานมนตรี ไม่ค่อยถูกกัน ทุกครั้งที่มีการเปิดเวทีประชาคมกลุ่มของกำนันจะเข้ามาตลอดเพื่อคอยชักการทำงานของเราก็คงกลายเป็นการถูกชักในประเด็นที่เขาจ้องจับผิด ถ้าเราตอบได้เขาก็จะผ่านไปประเด็นอื่นๆ ระยะเวลาเลยไม่ค่อยมีการประชุมร่วมกันเท่าไร แต่กลุ่มคนที่ให้ความสนใจคอยติดตามข่าวสารการทำงานของอบต.ก็มี ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นใหม่ พวกนี้จึงค่อนข้างจะรู้ข้อมูลมากพอสมควร และพอจะเห็นถึงระบบพรรคพวกในอบต.เยอะ”

จากข้อมูลที่ได้รับจึงพอจะสรุปได้ว่า หากบุคคลให้ความสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากก็มีแนวโน้มที่จะทราบถึงกระบวนการทำงานของอบต.มากกว่า และหากกระบวนการทำงานของ อบต.นั้น ไม่มีความชัดเจนโปร่งใสเพียงพอ โอกาสที่จะสร้างความไม่ไว้วางใจให้เกิดขึ้นก็มีมาก ซึ่งจะพบว่า คนกลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับ อบต.ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น อาจมีเพื่อนเป็นเจ้าหน้าที่หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับอบต.มาก่อน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Damico J., Damico Sandra and Conway (2000) ที่พบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน การรับรู้ถึงเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง และระดับความไว้วางใจทางการเมืองและระหว่างบุคคลที่มีก่อนหน้าย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง

¹¹ สัมภาษณ์ จิรพันธ์ วิสูตรศักดิ์, ปลัดอบต.หนองสาหร่าย, 20 พฤศจิกายน 2545

¹² สัมภาษณ์ ขนาน ศุภันท์, ประธาน อบต.ท่าหลวง, 9 มีนาคม 2546

4) ลักษณะของการสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

แม้ว่า พื้นที่ทั้งสองค่อนข้างจะมีความแตกต่างกันอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของรายได้ แต่จากการพูดคุยกับชาวบ้านทั้งสองเขตพบว่า อบต.ยังไม่สามารถสื่อสารข้อมูลให้ชาวบ้านได้รับทราบทั่วถึงดีพอ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ถึงการทำงานและการจัดทำโครงการต่างๆ ของอบต. ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว พื้นที่อบต.ท่าไม้ น่าจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำได้

ครูบุญเหลือฯ ให้มุมมองต่อเรื่องนี้ว่า “ส่วนใหญ่แล้ว พวกคนมีอำนาจมักจะไม่ค่อยอยากให้ชาวบ้านมีความรู้มากนัก ไม่งั้นจะฉลาดเกินไป...” ซึ่งในประเด็นนี้ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ส่วนใหญ่แล้วการแจ้งข่าวสารข้อมูลในพื้นที่หนองนกไข่และท่าไม้มักจะเป็นไปลักษณะบอกต่อ มีอย่างมากก็เพียงหอกระจายข่าวเฉพาะบางจุดเท่านั้น และพบว่าการโน้มน้าวใจชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมยังคงมีลักษณะแบบเดิมๆ คือผ่านผู้นำ วิรัช คงสกุล รองประธาน อบต.หนองนกไข่ ซึ่งค่อนข้างจริงจังกับการทำงาน ยังคงสงสัยอยู่เหมือนกันว่า อบต.ของตนนั้น เกือบจะได้ผ่านงบประมาณในการจัดสร้างระบบเสียงตามสายแล้ว แต่ก็มีเหตุให้ต้องยกเลิกไปเสียก่อนอันมาจากไม่มีบริษัท มาประกวดราคาซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้

การสื่อสารในอบต.ทั้งสองแห่งนั้น ดูจะไม่ค่อยมีผลต่อการสร้างความเข้าใจและสร้างความรู้สึกรักของชาวบ้านในพื้นที่เท่าที่ควร สาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะทาง อบต.เอง ไม่ได้พัฒนาระบบการสื่อสารให้สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารไปให้ทั่วถึง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ซึ่งเมื่อนำมาเทียบกับวิธีการสร้างผลงานและทัศนคติที่ดีผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารในเขต อบต.หนองสาหร่าย จังหวัดนครราชสีมา แล้วเห็นได้ชัดว่า ยุทธวิธีทางสื่อมีส่วนในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีอิทธิพลต่อการสร้างอำนาจบารมี ความนิยมชมชอบแก่ผู้นำเป็นอย่างมาก

เช่นเดียวกับที่จันทบุรี โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อบต.ในระดับชั้น 4-5 ความสนใจของชาวบ้านต่อการเมืองมีน้อย ส่วนหนึ่งมาจากสภาพความคึกคักทางการปกครองที่ปล่อยให้เรื่องทางการเมืองเป็นของเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้มีอำนาจ และการสื่อสารภายในพื้นที่ไม่ได้รับการพัฒนามากเท่าที่ควร

ซึ่งดูจะต่างกับที่ อบต.หนองสาหร่าย ซึ่งมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาใช้อย่างเต็มรูปแบบเพื่อสร้างคะแนนนิยม มิชา พงษ์สว่าง ประธานบริหาร อบต.หนองสาหร่าย คนปัจจุบัน ได้ให้ความเห็นว่า

“ผมไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่ผมจะพยายามพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ให้ดีที่สุดเสมือนเป็นบ้านของผมเอง ต้องยอมรับว่าเราจะสร้างตัวเองให้เป็นที่ยอมรับ เป็นที่ไว้วางใจของชาวบ้านเป็นเรื่องยากมาก โดยเฉพาะหนองสาหร่ายมีคนหลายกลุ่มหลายคุ่ม ผมพยายามใช้ผลงานเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน และใช้เทคนิคสื่อประชาสัมพันธ์ทางระบบเสียงไร้สาย ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ อบต.นี้ นับว่าส่งผลดีต่อการทำงานของ อบต.เป็น

อย่างมาก ผมจะพูดการทำงานให้ฟังทุกเช้า เวลาจะมีโครงการอะไรไปลง ผมก็จะประกาศให้ทราบ และจะเดินทางไปบอกด้วยตนเองด้วย นับว่าใช้ได้ผลพอสมควร”¹³

ซึ่งจากกลยุทธ์ที่ผู้นำของ อบต.แห่งนี้นำมาใช้ น่าจะพอชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้นำที่ไม่ใช่คนในพื้นที่และไม่ได้มีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติมาก่อน และไม่ได้อยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์มาทางสายตระกูลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งระดมทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายสูงสุดผ่านผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความศรัทธาและไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับกลุ่มประชาชน

จากสภาพสังคมท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครเมื่อเทียบกับจังหวัดนครราชสีมาแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้ประธานบริหารของ อบต.หนองสาหร่าย จะไม่ใช่คนในพื้นที่ และไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางส่วนตัวทางหนึ่งทางใดกับคนในพื้นที่หนองสาหร่าย แต่การที่ผู้นำได้ตระหนักถึงสถานภาพของตนเองและพยายามเร่งสร้างผลงานเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านจนทำให้เกิดการยอมรับในตน ประกอบกับการที่พื้นที่ดังกล่าวไม่ได้มีความแน่นอนในลักษณะเครือญาติมากนัก มีการแบ่งกลุ่มออกเป็นฝักฝ่าย ทำให้เราเห็นได้ถึงระบบอุปถัมภ์อีกลักษณะหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เป็นแบบประเพณีน้อยแต่เกิดขึ้นได้จากการตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเรื่องการขยายตัวของประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เห็นว่า ในท้องที่ที่เป็นแบบประเพณีน้อยจะเรียกร้องให้ผู้อุปถัมภ์ต้องให้ผลประโยชน์ในรูปวัตถุมากขึ้น การคงอยู่ของโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ในเขตท้องที่ที่เป็นแบบประเพณีซึ่งการเคารพนับถือยังเข้มแข็งจะทำให้พรรคการเมืองต้องจ่ายค่าวัตถุและสิทธิพิเศษแก่ผู้รับอุปถัมภ์น้อยกว่าเครือข่ายที่ถูกจัดสร้างขึ้นในขนาดเดียวกันในเขตที่แบบประเพณีได้ลดลงแล้ว (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2539: 111)

ในขณะเดียวกันการสร้างสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวผู้นำกับชาวบ้านนั้น ก็เป็นไปตามแนวคิดของ Blau(1964) ที่มองว่า มนุษย์ทำการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล บุคคลกระทำการโดยอ้อมมุ่งหวังสิ่งตอบแทนจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนประโยชน์จึงเป็นกลไกที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำรงอยู่ได้ เมื่อบุคคลหนึ่งแลกเปลี่ยนประโยชน์กับอีกบุคคลหนึ่งมากขึ้น เขาย่อมรู้จักผูกพันที่จะต้องตอบแทนผลประโยชน์และมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนและตอบแทนผลประโยชน์เป็นการลงทุนทางสังคมอย่างหนึ่งที่เรียกว่า การพึ่งพาอาศัยใจไว้ว่าน ก่อให้เกิดการผูกพันที่มีต่อกัน และความผูกพันนี้กลับมีส่วนช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือ และข้อผูกมัดทางใจที่มีต่อกันให้มากขึ้น เมื่อบุคคลมีความผูกพันกับสายสัมพันธ์หนึ่งๆ มากเท่าใด เขาก็จะอุทิศเวลาและกำลังกายมาปกป้องรักษาสายสัมพันธ์ให้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งในประเด็นด้านนี้ดูจะพบเห็นในหลายกลุ่มของพื้นที่ที่ศึกษา

¹³ สัมภาษณ์ มีชา พงษ์สว่าง, ประธานบริหาร อบต.หนองสาหร่าย, 20 พฤศจิกายน 2545

5) ลักษณะของความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อ อบต.

จากการพูดคุยกับแกนนำคนสำคัญของ อบต. ทั้งสองพื้นที่ ต่างเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจุบันชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต.มากกว่าในอดีต รู้ถึงสิทธิของตัวเองมากขึ้น และมักจะเรียกร้องกับ อบต. ซึ่งส่วนมากจะบอกผ่านมาทางสมาชิก อบต.ประจำหมู่บ้าน แม้ว่าการศึกษาก็จะไม่สูงนักก็ตาม ครอบครัวยุคใหม่ได้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ อบต.หนองนกไข่ มาโดยตลอด เห็นว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะลูกๆ ส่วนใหญ่จะเรียนหนังสือกันสูงพอสมควรจึงทำให้มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองไปด้วย นอกจากนี้ หากครอบครัวใดมีคนทำงานใน อบต. เป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องกับ อบต.ก็จะรู้เรื่อง อบต. ได้ดีกว่าครอบครัวจึงมีอิทธิพลพอสมควรต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การพัฒนาในท้องถิ่นจึงดูจะต่างกับเมื่อก่อนที่จะมี อบต.ที่เวลาอยากจะได้อะไรในหมู่บ้าน ก็ต้องบอกผ่านไปทางผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่งได้เข้ามาถึงจะได้ก็ไม่ได้มาไม่ค่อยจะเต็มเม็ดเต็มหน่วย

การกระจายอำนาจเข้าสู่ท้องถิ่นโดยระบบการปกครองตนเองในท้องถิ่นแบบ อบต. จึงทำให้ผลประโยชน์ส่งสู่ท้องถิ่นมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน แม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่รู้ถึงขั้นตอนการทำงาน หรือรายละเอียดมากนัก แต่ผู้นำท้องถิ่นก็ยอมรับว่าในภาพรวมแล้ว ชาวบ้านยุคนี้ฉลาดขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก มีการพูดคุยระหว่างเพื่อนบ้านและให้ความสนใจถามถึงข่าวคราวการพัฒนาในตำบลมากขึ้น ซึ่งก็ต้องยอมรับว่า สื่อมวลชนรูปแบบต่างๆ มีอิทธิพลพอสมควร

เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อมูลในเชิงปริมาณที่พบแสดงว่า ประชาชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีความรู้ทางการเมืองเกี่ยวกับ อบต.เฉลี่ยทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ประมาณ 7 คะแนนจาก 10 คะแนน) แต่ตัวแปรดังกล่าวไม่ได้ส่งอิทธิพลต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ประการใด

6) ลักษณะของการเมืองท้องถิ่นและความขัดแย้ง

หากจะกล่าวว่าการก้าวเข้าสู่ระบบการเมืองท้องถิ่นในรูปของ อบต. ทำให้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมีความรุนแรงมากขึ้นคงจะไม่ผิดนัก อันจะสังเกตได้จากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และคดีความที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของผลประโยชน์ของกลุ่มอำนาจเดิมกับกลุ่มอำนาจใหม่ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ไม่ยอมลดสภาพของตนเองของกลุ่มอำนาจเดิม อันได้แก่ พวกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เคยใช้อำนาจทางปกครองมาอยู่ในสภาพที่ถูกลดความสำคัญลง เพราะอำนาจการตัดสินใจในเรื่องผลประโยชน์ชุมชนได้เปลี่ยนไปอยู่ในมือของ อบต. สภาพการณ์ดังกล่าวจะกลายเป็นเรื่องปกติที่พบเห็นได้ในแต่ละท้องถิ่นไปเสียแล้ว ส่วนจะรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มอำนาจใหม่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มอำนาจเดิมได้ดีแค่ไหน หากคนที่ก้าวขึ้นมาเป็นประธานบริหารอบต. สามารถคุมฝ่ายปกครองไว้ได้ ก็ยิ่งทำให้สภาพทางอำนาจมีความแข็งแกร่งมากขึ้น

ดังจะเห็นได้จากในพื้นที่ อบต.หนองนกไข่ ที่ค่อนข้างจะมีความขัดแย้งระหว่าง ฝ่าย อบต. และฝ่ายปกครอง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นจากความคิดเห็นและความรู้สึกของ สวงน ปานบ้านเกล็ด กำหนดตำบลหนองนกไข่ ว่า¹⁴

“ ผมว่า อบต.บริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ คนที่เข้าไปเป็นสมาชิกไม่มี วิสัยทัศน์เพียงพอ มีแต่ญาติพี่น้องกันทั้งนั้น ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม จะทำอะไรก็เห็นแก่พรรคพวกของตนเองทั้งนั้น นี่ขนาดเด็กที่มาทำงานให้ ผมเนี่ยซื้อไฟฟ้าร้านเดียวกัน ทำไมราคามันต่างกันตั้งเยอะ ทั้งๆ ที่ของเหมือนกัน... แล้วเวลาจะก่อสร้างอะไร ทำไมไม่ใช้คนในพื้นที่ของเราเอง ไปเอาคนมาจากไหนก็ไม่รู้ แต่ระบบมันดีอยู่แล้ว คิดว่าคงต้องใช้เวลาสักกระยะหนึ่ง ต้องแก้เรื่องคนให้ได้ ”

ความขัดแย้งดังกล่าวจะเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ที่ฝ่าย อบต.ไม่ได้เป็นพวกเดียวกัน หรือควบคุมฝ่ายปกครองไม่ได้ ดังที่เกิดขึ้นที่ อบต.ท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งชาญชัย สุนทร กำหนดตำบลท่าหลวง ต่างให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า

“ อบต.ไม่ค่อยอยากให้เราเข้าไปยุ่งกับงานเขาเท่าไร เวลาประชุมก็ไม่ค่อยแจ้งให้ทราบ ชาวบ้านก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ถามดูสิว่า ชาวบ้านเค้ามีโอกาสเข้าไปติดต่อกับ อบต.บ่อยแค่ไหน มันจะเป็นอะไรกันนักหนาถ้าจะให้เราเข้าไปมีส่วนร่วม เวลาจะตัดสินใจจะทำอะไรให้ตำบล แต่เนี่ยคิดเอง ทำอะไรเองหมด แต่ยอมรับว่า การมีอบต. มันดีขึ้นมาแน่นอน ต้องเข้าไปแก้ที่ตัวคนมากกว่า ต้องหาคนดีมาทำงานให้ ได้”¹⁵

แต่ความขัดแย้งดังกล่าวจะเกิดในพื้นที่ตำบลท่าไม้ น้อยกว่าตำบลหนองนกไข่ เนื่องมาจากกำหนดได้เปลี่ยนสถานภาพมาเป็นประธานบริหาร อบต.เสียเอง ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง แต่ก็ไม่ได้ปล่อยให้ชั่วอำนาจเดิมหลุดมือไปเสียทีเดียว เพราะได้ให้หลานชายเป็นผู้สืบทอดอำนาจแทน ซึ่งจากการพูดคุยกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิเคราะห์อย่างรอบด้านแล้ว เหตุผลประการสำคัญน่าจะมาจากการการที่กำนันบุญเลิศฯ ค่อนข้างจะมีอิทธิพล และมีบารมีในพื้นที่มานาน สามารถสร้างความไว้วางใจและการยอมรับให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่จนได้รับการสนับสนุนค่อนข้างมาก และคาดหมายได้ว่าจะยังคงเป็นประธานบริหารฯ ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะยอมถอนตัวจากการเมือง โครงสร้างความสัมพันธ์¹⁶ที่เกิดขึ้นจึงทำให้ผู้นำท่านนี้สามารถครองอำนาจทางการเมืองอยู่ได้

¹⁴ สัมภาษณ์ สวงน ปานบ้านเกล็ด, กำหนด ตำบลหนองนกไข่, 7 กุมภาพันธ์ 2546

¹⁵ สัมภาษณ์ ชาญชัย สุนทร และ สวัสดิ์ อุทัยสุวรรณ , กำหนดตำบลท่าหลวง และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลท่าหลวง, 20 สิงหาคม 2545

¹⁶ ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีบรรทัดฐาน หรือข้อตกลงที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องถือปฏิบัติตามเป็นแนวทางเดียวกัน โดยสมาชิกจะต้องตระหนักและคำนึงถึงเสมอที่จะไม่ปฏิบัติผิดประเพณีทุกคนยึดถือ

บุญสม แสงทองศรี กรรมการหมู่บ้าน หมู่ 6 ของอบต.หนองนกไข่ มองว่า

“ประธานฯ เค้าเป็นคนเก่าแก่ มีบารมีมาก จะว่านักเลงก็ใช่เนาะ ไม่มีใครอยากไปแข่งขันด้วยหรอก ส่วนใหญ่จะเกรงกัน เผอิญว่าแกเป็นคนดีทำประโยชน์ให้ส่วนรวมมาก มีปัญหาอะไรแกไม่ได้ บอกแกไปเดี๋ยวก็จบ ไม่เห็นจะมีปัญหาสักครั้ง ชาวบ้านก็เลยรัก ผมว่า เลือกก็ทีก็ได้ ชาวบ้านให้ความไว้วางใจ ผู้ใหญ่หมู่ 6 นี้ก็สนิทกัน ยังบอกว่าไม่ขอแข่งด้วยเลย...”

ลักษณะการเมืองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจึงดูจะเป็นการสนับสนุนงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ที่พบว่า การได้มาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นไทยตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย การจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกับพรรคการเมืองระดับชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองกับระบบข้าราชการ โดยหัวหน้ากลุ่มการเมืองท้องถิ่นมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดสรรผลประโยชน์ (วรพันธ์ สุวรรณนุหะ; 2535)

7) ลักษณะของความไว้วางใจทางการเมืองที่ประชาชนมีต่อ อบต.

เมื่อพูดถึงความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อ อบต.แล้ว จะเห็นได้ว่า จากข้อมูลทางสถิติ ทั้งอบต.ในกลุ่ม 1(คือ ชั้น 1 และ 2) และกลุ่ม 2 (3,4,5) ดูจะไม่ต่างกันมากนักคือไว้วางใจในระดับปานกลาง ที่น่าสนใจคือ น้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในด้านนี้จะตกไปอยู่ที่ความพอใจต่อนโยบาย/ โครงการ และตัวบุคคลที่ทำงานในอบต.มากกว่าด้านอื่น (เท่ากับ .943 และ.899) แสดงว่า ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนจะดูได้จากความพอใจที่มีต่อโครงการของอบต. และ ตัวบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเอาประเด็นดังกล่าวนี้ มาศึกษาดูในรายละเอียดว่าจะสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบโมเดลการวัดจริงหรือไม่

จากการพูดคุยกับกลุ่มผู้นำในตำบลท่าไม้¹⁷ ต่างให้ความเห็นร่วมกันว่า ชาวบ้านมักจะไม่ค่อยสนใจหรอกว่า อบต.จะมีวิธีการทำงาน หรือขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนแค่ไหน แต่จะสนใจว่า อบต.ทำผลงานอะไรบ้าง และมีโครงการจะทำอะไรให้หมู่บ้านบ้าง ซึ่งคนที่เป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องพบปะกับชาวบ้านบ่อยครั้งก็มีส่วนอยู่บ้าง ถ้าทำได้ดีชาวบ้านก็ให้ความนับถือและชมเชย”

ชัชวาลย์ แสงทองศรี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ของตำบลท่าไม้ ให้ความเห็นว่า

“ การทำงานแบบนี้ เรื่องพรรคพวกมันต้องมีอยู่แล้วเป็นเรื่องธรรมดา เพียงแต่ว่า ผู้บริหารทำประโยชน์ให้ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือเปล่า ถ้าทำให้ชาวบ้านสัก 80 เปอร์เซ็นต์ ก็ถือว่าดีมากแล้ว”

¹⁷ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมในการประชุมคณะกรรมการยาเสพติดประจำหมู่บ้าน และได้พูดคุยกันเป็นส่วนตัวกับผู้นำเหล่านี้ , 7 กุมภาพันธ์ 2546

เช่นเดียวกับที่ประวันชัย วิริยะพรสวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 มองว่า “เรื่องเปอร์เซ็นต์เป็นเรื่องปกติ ขอให้ทำเพื่อตำบลมากหน่อย การที่มีอบต. ทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์มากขึ้น ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนที่กว่าจะมาถึงหมู่บ้าน ก็เหลือแค่นี้เดียว ความล่าช้าไม่ต้องพูดถึง”

สำหรับในตำบลหนองนกไข่ ก็สามารถจะมองไปในทำนองเดียวกัน สุนันท์ เจริญพานิช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ให้ความเห็นว่า “ การที่รัฐกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นสิ่งดี การมีอบต.เกิดขึ้น ทำให้ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกมาอยู่ที่ชาวบ้านมากขึ้น ชาวบ้านสามารถเรียกร้องความต้องการได้ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะทำผ่านตัวแทนหมู่บ้าน หรือผู้ใหญ่ เราก็บอกเรื่องไปให้อบต.อีกทีหนึ่ง ตำบลหนองนกไข่เรียกได้ว่า มีการพัฒนาไปพอสมควร แต่จะช้าหน่อย เพราะรายได้น้อย เราทำอย่างค่อยเป็นไปค่อยไป

ทัศนะของแกนนำใน อบต.ทั้งสองแห่งในจังหวัดสมุทรสาคร ดูจะเป็นไปในทิศทางเดียวกับทัศนะของคนในพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา จิรพันธ์ วิสูตรศักดิ์ ปลัด อบต.หนองสาหร่าย มองว่า การทำงานของอบต.ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ประชาชนจะรู้สึกไว้วางใจและพอใจกับ อบต. หากว่า อบต.สามารถสร้างผลงานและทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานให้ชาวบ้านเห็น และการใช้สื่ออันว่ามีผลกระทบอย่างสำคัญ

“อย่างประธานฯ มิชา ประธาน อบต. คนปัจจุบันก็ไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่พยายามเข้ามาสร้างผลงานจนชาวบ้านยอมรับและเลือกเข้ามาเป็นสมาชิก อบต.ของหมู่ 19 ครั้นเมื่อเลือกตั้งเสร็จปรากฏว่า แกนนำคนเดิมกลับไม่ได้รับเลือก นายมิชาก็พยายามลงทุนใช้เงินส่วนตัวในการช่วยเหลือบรรดาสมาชิกอบต. ด้วยวิธีการต่างๆ จนสามารถดึงหัวหน้ากลุ่มเหล่านั้นเข้ามาเป็นพวกได้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามเร่งสร้างผลงานให้เกิดขึ้นให้มากที่สุดเพื่อสร้างความพอใจให้กับชาวบ้าน ซึ่งเท่ากับเป็นการหวังผลการเลือกตั้งในสมัยหน้าไปในตัว บารมีจึงเกิดขึ้นควบคู่กันไป อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่า การเล่นพรรคเล่นพวก หรือการใช้ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอยู่ไม่อย่างนั้นก็งานลำบาก อย่างเช่น การไปมีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมืองท้องถิ่น หรือฝ่ายปกครอง รพช., อบจ. เพื่อของบเข้ามาพัฒนา เมื่อได้งบมากก็มีเงื่อนไขบางประการที่จะต้องเกี่ยวกันเช่น การให้บริษัทที่เป็นพรรคพวกของพวกเขาเข้ามาเป็นผู้ได้รับการประมูลโดยมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง มิเช่นนั้น ในครั้งหน้างบประมาณก็ไม่ได้รับการจัดสรรลงมา เป็นต้น การทำงานใน อบต.จึงมีเรื่องของผลประโยชน์ อำนาจ และการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องเยอะพอสมควร”

พริมลักษณ์ ร่วมสุข รองปลัดเทศบาลอำเภอปากช่อง เป็นคนในพื้นที่ปากช่อง ซึ่งมีความคุ้นเคยกับนายมิชา ประธานอบต.หนองสาหร่าย ให้ความเห็นว่า

“อบต. คือการเมืองท้องถิ่นที่จำลองมาจากการเมืองระดับชาติ ดังนั้นวิธีการก็คล้ายคลึงกัน เพียงแต่จำกัดพื้นที่แคบลงเท่านั้น แต่ที่เห็นว่าชาวบ้านสมัยนี้มี

ความรู้มากขึ้น จะใช้การซื้อเสียงหรือระดมพรรคพวกอย่างเดียวยังไปไม่รอด ต้องมีผลงานให้เห็นด้วย ต้องเป็นที่พึ่งให้กับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านตำบลได้ จึงจะได้รับการยอมรับ ส่วนเรื่องผลประโยชน์คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการทำงานโดยเฉพาะการพัฒนา นั้น จำเป็นต้องอิงกับหลายหน่วยงาน ขึ้นอยู่กับว่าคนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์อย่างทั่วหน้าหรือไม่ ฉะนั้น ถ้าอบต.ทำงานโดยยึดหลักประชาชนเป็นที่ตั้งแล้ว ข้อครหาที่จะน้อยลง แม้ว่าจะมีประเด็นเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง”¹⁸

จากข้อมูลดังกล่าวจึงพอจะมองได้ว่า ความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่ออบต. จะมุ่งไปที่ผลงาน และตัวเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในอบต.เป็นสำคัญ เห็นได้ว่าสอดคล้องกับการวัดปัจจัยองค์ประกอบของตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองที่ให้น้ำหนักกับองค์ประกอบทั้งสองส่วนมากกว่าด้านอื่น หากทั้งสองส่วนนี้เป็นไปในเชิงบวกแล้วก็นับว่าจะส่งผลต่อเสถียรภาพของคณะกรรมการบริหาร อบต. เป็นอย่างมาก ซึ่งงานวิจัยที่ศึกษาในแง่มุมมองของโครงสร้างอำนาจชุมชนและผู้นำท้องถิ่น ก็พบเช่นกันว่า กลุ่มคนที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านนี้มักจะเป็นชนชั้นนำของชุมชนที่ทำประโยชน์ให้ส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่ (อังกูร สุนกุล, 2540 ; นาดาชา วศินดิถ, 2540)

ในประเด็นเรื่องผลประโยชน์ของท้องถิ่นที่ประชาชนจะได้รับนี้ ทิพย์มาศ เสมาธารถ ปลัดอบต.หนองนาคำ ได้ชี้ให้เห็นว่า

“แม้ว่า ภายใต้ระบบอำนาจอิทธิพลท้องถิ่นจะยังคงมีอยู่ และไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ อันเนื่องมาจากระบบอุปถัมภ์ แต่การที่มีอบต.เกิดขึ้น เห็นได้ชัดว่า มันเหมือนเป็นภารกิจที่เราต้องทำ เพราะระเบียบกฎหมายกำหนดไว้ ต้องมีการจัดทำแผนพัฒนา จัดทำโครงการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการทำประชาคม แล้วรายงานให้จังหวัดทราบทุกระยะ ไม่งั้นเราก็บกร่อง หากจะเรียกว่า โครงสร้างของระบบอบต.ทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ในท้องถิ่นก็น่าจะได้ ชาวบ้านจึงได้ประโยชน์จากการมีอบต.มากกว่าแต่ก่อน ส่วนความไม่พอใจก็คงมีอยู่บ้างคงไม่สามารถบริการให้ทุกคนพอใจได้”

ด้วยเหตุนี้ การเกิดขึ้นของ อบต. จึงเป็นสถาบันการเมืองภายใต้โครงสร้างทางการเมืองใหม่ ที่สามารถสร้างกรอบบังคับภายในตัวสถาบันเองให้ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารจะต้องทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นให้ได้ ดังที่ ธงชัย สันติวงษ์ (2539: 241) ให้พูดถึงกลไกขององค์การที่เป็นทางการไว้ว่า “เป็นกรอบเหตุผลสำหรับการกระทำทุกอย่างของสมาชิก (rationalistic system of actions) ที่พฤติกรรมและการกระทำทุกอย่างต้องเป็นไปตามกรอบ ตามกฎระเบียบที่สร้างขึ้นด้วยเหตุผลที่จะต้อง

¹⁸ สัมภาษณ์ พิรมลักษณ์ ร่วมสุข, รองปลัดเทศบาล อำเภอปากช่อง, 30 พฤศจิกายน 2545

สามารถประกันได้ว่า จะไม่ทำให้การใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่จัดเตรียมไว้เพื่อการทำงานต้องเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่ไม่เป็นไปตามเหตุผลหรือผิดไปจากกรอบวิธีที่กำหนดไว้”

สำหรับเรื่องของผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มผู้บริหาร จากการพูดคุยในทางส่วนตัวกับ ปลัด อบต.หนองนกไข่ และปลัด อบต.ท่าไม้ ซึ่งต่างก็ทำงานในอบต.ทั้งสองแห่งมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี มีความเห็นคล้ายกันว่าเป็นสภาพปกติที่พบเห็นเกือบทุกแห่ง ตอนเข้ามาทำงานใหม่ๆ รับกับระบบไม่ค่อยได้ แต่อยู่ๆ ไปเราเริ่มเข้าใจและจำเป็นต้องยอมรับให้ได้ เพราะถ้าเข้าไปยุ่งหรือไปตรวจสอบมาก ก็จะต้องเจอ เราก็อยู่ลำบากและไม่ต้องทำอะไรกันพอดี อะไรผ่อนได้ก็ผ่อน ส่วนใหญ่แล้วเวลามีโครงการใหญ่ ก็เป็นบริษัทพวกฟ้องกันทั้งนั้นแหละ”

ทิพย์มาศ พูดกับผู้วิจัยด้วยความรู้สึกเป็นเพื่อนสนิทว่า

“บางครั้งเราก็ต้องยอมรับว่า ไม่สามารถเข้าไปทำให้โปร่งใสได้ทั้งๆ ที่รู้ เพราะงบประมาณที่อบต.จัดเก็บได้ไม่พอ ก็ต้องไปวิ่งเองงบประมาณจากจังหวัดมาลง เมื่อได้งบมาก็ต้องยอมให้บริษัทพรรคพวกของเขาเป็นคนมาประมูล เราช่วยเท่าที่จะทำได้ หากไม่ช่วยรอบหน้าก็คงไม่ได้มา การพัฒนาตำบลก็คงทำยากขึ้น”

เช่นเดียวกับที่ มาลี พูนเชื้อ เจ้าหน้าที่ธุรการ อบต.ท่าหลวง ได้กล่าวถึงเรื่อง เหตุผลที่ อบต. ต้องเก็บกฏผลประโยชน์ให้กับทางฝ่ายราชการว่า

“ทางอำเภอก็ขอเงินสนับสนุนจาก อบต.ผ่านมาทางประธานฯ โดยให้เหตุผลว่าไม่มีรายได้ แต่เป็นนโยบายของจังหวัดที่ต้องทำ ไม่ทำก็ไม่ได้ เราก็จำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งไปให้ ไม่เช่นนั้นก็จะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร การทำงานของเราก็ลำบาก เพราะโครงการส่วนใหญ่จะต้องส่งไปให้ทางอำเภอตรวจก่อน ได้รับการอนุมัติแล้วถึงจะมาทำ ถ้าไม่ทำอย่างนี้ การจะพัฒนาพื้นที่คงได้ค่อนข้างลำบาก”¹⁹

ชานาน สุภนนทิ ประธาน อบต.ท่าหลวง ได้ให้ความเห็นต่อเรื่องเดียวกันนี้ไว้ว่า

“คงไม่อาจปฏิเสธเรื่องระบบกลุ่มและพรรคพวกไปได้ งบประมาณของอบต.ท่าหลวง มีน้อย บางครั้งก็ต้องหวังพึ่งจากงบพัฒนาของ สส.บ้าง ก็ต้องวิ่งไปหางบมาลง แต่ก็ต้องยอมรับว่าการมีอบต.ทำให้ตำบลพัฒนาไปได้มาก ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ต้องผ่านลงอำเภอ ถ้าไม่ไปทำความรู้จักกับพวกเขา คงไม่ได้พัฒนากันพอดี แต่ของท่าหลวงนี้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหากันหรอก ชาวบ้านไม่ค่อยจะสนใจ”

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นพบจากกรณีศึกษาเปรียบเทียบกับนี้ พอจะสรุปได้ว่า เรื่องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มใน อบต.นั้น มีอยู่จริง โดยจะเป็นในรูปของผลประโยชน์ต่างตอบแทนจากการดำเนินการก่อสร้างในโครงการต่างๆ โดยใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการเอื้อประโยชน์

¹⁹ สัมภาษณ์ มาลี พูนเชื้อ, เจ้าหน้าที่ธุรการ อบต.ท่าหลวง, 9 มีนาคม 2546

โดยมีวัฒนธรรมภายใต้ระบบอุปถัมภ์เป็นปัจจัยเอื้ออำนาจสำคัญในการกำหนดทัศนคติที่มีต่อผู้นำและการมีส่วนร่วมของประชาชน การพึงพาผลประโยชน์ในลักษณะต่างตอบแทนระหว่างกลุ่มจะเกิดขึ้นได้ภายใต้การดำรงบทบาทจากการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือมีอิทธิพลเพียงพอที่จะดำเนินการได้ ในลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ได้แตกต่างจากเดิมที่อำนาจอยู่ในมือของระบบราชการ เพียงแต่เปลี่ยนตัวแสดงเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ตัวแปรอำนาจอิทธิพลมีความสำคัญต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลอยู่มากพอสมควร

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างทางการเมืองของท้องถิ่นซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรที่เกี่ยวข้องในบทนี้แล้ว เห็นได้ว่าข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบจะสนับสนุนตัวแปรทุนทางสังคมและตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ชัดเจนมากกว่าตัวแปรด้านอื่น โดยพบว่า ระบบอุปถัมภ์และความผูกพันในพื้นที่ของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน อบต.กลุ่ม 2 (ระดับชั้น 3,4,5) จะมีมากกว่าใน อบต.กลุ่ม 1 (ระดับชั้น 1 และ 2) โดยจะมีผลส่งผ่านไปยังการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในลักษณะของการระดมทางการเมืองโดยผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ ในขณะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะในด้านของการบริหารงาน อบต. นั้น ประชาชนที่อยู่ใน อบต.กลุ่มที่ 1 จะมีความสนใจที่จะรับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่อยู่ใน อบต.กลุ่มที่ 2 ซึ่งหากใช้โครงสร้างของ อบต.เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น(พิจารณาจากรายได้) และความหลากหลายของประชากรซึ่ง อบต.ในกลุ่ม 1 จะมีมากกว่า อบต.ในกลุ่ม 2 น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระดับการสื่อสารโดยเฉพาะพื้นที่ในเขตเมืองหรือใกล้เขตเมืองมีสูงกว่าในเขตชนบท ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ระยะห่างระหว่าง อบต. กับเขตเมืองน่าจะมีอิทธิพลต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของประชากรดังกล่าว ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ อบต.ในกลุ่ม 1 จะอยู่ในพื้นที่ใกล้เขตเมืองมากกว่า อบต.ในกลุ่ม 2 ดังนั้น ในการวิเคราะห์ถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงไม่อาจปฏิเสธเงื่อนไขด้านโครงสร้างทางการเมืองท้องถิ่นไปได้

ผลการศึกษาที่พบจากการศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ ส่วนหนึ่งจึงจะสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิทธิกร ขวัญดี (2542) ที่สรุปว่า การที่รัฐส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจโดยให้มีการเลือกตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นในรูปองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตัดสินใจในการจัดการกับผลประโยชน์ในชุมชนมากขึ้นบรรลุตามเป้าหมายของการกระจายอำนาจ โดยคนในชุมชนจะให้ความสนใจมากขึ้นและต่อต้านต่อการกระทำของที่เป็นผลเสียต่อชุมชน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ในชุมชนที่เริ่มเสื่อมถอยลง ซึ่ง สิทธิกร เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นคือ การตอบสนองความต้องการของประชาชนในแง่ผลประโยชน์สาธารณะ เพราะหากความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ช่วยเหลือระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์เปลี่ยนแปลงไป ก็จะมีผลต่อความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาและการสนับสนุนเดิมที่เคยมีให้ต่อผู้อุปถัมภ์ และเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ผลการศึกษารื่องโครงสร้างอำนาจชุมชนในกรณีเมืองพัทยาของ นาดาทา

วศินดิลก (2540) ที่พบว่า การสร้างความไว้วางใจด้วยการแจกจ่ายผลประโยชน์ไม่มีความมั่นคงแน่นอนต่างจากความไว้วางใจที่เกิดขึ้นในลักษณะเพื่อนและความเป็นญาติพี่น้องที่สายสัมพันธ์ของความไว้วางใจมีมากกว่าและแน่นอนกว่าเพียงแต่เกิดขึ้นได้ค่อนข้างจำกัดหรืออยู่ในวงแคบดูจะใช้กับบริบทของสังคมท้องถิ่นได้เด่นชัดขึ้นอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ หากประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็จะทำให้พวกเขาได้มีโอกาสรับรู้พฤติกรรมของบุคคลและผลงานขององค์กรการเมืองได้มากขึ้น และความไว้วางใจทางการเมืองจะน้อยลง ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ชอบธรรมหรือผู้นำไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างดีพอสมควร เมื่อความไว้วางใจลดน้อยลงก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะทำให้ทัศนคติที่มีต่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้นเปลี่ยนแปลงไป อันจะเป็นเหตุให้ความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อ อบต.ลดน้อยลงไปด้วย ประเด็นดังกล่าวดูจะสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบ ทั้งยังสนับสนุนผลการวิจัยของ Berman(1997) ที่พบว่า ความรู้สึกไว้วางใจในเชิงลบที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลสามารถมองได้จากวัตถุประสงค์การทำงาน ผลงานและประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐให้มีน้ำหนักที่นำรับฟังมากขึ้น

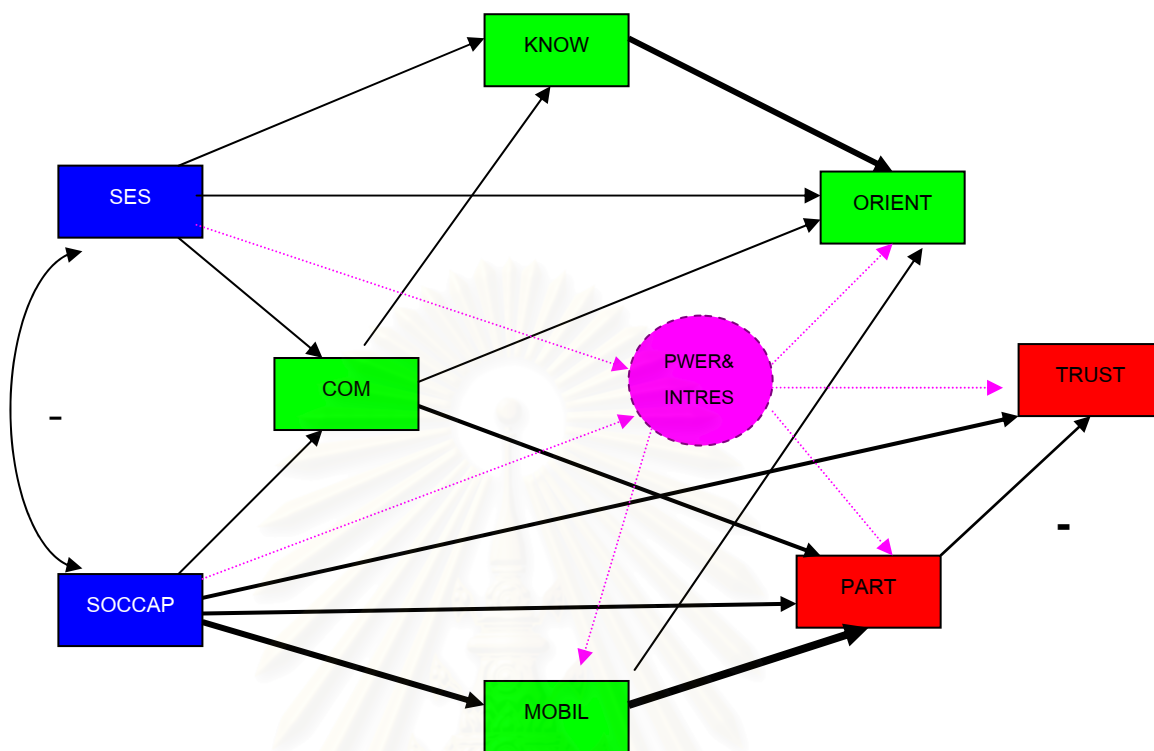
แต่การที่น้ำหนักอิทธิพลของทุนทางสังคมยังคงมีอิทธิพลสำคัญต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนที่เป็นหน่วยการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะเป็นผลมาจากการที่ผู้นำยังคงสามารถประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชนได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างผลงานจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชนได้ส่งผลให้ประชาชนยังคงให้ความเคารพนับถือไว้วางใจในตัวผู้นำท้องถิ่นอยู่ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงพอจะมองได้ว่า **สถานภาพเชิงอำนาจของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นและผลประโยชน์สาธารณะ (public interest)** เป็นตัวแปรแทรกสำคัญที่ทำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้มีอำนาจในชุมชนยังคงสามารถนำทุนทางสังคมซึ่งอยู่ภายใต้วัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับฝ่ายตนได้อย่างเต็มที่ และทำให้นักวิจัยที่ศึกษาถึงการดำรงอยู่ของอำนาจการเมืองท้องถิ่น เช่นงานวิจัยของ ชนิตา อาคมวิณะ (2541) ที่พบว่า การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นทำให้ผู้มีอำนาจและอิทธิพลเดิมที่อยู่ในท้องถิ่นหรือที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ตลอดจนชนชั้นนำกลุ่มอื่นๆ สามารถปรับตัวและรักษาอำนาจทางการเมืองการบริหารท้องถิ่นไว้ได้ ทั้งยังใช้อำนาจดังกล่าวในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวบนผลประโยชน์สาธารณะอยู่นั้น สามารถอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในการเมืองท้องถิ่นปัจจุบันได้พอสมควร ดังนั้น ข้อสรุปของสิทธิกรในส่วนที่เห็นว่าการกระจายอำนาจเป็นเหตุให้ระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมองเพียงแต่การประเมินการตอบสนองต่อประโยชน์ส่วนรวมของสถาบันการเมืองท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว ไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านอื่นเลยโดยเฉพาะโครงสร้างความสัมพันธ์ในเครือข่ายในชุมชนที่เป็นอยู่จริง และวาระซ่อนเร้นจากการใช้อำนาจของผู้นำก็ดูจะเป็นการด่วนสรุปเกินไป

นอกจากนี้ การที่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นน้อยและส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลจากตัวแปรด้านทุนทางสังคมนั้น ได้ช่วยสนับสนุนผลการวิจัยของอัครพันธ์

พลศิริ(2541) ที่พบเช่นกันว่า สาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงานใน อบต.ของประชาชนในตำบลที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายดินนั้น จะทำให้เกิดความสนิทสนมและการมีวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดจนนำไปสู่การชักชวนร้องขอในรูปการระดมทางการเมืองได้ง่ายให้มีน้ำหนักในการรับฟังได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

ในขณะที่เดียวกัน อำนาจที่มีที่เกิดจากคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำท้องถิ่นก็มีผลต่อความรู้สึกและโน้มน้าวใจต่อผู้คนให้เกิดพฤติกรรมร่วมที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด รวมทั้งจะส่งอิทธิพลต่อการสร้างความรู้สึกเชื่อมั่นของประชาชนอีกด้วย หากว่า อบต.สามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นในระดับที่ยอมรับได้ จึงกล่าวได้ว่า ความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อ อบต. จะเกิดขึ้นจากผลงานการทำงานและตัวบุคลากรที่ทำงานอยู่ใน อบต.เป็นสำคัญ ทั้งนี้การที่ผลงานดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดนั้น ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงรายได้ของ อบต. และสภาพแวดล้อมด้านอื่น เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ เป็นต้น ประกอบด้วยว่าเอื้อต่อการดำเนินงานได้มากน้อยเพียงใด เพราะหาก อบต.มีรายได้มาก โอกาสที่ประชาชน อบต.จะสร้างผลงานก็มีได้มาก นอกจากนี้แล้ว ศักยภาพของ อบต. ยังเป็นปัจจัยภายนอกในระดับโครงสร้างทางการเมืองท้องถิ่นอีกตัวหนึ่งที่ควบคู่ไปกับตัวแปรด้านอำนาจและผลประโยชน์ อันถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งหากจะนำมาพิจารณาประกอบกับทฤษฎีความเป็นเมือง(Urban theory) เช่นงานของวิจัย Baldassare (1985) ที่ศึกษาพบว่า เมืองที่มีขนาด, ความหนาแน่น, ความหลากหลาย และการเติบโตของประชากรมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง ก็จะช่วยให้การอธิบายในระดับโครงสร้างมีตรรกะในการอธิบายได้สูงขึ้น

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แล้ว เมื่อนำมาประยุกต์รวมกับโมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลที่สร้างขึ้นในเชิงปริมาณแล้ว พบว่า อำนาจ อิทธิพลและผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งเกิดขึ้นจากการดำรงสถานภาพในฐานะผู้นำในท้องถิ่น และวัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ เป็นตัวแปรสำคัญที่จะควบคุมพฤติกรรมการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นได้พอสมควร และส่งผลต่อความรู้สึกที่มีต่อตัวผู้นำท้องถิ่นและทัศนคติโดยรวม เพราะหากผู้นำสามารถที่จะรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวไว้ไม่ให้เหลือมล่ำเกินกว่าผลประโยชน์สาธารณะแล้ว ปัญหาความขัดแย้งย่อมไม่เกิดขึ้น และผู้นำก็จะสามารถรักษาสถานภาพเดิมของตนเองไว้ได้ ผู้วิจัยจึงได้การปรับโมเดลโดยเพิ่มตัวแปรอำนาจอิทธิพลและผลประโยชน์ (POWER&INREST) เข้าไปในโมเดลเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่พบเห็นในเชิงสังเกตการณ์มากยิ่งขึ้น แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้รวมตัวแปรดังกล่าวเข้าไว้ในกรอบทดสอบโมเดลเชิงปริมาณทางสถิติ แต่เมื่อมาพิจารณาในแง่มุมมองคุณภาพแล้ว เห็นว่ามีความเป็นไปได้สูง ซึ่งสามารถเขียนรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแบบประยุกต์ ได้ตั้งแผนภาพ

แผนภาพที่ 6.1 โมเดลประยุกต์แสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)

จากแผนภาพแสดงโมเดลประยุกต์ข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า ทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจการเมืองของบุคคล ทักษะทางสังคม และการสื่อสาร ต่างเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้อำนาจและการสร้างอิทธิพลของผู้นำหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ผู้นำหรือผู้มีอำนาจ จะใช้อำนาจที่มีที่ตนมีอยู่ในการรวบรวมกลุ่มพรรคพวกให้สนับสนุนตนหรือร่วมทำกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์กับฝ่ายตนผ่านการระดมทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็จะพยายามเร่งสร้างผลงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับ เชื่อถือศรัทธา และไว้วางใจแก่ตน ซึ่งจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมด้วย ในขณะที่เดียวกันปัจจัยเหล่านี้ก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล และมีผลต่อการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ผู้นำต้องการด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบอุปถัมภ์ยังคงเกาะเกี่ยวเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของสังคมท้องถิ่นอยู่ต่อไป และมีอิทธิพลสำคัญต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง.

บทที่ 7

บทสรุป

การศึกษารั้วนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการวิทยาการวิจัยทั้ง 2 ลักษณะเข้าด้วยกัน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการเจาะลึกเพื่อชี้ให้เห็นสภาพท้องถิ่นที่ทำการศึกษาโดยรวมว่า สภาพโครงสร้าง ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ปรากฏจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลหรือไม่ อย่างไร โดยจะเข้าไปศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลบางพื้นที่ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน และสะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูล นำมาผสมผสานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการอธิบาย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างในองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสิ้น 10 แห่ง ใน 5 จังหวัด โดยแยกระดับชั้นที่ทำการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม จากการสำรวจข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้วนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 902 คน โดยมีการกระจายของข้อมูลตามคุณลักษณะต่างดีพอสมควร กล่าวคือ เมื่อพิจารณาในแง่หน่วยการวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ อบต.กลุ่มที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 50.33 และอยู่ในพื้นที่ อบต.กลุ่มที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 49.66 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุจำนวน

ในแง่รายได้ มีการกระจายรายได้อยู่ในทุกระดับรายได้ โดยกลุ่มตัวอย่างจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000- 10,000 บาท มากที่สุด คือ ร้อยละ 45.25 และประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คือ ร้อยละ 34.58 บาท

ในด้านประสบการณ์เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มตัวอย่างเคยมีประสบการณ์/ รู้เรื่องเกี่ยวกับ อบต. คิดเป็นร้อยละ 67.85 และไม่มีประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 32.15 โดยในจำนวนคนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ อบต.นี้ จะเกิดจากการที่ได้เคยไปติดต่องานที่อบต. เคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ อบต. และอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ มากที่สุด 3 ลำดับแรก

ในด้านสถานภาพอำนาจโดยวัดจากความเกี่ยวข้องกับการทำงานของ อบต. นั้น ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเกี่ยวข้องกันกับ อบต.ในหลายสถานภาพด้วยกัน โดยเมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยแล้ว กลุ่มตัวอย่างจะมีความเกี่ยวข้องในลักษณะเป็นเพื่อนกับเจ้าหน้าที่อบต. มากที่สุด รองลงมาคือ การรู้จักกันเป็นการส่วนตัว และการมีญาติพี่น้องเป็นกรรมการบริหาร อบต.หรือสมาชิก อบต.

ในด้านความเกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือพรรคการเมือง ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะชอบกลุ่มหรือพรรคการเมืองเป็นพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 56.76 และผูกพันมาก ถึงกับเป็นเป็นสมาชิกด้วย คิดเป็นร้อยละ 7.65 ในกลุ่มนี้เป็นพรรคไทยรักไทยมากที่สุด โดยประเด็นในด้านนโยบายพรรค และหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มการเมืองมีความน่าเชื่อถือจะเป็น เหตุผลของการชอบได้มากที่สุด

จากการพิจารณาปัจจัยด้านต่างๆ ที่กำหนดเป็นตัวแปรในครั้งนี้ พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใน อบต.ชั้น 3,4,5 จะมีทุนทางสังคมมากกว่า มีระดับ การสื่อสารทางการเมืองสูงกว่า การถูกระดมทางการเมืองมากกว่า และมีทัศนคติทาง การเมืองไปในเชิงบวกมากกว่าอบต.ในระดับชั้น 1 และ 2
2. กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใน อบต. ชั้น 1 และ 2 จะมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่า อบต. ชั้น 3,4,5
3. ส่วนในแง่ความไว้วางใจทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใน อบต. ทั้ง 2 กลุ่ม อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

จากผลการเปรียบเทียบในด้านของทุนทางสังคม โดยพิจารณาจากวัฒนธรรม ของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ ความไว้วางใจทางสังคม ความ ผูกพันที่มีต่อชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายใต้การ ปกครองบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มที่ 2 จะมีค่าเฉลี่ยของระบบอุปถัมภ์มากกว่า กลุ่มที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนในอีก 3 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ของแต่ละตัวแปรแฝง จากนั้นได้นำตัวแปรแฝงมารวมทดสอบเพื่อหาความพอดีตามโมเดล เชิงทฤษฎีที่ได้สร้างไว้แล้ว โดยนำเอาตัวแปรแฝงที่เป็นเหตุและตัวแปรแฝงที่เป็นผลมาทดลอง เข้าโปรแกรมเพื่อหาความสอดคล้องกลมกลืนที่ละเอียด สามารถสรุปผลแยกเรียงตามชุดตัวแปร แฝงที่นำมาทำการทดสอบร่วมกัน ได้ดังนี้

ก. สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและทุนทางสังคม

ผู้วิจัย ได้กำหนดให้ตัวแปรแฝงด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้จำนวน 6 ตัว ได้แก่ การศึกษา รายได้ ความผูกพันกับกลุ่มหรือพรรค การเมือง ประสบการณ์การเกี่ยวกับ อบต. สถานภาพเชิงอำนาจ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่วนตัวแปรทุนทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ ความไว้วางใจทางสังคม ความผูกพันในพื้นที่ และการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือ พรรคการเมือง หลังจากที่ได้นำเอาข้อมูลไปทำการคำนวณหา น้ำหนักองค์ประกอบแต่ละ ปัจจัยด้วยโปรแกรมลิซเรล ผลปรากฏว่าได้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของสถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม เท่ากับ 0.711 0.531 0.093 0.400 0.093 และ 0.050 ส่วน น้ำหนักองค์ประกอบของทุนทางสังคม เท่ากับ 0.578 0.212 0.761 และ 0.774 ตามลำดับ

เป็นที่สังเกตว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมวัดจากตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ได้ค่าน้อยมาก ผู้วิจัยจึงไม่นำเอาค่าดังกล่าวมาพิจารณาประกอบในโมเดล

ข. ตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง ตัวแปรความรู้ทางการเมือง และตัวแปรตัวแปรทัศนคติทางการเมือง

ผู้วิจัยได้กำหนดให้ตัวแปรแฝงด้านการสื่อสารทางการเมือง ประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ความสนใจทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบด้วยโปรแกรมลิซเรลได้ค่าเท่ากับ 0.795 และ 0.834 ตัวแปรแฝงด้านความรู้ทางการเมือง ประกอบไปด้วย 1 ตัวแปรสังเกตได้ และจากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้เท่ากับ 0.836 ตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเมืองประกอบไปด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ ประสิทธิภาพทางการเมือง หน้าที่พลเมือง ความเมินห่างทางการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งจากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้เท่ากับ 0.600 0.592 0.548 และ 0.458

ค. ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการระดมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้กำหนดให้ตัวแปรแฝงด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั่วไป การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหาร และการมีส่วนร่วมในการประท้วง ซึ่งจากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบด้วยโปรแกรมลิซเรลได้ค่าเท่ากับ 0.552 0.968 0.891 และ 0.584 ส่วนตัวแปรแฝงด้านการระดมทางการเมือง ประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ การเปิดโอกาสทางการเมืองและการชักชวนทางการเมือง ซึ่งจากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้ค่าเท่ากับ 0.557 และ 0.837

ง. ตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง

ผู้วิจัยได้กำหนดให้ตัวแปรแฝงด้านความไว้วางใจทางการเมือง ประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความพอใจที่มีต่อนโยบาย/โครงการ ความพอใจที่มีต่อวิธีการทำงาน ความพอใจที่มีตัวบุคคลผู้ที่ทำงานในอบต. และความพอใจที่มีระบบ อบต.ในปัจจุบัน ซึ่งจากการหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้ค่าเท่ากับ 0.943 0.691 0.899 และ 0.691

และจากการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรภายหลังจากที่ได้คำนวณค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบแล้ว ได้ข้อสรุปว่า

1. ทูทางสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจทางการเมือง โดยตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองจะส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความไว้วางใจทางการเมือง

2. ทูทางสังคม การระดมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมได้ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. ทูทางสังคม เป็นปัจจัยร่วมสำคัญที่มีอิทธิพลสำคัญต่อความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อพิจารณาในบริบทการเมืองท้องถิ่นไทย

4. สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล ทูทางสังคม และการสื่อสารต่างเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้อำนาจและการสร้างอิทธิพลของผู้นำหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ผ่านการระดมทางการเมืองเพื่อสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5. ตัวแปรที่ไม่พบว่ามีอิทธิพลระหว่างกัน ได้แก่ อิทธิพลระหว่างตัวแปรความรู้ทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อิทธิพลระหว่างตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อิทธิพลระหว่างตัวแปรทัศนคติทางการเมืองกับตัวแปรความไว้วางใจทางการเมือง อิทธิพลระหว่างตัวแปรทัศนคติทางการเมืองกับตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง อิทธิพลระหว่างตัวแปรทูทางสังคมกับตัวแปรทัศนคติทางการเมือง ซึ่งผลดังกล่าวผู้วิจัยได้หยิบยกไปศึกษาในเชิงเจาะลึกและได้ผลการศึกษาดังที่ได้แสดงให้เห็นในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกอบต. จำนวน 2 แห่ง ในจังหวัดเดียวกันเพื่อทำการศึกษเปรียบเทียบความแตกต่างในเชิงลึกในจำนวน 5 จังหวัด ที่เป็นพื้นที่ทำการศึกษ โดยสุ่มได้จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ อบต.ท่าไม้ และอบต.หนองนกไข่ นอกจากนี้ยังได้นำไปเปรียบเทียบกับอบต.ของจังหวัดที่มีข้อมูลที่น่าสนใจอีก 2 แห่ง คือ อบต.หนองสาหร่าย จังหวัดนครราชสีมา และ อบต.ท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยใช้โมเดลแบบประหยัดแสดงอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังจากที่ได้ทดสอบแล้วเป็นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านทูทางสังคมโดยเฉพาะในเรื่องของระบบอุปถัมภ์และความผูกพันของประชาชนในท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่และเป็นพันธะสัญญาหลักในการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง และมีส่วนทำให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญโดยอาศัยวิธีการระดม เนื่องจากสังคมในท้องถิ่นมีลักษณะที่ผูกพันกันด้วยระบบเครือญาติและเพื่อนบ้านเรือนเคียงเสียเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการที่ผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่หนึ่งๆ มาเป็นเวลานานทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมอะไรก็มักจะช่วยเหลือกันและจะมอบอำนาจในการปกครองหมู่บ้านตำบลให้กับผู้นำชุมชนและข้าราชการฝ่ายปกครองเป็นสำคัญ โดยในอดีตปัญหาต่างๆ จะได้รับการถ่ายทอดจากประชาชนผ่านกลุ่มผู้นำเหล่านี้ไปสู่หน่วยงานระดับสูงเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ต่อมาเมื่อมี อบต.เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งฝ่ายรัฐพยายามเร่งสร้างความเข้าใจกับประชาชนถึงวัตถุประสงค์ของการมี อบต. ทำให้อบต.ต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการตอบสนองปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้กับท้องถิ่น ใน

ขณะเดียวกัน อบต. ได้กลายเป็นสถาบันแห่งอำนาจและแหล่งผลประโยชน์แห่งใหม่ที่บรรดาผู้นำและผู้มีอิทธิพลของท้องถิ่นต้องการเข้าไปครอบครองแทนที่สถาบันอำนาจแบบเดิม คือ ฝ่ายปกครองซึ่งถูกลดบทบาทลงไปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของงานบริหารท้องถิ่นที่มีประเด็นของการจัดเก็บภาษีและการพัฒนาท้องถิ่นเป็นพันธกิจสำคัญ

การยืนยันกรอบความคิดและพิสูจน์สมมติฐาน

จากโมเดลเชิงทฤษฎีซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งเป็นกรอบแนวความคิดและสมมติฐานในการศึกษาในครั้งนี้ หลังจากที่ได้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างประกอบการเข้าไปศึกษาในพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกแล้ว พบว่า ตัวแปรด้านความรู้ทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองไม่ได้ส่งอิทธิพลต่อตัวแปรความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าความรู้ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นไม่ถึงกับสูงมากนัก แต่ก็สามารถเข้าใจความสำคัญและบทบาทหน้าที่พื้นฐานเกี่ยวกับ อบต. ในระดับพอสมควร แสดงให้เห็นว่าตัวแปรด้านนี้ไม่ได้เป็นเงื่อนไขต่อความไว้วางใจและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับด้านทัศนคตินั้นเห็นได้ชัดว่า ประชาชนมีความเข้าใจต่อการทำงานของ อบต. พอสมควร และทราบดีถึงบทบาทและผลงานของผู้นำท้องถิ่นแต่ละคนรวมถึงความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามประเด็นด้านทัศนคติดังกล่าวก็ไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนต่อการมองการทำงานของ อบต. และการเข้ามีส่วนร่วมแต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ(ปัจเจกบุคคล) และเชิงคุณภาพ (โครงสร้าง) ได้รับการยืนยันสอดคล้องกันว่า ทูทางสังคมเป็นตัวแปรภายนอกที่มีน้ำหนักในการอธิบายพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าน้ำหนักอิทธิพลถึงร้อยละ 45.5 (0.455) ส่งทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม ผ่านการสื่อสารทางการเมือง และการระดมทางการเมืองไปยังการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมืองในที่สุด และเมื่อพิจารณาประกอบกับสภาพโครงสร้างของสังคมท้องถิ่นของไทย ซึ่งมีค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะในเรื่องของการอุปถัมภ์ และการเคารพนับถือผู้ใหญ่/ ผู้ที่มีอำนาจบารมีเป็นสิ่งที่ยังคงครอบงำความคิดและดีกรอบให้ผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เกิดความรู้สึกเกรงใจและเชื่อถือ รวมถึงเมื่อมีความเดือดร้อนก็มักจะเข้าหาบุคคลกลุ่มนี้และได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทำให้เกิดเป็นความสำนึกในบุญคุณและต้องตอบแทนเมื่อมีโอกาส เป็นเหตุให้ตัวแปรทูทางสังคมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อตัวแปรผลที่ทำการศึกษาในครั้งนี้สูงกว่าตัวแปรด้านอื่น

ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงยืนยันผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7.1 ผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ทำการศึกษาแยกตามตัวแปร

สมมติฐาน ที่	ตัวแปรเหตุ	ตัวแปรผล	ส่งอิทธิพล		ไม่ส่ง อิทธิพล
			ทางตรง	ทางอ้อม	
1	สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง		✓	
2	ทุนทางสังคม	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง	✓	✓	
3	การสื่อสารทางการเมือง	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง	✓	✓	
4	ความรู้ทางการเมือง	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง			✓ ✓
5	การระดมทางการเมือง	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง	✓		
6	ทัศนคติทางการเมือง	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง			✓ ✓
7	ความไว้วางใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง	การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง	✓		✓

ข้อค้นพบและประเด็นวิพากษ์

1. การศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยในระดับท้องถิ่นที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในท้องถิ่นได้รับอิทธิพลมาจากระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่ โดยเฉพาะระหว่างผู้ให้กับผู้รับการอุปถัมภ์ เช่น อาจจะเป็นคนที่มีสถานภาพดีกว่าโดยคนกลุ่มนี้ก็มีโอกาสเข้าไปดำรงตำแหน่งใน อบต. และใช้อำนาจเพื่อสร้างความศรัทธาได้มากกว่าบุคคลทั่วไป ความผูกพันกันของคนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้นำท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มและความไว้วางใจระหว่างกันเป็นหลักซึ่งเรารวมเรียกว่า ทูทางสังคม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อมผ่านการประชาสัมพันธ์และการชักชวนร้องขอเป็นการส่วนตัว โดยที่ทัศนคติทางการเมืองส่วนบุคคลหรือความรู้ทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดไม่ได้มีผลต่อพฤติกรรมดังกล่าวเท่าใดนัก และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมส่งผลเพียงทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อบุคคลนั้นมีการสื่อสารที่ดีกว่าเท่านั้น และการเข้าร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนได้เข้าใจและรับรู้ถึงพฤติกรรมการทำงาน ของ อบต. มากขึ้น อันจะมีผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองอีกด้วย ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จึงจะแย้งกับงานของ Nie, Powell และ Prewitt (1969) ที่ศึกษาในสังคมตะวันตกพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมจะมีผลกระทบต่ออัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทัศนคติทางการเมือง เช่นความมีประสิทธิภาพทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า น่าจะเป็นผลมาจากบริบทแวดล้อมที่ศึกษาต่างเวลาและสถานที่ รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากตัวแปรด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไปอันจะมีผลต่อคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้นำเข้ามาทดสอบในครั้งนี้

2. แนวคิดเรื่องทุนทางสังคม(social capital) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยของไทย ที่ผ่านมามักจะได้รับการนำเสนอในแง่มุมมองเชิงบวกมาโดยตลอดทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วมีหลายกรณีที่ส่งผลในทางลบได้เช่นกันแต่ไม่ได้รับการนำเสนอออกมา ดังจะเห็นจากแนวคิดตะวันตก นับตั้งแต่ 1980 เป็นต้นมา พยายามจะชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคม ที่ประกอบไปด้วย ความไว้วางใจทางสังคม ความผูกพันระหว่างคนในชุมชน และการเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กร เอกชนอาสาสมัคร นั้นจะช่วยเสริมสร้างให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพมากขึ้น เพราะเมื่อทุนทางสังคมช่วยให้ผู้คนเกิดความไว้วางใจระหว่างกันแล้ว ก็จะทำให้เกิดการแบ่งปัน การช่วยเหลือระหว่างกันอันรวมถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วจะมีประโยชน์ส่วนตัวแฝงอยู่บ้างก็ตาม ฉะนั้น การสร้างสังคมที่ดี ก็จำเป็นต้องมีระบบการเมืองการปกครองที่ดีด้วย และการที่จะบรรลุความสำเร็จดังกล่าวได้นั้น ผู้คนในชุมชนการเมืองนั้นจะต้องมั่นใจต่อระบบการเมืองที่มีอยู่ ต้องร่วมมือกันเพื่หาคหานิติเข้าสู่ระบบโดยมีการใช้ดุลยพินิจในหลายๆ ส่วน ทุนทางสังคมของตะวันตกจึงมองเพียงแต่ตัวชี้วัด

จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมและการกุศล ศาสนา กีฬา เท่านั้นที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันในหลายแง่มุมรวมถึงประเด็นทางการเมืองด้วย ซึ่งนับว่าส่งอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน แต่สำหรับในบริบทของสังคมไทยแล้วยังคงมีความซับซ้อนของปัจจัยอิทธิพลมากกว่าที่พบเห็นในสังคมตะวันตก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะทุนทางสังคมในไทยนั้นมีรายละเอียดที่ซับซ้อนกว่าของตะวันตกนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ในสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

สิ่งที่สมควรนำมาพิจารณาต่อมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองสัมพันธ์ในลักษณะเช่นไร ในทางทฤษฎีเป็นที่ประจักษ์ว่า พฤติกรรมการเมืองของมนุษย์เป็นผลจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ ความพอใจของแต่ละบุคคล ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อระบบการเมือง ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดทางตะวันตกมาเป็นกรอบการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย พบว่า แนวคิดของ Agger(1961) และ McClosky(1964) ที่เห็นว่า ความไว้วางใจทางการเมืองสัมพันธ์กับสถานภาพทางสังคม และผลการศึกษาของ Litt(1963) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมและบรรทัดฐานของชุมชนมีอิทธิพลต่อระดับความไว้วางใจทางการเมือง รวมถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของการเป็นเพื่อน การรู้จักผู้คนในวงการต่าง ๆ จะมีความสอดคล้องและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ในชุมชนที่ทำการทดสอบได้เป็นอย่างดี ซึ่งได้รับการยืนยันตามโมเดลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านทุนทางสังคมส่งอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

ต่อมาได้มีนักวิชาการบางท่าน ได้แก่ Olson(1971), Loury(1995), Portes(1998) ได้ชี้ให้เห็นว่า ทุนทางสังคมสามารถส่งผลในทางลบได้เช่นกัน หากถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดศีลธรรมหรือผู้นำบางคนใช้กลยุทธ์ระดมเอาไปใช้ในทางที่ไม่ชอบธรรม โดยอ้างความจงรักภักดีต่อกลุ่ม มิตรสหายหรือพรรคพวกกัน เช่น ขบวนการคอร์ปชั่น การสร้างวาระซ่อนเร้นบนนโยบายสาธารณะที่ถูกปกคลุมด้วยประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความไว้วางใจระหว่างคนกลุ่มดังกล่าวนี้ การเป็นสมาชิกของกลุ่ม และความภักดีต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นต่างเป็นองค์ประกอบร่วมตามความหมายของทุนทางสังคม แนวคิดดังกล่าว จึงมีมิติของการมองได้ทั้งสองด้านขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่กำลังถูกพิจารณาเป็นสำคัญ

ในอดีตที่ผ่านมา นักสังคมวิทยา พยายามมองทุนทางสังคมให้มีลักษณะที่คล้ายกับต้นทุนทางเศรษฐกิจอันจะมีส่วนสำคัญต่อการลงทุนประกอบธุรกิจ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค หากขาดเสียซึ่งต้นทุน ผลกำไรย่อมไม่เกิดตามหลักทฤษฎีทุนกำไร (cost-benefit) ทำให้ทุนทางสังคมถูกมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยค้าชูเปรียบเสมือนยารักษาโรคที่ช่วยเยียวยาให้ระบบอยู่ได้ ทำให้การตีความในเรื่องทุนทางสังคมที่ผ่านมา นักวิชาการไทยหลายสำนักคิดพยายามที่จะตีความไปในทางที่เป็นคุณต่อชุมชนท้องถิ่นเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจพึ่งตนเองบ้าง เศรษฐกิจชุมชนบ้าง หรือชุมชนพึ่งตนเองบ้าง จนบางครั้งกลุ่มองค์กรเอกชนหรือนักเคลื่อนไหวอิสระต่างนำไปสร้างเป็นวาทกรรมการพัฒนาในรูปแบบของตนให้กับผู้คนในสังคมท้องถิ่น และให้ความสำคัญว่าเป็นปัจจัยที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน แต่ในข้อเท็จจริงแล้ว ยังคงมีเงื่อนไขบางประการที่ยังไม่ได้ถูกนำเข้ามาร่วมในการ

อธิบาย เช่น ปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและประชากร ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมทางการเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ ทักษะคติ และพฤติกรรมของบุคคลอย่างแยกกันไม่ออก ดังนั้น ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและสังคม การเมืองที่ต่างกัน สมควรต้องตระหนักถึงการนำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยด้วยตัวแบบของตะวันตก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการอธิบายที่แคบเกินไป เพราะมิติทางการเมืองไทยที่เป็นจริงนั้นมีความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนกับเรื่อง อำนาจ ผลประโยชน์ และสถานภาพ การที่จะสรุปว่า ทูหนทางสังคมจะทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มั่นคง หรือเป็นสิ่งช่วยพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยในท้องถิ่นโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องจะเป็นการด่วนสรุปเกินไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำตัวแปรอื่นที่พบเห็นจากงานวิจัยในสาขาต่างๆ เข้ามาพิจารณาร่วมด้วย เช่น อำนาจ อิทธิพล บุญคุณ ความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างภายในชุมชน นโยบายของรัฐ เป็นต้น

จากกรณีศึกษากับกลุ่มประชาชนใน อบต. แสดงให้เห็นชัดเจนว่าระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของไทยยังคงครอบงำความคิด ความเข้าใจของประชาชนในท้องถิ่นอยู่เป็นอันมาก พฤติกรรมของคนในท้องถิ่นมิได้สะท้อนความต้องการหรือเหตุผลของตัวบุคคลคนนั้นเท่าใดนัก แต่เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากความเคารพนับถือกันเป็นการส่วนตัว และการร้องขอจากผู้มีพระคุณหรือญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ โดยในบางครั้งก็มิได้มีความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องที่กำลังกระทำอยู่เท่าที่ควร จนทำให้ผู้นำหรือผู้มีอิทธิพลสามารถใช้กลยุทธ์การระดมเพื่อชักจูงโน้มน้าวได้โดยง่าย ดังนั้น เมื่อพิจารณาในบริบทของสังคมท้องถิ่นไทยแล้วจะพบว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมชนบทกลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความไว้วางใจทางการเมืองและพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของบุคคล

เมื่อนำแนวคิดทูหนทางสังคมมาใช้ในแง่มุมมองของสังคมไทยแล้ว สมควรแยกพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะแรก เป็นการมองทูหนทางสังคมว่าเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความผูกพันระหว่างผู้คนในชุมชนในการเข้าร่วมช่วยเหลือกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะโดยไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง ทูหนทางสังคมในมิตินี้จึงมีผลในทางบวกต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม อันจะมีผลสืบเนื่องต่อการกำหนดนโยบายและทิศทางการทำงานของฝ่ายรัฐราชการ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ลักษณะที่สอง เป็นการมองทูหนทางสังคมว่าถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจของนักการเมือง ผู้มีอิทธิพลและผู้นำท้องถิ่น โดยมีวัฒนธรรมกระแสหลักของท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ นั่นก็คือ ระบบอุปถัมภ์ผ่านการชักจูงโน้มน้าวในลักษณะพรรคพวกเพื่อนพ้องที่ตกอยู่ภายใต้การพึ่งพาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เป็นสำคัญ ทูหนทางสังคมในมิตินี้จึงจะส่งผลทางลบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะหากนักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้มีอิทธิพลใช้วัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ผ่านการระดมทางการเมือง เพื่อให้ช่วยเหลือสนับสนุนตนให้เข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน

มากกว่าประโยชน์สาธารณะ ก็จะทำให้เกิดวาระซ่อนเร้นในแนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของ อบต. ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกันระหว่างส่วนตัวและส่วนรวม

จากข้อพิจารณาทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้น มีนัยทางทฤษฎีต่อแนวคิดเรื่อง ทูทางสังคมที่มีส่วนเอื้อต่อการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมตะวันตก ตามหลักการมีส่วนร่วม นั้นน่าจะไม่สามารถคล้องกับปรากฏการณ์ในสังคมไทยเสียทีเดียว เนื่องจากแนวคิดทาง ตะวันตกถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตทางการเมืองแบบตะวันตกซึ่งมุ่งถึง สิทธิและผลประโยชน์ของบุคคลตามหลักการของประชาธิปไตยและหลักกฎหมายที่ชอบธรรม (rule of law) เป็นที่ตั้ง โดยไม่ได้มีเรื่องของประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของผู้มีอำนาจการเมือง ในท้องถิ่นตามแบบของไทยเข้ามา มีอิทธิพลทางความคิดแต่อย่างใด โดยนัยเช่นนี้ ทำให้ พฤติกรรมการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นไปตามหลักเหตุผลตามทัศนคติของแต่ละบุคคลที่มีระบบ การเมืองและตัวผู้นำทางการเมือง ในขณะที่สังคมไทยมีประเด็นด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยึด โยงอยู่ด้วยความเกรงใจและการเอื้อเฟื้อต่อกัน รวมถึงโครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ที่ยึดติดอยู่ กับอำนาจของผู้ปกครองเป็นหลัก ดังนั้น ประเด็นด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมจึงถูกแยกออก การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด โดยมีระบบอุปถัมภ์เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ

กล่าวคือ องค์ประกอบของทัศนคติและกิจกรรมที่รวมเป็นทูทางสังคมเป็นเรื่อง ของการกระตุ้นหรือสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นไปในตัว ซึ่งสามารถ พิจารณาได้ว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับสังคมท้องถิ่นที่เป็นเรื่องของการพัฒนาชุมชน สร้างผลประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือที่ตนเองมีผลประโยชน์รวมอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่ และมักจะ ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องอำนาจการเมือง แต่เป็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดทูทางสังคมจึงส่งผล ค่อนข้างมากต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแสดงให้เห็นว่า อำนาจทางการเมืองอยู่ที่การ ควบคุมและการดำเนินกลยุทธ์ในด้านการระดมมวลชนของผู้นำเป็นสำคัญ ไม่ได้เกิดขึ้นจาก การตัดสินใจด้วยตัวของประชาชนแต่อย่างใด แต่กลับเป็นผลมาจากการเกาะเกี่ยวของระบบ อุปถัมภ์อย่างแนบแน่น ข้อสรุปเช่นนี้ทำให้แนวคิดของ Rosenstone และHansen (1993) ที่ เสนอว่า การระดมทางการเมืองส่งอิทธิพลอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองดูจะนำมา ปรับใช้กับสภาพการเมืองท้องถิ่นไทยได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ทูทางสังคมในความหมายนี้ จึงส่งอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความ ไว้วางใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าตัวแปรอื่นที่นำมาใช้ทดสอบในครั้งนี้ ดังนั้น เงื่อนไขของโครงสร้างอำนาจชุมชนและความสัมพันธ์ภายในสังคมท้องถิ่น จึงเป็นตัวแปรด้าน สภาพแวดล้อมที่ไม่อาจละเลยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความ ไว้วางใจทางการเมือง นอกเหนือจากตัวแปรในระดับบุคคลที่นำมาพิจารณา ทั้งยังจะช่วย เพิ่มมิติในการอธิบายแนวคิดทูทางสังคมให้มีมิติรอบด้านขึ้นกว่าที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นด้าน บวกและด้านลบ

3. การระดมการสนับสนุนทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในการเมืองระดับท้องถิ่นจึงขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ ความสามารถและผลงานของนักการเมืองหรือผู้นำท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยประชาชนในท้องถิ่นจะมองเพียงแคผลงานของ อบต. หรือ กรรมการบริหาร อบต. ที่เกิดขึ้นว่าส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาในทิศทางที่ดีขึ้นหรือไม่ โดยอาจไม่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง ความรู้สึกต่อหน้าทีทางการเมือง และความแปลกแยกทางการเมืองแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีเหตุผลที่สนับสนุนที่เป็นไปได้ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ยังคงต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพจึงฝากความหวังในทั้งในด้านผลประโยชน์สาธารณะและการเมืองท้องถิ่นไว้กับผู้นำที่พวกเขาเชื่อ ประการที่สอง สืบเนื่องมาจากความไม่ต้องการที่เข้าไปรับผิดชอบในเรื่องส่วนรวมโดยเฉพาะประเด็นการเมืองซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อนและอาจถูกชักจูงเข้าไปข้องเกี่ยวกับอำนาจอิทธิพลที่ไม่พึงปรารถนาก็เป็นได้

ในขณะที่ความไว้วางใจทางสังคมเป็นความรู้สึกผูกพันกับกลุ่ม และสมาชิกในชุมชนว่าสามารถพึ่งพากันได้ และพร้อมจะช่วยเหลือกันในยามคับขัน โดยถูกนำไปเชื่อมโยงกับทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบร่วมกับความผูกพันในชุมชน และความร่วมมือกันในลักษณะเครือข่าย นัยความหมายเชิงทฤษฎีดังกล่าวทำให้ ความไว้วางใจทางสังคมเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่มองทั้งตัวเองต่อสังคมรอบข้าง และสังคมรอบข้างที่มีผลกระทบต่อตัวเอง แต่ความไว้วางใจทางการเมืองกลับเป็นการประเมินรัฐบาลหรือในงานวิจัยนี้คือ คณะผู้บริหารท้องถิ่น ระบบการเมืองท้องถิ่น และผลการดำเนินงานของรัฐบาลในแง่ประโยชน์สาธารณะ ด้วยเหตุนี้ ความไว้วางใจทางการเมืองจึงมีความแตกต่างกับความไว้วางใจทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด เพราะเป็นมุมมองที่ประชาชนประเมินรัฐบาลและระบบการเมืองเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น แนวคิดของ Agger ที่มองว่า ความไว้วางใจทางการเมืองมีลักษณะคล้ายหรือเป็นส่วนหนึ่งของความไว้วางใจทางสังคม จึงยังคงมีความคลาดเคลื่อนอยู่บางส่วน โดยอาจยอมรับได้แต่เพียงว่า ความไว้วางใจทางการเมืองมีความเชื่อมโยงกับความไว้วางใจทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกปลูกฝังในลักษณะค่านิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้นำและความเข้มข้นของระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้น (ในพื้นที่ที่ศึกษา)

4. ความพยายามที่จะสร้างระบบการเมืองท้องถิ่นให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่แต่เพียงโครงสร้าง โดยไม่ได้มีการปลูกฝังรากฐานทางความคิดทำให้เกิดสภาพที่ขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมสังคมในระบบอุปถัมภ์กับวัฒนธรรมในระบบประชาธิปไตย และถูกผู้นำการเมืองและผู้มีอิทธิพลบางกลุ่มใช้ประโยชน์จากระบบดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากสภาพดั้งเดิมของสังคมไทยมิได้เกิดการเปลี่ยนแปลงยังคงตกอยู่ภายใต้ระบบเครือข่ายอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 ของรัฐไทยก็ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาประเทศในเชิงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลกระทบต่อเกิดการตั้งทรัพยากรจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นการขยายระบบอุปถัมภ์ในเชิงวัฒนธรรมเข้าสู่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ คนในเมืองคือผู้ที่ได้อรรถประโยชน์ในทรัพยากรจากท้องถิ่น ส่วนคนชนบทผู้ซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพยากร

เหล่านี้นั้นกลับเป็นฝ่ายที่ถูกเอาเปรียบตลอด ทั้งยังถูกมองว่ามีความล้าหลังทางแนวคิด ประชาธิปไตย ทั้งที่แท้จริงแล้วเป็นเรื่องของการโอกาสเสียมากกว่า เพราะอำนาจที่แท้จริงในการต่อรองยังคงอยู่ในมือของผู้มีอำนาจทางการเมือง มิใช่ประชาชนตามหลักประชาธิปไตยแต่อย่างใด ทำให้ปรากฏการณ์ของการซื้อสิทธิขายเสียงมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก เพราะเป็นการได้รับผลประโยชน์ที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด และเป็นโอกาสเดียวที่คนชนบทจะได้รับอย่างเป็นรูปธรรม จึงไม่น่าแปลกที่ระบบอุปถัมภ์จึงยังดำรงอยู่ได้ต่อไปในสถานการณ์การพัฒนาทางการเมืองในปัจจุบันที่เน้นเพียงแต่องค์ประกอบด้านโครงสร้างประชาธิปไตยเชิงรูปแบบ โดยปราศจากซึ่งอุดมการณ์และค่านิยมในวิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้นหากจะวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมชนบทหรือระดับท้องถิ่นของไทยแล้ว จะเข้าลักษณะของประชาธิปไตยอุปถัมภ์มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

5. เมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงในมิติทางการเมืองในด้านของการนำมาใช้ประโยชน์ภายใต้โครงสร้างของประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว พบว่า แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มที่ว่าด้วยการเลือกอย่างมีเหตุผล ที่มองเห็น มนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวนั้น ได้กลายเป็นแนวทางหลักในการอธิบายพฤติกรรมการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ การลงทุนที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมมีลักษณะคล้ายกับการลงทุนทางการเงิน หากนายทุน(ทางการเมือง) เห็นว่าจะยังได้ประโยชน์จากทุนทางสังคมมากเท่าใด ก็มีแนวโน้มที่จะลงทุนมากขึ้นเพียงนั้น เช่น ถ้ามีแนวโน้มจะรักษาอำนาจ สร้างชื่อเสียงและ/หรือได้ผลประโยชน์ในทำเลพื้นที่แห่งเดิมได้อีกยาวนานก็จะยิ่งทุ่มเทให้มาก อาจเป็นไปในรูปของการให้ความช่วยเหลือ ให้ประโยชน์แก่ประชาชนผู้ทุกข์ได้รับความเดือดร้อน หรือสร้างพันธะสัญญากับประชาชนในพื้นที่เพื่อจะดำเนินการให้หากได้รับการสนับสนุน แต่ถ้าชั่งน้ำหนักดูแล้วเห็นว่าจะไม่ได้ประโยชน์จากการลงทุนเช่นว่านี้ ก็จะไม่ลงทุนน้อยลงหรือเลิกไป เช่น อาจไม่สนใจต่อความสัมพันธ์ฉันท์นายกับบ่าว หรือผู้ให้กับผู้รับ เป็นต้น นัยยะเช่นนี้จึงจะสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหญิง สุนทรวงษ์ ที่เห็นว่าระบบอุปถัมภ์ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการดูดซับเอาทรัพยากร ทั้งภายในและภายนอก รวมถึงผลประโยชน์จากการพัฒนาไปสู่กลุ่มการเมืองและมีการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มตามระดับผู้ใกล้ชิดผู้อุปถัมภ์ ดังนั้น ภายใต้ระบบประชาธิปไตยแบบอุปถัมภ์ สถานะการพึ่งพาแลกเปลี่ยนประโยชน์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์จะยังคงดำรงอยู่ได้ต่อไป แม้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์จะเปลี่ยนจากระบบเครือญาติไปอยู่ในรูปผลประโยชน์ต่างตอบแทนก็ตาม

6. การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลทำให้มองเห็นถึงลักษณะของการเมืองท้องถิ่นไทยที่เปลี่ยนแปลงไป 3 ประการ กล่าวคือ

6.1 แนวคิดในการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่นผ่านสถาบัน อบต. ได้รับการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างทางการเมืองของระบบ อบต. ได้กำหนดให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายที่ระบุไว้ เช่น จะต้องมีการจัดเก็บภาษีประจำปี จะต้องจัดทำแผนการพัฒนาท้องถิ่น จะต้องนำรายได้ที่จัดเก็บได้ตอบสนองกลับคืนให้แก่ประชาชนในรูปการก่อสร้าง

สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และการพัฒนาทางสังคม เป็นต้น จึงเป็นที่เชื่อมั่นได้ในระดับหนึ่งว่าการมี อบต. เกิดขึ้นมีส่วนทำให้ความต้องการของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นได้รับการตอบสนองจากรัฐมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าในกระบวนการทางการเมืองของ อบต. จะมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำและวาระซ่อนเร้นบางประการแฝงอยู่บ้างก็ตาม ดังนั้น การเกิดขึ้นของโครงสร้างท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง

6.2 กระบวนการเชื่อมโยงระหว่างการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการเล็งเห็นผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายจะได้รับโดยการพึ่งพาอาศัยเชิงอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างกัน โดยฝ่ายการเมืองระดับชาติจะใช้ฐานะคะแนนเสียงของฝ่ายการเมืองท้องถิ่นในการสนับสนุนกลุ่มตน ในขณะที่ฝ่ายการเมืองท้องถิ่นก็จะอาศัยอำนาจของฝ่ายการเมืองระดับชาติในการผลักดันงบประมาณให้ลงสู่พื้นที่ระดับที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่ยังใช้ได้ผลอยู่ในสังคมชนบท

6.3 แม้ว่าความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจะมีผลต่อความรู้สึกและทัศนคติของบุคคล แต่ปัจจัยดังกล่าวมิได้เป็นตัวกำหนดความไว้วางใจที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการใช้อำนาจในการบริหารปกครอง เพราะการเมืองท้องถิ่นยังคงถูกติดยึดอยู่กับเฉพาะกลุ่มผู้นำและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเพียงกิจกรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมเท่านั้น ดังนั้น เหตุผลของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล จึงมิได้เกิดขึ้นจากความต้องการตามทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุดของบุคคลแต่อย่างใด เว้นเสียแต่ว่า กลุ่มในชุมชนเกิดการแตกแยกเป็นหลายส่วน กลุ่มที่สามารถเข้าถึงและให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน รวมถึงสามารถชิงได้ความเปรียบทางการเมืองเท่านั้น จึงจะสามารถระดมพลังประชาชนให้เข้าเป็นพวกเดียวกับตนได้มากที่สุด

7. ผู้วิจัยเห็นว่าสภาพสังคมท้องถิ่นที่พบในเขตปริมณฑลของเมืองนั้น น่าจะเป็นสภาพที่ใกล้เคียงกับลักษณะประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่พึงประสงค์ได้มากกว่าในชนบท เนื่องจากระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะของผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่ฝ่าย อบต. จะต้องเร่งสร้างผลงานและสร้างความเชื่อถือว่าไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนมิเช่นนั้น ก็อาจไม่ได้การเลือกตั้งเข้ามาในโอกาสต่อไป แม้ว่าจะไม่อาจปฏิเสธเรื่องการทุจริต คอร์รัปชันหรือการสร้างวาระซ่อนเร้นในผลประโยชน์สาธารณะได้ แต่ก็ยอมรับได้ในระดับหนึ่งว่า กลไก อบต. ได้ช่วยทำให้การกระจายผลประโยชน์สู่สาธารณะได้มากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

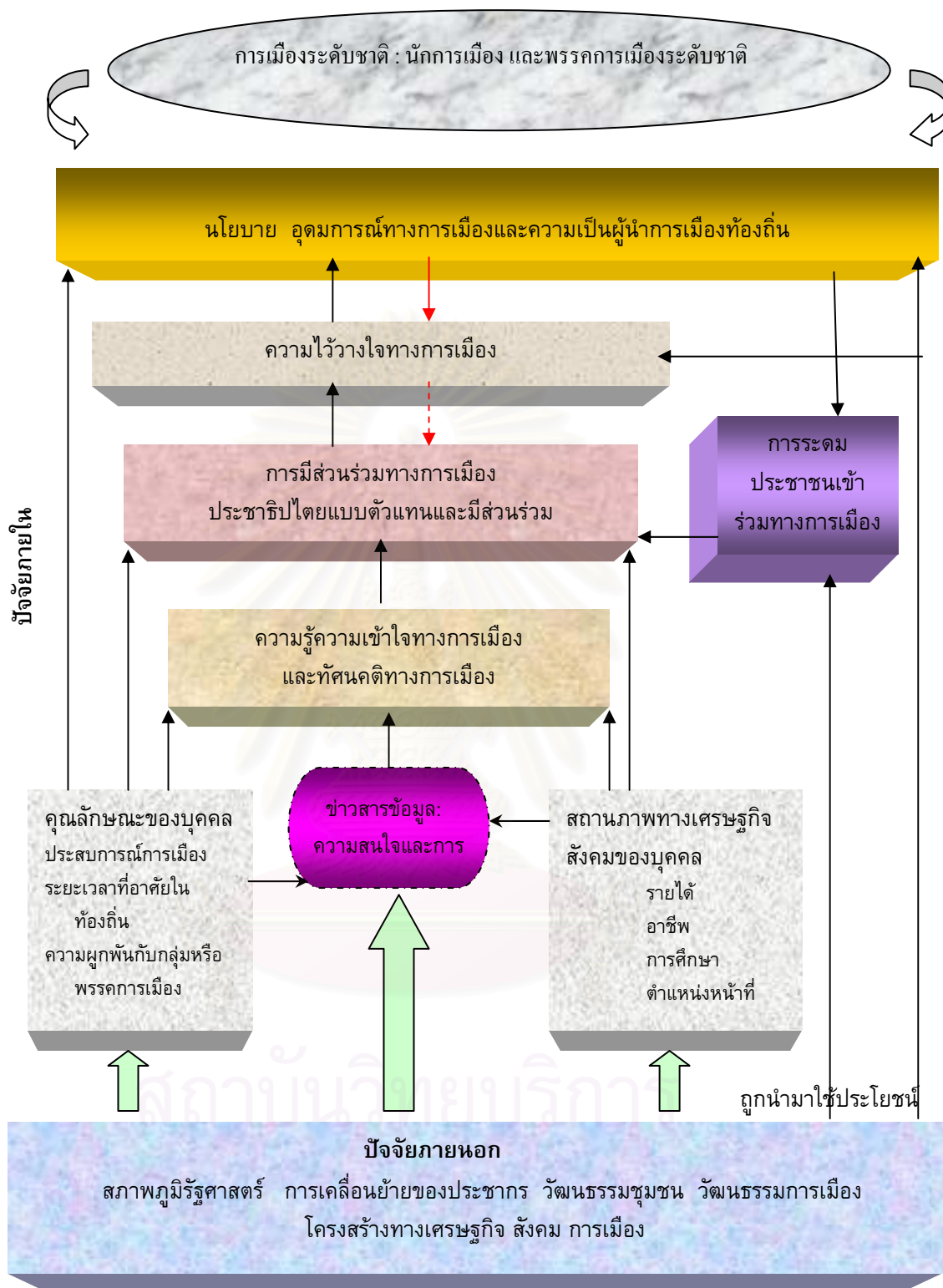
8. ผลการศึกษาในครั้งนี้ ได้ช่วยขยายพิสัยของกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศึกษาในเชิงปริมาณที่พยายามค้นหาปัจจัยเหตุและปัจจัยผลโดยอาศัยเพียงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพียงสองตัวในการอธิบายว่า ตัวแปรต้นเป็นสาเหตุของตัวแปรตาม เนื่องจากในความเป็นจริงทางการเมืองแล้ว การทดสอบในลักษณะดังกล่าวนอกจากจะไม่ได้ช่วยอธิบายถึงที่มาของผลได้อย่างชัดเจนแล้ว ยังพบอีกว่า ข้อสรุปตามสมมติฐานที่ระบุไว้นั้น อาจไม่เป็นจริงก็ได้ อันเนื่องมาจากมีตัวแปรแทรกอื่น ๆ ที่ถูกส่งอิทธิพลทางอ้อมมาจากตัวแปรต้น ดังนั้น การนำเข้าสู่กระบวนการค้นหาความสัมพันธ์อย่าง

เป็นระบบตามด้วยการนำตัวแปรหลายตัวเข้ามาร่วมทดสอบดังที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2 ของงานวิจัยนี้ เชื่อว่าจะช่วยชี้ให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ชัดเจนมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา และการนำเอาเทคนิควิเคราะห์เส้นทางมาช่วยในการค้นหาค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรนั้น น่าจะมีน้ำหนักในการอธิบายมากกว่าการอธิบายเพียงแค่ระดับความสัมพันธ์ ทั้งวิธีการศึกษาทดสอบเพื่อยืนยันสมมติฐานโดยการนำเทคนิควิธีในเชิงคุณภาพเข้ามาช่วยยืนยันนั้น จะทำให้คำตอบที่ได้เข้าใจลึกซึ้งความเป็นจริงได้อย่างน่าเชื่อถืออีกด้วย ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยที่ระบุเพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนั้น จึงมีอาจบ่งบอกถึงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่กำลังสนใจแต่ประการใด

วิธีการอธิบายเชิงผสมผสานดังกล่าวได้ช่วยทำให้วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ในแนวทางพฤติกรรมการเมืองจะมีน้ำหนักในการอธิบายที่เด่นชัดยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมองปรากฏการณ์หนึ่งๆ จากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน ที่พยายามจะอธิบายสิ่งที่สนใจศึกษาจากผลรวมของส่วนย่อยเพื่ออ้างอิงไปยังส่วนใหญ่ และในระดับองค์รวมโดยมองว่าโครงสร้างทางสังคมที่กำลังศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ถูกรอบพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้น เพื่ออ้างอิงลดทอนมายังส่วนย่อย จะทำให้ข้อขัดแย้งในด้านของระดับการอธิบายที่มีการโต้แย้งมาโดยตลอดนั้นดูจะลดน้อยลงไป วิธีการศึกษาเช่นนี้จะช่วยทำให้แนวคิดทางสังคมศาสตร์มีความสามารถในการอธิบายที่เป็นสากลมากขึ้น ทั้งจะเป็นการพัฒนางานวิจัยในเชิงปฏิฐานนิยม(positivism)ให้ก้าวขึ้นไปสู่ระดับสังคมนิยม(realism)มากขึ้นอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเรื่องความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่น ที่ใช้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้ พอที่จะอนุมานได้ว่า ภายใต้บริบทของสังคมท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วย สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่ตั้งอยู่บนฐานของทุนทางสังคมได้เป็นพลังผลักดันสำคัญที่มีส่วนเอื้อต่อการใช้อำนาจของผู้นำท้องถิ่นและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ของการระดมการสนับสนุนทางการเมืองที่นำมาใช้ ตลอดจนปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคล การสื่อสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจทางการเมืองได้เป็นส่วนเสริมต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ขณะเดียวกันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ร่วมภายในกลุ่มผู้นำท้องถิ่น และระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติซึ่งได้รับอิทธิพลจากทั้งสภาพแวดล้อม นโยบาย และอุดมการณ์ทางการเมืองได้เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่มีส่วนกำหนดทัศนคติทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อ อบต. โดยเฉพาะในประเด็นด้านความไว้วางใจที่มีต่อบุคคล ผลงาน อบต. รวมถึงสถาบัน อบต. ทั้งยังจะเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเข้าร่วมในกิจกรรมท้องถิ่นของประชาชนอีกด้วย ซึ่งสามารถเขียนแบบจำลองแสดงรูปแบบความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นไทยได้ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 7.1 แบบจำลองความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย

ข้อเสนอแนะ

ประการแรก โมเดลแสดงรูปแบบอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้จากการผลการศึกษาคั้งนี้ แม้จะเป็นการศึกษาจากสถาบันการเมืองในระดับล่างสุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้ศึกษาจากข้อมูลกลุ่มเดียว แต่จากตัวแบบดังกล่าวทำให้เราได้ข้อสรุปว่า หากพิจารณาในแง่มุมมองของการเมืองท้องถิ่นแล้ว ปัจจัยที่ส่งอิทธิพลหลักต่อทัศนคติ การรับรู้ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนจะขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองประจำท้องถิ่นที่มีเรื่องทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญ ส่วนจะมีลักษณะอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในท้องถิ่นกับคณะผู้บริหารเป็นสำคัญ เช่น เป็นเครือญาติ เป็นผู้มีบุญคุณต่อท้องถิ่น เป็นผู้มีอำนาจบาตรมีเก่าแก่ในพื้นที่ หรือให้ผลประโยชน์กับท้องถิ่น แต่เนื่องจากหน่วยการวิเคราะห์ที่ศึกษาคั้งนี้มีเป็นจำนวนมาก และผู้วิจัยสามารถใช้วิธีการศึกษาแบบเจาะลึกได้เพียงเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ดังนั้น ในโอกาสต่อไป หากมีผู้สนใจงานวิจัยในลักษณะเช่นนี้ น่าจะได้มีการนำเอาตัวแบบดังกล่าวไปใช้ทดสอบกับพื้นที่อื่นๆ ดูบ้าง โดยอาจมีการเพิ่มเติมบางประเด็นที่น่าสนใจเข้าไปในข้อคำถามในบางตัวแปรเพื่อให้มีตัวแปรที่ครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น และอาจมีการเลือกพื้นที่ศึกษาที่มีความแตกต่างในรายละเอียดออกไปเพื่อดูตัวแปรแทรกอื่นๆ ที่อาจเข้ามามีอิทธิพลเพิ่มเติม

ประการที่สอง สมควรจะได้มีการนำโมเดลนี้ไปใช้ทดสอบกับสถาบันการเมืองอื่นๆ ดูบ้าง เช่น ในระดับเทศบาล ระดับจังหวัด หรือองค์กรระบบราชการ ว่าจะมีผลคล้ายคลึงกันหรือไม่ หากไม่ใช่มีตัวแปรใดบ้างที่เข้ามามีอิทธิพลแทรกซ้อน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงตัวแบบนี้ และสามารถใช้อ้างอิงเป็นสากล (generalization) ยิ่งขึ้น

ประการที่สาม สมควรจะได้มีการนำโมเดลนี้ไปใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มให้เกิดความชัดเจนในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งที่เห็นความแตกต่างระหว่างพื้นที่ เช่น ในด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมการเมือง เพื่อจะดูเปรียบเทียบว่าในสภาพของโครงสร้างที่ต่างกันจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนต่างกันอย่างไร

ประการที่สี่ สมควรมีการศึกษาข้ามช่วงเวลาโดยเฉพาะในช่วงเวลาขณะที่ใกล้ อบต.จะหมดวาระลงกับช่วงเวลาที่กำลังจะมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต.ใหม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบโมเดลที่สร้างขึ้นให้เกิดความชัดเจนว่า แท้ที่จริงแล้วมีปัจจัยอื่นใดอีกหรือไม่ที่อาจเข้ามามีผลกระทบ เช่น การเสนอผลประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอิทธิพลบางคน ทั้งยังจะทำให้การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้รับการทดสอบให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย

ประการที่ห้า สมควรจะสำรวจวรรณกรรมเพิ่มเติมทั้งของไทยและต่างประเทศว่ามีปัจจัยเพิ่มเติมอื่นใดอีกหรือไม่ที่น่าจะมีผลกระทบหรือส่งอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น รูปแบบของทัศนคติตัวอื่นๆ ของบุคคลที่อาจมีผลกระทบ

ต่อความรู้สึกเชื่อมั่นไว้วางใจ หรือพฤติกรรม การเข้าร่วมของบุคคล แล้วนำเข้ามาร่วมทดสอบ ในโมเดลที่สร้างขึ้นในครั้งนี้

ประการที่หก สมควรจะมีการปรับกระบวนการทัศนหรือแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องทุน ทางสังคมเสียใหม่ โดยเพิ่มมุมมองพยายามดูเป้าหมายในการอธิบายบริบทแวดล้อมให้รอบ ด้านมากขึ้น

ประการที่เจ็ด สมควรจะมีการศึกษาเพื่อดูรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง ท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติของไทยในลักษณะต่างๆ ให้ลึกซึ้งมากขึ้น

ประการสุดท้าย แม้ว่าการเกิดขึ้นของ อบต.จะทำให้ประชาชนได้เริ่มเรียนรู้ถึง สิทธิหน้าที่ของประชาชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น รู้จักการปกครองตนเอง มากขึ้นก็ตาม แต่ในทางการเมืองนั้นต้องยอมรับว่า รูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของคน ไทยในท้องถิ่นยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนักอันเป็นผลสืบเนื่องจากระบบอุปถัมภ์ที่ ยังฝังรากลึกในวิถีชีวิตของผู้คน ทางแก้ที่พอจะเป็นไปได้ คือ รัฐบาลจำเป็นต้องเร่งออก กฎหมายปฏิรูประบบการศึกษาของคนไทยมาบังคับใช้ให้เร็วที่สุด และใช้กลยุทธ์ในการกระตุ้น กลไกระบบการเมืองการบริหารในท้องถิ่นให้เดินหน้าต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมี องค์กรกลางที่จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของ อบต. เพื่อถ่วงน้ำหนักให้ อบต.ต้อง ทำงานเพื่อรองรับต่อการเรียกร้องของประชาชนอย่างแท้จริง ในอีกด้านหนึ่งนั้น ก็ต้อง พยายามจัดรูปแบบเชิงโครงสร้างของ อบต. ให้เกิดความเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น โดย สมควรมีการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์ที่เคยจัดแบ่งไว้แต่เดิมเสียใหม่และไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเดียว เหมือนกันหมด อาจจะใช้สภาพทางกายภาพของพื้นที่ เช่น จำนวนทรัพยากร ความ หนาแน่นของประชากร และโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมเป็นตัวกำหนด เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริง.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการปกครอง. 2539 กระทรวงมหาดไทย. เอกสารการประชุมเตรียมความพร้อม
ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.).

กนก วงษ์ตระหง่าน. 2529. ข้อสังเกตทางการเมืองในชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพมหานคร
แห่งหนึ่ง. ใน **มิติทางการเมืองในปรากฏการณ์ของสังคมไทย.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์. 2543. **การจัดการทุนทางสังคมในชุมชนเมือง: ศึกษากรณี
เครือข่ายออมทรัพย์บางซื่อพัฒนา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กมล ประเสริฐกุล. 2527. **โครงสร้างอำนาจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของ
ชนชั้นนำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีชนชั้นนำตำบลหนึ่งของอำเภอกันตัง
จังหวัดตรัง.** สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2538. **การประชุมเตรียม
ความพร้อมประธานกรรมการบริหาร (อบต.).** เอกสารสิ่งพิมพ์ ลำดับที่ 2/2538.
(ม.ป.ท.)

กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2539 **เอกสารการ
ฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลและ
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.).** (ม.ป.ท.)

กานดา พูนลาภทวี. 2530. **สถิติเพื่อการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์เซ็นเตอร์การพิมพ์

กิตติ ประทุมแก้ว. 2529 **ความสำคัญทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น
ในรูปเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา.** เอกสารวิจัย
ส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

เกรียงไกร จงเจริญ. 2536. **ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. 2544. **การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมติใหม่ในอนาคต.**
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- จรรยา สุภาพ. 2519. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ(ประชาธิปไตย:เผด็จการ) และหลักการวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- จรัญ วงศ์สวัสดิ์. 2532 แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัญ พรหมอยู่. 2526 ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- เฉลิมพล มิ่งเมือง. 2539. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาล: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสุขาภิบาลในเขตจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา อาคมวิณะ. 2541. ผลกระทบของการกระจายอำนาจที่มีต่อโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น: ศึกษาเปรียบเทียบองค์การบริหารส่วนตำบล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวนะ ภวานันท์. 2525. ความสำคัญทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ในระบอบประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ รัชชจร. 2522 ความเข้าใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 3 มิถุนายน 2542. วัฒนธรรมท้องถิ่น การปกครองตัวเองและโลกาภิวัตน์. ผู้จัดการรายวัน. หน้า 16.
- ชินรัตน์ สมสืบ. 2539. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. 2539 กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทยกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรงค์ ดีสกุล. 2538 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีการให้รางวัล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทินพันธ์ นาคะตะ. 2517. ประชาธิปไตย ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวย และการสร้างจิตใจ. วารสารธรรมศาสตร์ 3 : 16-18.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2539. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรพล เกษมสุวรรณ. 2529. ความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง. เมืองในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรชัย โอสถานนท์. 2534. บุคลิกภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ สินสวัสดิ์. 2522. จิตวิทยาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542. โมเดลลิสม์ : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล สุขนครวิท. 2539. พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น : ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤชา สำราญทรัพย์. 2533. ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นรูปสุขาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีสุขาภิบาลหนองตากยา อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทภพ เอื้ออารี. 2542. ความสามารถในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนาวรัตน์ ปลายน้อย, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และจุฑามาศ ไชยรบ (บรรณาธิการ). 2543. พรหมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ : รวมบทความทางวิชาการของ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย. ชลบุรี: เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซท.
- นาตาชา วศินดิลก. 2540. โครงสร้างอำนาจในชุมชนกับการเมืองท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเสริม ธีระตระกูล. 2538. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรมกรไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ญาณภัทร เจริญรัตน์. 2539. **ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองในการมีส่วนร่วมของประชาชน.** สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศกร รอดชมภู. 2540. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย: ศึกษากรณีปัจจัยที่ทำให้การประท้วงมีความยาวนาน** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์เพ็ญ ศกุนตาทัย. 2536 **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร
- พงศ์ธร สัจจชลพันธ์. 2530. **การศึกษาความไว้วางใจและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งเคยเป็นอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในจังหวัดสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศรี บุญสุวรรณ. 2532. **การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครูนครสวรรค์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ วีระปรียากร. 2543. **การสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองในชุมชนไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทการศึกษาดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. 2540 **ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพียว ฤทธิแพทย์. 2542 **การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของค่านิยมความมีอาวุโสของข้าราชการไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา สาขาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชษฐ สิทธิธรรมรังษี. 2529. **แรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย: ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ. 2536 **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ของคนงานสตรีวัยรุ่นในโรงงานอุตสาหกรรมเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- วรทัศน์ วาณิชอังกูร. 2529. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรุตม์ เจตีย์ภัทรนาท. 2541 ความเกี่ยวข้องของสมาชิกของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับพรรคการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสุทธิ โปธิแทน. 2519. ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย. รัฐศาสตร์สาร 3: 34-36.
- วีรกร ตริเทศ. 4-10 เมษายน 2546. เศรษฐศาสตร์เข้าใจ"ทุนทางสังคม" อย่างไร ใน มติชน สุดสัปดาห์ หน้า 20-21.
- วีรวัฒน์ เปรมประภา. 2528. การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทาง การเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้านครหลวง. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2539 แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบล. (ม.ป.ป).
- สมควร ชันเงิน. 2523 แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีกรมการสภาตำบล อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชัย รักรัตติ. 2514. รายงานการวิจัยเรื่องความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยและพัฒนากาการบริหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ.
- สมหญิง สุนทรวงษ์. 2533. ระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาชนบท: กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สยามรัฐ เรื่องนาม. 2542 ความรู้ทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความสำนึกเชิงสังคมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523 **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ไทย
พัฒนาพานิช.
- สิทธิกร ขวัญดี. 2542. **การกระจายอำนาจกับระบบอุปถัมภ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพันธ์ มานิตกุล. 2539. **การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของข้าราชการสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิวาพร ธนะ. 2535. **ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำศาสนาอิสลามต่อ
ระบบพรรคการเมืองในจังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิ
ชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุณ. 2537. **การพัฒนาการเมือง: ทางเลือกที่ไม่ง่าย**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สาโรช บัวศรี. 2526. **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : อรุณสภา. 2526
- สุจิต บุญบงการ. 2537 **การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร
สถาบันการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. กรุงเทพ
มหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิต บุญบงการ, พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และไมเคิล เนลสัน. 2541. **การเมืองท้องถิ่นของ อบต.
และ อบจ.** กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- สุวิทย์ ยิงวรรณ. 2542 **ยุทธศาสตร์การบริหารงานของสภาตำบลและองค์การบริหาร
ส่วนตำบล (อบต.)**. กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- สุวัฒน์ ศิริโกคาภิรมย์. 2540 **อิทธิพลของผู้นำชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
ประชาชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. 2543 **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ภูมิไทย.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. 2533. **การสื่อสารกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์.
- เสริน ปุญณะหิตานนท์ และเน่งน้อย นะมาตย์. 2520. **การวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและ
ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง**
กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เสน่ห์ นนทะโชติ. 2524. การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร หอมขจร, สิริพันธ์ พุทธหุ และรุจิรา เตชางกูร. 2537. ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 2. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธ์, บรรณาธิการ. 2539. ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิวุฒิ พิมพ์แสงสุริยา. 2535. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม: ศึกษากรณีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุสรณ์ ลีมมณี. 2542. การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง: ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย. 2537. กำเนิดลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง หน่วยที่ 1-7, หน้า 284-352. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัศวพันธ์ พูลศิริ. 2541. วัฒนธรรมทางการเมืองกับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังกูร สุนกุล. 2540. ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชน : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การสัมภาษณ์

- ชานาน สุภานันท์. ประธานบริหาร อบต.ท่าหลวง. สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2545.
- จิรพันธ์ วิสูตรศักดิ์. ปลัด อบต.หนองสาหร่าย. สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2546.
- ชาญ ชัยสุนทร. กำนันตำบลท่าหลวง. สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2545.
- ชิตชนก กวางเส็ง. ปลัด อบต.ท่าไม้. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2546.

- ประสาร สุนทรชัยเวช. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2546.
- ทิพย์มาศ เสมานารถ. ปลัด อบต.หนองนกไข่, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2546.
- ทศพล เทพส่องศรี,ส.ต.ท. เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำต้วยามตำบลหนองนกไข่,7 กุมภาพันธ์ 2546
- มนตรี บุญชู. ประธานบริหาร อบต.หนองนกไข่. สัมภาษณ์, 13 สิงหาคม 2545.
- มาลี พูนเชื้อ. เจ้าหน้าที่ธุรการ อบต.ท่าหลวง. สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2546.
- มิชา พงษ์สว่าง. ประธานบริหาร อบต.หนองสาหร่าย. สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2545.
- พริมลักษณ์ ร่วมสุข. รองปลัดเทศบาลอำเภอปากช่อง. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2545.
- สงวน ปานบ้านเกลือ. กำนันตำบลหนองนกไข่. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2546.

ภาษาอังกฤษ

- Aberbach, Joel D. 1969. Alienation and political behavior. **American Political Science Review** 63 : 86-99.
- Aberbach, Joel D. and Jack L.Walker. 1970, September. Political trust and racial ideology. **American Political Science Review** 64 :1199-1219.
- Abramson, Paul R. and Ada W.Finifter. 1981,May. On the meaning of political trust : New evidence from items introduced in 1978. **American Journal of Political Science** 64: 297-307.
- Agger, Robert E, Marshall N.Goldstein and Stanley A.Pearl. 1961, February. Political cynicism: measurement and meaning. **The Journal of Politics** 23 : 477-506.
- Arnstein, Sherry R. 1969. A ladder of citizen participation. **Journal of the American Institute of Planners** 35.
- Baldassare, Mark.1985. Trust in local government. **Social Science Quarterly** 66 :704-712.
- Barber, Benjamin. 1984. **Strong democracy : Participatory politics for a new age.** U.S.A.: University of California press.
- Bennis, Warren and Burt Nanus.1997. **Leaders: Strategies for taking charge.** 2nd ed. New York: Harper Business.

- Berman, Evan M. 1997. Dealing with Cynical Citizens. **Public Administration Review** 57 [Online]: 105-112 Available from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hww./index.html>
- Berry, Jeffrey M, Kent E..Portney and Ken Thomson.1993. **The Rebirth of Urban Democracy**. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Brockner J. and PA. Seigel.1996 Understanding the interaction between procedural and distributive justice : the role of trust . Cited in Kramer RM and Tyler TR, eds. **Trust in organizations**. Thousand Oaks, CA: Sage.1996.
- Bromage, Arthur W.1950 **Introduction to municipal government and administration**. N.Y.: Appleton- Century Grofts.
- Canovan, Margaret.1999. Trust the people! Populism and the two faces of Democracy. **Political Studies** 47: 2-16.
- Caldeira, Gregory and James L.Gibson.1992, August. The Etiology of public support for the supreme court. **American Journal of Political Science** 36 No..3: 635-664.
- Citrin, Jack. 1974,September. Comment: The political relevance of trust in government. **American Political Science Review** 68: 973-88.
- Coleman, James S. 1988. Social capital in the creation of human capital. **American Journal of Political Science** 94, 2 : S94-S120.
- Cook, Timothy E. 1979,February. Legislature VS Ligistor: A No.te on the Paradox of Congressional Support. **Legislative Studies Quarterly** 4: 43-51.
- Conway, M.Margaret. 2000. **Political participation in the United States**. New York : CQ Press.
- Dalton, Russell J. 1988. **Citizen politic in Western democracies : Public opinion and political parties in the United States, Great Britain, Germany and France**. New Jersey: Chatham House.

- Damico, Alfonso J. 2000, Spring. Pattern of political trust and mistrust : three moments in the lives of democratic citizens. **Polity** 32 No. 3 [Online] Available from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hwww./index.html>
- Deutsch, Karl W. 1963. **The Nerves of government : Models of political communication and control.** New York: The Free Press.
- Easton, David. 1965. **A system analysis of political life.** New York : Wiley.
- Easton, David. 1990. **The Analysis of political structure.** New York : Routledge, Chapman and Hall.
- Epstein, Jeffrey H. 1998, October. Americans distrust their government. **The Futurist** 32 No. 7 [Online] (October 1998): 12-13 Available from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hwww./index.html>
- Finkel, Steven E. 1987. The Effects of participation on political efficacy and political support : Evidence from a west german panel. **The Journal of Politics** 49 : 441-464.
- Flanigh, William and Nancy H. Zingale. 1998. Political Behavior of the the American Electorate.
- Fraser, John. 1970. The mistrustful - efficacious hypothesis and political participation. **The Journal of Politics** 32.
- Fuguyama, Francis. 1995. **Trust : The social virtues and the creation of proserity.** England : Clays.
- Gamson, William A. 1968. Power and discontent. Homewood, IL: Dorsey.
- Giddens, Anthony. 1990. **The Consequence of modernity.** England: IJ.Press.
- Hansen, Susan Blackall. 1975. Participation, political structure, and concurrence. **American Political Science Review** 69 : 1181-1199.
- Hart, Vivien. 1978. **Distrust and democracy: Political distrust in Britain and America.** Cambridge: Cambridge University Press.
- Held, Virginia. 1984. **Right and Goods.** N.Y.: Macmillan.
- Hetherington, Marc J. 1998, December. The Political relevance of political trust. **American Political Science Review** 92, 4 : 791-808.

- Hetherington, Marc J. 1999, June. The Effect of political trust. On the presidential vote: 1968-1996. **American Political Science Review** 93 ,2: 311-326.
- Hibbing, John R. and Elizabeth Theiss-Morse. 2001, March. Process preferences and American politics : What the people want government to be. **American Political Science Review** 95, 1 : 145-153.
- Hibbing, John R. and Samuel C. Patterson . 1994, December. Public trust in the new parliaments of central and eastern Europe. **Political Studies** 42 : 570-592.
- Hirst, P. 1994. **Associative democracy**. Cambridge : Polity Press.
- Honohan, Iseult. 2001 Friend, structure or countrymen?: The ties between citizens as colleagues. **Political Studies** 49: 51-69.
- Huckfeldt, Robert and John Sprague. 1987. Networks in context : The social flow of political information. **American Political Science Review** 81, 4: 1197-1216.
- Inkeles, Alex. 1969. Participant citizenship in six developing countries. **American Political Science Review** 63 : 1120-1141.
- Inkeles, Alex. 2000. Measuring social capital and its consequences. **Policy Science** 33: 245-268.
- Karp, Jeffrey A. Explaining public support for legislative term limits. **Public Opinion Quarterly** 59 (Fall) : 373-91.
- Kaase, Max and Kenneth Newton. 1995. **Belief in government**. Great Britain: Oxford University Press.
- Keohane, Robert O. 2001, March. Governance in a partially globalize world: Presidential address, American Political Science Association, 2000. **American Political Science Review** 95 : 1-13.
- Klingemann, Hans-Dieter and Dieter Fuchs. 1995 **Citizens and the state**. Great Britain: Oxford University Press.
- Knoke, David. 1990. **Political networks: The structural perspective**. N.Y.: Cambridge University Press.
- Kymlicka, Will and Wayne Norman. 2000. **Citizenship in diverse societies**. Great Britain: Oxford University Press.

- La Porte, Todd R. and Daniel S. Metlay.1996, JI/Ag. Hazards and institution trustworthiness : Facing a deficit of trust. **Public Administration Review** 56 : 341-347.
- Lane, Robert E. 1959. **Political man**. Glueon : Free Press.
- Learner, Daniel.1963. "Toward a communication theory modernization" in **Communication and political development**. Lucian w. Pye. Ed. Princeton : Princeton Press.
- Lenart, Silvo.1994. **Shaping political attitude: The impact of interpersonal communication and mass media**. London : SAGE Publications.
- Lindenberg, Siegwart. 2000. **The Black Companion to major social thorists**. Great Britain: MPG Books.
- Lipset, Seymour Martin and William Schneider. 1987 Spring. The confidence gap during the Reagan years, 1981-1987. **Political Science Quarterly** 102, 1.
- Litt, Edgar.1963,May. Political cynicism and political futility. **The Journal of Politics** 25: 312-323.
- Mackuen, Michael and Courtney Brown. 1987. Political context and attitude change. **American Political Science Review** 81, 2 : 471-490.
- Maclagon, Patrick.1998. **Trust and Distrust in Organization : Manage and Morality**. Great Britain : Biddle Guildford.
- Mcbeth, Mark K. and Keith Bennett.1998 Local elected officials and environment policy: Does rural matter anymore?. **The Social Science Journal** 35, 4 [Online](1998):577588 Available from:<http://cdnet2.car.chula.ac.th/hww./index.html>
- Mark, Strama. 1998, Spring. Overcoming cynicism: Youth participation and electoral politics. **National Civic Review** 87 ,1 [Online] :71-77
Availble from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hww./index.html>
- Milbrath, Lester W and M.L.Goel.1977 **Political participation : How and why do people get involved in politics**. Chicago: Rand McNally College.
- Miller, Arthur H.1974a, September. Political issues and trust in government 1964-70. **American Political Science Review** 68 : 951-972.

- Miller, Arthur H. 1974b, September. Rejoinder to 'Comment' by Jack Citrin: Political discontent or ritualism?. **American Political Science Review** 68: 989-1001.
- Miller, Arthur H., Edie N. Goldenberg and Lutz Erbring. 1979, March. Type-Set politics: Impact of newspapers on public confidence. **American Political Science Review** 73 : 67-84.
- Miller, Arthur H., Patricia Gurin, Gerald Gurin and Oksana Malanchuk. Group conscious and political participation. 1981, August. **American Journal of Political Science** 25, 3 : 494-511.
- Montgomery, John D. 2000. Social capital as a policy resource. **Policy Science** 33 : 227-243.
- Mutz, Diana C., Paul M. Sniderman and Richard A. Brody. 1996. **Political persuasion and attitude change**. Michigan: The University of Michigan Press.
- Muller, Edward N. and Thomas O. Jukam. 1977. On the meaning of political support. **American Political Science Review** 71: 1561-95.
- Newman, Janet. 2001. **Modernising government : New labour, policy and society**. London: SAGE.
- Nie, Norman H. and Bingham Powell, Jr. and Kenneth Prewitt. 1969. Social structure and political participation: Developmental relationships, II. **American Political Science Review** 63 : 808-832.
- Norris, Pippa (ed). 1999. **Critical citizens: Global support for democratic governance**. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, Pippa. 2000. A virtuous circle ?: The impact of political communications in post-industrial democracies . **Paper for the Annual Meeting of the Political Studies Association of the U.K., London School of Economics and Politics Science**, 10-13th April 2000. Available from:
<http://www.pippanorris.com>
- Norris, Pippa. 2000. Making democracies work : Social capital and civic engagement in 47 societies. **Paper for European Science Foundation EURESCO Conference on Social Capital: Interdisciplinary Perspectives at the**

University of Exeter, 15-20 September 2000 Available from:
<http://www.pippanorris.com>

Newton, Kenneth.2001. Trust, social capital, civil society and democracy.
International Political Science Review 22, 2: 201-214.

Newton, Kenneth and Pippa Norris. 1999, September. Confidence in public
 institutions: Faith, culture or performance, **Paper for presentation at the
 Annual Meeting of the American Political Science Association, Atlanta,**
 1-5th. Available from: <http://www.pippanorris.com>

Nye, Joseph S. 1997. In government we don't trust. **Foreign Policy** 108
 [Online](Fall):99-111 Available from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hww./index.html>

Olsen, Marvin E. 1972,October. Social participation and voting turnout : A multivariate
 analysis. **American Sociology Review** 3 : 317-332

Paige M.Jeffery.1971, October. Political orientation and riot participation. **American
 Political Science Review** 36 : 810-820.

Parker, Glenn R. 1979,February. Why do Americans love their congressmen so much
 more than their congress? **Legislative Studies Quarterly** 4: 53-61.

Parry, Geraint. 1976, April. Trust, distrust and consensus. **British Journal of Political
 Science** 6 : 129-142.

Pye, Lucian and Sidney Verba. 1965. **Political culture and political development.**
 Princeton: Princeton University Press.

Pateman, Carole.1970. **Participation and democratic theory.** Cambridge :
 Cambridge University Press.

Perloff, Richard M. 1993. **The dynamics of persuasion.** Hillsdale, NJ.: Lawrence
 Erlbaum Associates.

Powell, Bingham G. 1986. American voter turnout in comparative perspective.
American Political Science Review 80 : 17- 42.

Putnam, Robert D. 1995,January. Blowing alone : America's declining social capital.
Journal of Democracy 6, 1: 65-79.

- Rosenstone J. Steven and John Mark Hansen. 1993. **Mobilization, participation and democratization in America**. Washington : Macmillan.
- Ross, Bernard H., Myron A. Levine and Murray S. Stedman. 1991. **Urban politics : Power in metropolitan America**. Fourth Edition. California: F.E. Peacock.
- Rusk, Jerrold G. 1976. Political participation in America : A review essay. **American Political Science Review** 70 : 583-591.
- Teixeira, Ruy. 1992. **The disappearing American voter**. Washington, D.C.: Brookings Institution.
- Tyler TR. And P. Degoey. 1996b. **Trust in organization authority : The influence of motive attributions on willingness to accept decisions**.
- Scholz, John T. and Mark Lubell. 1998, April. Trust and taxpaying : Testing the heuristic approach to collective action. **American Journal of Political Science** 42 , 2 : 398-417.
- Shi, Tianjian. 2001, July. Cultural values and political trust : A comparison of the People's Republic of China and Taiwan. **Comparative politics** : 401-419.
- Scharmn, Wiber. 1964. **Mass media and national development**. California: Standford University Press.
- Slovic, P. 1993. Perceived risk, trust and democracy. **Risk Analysis** 13: 675-682.
- Stokes, Donald E. 1962. Popular evaluations of government: An empirical assessment. In Harlan Cleveland and Harold D. Laswell. ed. **Ethics and business: Scientific academic, religious, political and military**. N.Y.: Harper and Brothers.
- Sullivan J.L. and J.E. Transue. 1999. The Psychological underpinnings of democracy: A selective review. **Annual Review of Psychology** 50 : 625-650.
- Unger, Danny. 1998. **Building social capital in Thailand: Fibers, finance, and infrastructure**. Cambridge: The University of Cambridge.
- Warren, Mark E. (ed). 1999. **Democracy and trust**. London: Cambridge University Press.

Wasserman, Gary. 1998, Spring. Why people don't trust government. **Political Science Quarterly** 113 [Online] No. 1: 141-142 Available from: <http://cdnet2.car.chula.ac.th/hwww./index.html>

Williams, John T. System influence on political trust : The importance of perceived institutional performance. **Political Methodology** 11(1-2): 25-42.

Young, I.M. 1990. **Justice and the politics of difference**. Princeton NJ.: Princeton University Press.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จังหวัด	สมุทรสาคร	190	21.06
	ภูเก็ต	210	23.28
	นครราชสีมา	179	19.84
	นครสวรรค์	158	17.52
	จันทบุรี	165	18.29
	รวม	902	100.00
ขนาด	ชั้น 1	313	34.70
	ชั้น 2	69	7.65
	ชั้น 3	182	20.18
	ชั้น 4	84	9.31
	ชั้น 5	182	20.18
	ไม่ระบุ	72	7.98
	รวม	902	100.00
เพศ	หญิง	387	45.64
	ชาย	461	54.36
	รวม	848	100.00
ศาสนา	พุทธ	748	90.67
	คริสต์	5	0.61
	อิสลาม	72	8.73
	รวม	825	100.00
ระดับการศึกษา	ไม่ได้ศึกษา	14	1.62
	ประถมศึกษา	297	34.41
	มัธยมศึกษา	399	46.23
	อนุปริญญา	2	0.23
	ปริญญาตรีขึ้นไป	151	17.50
	รวม	863	100.00

ตารางที่ 1(ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	4	0.47
	เกษตรกรรม	88	10.28
	ทำสวน,ทำไร่	154	17.99
	จักสาน	3	0.35
	ค้าขาย	127	14.84
	รับราชการ	118	13.79
	รัฐวิสาหกิจ	28	3.27
	รับจ้าง	296	34.58
	นักเรียน/นักศึกษา	26	3.04
	นักบวช/พระ	1	0.12
	แม่บ้าน	10	1.17
	ธุรกิจส่วนตัว	1	0.12
	รวม	856	100.00
รายได้ต่อเดือน (บาท)	ไม่มีรายได้	6	0.71
	ต่ำกว่า 5,000	298	35.39
	5,000 – 10,000	381	45.25
	10,001 – 15,000	99	11.76
	15,000 ขึ้นไป	58	6.89
	รวม	842	100.00

ตารางที่ 2 การแจกแจงและการกระจายของข้อมูลภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	N	Min	Max	Mean	Mdn	SD	Skew	Kurtosis
อายุ	884	13	77	37.079	36	11.826	0.518	0.013
ที่ดินถือครอง (ตารางท้าว)	627	0	400,300	3,437.528	250	17,498.480	19.292	427.158
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (ปี)	829	0	77	23.713	22	15.186	0.529	-0.240

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในการมีประสบการณ์เกี่ยวกับ
องค์การบริหารส่วนตำบล

การมีประสบการณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	289	32.15
มี	610	67.85
- เคยไปติดต่องานที่ อบต.	287	
- เคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ อบต.	274	
- อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ	181	
- มีญาติเคยเป็นสมาชิกสภา อบต. หรือเคยสมัครเป็นสมาชิก	147	
- เคยมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้	137	
- ได้พูดคุยกันในครอบครัว	125	
- เคยสมัครสมาชิกสภา อบต.	72	
- เคยถูกชักชวนให้ร่วมงาน	59	

ตารางที่ 4 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการทำงานของ
องค์การบริหารส่วนตำบล

ลักษณะการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง	จำนวน (คน)
มีเพื่อนเป็นเจ้าหน้าที่ อบต.	190
รู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ อบต.	179
มีญาติ พี่น้องเป็นกรรมการบริหาร อบต. หรือสมาชิก อบต.	162
มีญาติ พี่น้องเป็นเจ้าหน้าที่ อบต.	150
มีเพื่อนเป็นคณะกรรมการ อบต.	117
เป็นสมาชิกสภา อบต. กรรมการบริหาร อบต.	69
เป็นสมาชิกกลุ่มที่ทำงานกับ อบต.	66
เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	48
เป็นเจ้าหน้าที่ อบต. ปลัด อบต.	34
ไม่มีความเกี่ยวข้องแต่อย่างใด	319

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความชอบหรือเป็นสมาชิก
พรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง

ความชอบ/เป็นสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ชอบ/ไม่เป็นสมาชิก	21	2.33
ชอบ	512	56.76
เป็นสมาชิก	17	1.88
ชอบและเป็นสมาชิก	69	7.65
ไม่ระบุ	283	31.37
รวม	902	100.00

ตารางที่ 6 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่มีความชอบหรือ
เป็นสมาชิก และหรือ/เป็นสมาชิก

พรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง	จำนวน (คน)	อันดับ
ไม่ระบุ	188	-
ไทยรักไทย	281	1
ประชาธิปัตย์	167	2
ชาติพัฒนา	12	3.5
ชาติไทย	12	3.5
รักไทย	3	5
อนุรักษ์ทำจีน	1	8.5
ราษฎร	1	8.5
ความหวังใหม่	1	8.5
กลุ่มสตรีแม่บ้าน	1	8.5
กิจสังคม	1	8.5
กลุ่มคนหนุ่ม	1	8.5

ตารางที่ 7 เหตุผลการชอบและหรือ/เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองเป็นพิเศษ

เหตุผล	จำนวน (คน)
นโยบายพรรคดี	393
หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองน่าเชื่อถือ	362
ผู้แทนดี	200
ชอบตามพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง	45

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรการไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

การไปเลือกตั้ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ไปเลือก	71	7.87
คาดว่าจะไปเลือกตั้งชุดเดิม	221	24.50
คาดว่าจะไปเลือกตั้งชุดใหม่	490	54.32
คาดว่าจะไปเลือกตั้ง	24	2.66
ไม่ระบุ	96	10.64
รวม	902	100.00

ตารางที่ 9 จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเหตุผลของการไปเลือกตั้ง/ไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

เหตุผลของการไปเลือกตั้ง	จำนวน (คน)	เหตุผลของการไม่ไปเลือกตั้ง	จำนวน (คน)
ไม่ระบุ	623		
ต้องการบุคคลที่มีประสิทธิภาพ	24	ต้องทำงาน	67
การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ	20	ไม่สะดวกที่จะไป	12
ไปใช้สิทธิทุกครั้ง	10	ไม่มีเวลา	11
ไม่ทราบสมาชิกคณะทำงานชุดใหม่และชุดเดิม	11	ไม่มีสิทธิ์เลือกตั้ง	7
มีความเหมาะสมแล้ว	10	ไม่เคยมีการเลือกตั้งในชุมชน	4
สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง	2	อยู่ในเขตเทศบาล	3
ดูการทำงานของชุดเดิม	2	ไม่อยากไป	1
ผู้สมัครเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน	1		

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีโอกาสเข้าร่วม	140	15.52
เข้าร่วมน้อยครั้ง	321	35.59
เข้าร่วมบ่อยครั้ง	253	28.05
เข้าร่วมทุกครั้ง	64	7.10
ไม่ระบุ	124	13.75
รวม	902	100.00

ตารางที่ 11 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาเหตุของการเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

สาเหตุของการเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน (คน)
เป็นเรื่องน่าสนใจอยากรู้	162
อยากเข้าร่วมแต่ต้องทำงาน/เรียน	156
ไม่ทราบข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น	142
เป็นสิทธิของชาวบ้าน	130
เป็นเรื่องของผู้นำชุมชนมากกว่า	65
ไม่สนใจจะเข้าร่วม	20
เสียเวลาทำมาหากิน	15
อยู่นอกเขตพื้นที่เลือกตั้ง	4

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ
การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อรายการ	ระดับความคิดเห็น				รวม
	ไม่เลย	น้อย	ปานกลาง	มาก	
1. การได้รับประโยชน์และจัดบริการสาธารณะของ อบต.	40 (4.47)	224 (25.03)	532 (59.44)	99 (11.06)	895 (100.00)
2. อบต. ให้บริการเรื่องกิจกรรมของท้องถิ่นได้ดี	58 (6.49)	253 (28.33)	466 (52.18)	116 (12.99)	893 (100.00)
3. ความสนใจของ อบต. ต่อการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้าน ประสบอยู่	79 (8.85)	415 (46.47)	314 (35.16)	85 (9.52)	893 (100.00)
4. ความยุติธรรมของ อบต. ในการจัดทำแผนโครงการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้าน	68 (7.68)	267 (30.17)	403 (45.54)	147 (16.61)	885 (100.00)
5. ความคุ้มค่าในการทำงานของ อบต. ที่เหมาะสมกับ เงินภาษีที่จ่ายให้ไป	81 (9.11)	214 (24.07)	390 (43.87)	204 (22.95)	889 (100.00)
6. ระยะเวลาที่ อบต. ใช้ในการถกเถียง/ทำงานที่ไม่เกี่ยวกับ ผลประโยชน์ของชาวบ้าน	98 (11.14)	255 (28.98)	412 (46.82)	115 (13.07)	880 (100.00)
7. การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นก่อน การตัดสินใจจะทำโครงการ	170 (19.10)	207 (23.26)	376 (42.25)	137 (15.39)	890 (100.00)
8. อิทธิพลของชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ที่มีต่อการตัดสินใจของ อบต.	101 (11.44)	241 (27.29)	344 (38.96)	197 (22.31)	883 (100.00)
9. การรับรู้และเข้าใจในหน้าที่ของตนเองของผู้ที่ทำงานใน อบต.	49 (5.52)	201 (22.64)	405 (45.61)	233 (26.24)	888 (100.00)
10. ความซื่อสัตย์ของเจ้าหน้าที่ อบต.	36 (4.10)	310 (35.35)	452 (51.54)	79 (9.01)	877 (100.00)
11. ความน่าไว้วางใจของคณะกรรมการบริหาร อบต.	46 (5.20)	261 (29.49)	478 (54.01)	100 (11.30)	885 (100.00)

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระบบองค์กรบริหารส่วนตำบล
ในปัจจุบันและระดับองค์กรบริหารส่วนตำบล

ระดับ อบต.	ระบบ อบต. ในปัจจุบัน				รวม
	ควรแก้ไขเสียใหม่	ควรปรับปรุงบางเรื่อง	พอใช้ได้	ระบบเดิมดีอยู่แล้ว	
กลุ่ม 1	64 (16.89)	184 (48.55)	84 (22.16)	47 (12.40)	379 (100.00)
กลุ่ม 2	54 (12.30)	249 (56.72)	80 (18.22)	56 (12.76)	439 (100.00)
รวม	118 (14.43)	433 (52.93)	164 (20.05)	103 (12.59)	818 (100.00)

หมายเหตุ กลุ่ม 1 หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2
กลุ่ม 2 หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลกระทบขององค์กรบริหาร
ส่วนตำบลที่มีต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนและระดับของ
องค์กรบริหารส่วนตำบล

ระดับ อบต.	ผลกระทบต่อสภาพชีวิต				รวม
	แย่ลง	เหมือนเดิม	ดีขึ้นกว่าเดิม	ดีขึ้นและมั่นคงขึ้นกว่าเดิมมาก	
กลุ่ม 1	12 (3.16)	151 (39.74)	181 (47.63)	36 (9.47)	380 (100.00)
กลุ่ม 2	37 (8.43)	173 (39.41)	183 (41.69)	46 (10.48)	439 (100.00)
รวม	49 (5.98)	324 (39.56)	364 (44.44)	82 (10.01)	819 (100.00)

หมายเหตุ กลุ่ม 1 หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลระดับ 1 และ 2
กลุ่ม 2 หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลระดับ 3, 4 และ 5

ตารางที่ 15 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ศึกษาในโมเดลเชิงสาเหตุความไว้วางใจทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.education	1.000												
2.salary	.380**	1.000											
3.time	-.230**	-.024	1.000										
4.experience	.065	.154**	.144**	1.000									
5.power status	.042	.029	.226**	.325**	1.000								
6.political partisan	.068*	.078*	-.053	.110**	-.002	1.000							
7.patron-client	-.110**	-.080*	.218**	.168**	.429**	.009	1.000						
8.social trust	.008	.014	.097**	.003	.165**	.011	.379**	1.000					
9.civic obligation	-.125**	-.077*	.063	.179**	.187**	.177**	.437**	.353**	1.000				
10.networks	-.201**	-.083*	.210**	.258**	.321**	-.092**	.456**	.292**	.595**	1.000			
11.attentiveness	-.038	.054	.094**	.267**	.338**	.071*	.408**	.213**	.303**	.400**	1.000		
12.political information	-.180**	-.059	.146**	.253**	.364**	.010	.490**	.203**	.364**	.472**	.665**	1.000	
13.knowledge	.127**	.078*	-.016	.117**	.003	.120**	.039	.032	.111**	.086*	.092**	-.031	1.000
14.political opportunity	-.075*	-.063	.119**	.095**	.243**	-.033	.373**	.201**	.231**	.312**	.308**	.407**	-.015
15.political persuasion	-.209**	-.089*	.182**	.229**	.340**	.042	.453**	.207**	.347**	.490**	.485**	.604**	-.112**
16.political efficacy	.069*	.156**	-.006	.123**	-.062	.095**	-.063	-.043	-.040	-.014	.103**	-.046	.325**
17.civic duty	.031	.112**	.031	.089**	.026	.019	.029	.034	.002	.036	.174**	.143**	.302**
18.political alienation	.104**	.148**	-.113**	.091**	-.074*	.101**	-.007	.067*	.106**	.056	.110**	.001	.306**
19.political ideology	-.060	.030	.071*	.091**	.059	-.046	.123**	-.047	.013	.051	.156**	.135**	.225**
20.policy concerns	-.174**	-.177**	.112**	-.005	.274**	-.011	.512**	.309**	.388**	.384**	.250**	.390**	.012
21.process concerns	-.200**	-.192**	.008	.029	.171**	-.035	.450**	.169**	.335**	.325**	.272**	.367**	-.002
22.person concerns	-.179**	-.192**	.034	.022	.178**	-.007	.472**	.274**	.403**	.315**	.220**	.311**	.038
23.system concerns	-.103**	-.147**	.080*	-.015	.211**	.001	.402**	.330**	.341**	.304**	.180**	.260**	-.049
24.election	-.132**	-.043	.198**	.292**	.219**	.128**	.199**	.032	.229**	.321**	.319**	.374**	-.039
25.activity	-.182**	-.027	.201**	.350**	.391**	.068*	.417**	.151**	.374**	.509**	.565**	.602**	-.009
26.administration	-.058	-.009	.139**	.251**	.384**	.057	.362**	.184**	.256**	.358**	.479**	.488**	-.173**
27.protest	-.048	-.068*	.067*	.121**	.174**	.052	.084*	.058	.145**	.199**	.191**	.243**	-.313**
Mean	2.80	1.89	23.71	1.62	1.45	.74	2.46	2.51	2.95	2.51	1.58	1.58	7.41
SD	.75	.87	14.56	1.30	1.18	.59	.41	.64	.55	.69	.72	.72	1.99

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ตัวแปร	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
14.political opportunity	1.000													
15.political persuasion	.480**	1.000												
16.political efficacy	.012	-.122**	1.000											
17.civic duty	.084*	-.059	.372**	1.000										
18.political alienation	.043	-.112**	.543**	.326**	1.000									
19.political ideology	.105**	.071*	.279**	.494**	.122**	1.000								
20.policy concerns	.383**	.300**	-.105**	.011	-.007	.001	1.000							
21.process concerns	.340**	.323**	-.057	.036	-.024	.148**	.650**	1.000						
22.person concerns	.342**	.268**	-.014	.003	.109**	-.021	.691**	.624**	1.000					
23.system concerns	.377**	.271**	-.152**	-.066**	.009	-.109**	.654**	.478**	.619**	1.000				
24.election	.235**	.449**	-.005	.041	-.003	.011	.089**	.123**	.143**	.152**	1.000			
25.activity	.425**	.654**	.037	.132**	.023	.194**	.275**	.329**	.264**	.234**	.529**	1.000		
26.administration	.440**	.589**	-.126**	-.073*	-.126**	-.028	.246**	.196**	.190**	.257**	.493**	.608**	1.000	
27.protest	.136**	.389**	-.308**	-.320**	-.255**	-.174**	.048	.056	-.031	.107**	.335**	.211**	.512**	1.000
Mean	.89	1.02	3.95	4.11	3.99	4.14	2.66	2.68	2.77	2.44	.98	1.41	.71	.35
SD	.91	.59	.66	.82	.92	.86	.65	.63	.60	.69	.47	.73	.81	.58

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และค่าสถิติการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลความไว้วางใจทางการเมือง (TRUST) และ
การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PART)

ตัวแปรผล	COM			KNOW			MOBIL			ORIENT			TRUST			PART		
ตัวแปรสาเหตุ	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
SES	0.173 (0.033)	-	0.173 (0.033)	0.169 (0.032)	0.022 (0.007)	0.147 (0.033)	0.008 (0.006)	0.008 (0.006)	-	0.176 (0.033)	0.083 (0.015)	0.093 (0.031)	-0.003 (0.008)	-0.003 (0.008)	-	0.028 (0.009)	0.028 (0.009)	-
SOCCAP	0.081 (0.033)	-	0.081 (0.033)	0.010 (0.005)	0.010 (0.005)	-	0.315 (0.032)	0.004 (0.003)	0.312 (0.032)	-0.014 (0.031)	0.037 (0.012)	-0.051 (0.032)	0.093 (0.033)	-0.055 (0.017)	0.148 (0.037)	0.441 (0.029)	0.159 (0.018)	0.282 (0.026)
COM				0.125 (0.033)	-	0.125 (0.033)	0.047 (0.032)	-	0.047 (0.032)	0.160 (0.033)	0.051 (0.013)	0.109 (0.031)	-0.067 (0.033)	-0.017 (0.010)	-0.050 (0.034)	0.197 (0.029)	0.015 (0.015)	0.182 (0.026)
KNOW										0.379 (0.031)	-	0.379 (0.031)	0.052 (0.034)	0.002 (0.001)	0.050 (0.034)	-0.015 (0.010)	-0.015 (0.010)	-
MOBIL										0.076 (0.032)	-	0.076 (0.032)	-0.053 (0.018)	-0.053 (0.018)	-	0.452 (0.026)	-0.003 (0.002)	0.455 (0.026)
ORIENT													0.005 (0.004)	0.005 (0.004)	-	-0.039 (0.027)	-	-0.039 (0.027)
PART													-0.117 (0.038)	-	-0.117 (0.038)			

ค่าสถิติ

ไค-สแควร์ = 10.631, p = 0.387, df = 10; GFI = 0.997

สมการโครงสร้างตัวแปร

COM KNOW MOBIL ORIENT TRUST PART

R SQUARE

0.035 0.043 0.101 0.198 0.028 0.422

หมายเหตุ

ตัวเลขในวงเล็บ คือ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

TE = ผลรวมอิทธิพล, IE = อิทธิพลทางอ้อม, DE = อิทธิพลทางตรง

ตารางที่ 16 (ต่อ)

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

	COM	KNOW	MOBIL	ORIENT	TRUST	PART	SES	SOCCAP
COM	1.000							
KNOW	0.150	1.000						
MOBIL	0.070	0.008	1.000					
ORIENT	0.183	0.411	0.071	1.000				
TRUST	-0.058	0.058	-0.021	0.012	1.000			
PART	0.228	-0.120	0.555	-0.031	-0.069	1.000		
SES	0.170	0.168	-0.002	0.176	-0.006	0.014	1.000	
SOCCAP	0.075	0.005	0.315	-0.020	0.093	0.441	-0.032	1.000

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงตัวชี้วัดตัวแปรภายนอก

ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล (socioeconomic status)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. การศึกษา	- จบการศึกษาระดับใด
2. รายได้	- มีรายได้ต่อเดือนๆ ละเท่าใด
3. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่	- อาศัยอยู่ในชุมชนมานานประมาณ ปี
4. ประสบการณ์เกี่ยวกับการเมือง	- เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับอบต.มาก่อนหรือไม่
5. สถานภาพของอำนาจ	- มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงาน ของ อบต.อย่างไร
6. การนิยมชมชอบในพรรคการเมือง	- ชอบหรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดเป็นพิเศษหรือไม่

ด้านทุนทางสังคม (social capital)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. ความเชื่อมโยงในเครือญาติต่อหัวหน้าหรือกรรมการบริหาร อบต. (patron-client)	1.1 รู้จักคุ้นเคยกับคณะกรรมการบริหาร อบต.หรือไม่ 1.2 ความเคารพนับถือในตัวของประธาน และกรรมการบริหาร อบต.เป็นพิเศษ เช่น อาจเป็นญาติ, เป็นคนที่เคยช่วยเหลือกันมาก่อน, เป็นเพื่อนกัน เป็นต้น 1.3 การเชื่อถือในคำพูดของผู้นำชุมชน 1.4 ความรู้สึกเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากผู้คนรอบข้าง 1.5 การได้รับความช่วยเหลือส่วนตัวจากกรรมการอบต. 1.6 การได้รับความช่วยเหลือส่วนตัวจากเพื่อนบ้าน 1.7 ระดับฐานะของสมาชิก-กรรมการ อบต.เทียบกับประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน
2. ความไว้วางใจทางสังคม (social trust)	2.1 รู้สึกไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านในชุมชน /หมู่บ้าน
3. ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น (civic obligation)	3.1 การเข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรมประจำหมู่บ้าน 3.2 ความรู้สึกต่อคนทั่วไปในหมู่บ้าน 3.3 การให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านข้างเคียง
4. เครือข่ายสมาชิกในชุมชน(networks)	4.1 เป็นสมาชิกของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดต่อไปนี้ในหมู่บ้านหรือตำบลเพื่อร่วมทำกิจกรรมบ้างหรือไม่ เช่น กลุ่มสหกรณ์, กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มชมรมอาสาสมัคร, กลุ่มประชาสัมพันธ์ 4.2 การพบปะพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนบ้านในชุมชน 4.3 การเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้าน

ตารางแสดงตัวชี้วัดตัวแปรภายใน

ด้านความรู้ทางการเมือง (political knowledge)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (political knowledge)	1.1 รู้จักชื่อเต็มของอบต.หรือไม่ 1.2 ทราบจำนวนตัวแทนหมู่บ้านที่ได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปเป็นสมาชิกในอบต. 1.3 ทราบถึงที่มาของรายได้ของอบต.หรือไม่ 1.4 ทราบถึงระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาอบต. 1.5 ทราบถึงอำนาจหน้าที่หน้าที่ของอบต. 1.6 ทราบถึงความสำคัญของอบต.หรือไม่ 1.7 ทราบถึงวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในอบต.หรือไม่ 1.8 ทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือไม่ 1.9 ทราบถึงคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต.หรือไม่ 1.10 ทราบหรือไม่ว่าผู้ใดเป็นผู้เลือกประธานอบต.

ด้านการระดมทางการเมือง (political mobilization)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. การถูกโน้มน้าว, ชี้นำหรือเชิง บังคับ (political persuasion)	1.1 การได้รับการร้องขอ ให้อาสา ชี้นำให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม จาก เจ้าหน้าที่อบต. กรรมการ อบต. 1.2 การเข้าไปร่วมกิจกรรมของ อบต. ตามที่ผู้นำชุมชนขอความร่วมมือ 1.3 การไปเลือกตั้งตามที่ได้รับการร้องขอ 1.4 การไปเลือกตั้งตามที่มีพรรคการเมืองมาชักชวน 1.5 การไปร่วมงานของหมู่บ้าน/ชุมชนตามที่เพื่อนบ้านชักชวน
2. การเปิดโอกาสทางการเมือง (political chance)	- การได้รับโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงานของ อบต.

ด้านการสื่อสารทางการเมือง (political communication)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. ความสนใจทางการเมือง (political interest)	1.1 การติดตามข่าวสารการเมืองทั่วไป 1.2 ความสนใจติดตามข่าวเกี่ยวกับการทำงานของ อบต. 1.3 การสอบถามเพื่อนบ้านเกี่ยวกับข่าวสารของ อบต.
2. การได้รับข้อมูลข่าวสารทาง การเมือง (political information)	2.1 การพูดคุยกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการพัฒนาของอบต.ภายในหมู่บ้าน/ ตำบล 2.2 การได้รับแจ้งข่าวสารการทำงานของอบต.จาก อบต. 2.3 การอ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรือการฟังวิทยุของท้องถิ่นมีส่วนหรือการรับ ฟังข่าวสารทางหอกระจายเสียงในหมู่บ้าน

ด้านทัศนคติทางการเมือง (political orientation)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency) (1.1 –1.4ประสิทธิภาพภายนอก) (1.5 ประสิทธิภาพภายใน)	1.1 ความรู้สึกที่ตนเองมีสิทธิมีเสียงที่จะไปกำหนดได้ว่า อบต.จะทำอะไร 1.2 ความรู้สึกมาก่อนที่ อบต.จะทำอะไรลงไปต้องคำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน 1.3 ความรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญและต้องอยู่ในความรับผิดชอบของตนเองด้วย 1.4 ความรู้สึกที่ตนเองสามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการให้ อบต.รับฟังและตอบสนองได้ 1.5 ความรู้สึกที่คิดว่าความรู้ที่ตัวเองจะเข้าใจได้ว่า เกิดอะไรขึ้น
2. ความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ (sense of duty)	ความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องเข้าไปร่วมในกิจกรรมของชุมชน
3. ความรู้สึกห่างทางการเมือง (political alienation)	ความรู้สึกว่า การเมืองท้องถิ่นเป็นเรื่องไกลตัวและไม่มีความจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง
4. อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology)	4.1 มีความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่หรือไม่ 4.2 การยึดถืออุดมคติของเสียงส่วนมาก

ด้านความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
1. นโยบายของ อบต.(policy)	1.1 ความพอใจในโครงการต่างๆ ที่อบต.จัดทำขึ้น 1.2 ความพอใจในการกระจายผลประโยชน์สาธารณะและการให้บริการ
2. กระบวนการทำงานของ อบต. (process)	2.1 ความพอใจในด้านความเป็นกลาง 2.1.1 การให้ความสำคัญกับการพิจารณาในเรื่องต่างๆ ของทุกกลุ่มเมื่อจะกำหนดนโยบาย 2.1.2 วิธีการดำเนินงานในการกำหนดนโยบายซึ่งกลุ่มประชาชนจะได้รับประโยชน์จากนโยบาย 2.2 ความพอใจในด้านประสิทธิภาพการทำงาน 2.2.1 เงินภาษีที่คุณเสียให้กับ อบต. เมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือระบบการทำงานที่ล่าช้า 2.2.2 การใช้เวลาในการรอกติงในเรื่องที่ไม่ใช่สาระสำคัญมากนักน้อยเพียงใด 2.2.3 ความพอใจในการมีสิทธิมีเสียง -การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนที่จะมีการตัดสินใจในนโยบายเรื่องหนึ่งๆ 2.3 ความพอใจในด้านจุดยืน -ทัศนคติของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของ อบต.

ปัจจัยองค์ประกอบ	ข้อคำถาม
3. ตัวบุคคลใน อบต. (person)	3.1 ความพอใจในด้านความซื่อสัตย์ -ความซื่อสัตย์ หรือไม่ซื่อสัตย์ของเจ้าหน้าที่ อบต. 3.2 ความพอใจในด้านความรู้ความสามารถ -การตระหนักถึงภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ อบต.
4. ระบบ อบต. โดยทั่วไป (system)	4.1 ด้านชีวิตความเป็นอยู่เมื่อมี อบต. 4.2 ด้านระบบการทำงานของ อบต. โดยรวม

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation)

ปัจจัยองค์ประกอบ	กิจกรรมทางการเมือง
1. การมีส่วนร่วมในด้านการเลือกตั้ง (election)	1.1 การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต 1.2 การไปลงคะแนนเสียงคัดเลือกละคณะกรรมการหมู่บ้าน 1.3 การชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 1.4 การทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1.5 การพยายามหาเสียงให้ผู้อื่นเลือกผู้สมัครที่ตนเองต้องการ 1.6 การให้เงินสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต.(activity)	2.1 การเข้าร่วมหรือในการจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน 2.2 การติดตามคำปราศรัยของผู้สมัครรับเลือกตั้ง 2.3 การดูแลทรัพย์สินสาธารณะ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น 2.4 การช่วยเหลืออบต. ในการจัดเตรียมกิจกรรมประจำตำบล 2.5 การเข้าร่วมประชุมเมื่ออบต. ขอความร่วมมือ 2.6 การเข้าร่วมฟังประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารแผนงาน อบต. (administration)	3.1 การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม อบต. 3.2 การแสดงความคิดเห็นที่รับรู้รายได้ อบต. 3.3 การตรวจสอบติดตามขั้นตอนการใช้งบประมาณและการทำงาน ของ อบต.
4. การมีส่วนร่วมในการประท้วง (protest)	4.1 การเขียนจดหมายร้องเรียนหรือขอความเป็นธรรม 4.2 การเข้าร่วมประท้วงในประเด็นสาธารณะ 4.3 การจัดตั้งกลุ่มเพื่อต่อต้านการกระทำที่ไม่ชอบธรรมของ อบต. หรือองค์กรอื่น 4.4 การปฏิเสธที่จะเชื่อฟังกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ อบต. จัดทำขึ้น

ภาคผนวก ค.

ตอนที่หนึ่ง สอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของบุคคลโดยทั่วไป (8 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. ท่านอายุ ..... ปี เพศ 1) หญิง 2) ชาย
 นับถือศาสนา 1) พุทธ 2) คริสต์ 3) อิสลาม 4) อื่นๆ ได้แก่
2. จบการศึกษา 1) ไม่ได้ศึกษา 2) ประถมศึกษา 3) ระดับมัธยมศึกษา 4)ปริญญาตรีขึ้นไป
3. ปัจจุบันประกอบอาชีพ 1) เกษตรกรรม 2) ทำสวน, ทำไร่ 3) ทำกิจการ
 4) ค้าขาย 5) รับราชการ 6) รัฐวิสาหกิจ 7) รับจ้าง 8) อื่นๆ .....
4. มีรายได้ต่อเดือนๆ ละ 1) ต่ำกว่า 5,000 บาท 2) 5,000- 10,000 บาท
 3) 10,000 บาท -15,000 บาท 4) 15,000 บาท ขึ้นไป
 มีที่ดินถือครอง .....ไร่ ..... งาน ..... ตารางวา
5. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/ หมู่บ้านนี้มานานประมาณ .....ปี
6. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับ อบต.มาก่อนหรือไม่ มี ไม่มี
 เนื่องจาก (ถ้าท่านตอบว่ามี กรุณาตอบคำถามข้างล่างนี้ โดยอาจตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1) เคยสมัครสมาชิกสภา อบต. 2) เคยไปติดต่องานที่อบต. 3) เคยถูกชักชวนให้ร่วมงาน
 4) เคยมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ 5) มีญาติเคยเป็นสมาชิกสภา อบต.มาก่อน หรือได้เคยสมัครเป็นสมาชิก
 6) เคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อบต. 7) ได้พูดคุยกันในครอบครัว
 8) อ่านหนังสือพิมพ์ , ฟังวิทยุ 9) อื่นๆ .....
7. ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไร (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1) เป็นสมาชิกสภา อบต. ,กรรมการบริหาร อบต. 2) เป็นเจ้าหน้าที่ อบต. ,ปลัดอบต.
 3) เป็นกำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน,สารวัตรกำนัน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4) เป็นสมาชิกกลุ่มที่ทำงานกับ อบต.
 5) มีญาติ,พี่น้องเป็นกรรมการบริหาร อบต. หรือสมาชิก อบต. 6) มีญาติ, พี่น้องเป็นเจ้าหน้าที่ อบต.
 7) มีเพื่อนเป็นเจ้าหน้าที่ อบต. 8) มีเพื่อนเป็นคณะกรรมการ อบต.
 9) รู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ใน อบต. 10) ไม่มีความเกี่ยวข้องแต่อย่างใด
 11) อื่นๆ .....
8. ท่านชอบหรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดเป็นพิเศษบ้างหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 พรรค)
 ข้าพเจ้า ( ) ชอบ และ ( ) เป็นสมาชิก พรรค, กลุ่ม ..... เพราะ
 1) หัวหน้าพรรคน่าเชื่อถือ
 2) ผู้แทนดี
 3) นโยบายพรรคดี
 4) ชอบตามพ่อแม่, พี่น้อง, เพื่อนฝูง

ตอนที่สอง สอบถามเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง (10 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดเพียง

ช่องเดียว

ข้อคำถาม	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่มี ความเห็น	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ข้าพเจ้ามีสิทธิมีเสียงพอสสมควรที่จะเรียกร้องว่าอบต. ควรจะทำอะไรให้แก่ตำบลและหมู่บ้านบ้าง					
2. ก่อนที่ อบต. จะตัดสินใจทำอะไร ควรคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่ด้วย					
3. กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. เป็นเรื่องไม่สำคัญและเราไม่จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง					
4. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นเรื่องที่ฟังดูสับสนไม่ค่อยจะเข้าใจ					
5. การที่ข้าพเจ้าเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนก็เพราะเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ					
6. เรื่องเกี่ยวกับ อบต. เป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนควรจะต้องรับรู้ไว้					
7. เรื่อง อบต. เป็นเรื่องไกลตัวและไม่มี ความจำเป็นที่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ					
8. การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่มีประโยชน์อะไร เพราะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและทำให้เสียเวลาที่จะไปทำอย่างอื่น					
9. ระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีถือว่าดีพอจะเรียกร้องความต้องการสำหรับตนเองและเพื่อนบ้านในหมู่บ้านและตำบลได้					
10. การดำเนินงานในเรื่องใดก็ตาม ควรยึดถือ มติของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ					

ตอนที่สาม สอบถามเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมือง (31 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อคำถาม	ไม่เคย	นานๆ ครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง
1. ท่านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. บ้างหรือไม่ (ในกรณีที่หมู่บ้านของท่านมีการเลือกตั้ง)				
2. ท่านไปลงคะแนนเสียงคัดเลือกรวมการหมู่บ้านบ้างหรือไม่				
3. ท่านให้ความช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียง เลือกตั้งบ้างหรือไม่				
4. ท่านให้เงินสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองบ้าง หรือไม่				
5. ท่านพยายามหาเสียงให้ผู้อื่นเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเอง ต้องการหรือไม่				
6. ท่านเคยสมัครเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. หรือไม่				
7. ท่านได้เข้าร่วมหรือในการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านหรือไม่				
8. ท่านได้ติดตามคำปราศรัยของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือไม่				
9. ท่านช่วยดูแลทรัพย์สินสาธารณะ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ของ หมู่บ้าน บ้างหรือไม่				
10. ท่านเคยช่วยเหลืออบต. ในการจัดเตรียมกิจกรรมประจำตำบล เช่น จัดสถานที่ ช่วยแจกใบปลิว แจงข่าวให้เพื่อนบ้าน ให้ ความรู้ทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน บ้างหรือไม่				
11. ท่านเข้าร่วมประชุมเมื่อ อบต. ขอความร่วมมือในการตัดสินใจ โครงการต่างๆ บ้างหรือไม่				

ข้อคำถาม	ไม่เคย	นานๆ ครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง
12. ท่านเข้าร่วมฟังประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านบ้างหรือไม่				
13. ท่านได้แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมอบต.บ้างหรือไม่				
14. ท่านเคยแสดงความจำนงที่จะรู้รายได้ของอบต.บ้าง หรือไม่				
15. ท่านได้ร่วมตรวจสอบติดตามขั้นตอนการใช้งบประมาณและ การทำงานของ อบต.บ้างหรือไม่				
16. ท่านเขียนจดหมายร้องเรียนหรือร้องขอความเป็นธรรมต่อ เจ้าหน้าที่ อบต.บ้างหรือไม่				
17. ท่านร่วมจัดตั้งกลุ่มต่อต้านการกระทำที่ไม่โปร่งใสของ อบต. บ้างหรือไม่				
18. ท่านเข้าร่วมชุมนุมประท้วง อบต.บ้างหรือไม่				
19. ท่านเคยปฏิเสธที่จะเชื่อฟังกฎระเบียบต่างๆ ที่อบต.กำหนดขึ้น หรือไม่				
ด้านการติดต่อสื่อสาร				
20. ท่านได้ติดตามข่าวสารเรื่องการเมืองไทยโดยทั่วไปบ้างหรือไม่				
21. ท่านให้ความสนใจติดตามข่าวเกี่ยวกับการทำงานของ อบต. บ้างหรือไม่ เช่น การจัดเก็บภาษี, รายได้, โครงการต่างๆ ฯลฯ				
22. ท่านสอบถามเพื่อนบ้านเกี่ยวกับข่าวสารของ อบต.บ้าง หรือไม่				
23. ท่านได้พูดคุยกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการพัฒนาของอบต. ภายในตำบลหมู่บ้านของท่านบ้างหรือไม่				
24. ประธานอบต. เจ้าหน้าที่อบต. สมาชิกอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, หรือผู้นำชุมชนได้แจ้งข่าวสารการทำงานของ อบต.ให้ท่านได้ทราบบ้างหรือไม่ โดยทางใด (กรุณาภาเครื่องหมาย / หน้าข้อความทางขวามือ				
	☐ เสียงตามสาย ☐ จดหมายข่าว ☐ การบอกเล่า ☐ วิทยุ,หนังสือพิมพ์ ☐ อื่นๆ ได้แก่			
25. ท่านได้อ่านหนังสือพิมพ์ เอกสาร ฟังวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ เกี่ยวกับข่าวสารของ อบต.ของท่านบ้างหรือไม่				

ข้อคำถาม	ไม่เคย	นาน ๆ ครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง
การเปิดโอกาสและชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรม				
26. อบต.เคยเปิดโอกาสให้ท่านเข้ามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานของ อบต.บ้างหรือไม่ เช่น การเสนอโครงการต่างๆ , การประชุมประชาคมตำบล, การร่วมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น				
27. เจ้าหน้าที่อบต., กรรมการอบต.,สมาชิกสภา อบต. เคยมาชักชวนและขอให้ท่านไปเข้าร่วมใน กิจกรรมต่างๆ ที่ทาง อบต. จัดขึ้นบ้างหรือไม่				
28. ท่านได้เข้าไปร่วมกิจกรรมของ อบต.เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือประชาคมตำบล ตามที่ผู้นำในชุมชนขอความร่วมมือมากน้อยเพียงไร				
29. ในการเลือกตั้งทุกครั้ง ท่านมักจะไปเลือกผู้สมัครตามที่ได้รับ การร้องขอ ไหว้วานบ้างหรือไม่				
30. ในการเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต.ท่านมักจะเลือกคนของพรรคการเมืองหรือกลุ่มคนที่มาชักชวนให้ช่วยลงคะแนนเลือกตั้งหรือไม่ (ในกรณีที่มีการเลือกตั้ง)				
31. ท่านมักจะไปร่วมงานของหมู่บ้าน หรืองานประจำตำบลตามที่มีเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือกลุ่มคนที่มาชักชวนบ้างหรือไม่				

ตอนที่สี่ สอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น (14 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

- ท่านรู้จักคุ้นเคยกับกรรมการบริหาร อบต. บ้างหรือไม่
 1. ไม่รู้จัก   2. รู้จักบางคน   3. รู้จักเป็นส่วนใหญ่   4. รู้จักทุกคน
- ท่านให้การยอมรับ เชื่อถือและเชื่อฟังผู้นำในหมู่บ้านของท่านหรือไม่
 1. ไม่เลย   2. เคารพตามมารยาท   3. เคารพพอสมควร   4. รู้สึกเชื่อมั่นศรัทธา
- ท่านมักจะเชื่อถือในสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือผู้นำในชุมชนของท่านพูดให้ฟังหรือไม่
 1. ไม่เชื่อถือเลย   2. ให้ความเชื่อถืออยู่บ้าง
 3. เชื่อถือพอสมควร   4. เชื่อถือมาก

4. เมื่อมีใครให้ความช่วยเหลือในเรื่องใดก็ตามแก่ท่าน ท่านคิดอย่างไร
- ( ) 1. เฉยๆ ( ) 2. เคยคิดว่าขอบคุณก็น่าจะเพียงพอ
- ( ) 3. เห็นความดีของบุคคลดังกล่าว ( ) 4. เห็นความดีและจะช่วยเหลือตอบแทนเมื่อมีโอกาส
- ทันที
5. ท่านเคยได้รับความช่วยเหลือส่วนตัวจากสมาชิกกรรมการ อบต.บ้างหรือไม่
- ( ) 1. ไม่เคยเลย ( ) 2. เป็นบางครั้ง ( ) 3. บ่อยครั้ง ( ) 4. ทุกครั้ง
- ได้แก่ ..... (กรุณาระบุชื่อด้วย)
6. ท่านได้รับความช่วยเหลือส่วนตัวจากเพื่อนบ้านข้างเคียงบ้างหรือไม่
- ( ) 1. ไม่เคยเลย ( ) 2. เคยเป็นบางครั้ง ( ) 3. บ่อยครั้ง ( ) 4. ทุกครั้ง
- ได้แก่ ..... (กรุณาระบุชื่อด้วย)
7. ท่านเชื่อมั่นหรือไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านใกล้เคียงมากน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไว้ใจใครไม่ได้เลย ( ) 2. ไว้ใจได้เป็นบางคน
- ( ) 3. ส่วนใหญ่ไว้ใจได้ ( ) 4. ไว้ใจได้ทุกคน
8. ท่านคิดอย่างไรเวลาที่มีกิจกรรมประจำหมู่บ้าน
- ( ) 1. ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่
- ( ) 2. ชาวบ้านไม่ช่วยเหลือกัน
- ( ) 3. ชาวบ้านช่วยเหลือกันเป็นบางโอกาส
- ( ) 4. ชาวบ้านจะช่วยเหลือกันทุกครั้ง
9. ท่านคิดอย่างไรกับคนทั่วไปในหมู่บ้าน
- ( ) 1. มักจะเอาเปรียบกัน ( ) 2. ไม่เกี่ยวข้องกันเพราะต่างคนต่างอยู่
- ( ) 3. ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกันดี ( ) 4. ทุกคนมีอะไรก็ช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่
10. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มอาสาสมัคร เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์
- กลุ่มสมาคมแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน หรือกลุ่มอื่นๆ บ้างหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย ( ) 2. เป็นเพียง 1-2 กลุ่ม
- ( ) 3. เป็นสมาชิก 3 กลุ่มขึ้นไป ( ) 4. ไม่มีกลุ่มให้เข้าเป็นสมาชิก
11. ท่านได้ร่วมพบปะพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนในหมู่บ้านหรือตำบลมากน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไม่เคยเลย ( ) 2. เป็นบางครั้ง ( ) 3. บ่อยครั้ง ( ) 4. เป็นประจำ

12. เมื่อมีกิจกรรมในหมู่บ้านท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมบ้างหรือไม่
 1. ไม่เคยเลย   2. เป็นบางครั้ง   3. บ่อยครั้ง   4. เป็นประจำ
13. ท่านได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านข้างเคียงบ้างหรือไม่
 1. ไม่เคยเลย   2. เป็นบางครั้ง   3. บ่อยครั้ง   4. เป็นประจำ
14. ท่านคิดว่ากรรมการ อบต. มีฐานะอย่างไรเมื่อเทียบกับตัวท่าน
 1. ต่ำกว่า   2. เท่ากัน   3. สูงกว่า   4. สูงกว่ามาก

ตอนที่ห้า สอบถามเกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง (10 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. อบต. เป็นชื่อย่อของหน่วยงานใด
 1. องค์การบริหารส่วนตำบล   2. องค์การบริหารหมู่บ้านเพื่อตนเอง
 3. องค์การบริหารส่วนตำบล   4. ไม่มีข้อใดถูก
2. ตัวแทนหมู่บ้าน ที่ได้รับการเลือกตั้งให้เข้าไปเป็นสมาชิกสภา อบต. มีได้หมู่บ้านละกี่คน
 1. มี 2 คน   2. มี 3 คน   3. มี 5 คน   4. ไม่มีข้อใดถูก
3. อบต. มีรายได้จากที่ใดบ้าง
 1. เงินภาษีที่จัดเก็บในท้องถิ่น   2. รัฐบาลสนับสนุนให้ส่วนหนึ่ง
 3. ถูกทั้งข้อ 1 และ 2   4. ไม่มีข้อใดถูก
4. สมาชิกสภา อบต. อยู่ในตำแหน่งคราวละกี่ปี
 1. คราวละ 2 ปี   2. คราวละ 4 ปี
 3. ตลอดชีวิต   4. ขึ้นอยู่กับระดับชั้นของ อบต.
5. อบต. มีอำนาจหน้าที่อย่างไร
 1. จัดให้มีน้ำสะอาดและการประปาอย่างทั่วถึง   2. จัดให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
 3. บำรุงส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร   4. ถูกทั้งข้อ 1, 2 และ 3.
6. อบต. มีความสำคัญอย่างไร

- ( ) 1. เพื่อส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นที่มีความสามารถได้เข้าไปทำงาน
- ( ) 2. เพื่อส่งเสริมการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการมีส่วนร่วม
- ( ) 3. เป็นหน่วยงานในการพัฒนาตำบล
- ( ) 4. ถูกทุกข้อ
7. ท่านสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต.ได้อย่างไร
- ( ) 1. ไม่มีสิทธิที่จะไปยุ่งเกี่ยวกับการบริหารงาน ( ) 2. เขียนจดหมายร้องเรียนไปยัง อบต.
- ( ) 3. เสนอความต้องการผ่านตัวแทนหมู่บ้านและติดตามการทำงาน ( ) 4. ทำได้ทั้ง 2. และ 3
8. โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใดเป็นสำคัญ
- ( ) 1. เพื่อหาทางขายสินค้าเอาเงินเข้ารัฐ ( ) 2. เพื่อนำสินค้าที่มีชื่อของตำบลมาประกวดแข่งขันกัน
- ( ) 3. เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น ( ) 4. ถูกทั้งข้อ 2 และ 3
9. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต.ข้อใดถูกต้อง
- ( ) 1. อายุ 20 ปีบริบูรณ์ มีสัญชาติไทย ( ) 2. อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- ( ) 3. อายุ 18 ปีบริบูรณ์ มีสัญชาติไทย ( ) 4. อายุ 15 ปีบริบูรณ์ มีสัญชาติไทย
10. ใครเป็นผู้เลือกประธาน อบต.ตามกฎหมาย
- ( ) 1. ชาวบ้านในหมู่บ้าน ( ) 2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ( ) 3. สมาชิกสภา อบต. ( ) 4. กระทรวงมหาดไทย

ตอนที่หก สอบถามเกี่ยวกับการทำงานของ อบต. (13 ข้อ)

โปรดตอบคำถามและกาเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ท่านคิดว่าตรงกับความเห็นของท่านที่สุด

1. ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์และจัดบริการสาธารณะของ อบต. เช่น การประปา การสร้าง-ซ่อมถนน การจัดให้มี ไฟฟ้าใช้ การรักษาความสะอาด การส่งเสริมการกีฬา มากน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไม่ได้รับเลย ( ) 2. ใช้น้อย ( ) 3. ได้รับพอสมควร ( ) 4. ได้รับมากที่สุด

2. อบต.ให้บริการในเรื่องกิจกรรมของท้องถิ่นได้ดีแค่ไหน เช่น การส่งเสริมการทำมาหากินให้แก่ชาวบ้าน การจัดกิจกรรมของท้องถิ่น การให้ความรู้ในการปกครองท้องถิ่นแก่ประชาชน
- ( ) 1. ให้บริการไม่ดีเลย ( ) 2. ให้บริการไม่ค่อยดี ( ) 3. ให้บริการดีพอใช้ ( ) 4. ให้บริการดี
3. อบต.ให้ความสนใจต่อการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้านประสบอยู่หรือไม่
- ( ) 1. ไม่สนใจเลย ( ) 2. สนใจอยู่บ้าง ( ) 3. สนใจดี ( ) 4. สนใจดีมาก
4. อบต.จัดทำแผนโครงการต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านแต่ละกลุ่มได้อย่างยุติธรรมหรือไม่
- ( ) 1. ไม่ยุติธรรมเลย ( ) 2. ไม่ค่อยจะยุติธรรม ( ) 3. ค่อนข้างยุติธรรม ( ) 4. ยุติธรรมดี
5. อบต. ทำงานคุ้มค่าเหมาะสมกับเงินภาษีที่จ่ายให้ไปหรือไม่
- ( ) 1. ไม่คุ้มค่าเลย ( ) 2. คุ้มค่าน้อยมาก ( ) 3. คุ้มค่าปานกลาง ( ) 4. คุ้มค่าดี
6. อบต.ใช้เวลาในการถกเถียงหรือทำงานในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาวบ้านมากนักน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไม่เลย ( ) 2. น้อย ( ) 3. ปานกลาง ( ) 4. มาก
7. อบต.เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นก่อนที่จะมีการตัดสินใจในโครงการที่จะทำมากนักน้อยเพียงไร
- ( ) 1. ไม่เลย ( ) 2. น้อย ( ) 3. ปานกลาง ( ) 4. มาก
8. ท่านคิดว่าชาวบ้านโดยส่วนใหญ่แล้วมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของ อบต. มากน้อยเพียงใด
- ( ) 1. ไม่มีเลย ( ) 2. น้อย ( ) 3. ปานกลาง ( ) 4. มาก
9. ท่านคิดว่าผู้ที่ทำงานในอบต.รู้และเข้าใจหรือไม่ว่า พวกเขากำลังทำหน้าที่อะไรอยู่
- ( ) 1. ไม่รู้เลย ( ) 2. ส่วนใหญ่ไม่รู้ ( ) 3. ส่วนใหญ่รู้ ( ) 4. รู้ดีทุกคน
10. ท่านคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ของ อบต.อย่างไร
- ( ) 1. ไม่ซื่อสัตย์เลยสักคน ( ) 2. ส่วนใหญ่ไม่ค่อยซื่อสัตย์
- ( ) 3. ส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ ( ) 4. ซื่อสัตย์ดีทุกคน
11. ท่านคิดเห็นต่อคณะกรรมการบริหาร อบต. อย่างไร
- ( ) 1. ไร้วางใจเลยไม่ได้สักคน ( ) 2. ส่วนใหญ่ไร้วางใจไม่ได้
- ( ) 3. ส่วนใหญ่ไร้วางใจได้ ( ) 4. ไร้วางใจได้ทุกคน
12. ท่านคิดเห็นกับระบบ อบต. ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างไร
- ( ) 1. ควรแก้ไขเสียใหม่ ( ) 2. ควรปรับปรุงบางเรื่อง
- ( ) 3. พอใช้ได้ ( ) 4. ระบบเดิมดีอยู่แล้ว

13. ท่านคิดว่าการที่ในท้องถิ่นมี อบต.เกิดขึ้น มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของท่านอย่างไร

( ) 1. แย่ลง

( ) 2. เหมือนเดิม

( ) 2. ดีขึ้นกว่าเดิม

( ) 4. ดีขึ้นและมั่นคงขึ้นกว่าเดิมมาก

ตอนที่เจ็ด สอบถามเกี่ยวกับ อบต. ในเรื่องทั่วไป (5 ข้อ)

โปรดตอบคำถาม โดยกาเครื่องหมาย / หรือเขียนข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. ท่านคิดว่า กรรมการบริหาร อบต.ชุดนี้ควรจะปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง

.....
 .....

2. ท่านต้องการจะให้ อบต.ทำอะไร เพื่อคนในตำบลบ้าง (ความต้องการสูงสุด)

.....
 .....

3. ท่านจะไปเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. ในครั้งหน้าหรือไม่ เพราะอะไร

ไม่ไปเลือก

คาดว่าจะไปเลือกชุดเดิม

คาดว่าจะไปเลือกชุดใหม่

เพราะ ไม่มีเวลา ต้องทำงาน ไม่สะดวกที่จะไป อื่นๆ

.....

4. ท่านคิดว่า ตนเองมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ อบต. มากน้อยเพียงใด

ไม่มีโอกาสเข้าร่วม

เข้าร่วมน้อยครั้ง

บ่อยครั้ง

ทุกครั้ง

***** เนื่องจาก (เลือกตอบจากข้างล่างนี้)

อยากเข้าร่วมแต่ต้องทำงาน

เสียเวลาทำมาหากิน

ไม่สนใจจะเข้าร่วม

เป็นสิทธิของชาวบ้าน

เป็นเรื่องน่าสนใจอยากรู้

เป็นเรื่องของผู้นำชุมชนมากกว่า

ไม่ทราบข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น อื่นๆ .....

5. ท่านคิดว่าคนกลุ่มใดในหมู่บ้าน, ตำบลที่ท่านพอจะพึ่งพาหรือขอความช่วยเหลือได้มากที่สุด

(เรียงตามลำดับคือ

ลำดับ 1 ได้แก่ .....

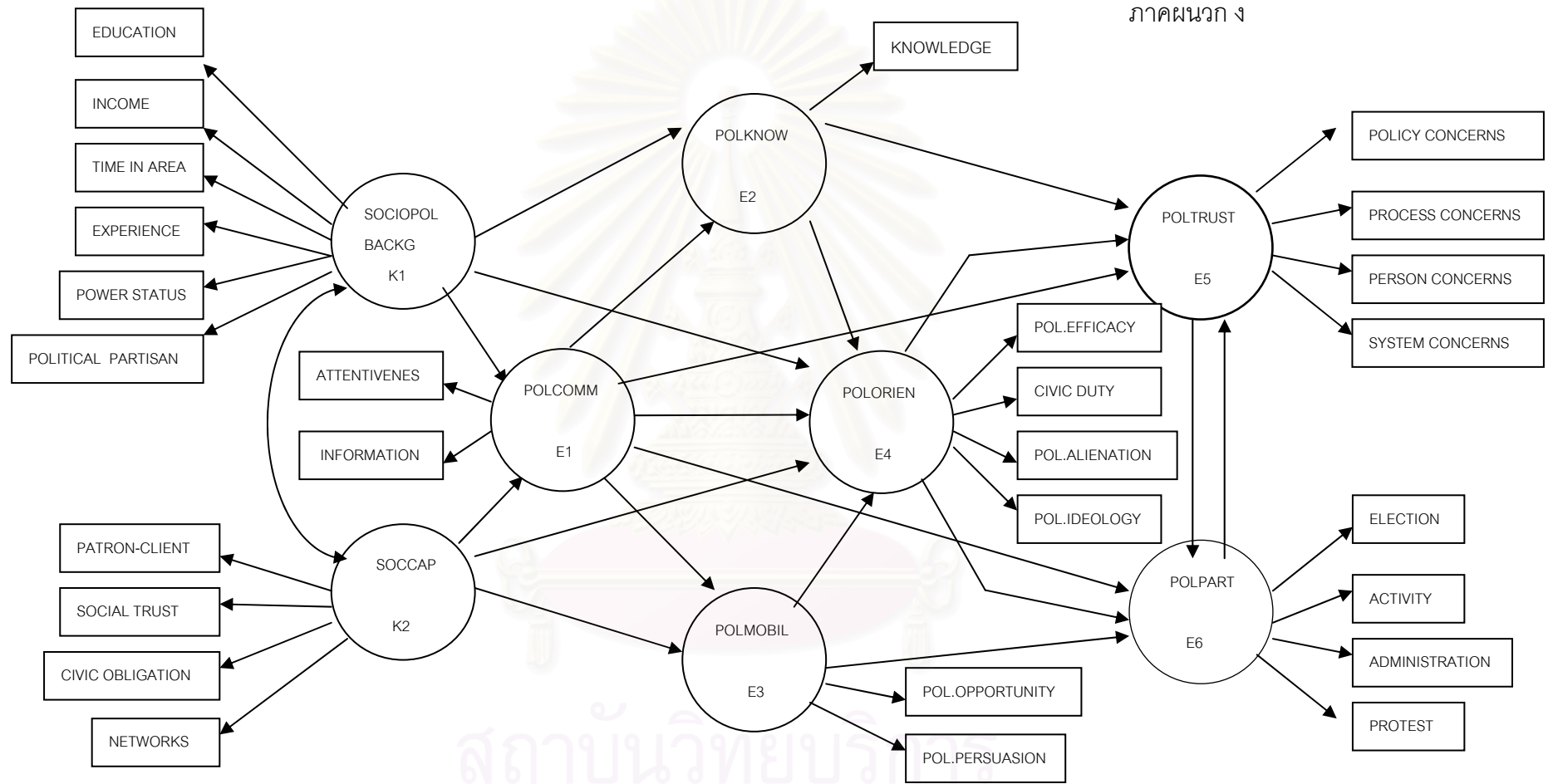
ลำดับ 2 ได้แก่ .....

ลำดับ 3 ได้แก่ .....

(ท่านสามารถเลือกตอบจากกลุ่มคนต่อไปนี้ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน , กำนันหรือสารวัตร

กำนัน, เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อำเภอ , กรรมการบริหารอบต. , เจ้าหน้าที่ อบต. , เจ้าหน้าที่อำเภอ ท่านเจ้าอาวาสวัด, เพื่อนบ้าน, หรือคนอื่นๆ ที่เห็นว่าช่วยเหลือท่านได้)

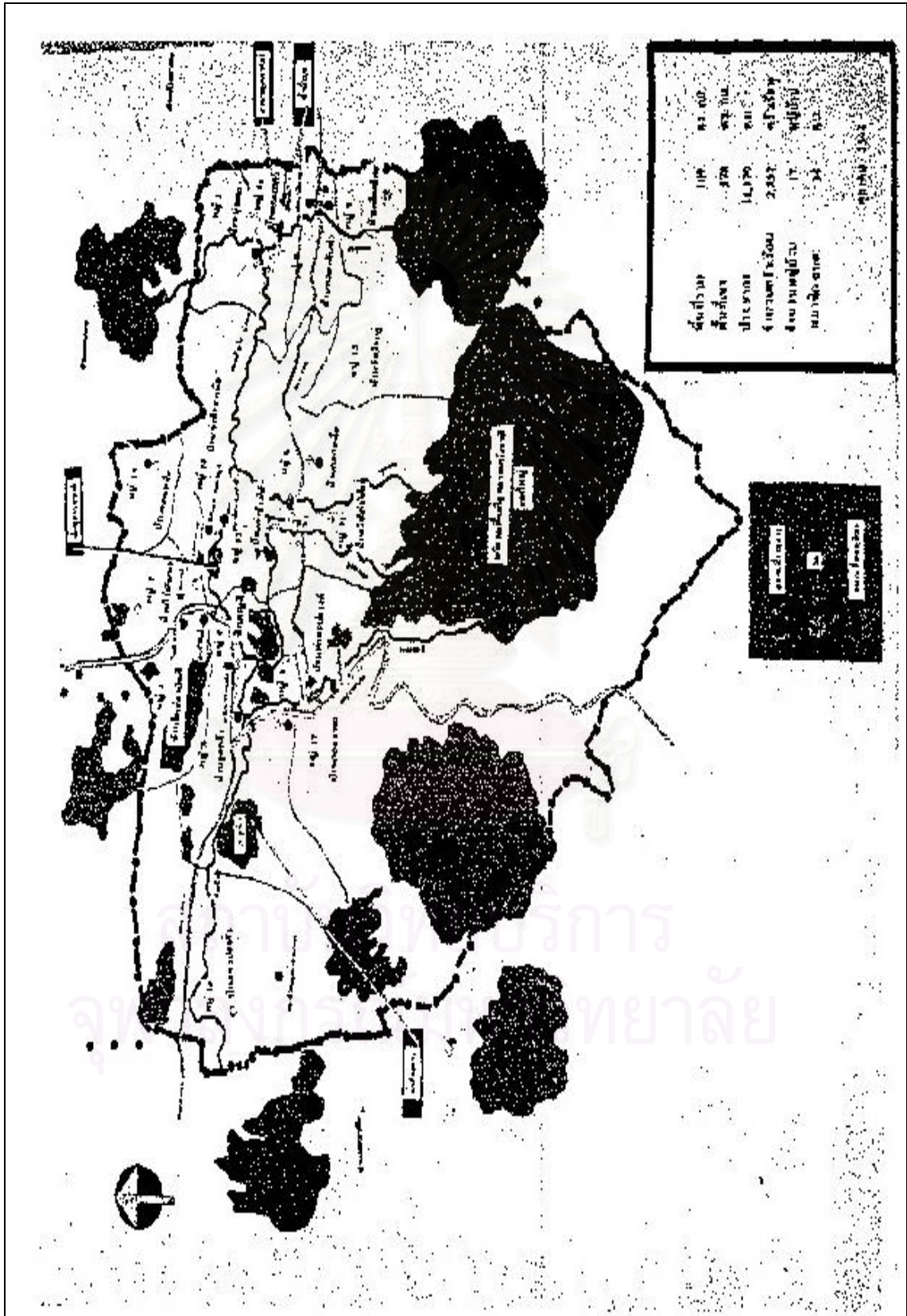
***** ขอขอบคุณมากครับ สำหรับความกรุณาที่ท่านมีให้ *****

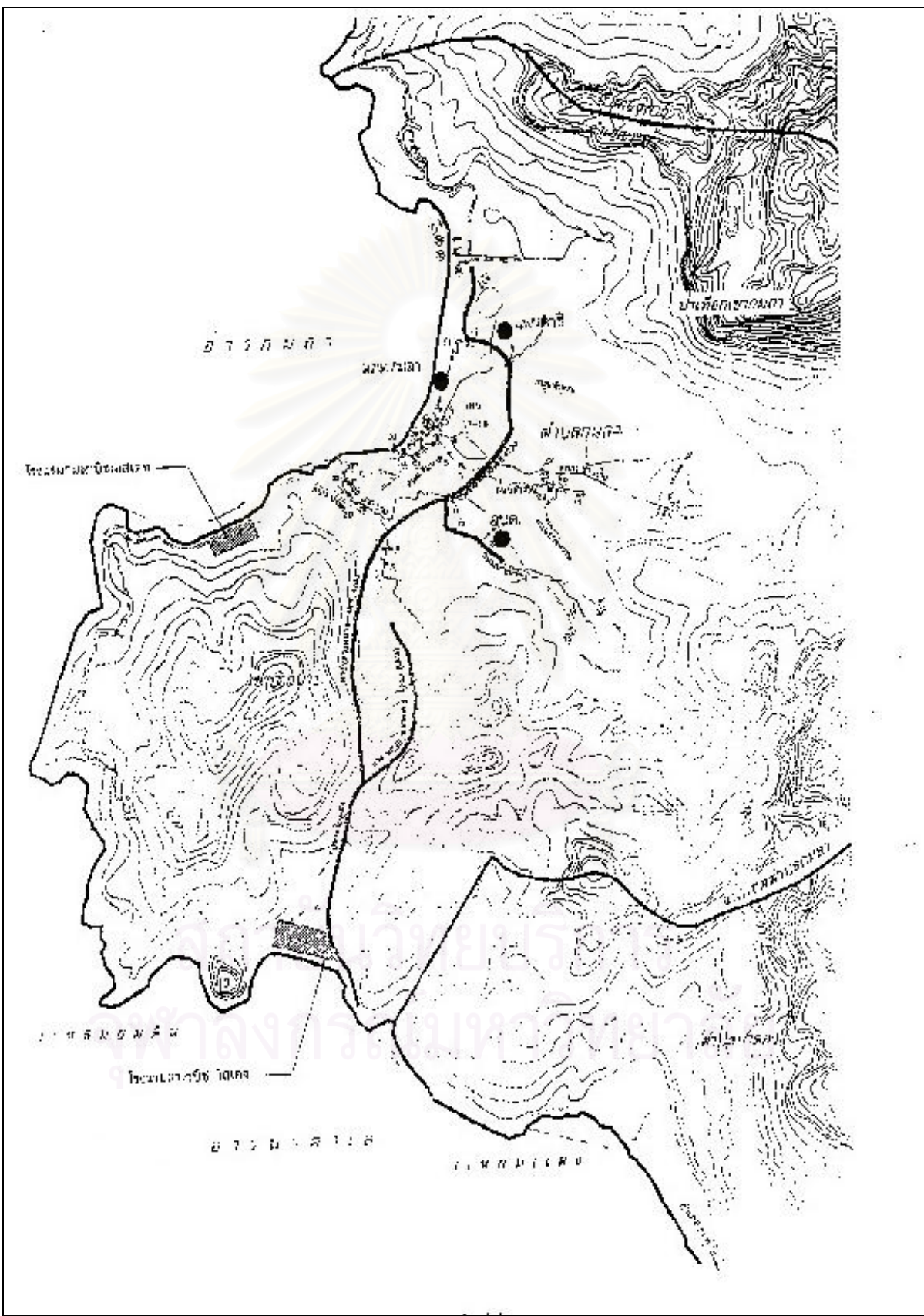
ภาพประกอบแผนภาพหน้า 74 โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎีระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเต็มรูป

ภาคผนวก จ

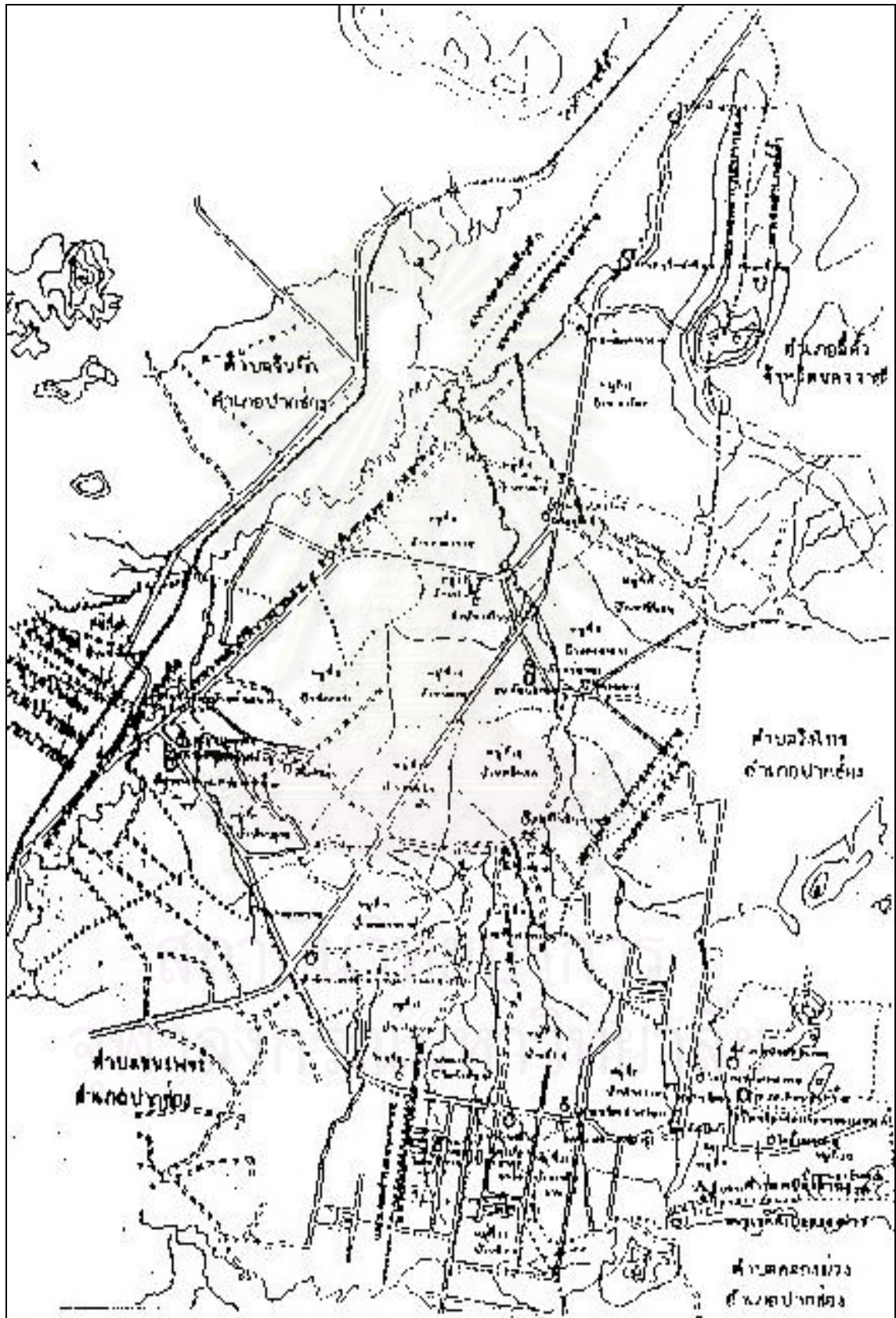
แผนที่แสดงพื้นที่ที่รับผิดชอบ อบต.หมูสี

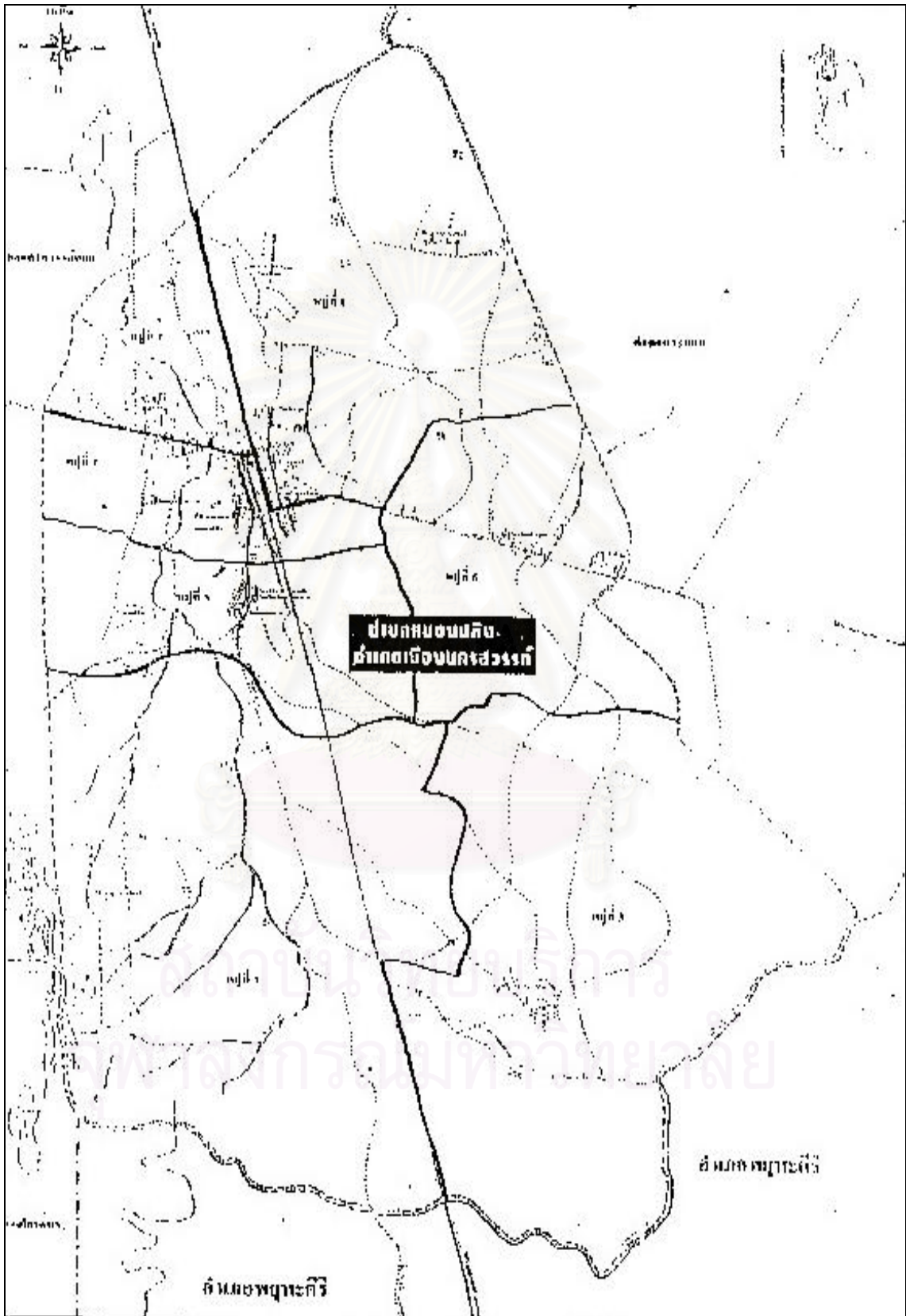
แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.กมลา

แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.หนองสาหร่าย

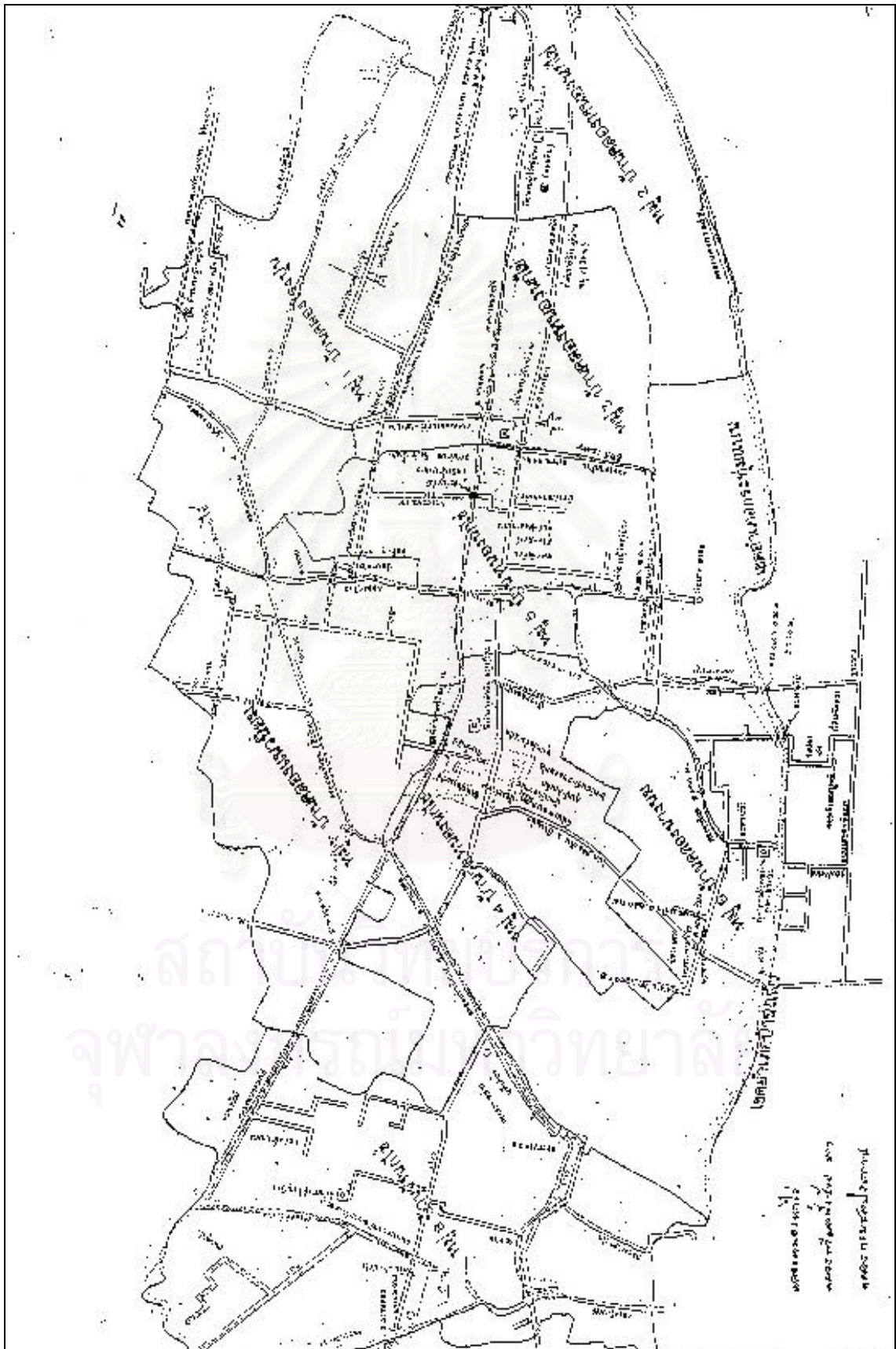

แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.หนองปลิง

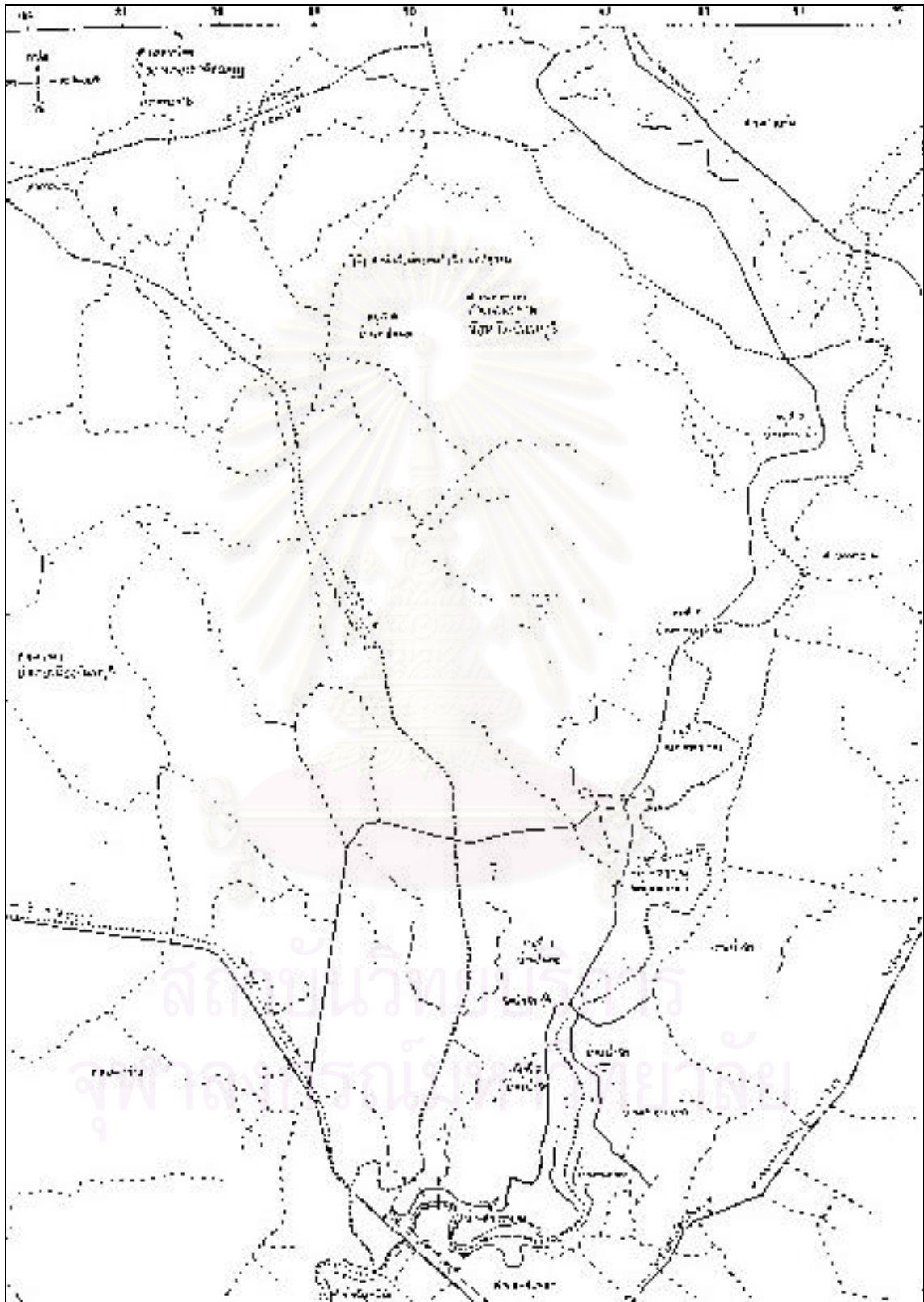

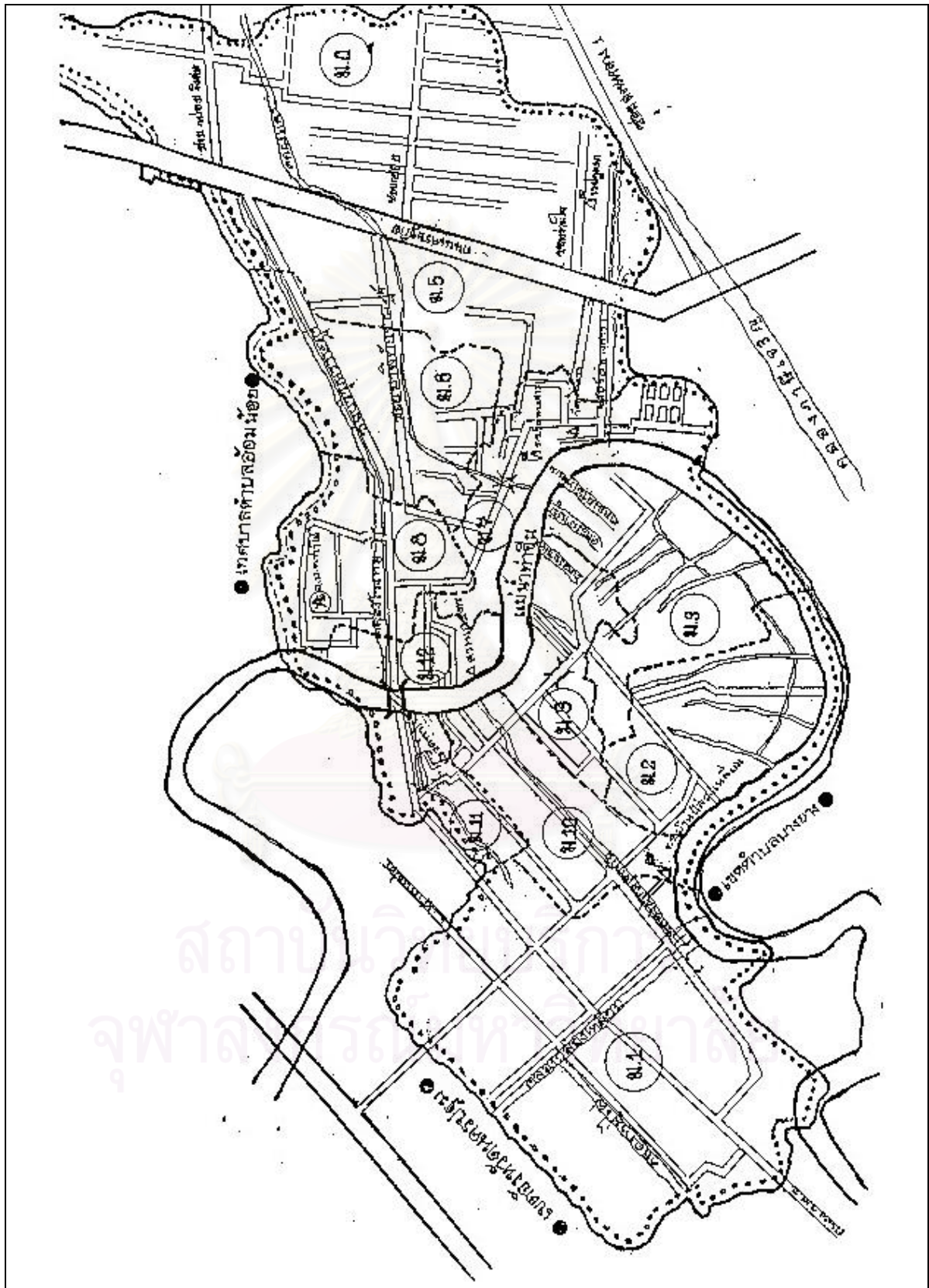
แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.หนองนกไข่

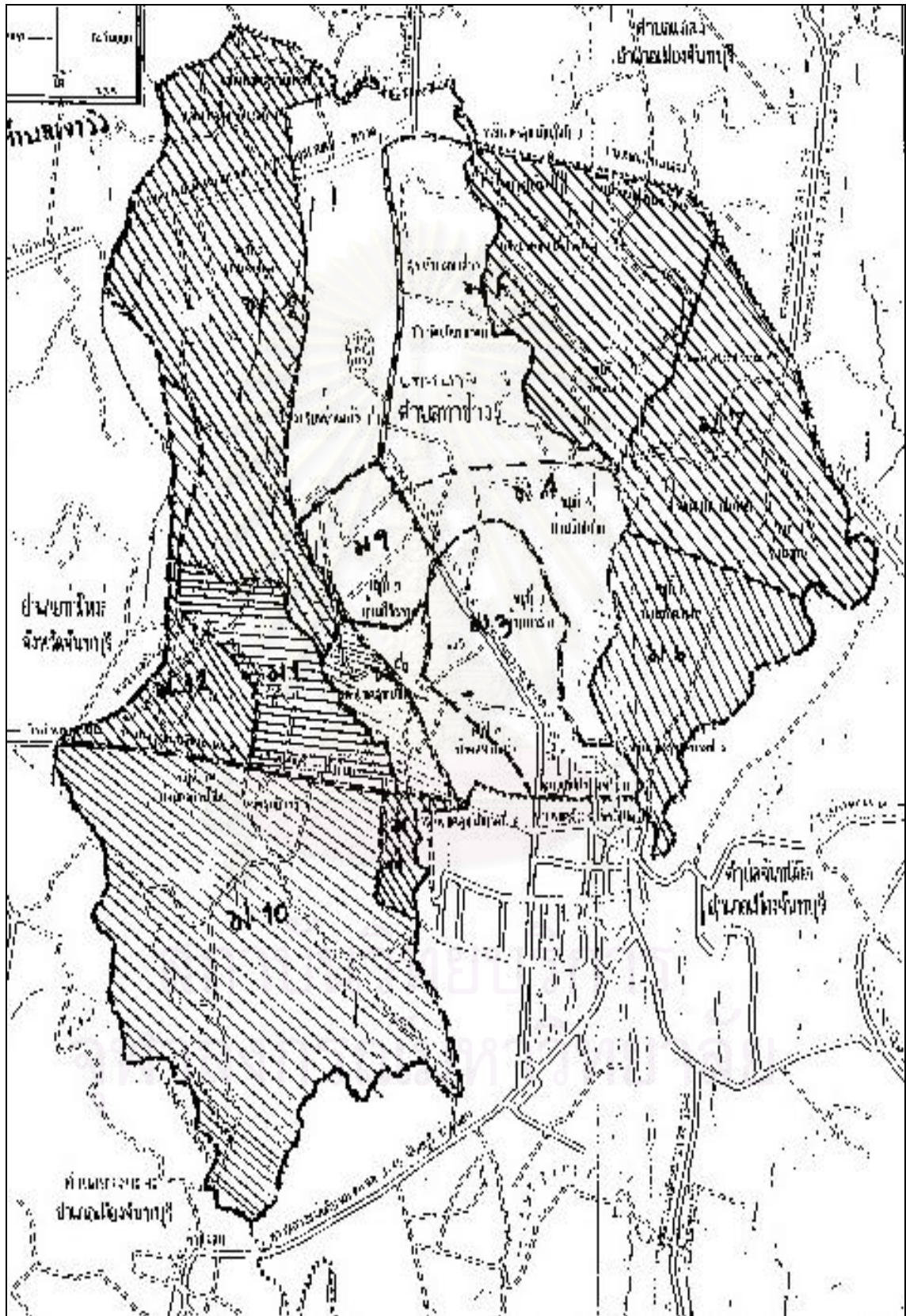
แผนที่แสดงพื้นที่ที่รับผิดชอบ อบต.ท่าหลวง

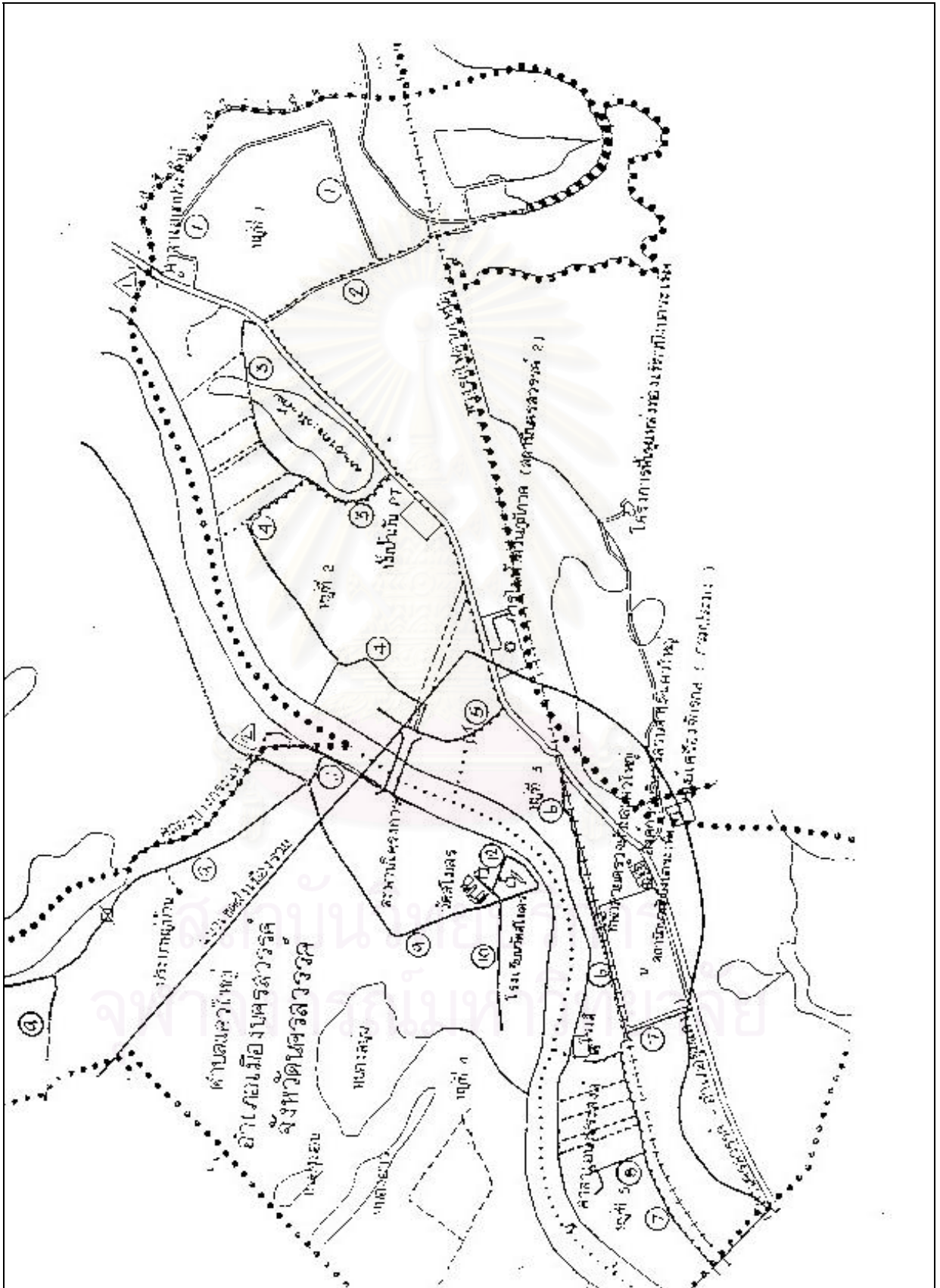
แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.ท่าไม้

แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต.ท่าช้าง

แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ อบต. แควใหญ่

ภาคผนวก ฉ

(ผลข้อมูลทางสถิติจากการประมวลผลด้วยโปรแกรมลิสรล 8.10)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DATE: 1/11/ 3
TIME: 8:31

Confirmatory

K1, K2

DOS L I S R E L 8.10

BY

KARL G JORESKOG AND DAG SORBOM

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
1525 East 53rd Street - Suite 530
Chicago, Illinois 60615, U.S.A.

Voice: (800)247-6113, (312)684-4920, Fax: (312)684-4979

Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-93.

Partial copyright by Microsoft Corp., 1993 and Media Cybernetics Inc., 1993.

Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.

The following lines were read from file c:\chitpol\lisrel\conk1.dat:

confirmatory factor analysis

da ni=10 no=902 ma=km

la

edu income time exp power partisan client trust obligation networks

km

1.000

.380 1.000

-.230 -.024 1.000

.065 .154 .144 1.000

.042 .029 .226 .325 1.000

.068 .078 -.053 .110 -.002 1.000

-.110 -.080 .218 .168 .429 .009 1.000

.008 .014 .097 .003 .165 .011 .379 1.000

-.125 -.077 .063 .179 .187 .177 .437 .353 1.000

-.201 -.083 .210 .258 .321 .092 .456 .292 .595 1.000

sd

0.75 0.87 14.56 1.30 1.18 0.59 0.41 0.64 0.55 0.69

mo nx=10 nk=2 lx=fu,fi ph=st td=fu,fi

fr lx 1 1 lx 2 1 lx 3 1 lx 4 1 lx 5 1 lx 6 1 lx 7 2 lx 8 2 lx 9 2 lx 10 2

fr td 1 1 td 2 2 td 3 3 td 4 4 td 5 5 td 6 6 td 7 7 td 8 8 td 9 9 td 10 10

fr lx 5 2 lx 4 2 td 9 5 lx 3 2 td 9 3 td 3 1 td 8 7 td 10 5 td 9 6 td 9 8

fr td 10 8 td 10 1 td 10 6 td 6 4 td 4 1 td 8 4 td 9 4

lk

background soccap

ou se tv rs mr fs mi ad=off nd=3

confirmatory factor analysis

NUMBER OF INPUT VARIABLES 10

NUMBER OF Y - VARIABLES 0

NUMBER OF X - VARIABLES 10

NUMBER OF ETA - VARIABLES 0
 NUMBER OF KSI - VARIABLES 2
 NUMBER OF OBSERVATIONS 902

confirmatory factor analysis

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	1.000					
income	.380	1.000				
time	-.230	-.024	1.000			
exp	.065	.154	.144	1.000		
power	.042	.029	.226	.325	1.000	
partisan	.068	.078	-.053	.110	-.002	1.000
client	-.110	-.080	.218	.168	.429	.009
trust	.008	.014	.097	.003	.165	.011
obligati	-.125	-.077	.063	.179	.187	.177
networks	-.201	-.083	.210	.258	.321	.092

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	client	trust	obligati	networks
client	1.000			
trust	.379	1.000		
obligati	.437	.353	1.000	
networks	.456	.292	.595	1.000

confirmatory factor analysis

PARAMETER SPECIFICATIONS

LAMBDA-X

	backgrou	soccap
edu	1	0
income	2	0
time	3	4
exp	5	6
power	7	8
partisan	9	0
client	0	10
trust	0	11
obligati	0	12
networks	0	13

PHI

	backgrou	soccap
backgrou	0	

soccap 14 0

THETA-DELTA

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	15					
income	0	16				
time	17	0	18			
exp	19	0	0	20		
power	0	0	0	0	21	
partisan	0	0	0	22	0	23
client	0	0	0	0	0	0
trust	0	0	0	25	0	0
obligati	0	0	28	29	30	31
networks	34	0	0	0	35	36

THETA-DELTA

	client	trust	obligati	networks
client	24			
trust	26	27		
obligati	0	32	33	
networks	0	37	0	38

confirmatory factor analysis
Number of Iterations = 18

LISREL ESTIMATES (MAXIMUM LIKELIHOOD)

LAMBDA-X

	backgrou	soccap
edu	.711 (.082) 8.641	- -
income	.531 (.066) 8.070	- -
time	.050 (.054) .934	.306 (.037) 8.366
exp	.400 (.066) 6.071	.422 (.039) 10.810
power	.249 (.047)	.781 (.049)

	5.351	16.043
artisan	.093 (.042) 2.189	- -
client	- -	.587 (.033) 18.044
trust	- -	.212 (.043) 4.972
obligati	- -	.761 (.035) 21.678
networks	- -	.774 (.034) 22.592

PHI

	backgrou	soccap
backgrou	1.000	
soccap	-.243 (.049) -4.979	1.000

THETA-DELTA

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	.495 (.113) 4.389					
income	- -	.718 (.070) 10.208				
time	-.212 (.039) -5.478		.912 (.044) 20.867			
exp	-.133 (.061) -2.197			.746 (.055) 13.659		
power	- -	- -	- -	- -	.420	

(.058)
7.291

partisan	- -	- -	- -	.080 (.032) 2.457	- -	.990 (.047) 21.105
client	- -	- -	- -	- -	- -	- -
trust	- -	- -	- -	-.070 (.029) -2.436	- -	- -
obligati	- -	- -	-.164 (.027) -5.980	-.066 (.028) -2.354	-.361 (.040) -8.932	.179 (.029) 6.109
networks	-.079 (.025) -3.101	- -	- -	- -	-.236 (.039) -6.044	.103 (.028) 3.659

THETA-DELTA

	client	trust	obligati	networks
client	.656 (.034) 19.385			
trust	.255 (.031) 8.296	.955 (.046) 20.694		
obligati	- -	.198 (.038) 5.160	.420 (.038) 10.960	
networks	- -	.129 (.034) 3.793	- -	.401 (.036) 11.071

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR X - VARIABLES

edu	income	time	exp	power	partisan
.505	.282	.088	.255	.579	.009

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR X - VARIABLES

client	trust	obligati	networks
.344	.045	.580	.599

GOODNESS OF FIT STATISTICS

CHI-SQUARE WITH 17 DEGREES OF FREEDOM = 16.215 (P = 0.509)
 ESTIMATED NON-CENTRALITY PARAMETER (NCP) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR NCP = (0.0 ; 12.761)

MINIMUM FIT FUNCTION VALUE = 0.0180
 POPULATION DISCREPANCY FUNCTION VALUE (F0) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR F0 = (0.0 ; 0.0142)
 ROOT MEAN SQUARE ERROR OF APPROXIMATION (RMSEA) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR RMSEA = (0.0 ; 0.0289)
 P-VALUE FOR TEST OF CLOSE FIT (RMSEA < 0.05) = 1.00

EXPECTED CROSS-VALIDATION INDEX (ECVI) = 0.102
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR ECVI = (0.103 ; 0.117)
 ECVI FOR SATURATED MODEL = 0.122
 ECVI FOR INDEPENDENCE MODEL = 1.824

CHI-SQUARE FOR INDEPENDENCE MODEL WITH 45 DEGREES OF FREEDOM = 1623.576
 INDEPENDENCE AIC = 1643.576
 MODEL AIC = 92.215
 SATURATED AIC = 110.000
 INDEPENDENCE CAIC = 1701.622
 MODEL CAIC = 312.790
 SATURATED CAIC = 429.254

ROOT MEAN SQUARE RESIDUAL (RMR) = 0.0165
 STANDARDIZED RMR = 0.0165
 GOODNESS OF FIT INDEX (GFI) = 0.997
 ADJUSTED GOODNESS OF FIT INDEX (AGFI) = 0.989
 PARSIMONY GOODNESS OF FIT INDEX (PGFI) = 0.308

NORMED FIT INDEX (NFI) = 0.990
 NON-NORMED FIT INDEX (NNFI) = 1.001
 PARSIMONY NORMED FIT INDEX (PNFI) = 0.374
 COMPARATIVE FIT INDEX (CFI) = 1.000
 INCREMENTAL FIT INDEX (IFI) = 1.000
 RELATIVE FIT INDEX (RFI) = 0.974

CRITICAL N (CN) = 1857.561

confirmatory factor analysis

FITTED COVARIANCE MATRIX

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	1.000					
income	.377	1.000				
time	-.228	-.013	1.000			
exp	.078	.158	.114	1.001		
power	.042	.032	.223	.328	.998	
partisan	.066	.049	-.002	.107	.006	.999

client	-.101	-.076	.172	.190	.423	-.013
trust	-.037	-.027	.062	-.002	.153	-.005
obligati	-.131	-.098	.059	.181	.188	.162
networks	-.212	-.100	.227	.251	.322	.086

FITTED COVARIANCE MATRIX

	client	trust	obligati	networks
client	1.000			
trust	.379	1.000		
obligati	.447	.360	1.000	
networks	.454	.293	.589	1.000

FITTED RESIDUALS

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	.000					
income	.003	.000				
time	-.002	-.011	.000			
exp	-.013	-.004	.030	-.001		
power	.000	-.003	.003	-.003	.002	
partisan	.002	.029	-.051	.003	-.008	.001
client	-.009	-.004	.046	-.022	.006	.022
trust	.045	.041	.035	.005	.012	.016
obligati	.006	.021	.004	-.002	-.001	.015
networks	.011	.017	-.017	.007	-.001	.006

FITTED RESIDUALS

	client	trust	obligati	networks
client	.000			
trust	.000	.000		
obligati	-.010	-.007	.000	
networks	.002	-.001	.006	.000

SUMMARY STATISTICS FOR FITTED RESIDUALS

SMALLEST FITTED RESIDUAL = -.051
 MEDIAN FITTED RESIDUAL = .000
 LARGEST FITTED RESIDUAL = .046

STEMLEAF PLOT

```

- 5 | 1
- 4 |
- 3 |
- 2 | 2
- 1 | 7310
- 0 | 9874433221111000000000
- 0 | 12223334566667
- 1 | 12567
- 2 | 129
- 3 | 05
- 4 | 156

```

สถาบันวิทยบริการ
 สงครณมหาวิทยาลัย

STANDARDIZED RESIDUALS

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	.008					
income	.477	.000				
time	-.226	-.632	-.006			
exp	-1.752	-.316	1.307	-.061		
power	-.030	-.111	.160	-.200	.046	
partisan	.140	1.232	-1.543	.227	-.229	.022
client	-.365	-.163	1.929	-.984	.503	.680
trust	1.419	1.288	1.167	.423	1.096	.475
obligati	.383	.962	.306	-.223	-.091	.949
networks	1.102	.784	-.970	.425	-.103	.364

STANDARDIZED RESIDUALS

	client	trust	obligati	networks
client	.000			
trust	-.053	.011		
obligati	-.754	-.870	.015	
networks	.244	-.199	.891	.009

SUMMARY STATISTICS FOR STANDARDIZED RESIDUALS

SMALLEST STANDARDIZED RESIDUAL = -1.752
 MEDIAN STANDARDIZED RESIDUAL = .015
 LARGEST STANDARDIZED RESIDUAL = 1.929

STEMLEAF PLOT

```

- 1 | 85
- 1 | 00
- 0 | 986
- 0 | 43222222111110000000000
  0 | 122234444
  0 | 5557899
  1 | 01122334
  1 | 9

```

confirmatory factor analysis

QPLOT OF STANDARDIZED RESIDUALS

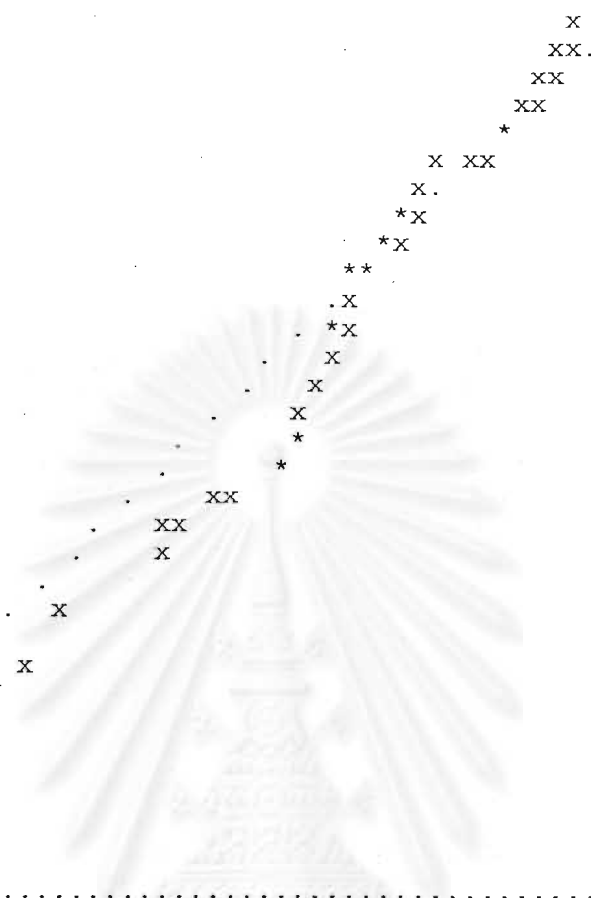
3.5.....

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

x .

x .

N
O
R
M
A
L

Q
U
A
N
T
I
L
E
S

-3.5
-3.5

STANDARDIZED RESIDUALS

3

confirmatory factor analysis
MODIFICATION INDICES AND EXPECTED CHANGE

MODIFICATION INDICES FOR LAMBDA-X

	backgrou	soccap
	-----	-----
edu	- -	.019
income	- -	.022
time	- -	- -
exp	- -	- -
power	- -	- -
partisan	- -	.004
client	.906	- -
trust	3.482	- -
obligati	.004	- -
networks	.147	- -

EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-X

	backgrou	soccap
edu	- -	-.007
income	- -	.006
time	- -	- -
exp	- -	- -
power	- -	- -
partisan	- -	-.003
client	-.036	- -
trust	.075	- -
obligati	-.003	- -
networks	.020	- -

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR PHI

MODIFICATION INDICES FOR THETA-DELTA

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	- -	- -	- -	- -	- -	- -
income	.047	- -	- -	- -	- -	- -
time	- -	.491	- -	- -	- -	- -
exp	- -	.274	2.448	- -	- -	- -
power	.001	.000	.650	.017	- -	- -
partisan	.683	1.405	2.795	- -	.100	- -
client	.120	.170	1.987	1.543	.243	1.160
trust	1.809	.453	1.342	- -	.000	.005
obligati	.076	.045	- -	- -	- -	- -
networks	- -	.107	3.048	.124	- -	- -

MODIFICATION INDICES FOR THETA-DELTA

	client	trust	obligati	networks
client	- -	- -	- -	- -
trust	- -	- -	- -	- -
obligati	.983	- -	- -	- -
networks	.040	- -	.922	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-DELTA

	edu	income	time	exp	power	partisan
edu	- -	- -	- -	- -	- -	- -
income	.034	- -	- -	- -	- -	- -
time	- -	-.032	- -	- -	- -	- -
exp	- -	-.046	.052	- -	- -	- -
power	.002	.001	-.028	.005	- -	- -
partisan	-.038	.042	-.053	- -	-.009	- -
client	-.009	-.011	.039	-.036	.024	.030
trust	.037	.019	.034	- -	-.001	.002
obligati	-.009	.005	- -	- -	- -	- -
networks	- -	.009	-.059	.012	- -	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-DELTA

	client	trust	obligati	networks
client	- -	- -	- -	- -
trust	- -	- -	- -	- -
obligati	-.050	- -	- -	- -
networks	.010	- -	.064	- -

MAXIMUM MODIFICATION INDEX IS 3.48 FOR ELEMENT (8, 1) OF LAMBDA-X

confirmatory factor analysis
COVARIANCES

X - KSI

	edu	income	time	exp	power	partisan
backgrou	.711	.531	-.024	.297	.060	.093
soccap	-.173	-.129	.293	.325	.721	-.023

X - KSI

	client	trust	obligati	networks
backgrou	-.142	-.051	-.185	-.188
soccap	.587	.212	.761	.774

confirmatory factor analysis
FACTOR SCORES REGRESSIONS

KSI

	edu	income	time	exp	power	partisan
backgrou	.596	.250	.119	.244	-.023	.033
soccap	-.015	-.048	.076	-.015	.524	-.136

KSI

	client	trust	obligati	networks
backgrou	-.077	.049	-.090	-.046
soccap	.030	-.173	.541	.315

THE PROBLEM USED 16816 BYTES (= 6.7% OF AVAILABLE WORKSPACE)

TIME USED: .4 SECONDS

DATE: 1/15/ 3
 TIME: 22:04

Confirmatory

E1, E2, E4

DOS L I S R E L 8.10

BY

KARL G JORESKOG AND DAG SORBOM

This program is published exclusively by
 Scientific Software International, Inc.
 1525 East 53rd Street - Suite 530
 Chicago, Illinois 60615, U.S.A.

Voice: (800)247-6113, (312)684-4920, Fax: (312)684-4979

Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-93.

Partial copyright by Microsoft Corp., 1993 and Media Cybernetics Inc., 1993.

Use of this program is subject to the terms specified in the
 Universal Copyright Convention.

The following lines were read from file c:\chitpol\lisrel\conel24.dat:

```
confirmatory factor analysis
da ni=7 no=902 ma=km
la
attent infor know eff duty alien ideo
km
1.000
.665 1.000
.092 -.031 1.000
.103 -.046 .325 1.000
.174 .143 .302 .372 1.000
.110 .001 .306 .543 .326 1.000
.156 .135 .225 .279 .494 .122 1.000
sd
0.72 0.72 1.99 0.66 0.82 0.92 0.86
mo ny=7 ne=3 c
ly=fu,fi ps=fu,fi te=fu,fi be=sd,fi
fr ly 1 1 ly 2 1 ly 3 2 ly 4 3 ly 5 3 ly 6 3 ly 7 3
fr te 1 1 te 4 4 te 5 5 te 6 6 te 7 7 ps 1 1 ps 2 2 ps 3 3
st 0.3 te 2 2 te 3 3
fr te 7 5 ps 3 2 te 7 6 te 4 2 te 3 2 te 6 4 ps 3 1 te 6 2
le
polcom polknow polor
ou se tv ef ss mi rs fs sc nd=3
```

confirmatory factor analysis

```
NUMBER OF INPUT VARIABLES 7
NUMBER OF Y - VARIABLES 7
NUMBER OF X - VARIABLES 0
NUMBER OF ETA - VARIABLES 3
NUMBER OF KSI - VARIABLES 0
```

NUMBER OF OBSERVATIONS 902

confirmatory factor analysis

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	attent	infor	know	eff	duty	alien
attent	1.000					
infor	.665	1.000				
know	.092	-.031	1.000			
eff	.103	-.046	.325	1.000		
duty	.174	.143	.302	.372	1.000	
alien	.110	.001	.306	.543	.326	1.000
ideo	.156	.135	.225	.279	.494	.122

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	ideo
ideo	1.000

confirmatory factor analysis

PARAMETER SPECIFICATIONS

LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
attent	0	0	0
infor	1	0	0
know	0	0	0
eff	0	0	0
duty	0	0	2
alien	0	0	3
ideo	0	0	4

PSI

	polcom	polknow	polor
polcom	5		
polknow	0	6	
polor	7	8	9

THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
attent	10					
infor	0	0				
know	0	11	0			
eff	0	12	0	13		

duty	0	0	0	0	14	
alien	0	15	0	16	0	17
ideo	0	0	0	0	18	19

THETA-EPS

	ideo
ideo	20

confirmatory factor analysis
 Number of Iterations = 18

LISREL ESTIMATES (MAXIMUM LIKELIHOOD)

LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
attent	.795 (.031) 25.251	- -	- -
infor	.834 (.028) 30.014	- -	- -
know	- -	.836 (.028) 29.736	- -
eff	- -	- -	.600 (.044) 13.557
duty	- -	- -	.592 (.042) 13.945
alien	- -	- -	.548 (.046) 12.003
ideo	- -	- -	.458 (.044) 10.302

COVARIANCE MATRIX OF ETA

	polcom	polknow	polor
polcom	1.000		

know	- -	1.000	
polor	.235	.609	1.000

PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	1.000		
polknow	- -	1.000	
polor	.235 (.046) 5.089	.609 (.042) 14.451	1.000

THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
	-----	-----	-----	-----	-----	-----
attent	.368 (.030) 12.344					
infor	- -	.300				
know	- -	-.085 (.024) -3.571	.300			
eff	- -	-.152 (.025) -6.044	- -	.631 (.049) 12.843		
duty	- -	- -	- -	- -	.644 (.047) 13.813	
alien	- -	-.103 (.025) -4.134	- -	.205 (.041) 4.992	- -	.692 (.050) 13.957
ideo	- -	- -	- -	- -	.216 (.038) 5.680	-.130 (.026) -5.071

THETA-EPS

	ideo
	-----
ideo	.786 (.047) 16.705

สถาบันวิทยบริการ
ศาลากลางกรุงเทพมหานคร

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR Y - VARIABLES

attent	infor	know	eff	duty	alien
.632	.699	.700	.363	.353	.303

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR Y - VARIABLES

ideo
.211

GOODNESS OF FIT STATISTICS

CHI-SQUARE WITH 8 DEGREES OF FREEDOM = 15.017 (P = 0.0588)
 ESTIMATED NON-CENTRALITY PARAMETER (NCP) = 7.017
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR NCP = (0.0 ; 22.023)

MINIMUM FIT FUNCTION VALUE = 0.0167
 POPULATION DISCREPANCY FUNCTION VALUE (F0) = 0.00779
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR F0 = (0.0 ; 0.0244)
 ROOT MEAN SQUARE ERROR OF APPROXIMATION (RMSEA) = 0.0312
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR RMSEA = (0.0 ; 0.0553)
 P-VALUE FOR TEST OF CLOSE FIT (RMSEA < 0.05) = 0.893

EXPECTED CROSS-VALIDATION INDEX (ECVI) = 0.0611
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR ECVI = (0.0533 ; 0.0777)
 ECVI FOR SATURATED MODEL = 0.0622
 ECVI FOR INDEPENDENCE MODEL = 1.702

CHI-SQUARE FOR INDEPENDENCE MODEL WITH 21 DEGREES OF FREEDOM = 1519.258
 INDEPENDENCE AIC = 1533.258
 MODEL AIC = 55.017
 SATURATED AIC = 56.000
 INDEPENDENCE CAIC = 1573.890
 MODEL CAIC = 171.109
 SATURATED CAIC = 218.529

ROOT MEAN SQUARE RESIDUAL (RMR) = 0.0300
 STANDARDIZED RMR = 0.0301
 GOODNESS OF FIT INDEX (GFI) = 0.995
 ADJUSTED GOODNESS OF FIT INDEX (AGFI) = 0.984
 PARSIMONY GOODNESS OF FIT INDEX (PGFI) = 0.284

NORMED FIT INDEX (NFI) = 0.990
 NON-NORMED FIT INDEX (NNFI) = 0.988
 PARSIMONY NORMED FIT INDEX (PNFI) = 0.377
 COMPARATIVE FIT INDEX (CFI) = 0.995
 INCREMENTAL FIT INDEX (IFI) = 0.995
 RELATIVE FIT INDEX (RFI) = 0.974

CRITICAL N (CN) = 1206.479

affirmatory factor analysis

FITTED COVARIANCE MATRIX

	attent	infor	know	eff	duty	alien
attent	1.000					
infor	.663	.996				
know	-	-.085	.999			
eff	.112	-.034	.305	.991		
duty	.111	.116	.301	.355	.994	
alien	.103	.004	.279	.535	.325	.993
ideo	.086	.090	.233	.275	.488	.121

FITTED COVARIANCE MATRIX

	ideo
ideo	.995

FITTED RESIDUALS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
attent	.000					
infor	.002	.004				
know	.092	.054	.001			
eff	-.009	-.012	.020	.009		
duty	.063	.027	.001	.017	.006	
alien	.007	-.003	.027	.008	.001	.007
ideo	.070	.045	-.008	.004	.006	.001

FITTED RESIDUALS

	ideo
ideo	.005

SUMMARY STATISTICS FOR FITTED RESIDUALS

SMALLEST FITTED RESIDUAL = -.012
 MEDIAN FITTED RESIDUAL = .006
 LARGEST FITTED RESIDUAL = .092

STEMLEAF PLOT

- 0 | 29830
 0 | 111124456677897
 2 | 077
 4 | 54
 6 | 30
 8 | 2

STANDARDIZED RESIDUALS

attent   infor   know   eff   duty   alien

attent	.000					
infor	.297	.537				
know	2.763	2.302	.544			
eff	-.389	-.777	1.706	.507		
duty	2.625	1.167	.059	1.540	.306	
alien	.299	-.192	1.892	1.818	.123	.345
ideo	2.546	1.673	-.454	.307	2.129	.197

STANDARDIZED RESIDUALS

ideo
-----
ideo .168

SUMMARY STATISTICS FOR STANDARDIZED RESIDUALS

SMALLEST STANDARDIZED RESIDUAL = -.777
 MEDIAN STANDARDIZED RESIDUAL = .426
 LARGEST STANDARDIZED RESIDUAL = 2.763

STEMLEAF PLOT

- 0 | 85
 - 0 | 420
 0 | 112233333
 0 | 555
 1 | 2
 1 | 57789
 2 | 13
 2 | 568

LARGEST POSITIVE STANDARDIZED RESIDUALS

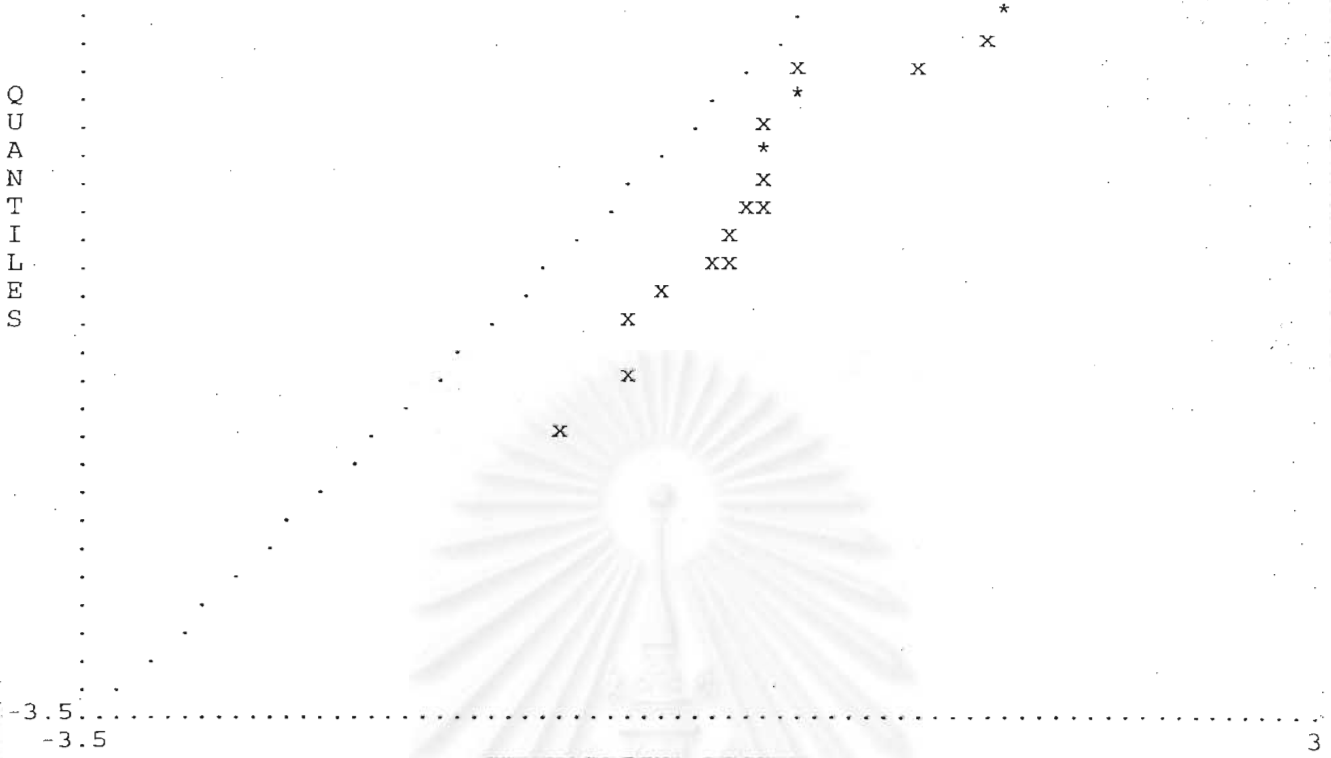
RESIDUAL FOR know AND attent 2.763
 RESIDUAL FOR duty AND attent 2.625

confirmatory factor analysis

QPLOT OF STANDARDIZED RESIDUALS

Q
U
A
N
T
I
L
I
T
Y
S

STANDARDIZED RESIDUALS

3

confirmatory factor analysis
MODIFICATION INDICES AND EXPECTED CHANGE

MODIFICATION INDICES FOR LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
attent	- -	7.568	4.316
infor	- -	.296	.296
know	6.981	- -	6.981
eff	2.645	.169	- -
duty	.352	.402	- -
alien	.006	.525	- -
ideo	1.873	.424	- -

EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
attent	- -	.100	.081
infor	- -	-.038	-.025
know	.109	- -	.465
eff	-.060	.026	- -
duty	.021	-.043	- -
alien	-.003	.043	- -
ideo	.049	-.038	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	- -	.100	.081
infor	- -	-.038	-.025
know	.109	- -	.465
eff	-.060	.026	- -
duty	.021	-.043	- -
alien	-.003	.043	- -
ideo	.049	-.038	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	- -	.100	.081
infor	- -	-.038	-.025
know	.109	- -	.465
eff	-.061	.026	- -
duty	.021	-.043	- -
alien	-.003	.043	- -
ideo	.049	-.038	- -

MODIFICATION INDICES FOR BETA

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -	6.981	6.981
polknow	6.981	- -	6.981
polor	- -	- -	- -

EXPECTED CHANGE FOR BETA

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -	.131	.215
polknow	.131	- -	.556
polor	- -	- -	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR BETA

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -	.131	.215
polknow	.131	- -	.556
polor	- -	- -	- -

MODIFICATION INDICES FOR PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -	- -	- -
polknow	6.981	- -	- -

polor - - - - -

EXPECTED CHANGE FOR PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -		
polknow	.131	- -	
polor	- -	- -	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	- -		
polknow	.131	- -	
polor	- -	- -	- -

MODIFICATION INDICES FOR THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
	-----	-----	-----	-----	-----	-----
attent	- -					
infor	.296	.296				
know	6.981	- -	- -			
eff	2.817	- -	.000	- -		
duty	1.085	.426	.294	.547	- -	
alien	.001	- -	.599	- -	.573	- -
ideo	.712	.045	.114	.063	- -	- -

MODIFICATION INDICES FOR THETA-EPS

	ideo
	-----
ideo	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
	-----	-----	-----	-----	-----	-----
attent	- -					
infor	-.079	.083				
know	.087	- -	- -			
eff	-.048	- -	.000	- -		
duty	.022	-.015	-.022	.023	- -	
alien	.001	- -	.026	- -	-.028	- -
ideo	.018	.005	-.011	-.009	- -	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	ideo
	-----
ideo	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
attent	- -					
infor	-.079	.083				
know	.087	- -	- -			
eff	-.048	- -	.000	- -		
duty	.022	-.015	-.022	.023	- -	
alien	.001	- -	.026	- -	-.028	- -
ideo	.018	.005	-.011	-.009	- -	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	ideo
ideo	- -

MAXIMUM MODIFICATION INDEX IS 7.57 FOR ELEMENT (1, 2) OF LAMBDA-Y

confirmatory factor analysis
FACTOR SCORES REGRESSIONS ✓

ETA

	attent	infor	know	eff	duty	alien
polcom	1.388	-.919	.012	.012	-.156	-.573
polknow	-.115	.136	.781	.083	.055	.061
polor	-.057	.224	.268	.282	.240	.233

ETA

	ideo
polcom	.243
polknow	.038
polor	.158

confirmatory factor analysis
STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
attent	.795	- -	- -
infor	.834	- -	- -
know	- -	.836	- -
eff	- -	- -	.600
duty	- -	- -	.592
alien	- -	- -	.548
ideo	- -	- -	.458

CORRELATION MATRIX OF ETA

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	1.000		
polknow	- -	1.000	
polor	.235	.609	1.000

PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	1.000		
polknow	- -	1.000	
polor	.235	.609	1.000

confirmatory factor analysis
COMPLETELY STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	.795	- -	- -
infor	.836	- -	- -
know	- -	.836	- -
eff	- -	- -	.603
duty	- -	- -	.594
alien	- -	- -	.550
ideo	- -	- -	.459

CORRELATION MATRIX OF ETA

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	1.000		
polknow	- -	1.000	
polor	.235	.609	1.000

PSI

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
polcom	1.000		
polknow	- -	1.000	
polor	.235	.609	1.000

THETA-EPS

	attent	infor	know	eff	duty	alien
	-----	-----	-----	-----	-----	-----
attent	.368					
infor	- -	.301				
know	- -	-.085	.300			
eff	- -	-.153	- -	.637		
duty	- -	- -	- -	- -	.647	
alien	- -	-.104	- -	.207	- -	.697

ideo   - -   - -   - -   - -   .218   -.131

THETA-EPS

                  ideo
 -----
 ideo   .789

confirmatory factor analysis
 TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

BETA*BETA' IS NOT POS. DEF., STABILITY INDEX CANNOT BE COMPUTED

TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	.795 (.031) 25.251	- -	- -
infor	.834 (.028) 30.014	- -	- -
know	- -	.836 (.028) 29.736	- -
eff	- -	- -	.600 (.044) 13.557
duty	- -	- -	.592 (.042) 13.945
alien	- -	- -	.548 (.046) 12.003
ideo	- -	- -	.458 (.044) 10.302

confirmatory factor analysis
 STANDARDIZED TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	.795	- -	- -
infor	.834	- -	- -

know	- -	.836	- -
eff	- -	- -	.600
duty	- -	- -	.592
alien	- -	- -	.548
ideo	- -	- -	.458

COMPLETELY STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polcom	polknow	polor
	-----	-----	-----
attent	.795	- -	- -
infor	.836	- -	- -
know	- -	.836	- -
eff	- -	- -	.603
duty	- -	- -	.594
alien	- -	- -	.550
ideo	- -	- -	.459

THE PROBLEM USED 9264 BYTES (= 3.7% OF AVAILABLE WORKSPACE)

TIME USED: .3 SECONDS

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DATE: 1/15/ 3
TIME: 21:24

Confirmatory

E3, E6

DOS L I S R E L 8.10

BY

KARL G JORESKOG AND DAG SORBOM

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
1525 East 53rd Street - Suite 530
Chicago, Illinois 60615, U.S.A.
Voice: (800)247-6113, (312)684-4920, Fax: (312)684-4979
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-93.
Partial copyright by Microsoft Corp., 1993 and Media Cybernetics Inc., 1993.
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.

The following lines were read from file c:\chitpol\lisrel\cone36.dat:

confirmatory factor analysis.
da ni=6 no=902 ma=km
la
oport pers election activity admin protest
km
1.000
.480 1.000
.235 .449 1.000
.425 .654 .529 1.000
.440 .589 .493 .608 1.000
.136 .389 .335 .211 .512 1.000
sd
0.91 0.59 0.47 0.73 0.81 0.58
mo ny=6 ne=2 c
ly=fu,fi ps=fu,fi te=fu,fi be=sd,fi
fr ly 1 1 ly 2 1 ly 3 2 ly 4 2 ly 5 2 ly 6 2
fr te 1 1 te 3 3 te 4 4 te 5 5 te 6 6 ps 1 1 ps 2 2
st 0.3 te 2 2
fr ps 2 1 te 6 4 te 6 1 te 5 4 te 3 2
le
polmobil polpart
ou se tv ef, ss mi rs fs sc nd=3

confirmatory factor analysis

NUMBER OF INPUT VARIABLES	6
NUMBER OF Y - VARIABLES	6
NUMBER OF X - VARIABLES	0
NUMBER OF ETA - VARIABLES	2
NUMBER OF KSI - VARIABLES	0
NUMBER OF OBSERVATIONS	902

confirmatory factor analysis

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	1.000					
pers	.480	1.000				
election	.235	.449	1.000			
activity	.425	.654	.529	1.000		
admin	.440	.589	.493	.608	1.000	
protest	.136	.389	.335	.211	.512	1.000

confirmatory factor analysis

PARAMETER SPECIFICATIONS

LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
opport	0	0
pers	1	0
election	0	0
activity	0	2
admin	0	3
protest	0	4

PSI

	polmobil	polpart
polmobil	5	
polpart	6	7

THETA-EPS

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	8					
pers	0	0				
election	0	9	10			
activity	0	0	0	11		
admin	0	0	0	12	13	
protest	14	0	0	15	0	16

confirmatory factor analysis

Number of Iterations = 14

LISREL ESTIMATES (MAXIMUM LIKELIHOOD)

LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
opport	.577 (.033) 17.453	- -
pers	.837 (.028) 29.969	- -
election	- -	.552 (.032) 17.270
activity	- -	.968 (.041) 23.857
admin	- -	.891 (.033) 27.226
protest	- -	.584 (.034) 17.308

COVARIANCE MATRIX OF ETA

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801	1.000

PSI

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801 (.025) 32.552	1.000

THETA-EPS

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	.668 (.035) 19.129					

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

pers	- -	.300			
election	- -	.083 (.023) 3.525	.695 (.034) 20.313		
activity	- -	- -	- -	.065 (.059) 1.099	
admin	- -	- -	- -	-.256 (.046) -5.522	.206 (.037) 5.561
protest	-.153 (.024) -6.276	- -	- -	-.363 (.031) -11.839	.667 (.036) 18.605

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR Y - VARIABLES

opport	pers	election	activity	admin	protest
.333	.700	.305	.935	.794	.338

GOODNESS OF FIT STATISTICS

CHI-SQUARE WITH 5 DEGREES OF FREEDOM = 6.094 (P = 0.297)
 ESTIMATED NON-CENTRALITY PARAMETER (NCP) = 1.094
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR NCP = (0.0 ; 11.645)

MINIMUM FIT FUNCTION VALUE = 0.00676
 POPULATION DISCREPANCY FUNCTION VALUE (F0) = 0.00121
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR F0 = (0.0 ; 0.0129)
 ROOT MEAN SQUARE ERROR OF APPROXIMATION (RMSEA) = 0.0156
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR RMSEA = (0.0 ; 0.0508)
 P-VALUE FOR TEST OF CLOSE FIT (RMSEA < 0.05) = 0.945

EXPECTED CROSS-VALIDATION INDEX (ECVI) = 0.0423
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR ECVI = (0.0411 ; 0.0540)
 ECVI FOR SATURATED MODEL = 0.0466
 ECVI FOR INDEPENDENCE MODEL = 2.289

CHI-SQUARE FOR INDEPENDENCE MODEL WITH 15 DEGREES OF FREEDOM = 2050.548
 INDEPENDENCE AIC = 2062.548
 MODEL AIC = 38.094
 SATURATED AIC = 42.000
 INDEPENDENCE CAIC = 2097.375
 MODEL CAIC = 130.968
 SATURATED CAIC = 163.897

ROOT MEAN SQUARE RESIDUAL (RMR) = 0.0112
 STANDARDIZED RMR = 0.0112
 GOODNESS OF FIT INDEX (GFI) = 0.998

ADJUSTED GOODNESS OF FIT INDEX (AGFI) = 0.991
 PARSIMONY GOODNESS OF FIT INDEX (PGFI) = 0.238

NORMED FIT INDEX (NFI) = 0.997
 NON-NORMED FIT INDEX (NNFI) = 0.998
 PARSIMONY NORMED FIT INDEX (PNFI) = 0.332
 COMPARATIVE FIT INDEX (CFI) = 0.999
 INCREMENTAL FIT INDEX (IFI) = 0.999
 RELATIVE FIT INDEX (RFI) = 0.991

CRITICAL N (CN) = 2231.796

confirmatory factor analysis

FITTED COVARIANCE MATRIX

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	1.000					
pers	.483	1.001				
election	.255	.453	1.000			
activity	.448	.650	.535	1.003		
admin	.412	.598	.492	.607	1.000	
protest	.117	.392	.323	.203	.521	1.009

FITTED RESIDUALS

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	.000					
pers	-.003	-.001				
election	-.020	-.004	.000			
activity	-.023	.004	-.006	-.003		
admin	.028	-.009	.001	.001	.000	
protest	.019	-.003	.012	.008	-.009	-.009

SUMMARY STATISTICS FOR FITTED RESIDUALS

SMALLEST FITTED RESIDUAL = -.023
 MEDIAN FITTED RESIDUAL = -.001
 LARGEST FITTED RESIDUAL = .028

STEMLEAF PLOT

```

- 2 | 30
- 0 | 999643331000
    | 0 114829
    | 2 8
  
```

STANDARDIZED RESIDUALS

	opport	pers	election	activity	admin	protest
opport	-.014					
pers	-.301	-.165				
election	-.885	-.876	.000			

civity	-1.615	.545	-.566	-.070		
admin	1.787	-1.081	.078	.871	.000	
protest	1.782	-.206	.626	1.614	-2.076	-.332

SUMMARY STATISTICS FOR STANDARDIZED RESIDUALS

SMALLEST STANDARDIZED RESIDUAL = -2.076
 MEDIAN STANDARDIZED RESIDUAL = -.070
 LARGEST STANDARDIZED RESIDUAL = 1.787

STEMLEAF PLOT

```

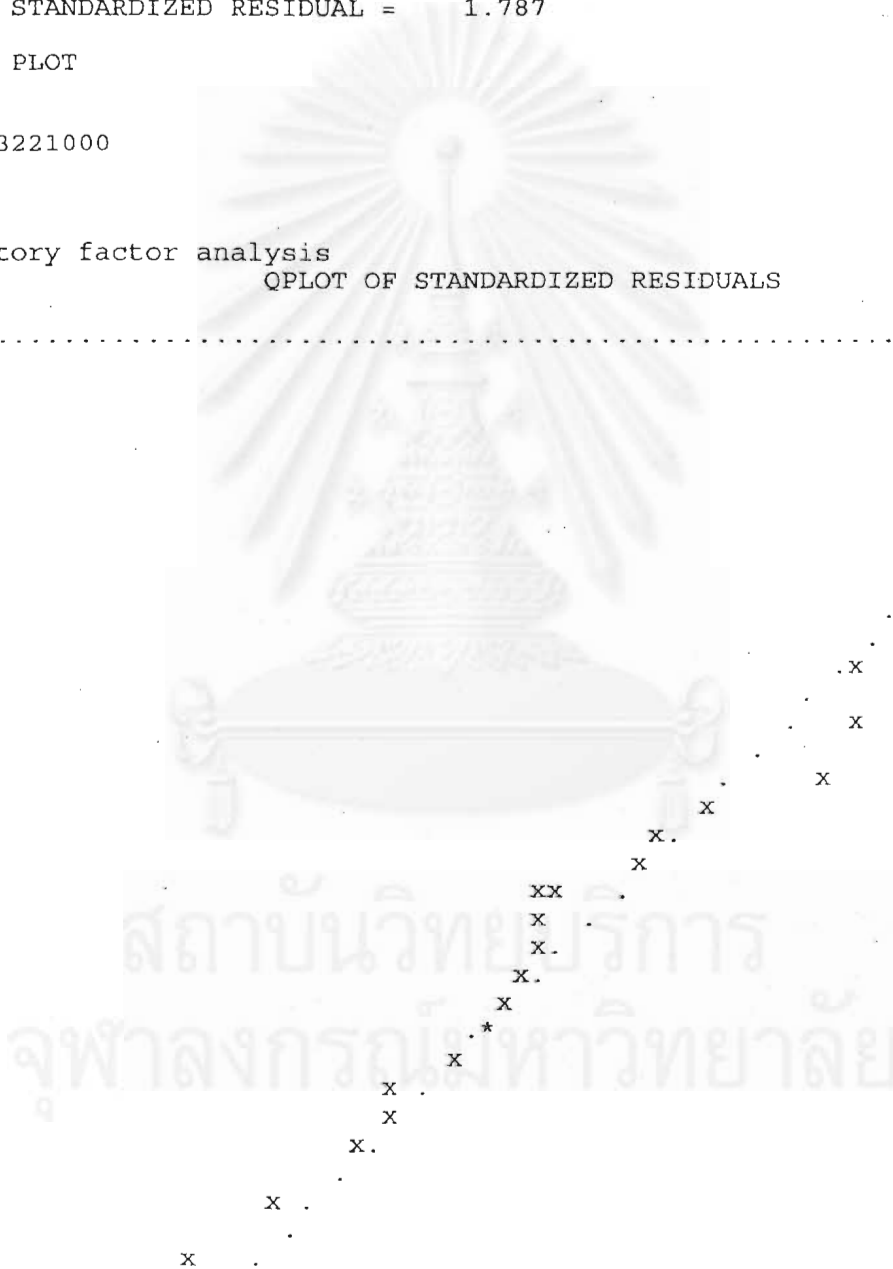
- 2 | 1
- 1 | 61
- 0 | 99633221000
    | 0 1569
    | 1 688
    
```

confirmatory factor analysis

QPLOT OF STANDARDIZED RESIDUALS

3.5

N
O
R
M
A
L

Q
U
A
N
T
I
L
E
S

-3.5.....
-3.5

3

STANDARDIZED RESIDUALS

confirmatory factor analysis
MODIFICATION INDICES AND EXPECTED CHANGE

MODIFICATION INDICES FOR LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	- -	.000
pers	- -	.000
election	.758	- -
activity	.044	- -
admin	.004	- -
protest	.033	- -

EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	- -	.000
pers	- -	.001
election	-.123	- -
activity	.025	- -
admin	.006	- -
protest	.017	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	- -	.000
pers	- -	.001
election	-.123	- -
activity	.025	- -
admin	.006	- -
protest	.017	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	- -	.000
pers	- -	.001
election	-.123	- -

civity	.025	- -
admin	.006	- -
protest	.017	- -

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR BETA

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR PSI

MODIFICATION INDICES FOR THETA-EPS

	oport	pers	election	activity	admin	protest
oport	- -					
pers	.000	.000				
election	.758	- -	- -			
activity	2.397	1.830	.044	- -		
admin	4.556	2.004	.076	- -	- -	
protest	- -	.033	.194	- -	.758	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	oport	pers	election	activity	admin	protest
oport	- -					
pers	.000	.000				
election	-.025	- -	- -			
activity	-.034	.034	-.006	- -		
admin	.048	-.032	.006	- -	- -	
protest	- -	.005	.012	- -	-.052	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	oport	pers	election	activity	admin	protest
oport	- -					
pers	.000	.000				
election	-.025	- -	- -			
activity	-.034	.034	-.006	- -		
admin	.048	-.032	.006	- -	- -	
protest	- -	.005	.012	- -	-.051	- -

MAXIMUM MODIFICATION INDEX IS 4.56 FOR ELEMENT (5, 1) OF THETA-EPS

confirmatory factor analysis
FACTOR SCORES REGRESSIONS

ETA

	oport	pers	election	activity	admin	protest
polmobil	.679	.268	-.306	-.908	1.092	-.991
polpart	.009	-.182	-.106	.850	.364	.324

confirmatory factor analysis
STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
opport	.577	- -
pers	.837	- -
election	- -	.552
activity	- -	.968
admin	- -	.891
protest	- -	.584

CORRELATION MATRIX OF ETA

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801	1.000

PSI

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801	1.000

confirmatory factor analysis
COMPLETELY STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

	polmobil	polpart
opport	.577	- -
pers	.837	- -
election	- -	.552
activity	- -	.967
admin	- -	.891
protest	- -	.582

CORRELATION MATRIX OF ETA

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801	1.000

PSI

	polmobil	polpart
polmobil	1.000	
polpart	.801	1.000

THETA-EPS

	opport	pers	election	activity	admin	protest
	-----	-----	-----	-----	-----	-----
opport	.667					
pers	- -	.300				
election	- -	.083	.695			
activity	- -	- -	- -	.065		
admin	- -	- -	- -	-.256	.206	
protest	-.153	- -	- -	-.360	- -	.662

confirmatory factor analysis
TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

BETA*BETA' IS NOT POS. DEF., STABILITY INDEX CANNOT BE COMPUTED

TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	.577 (.033) 17.453	- -
pers	.837 (.028) 29.969	- -
election	- -	.552 (.032) 17.270
activity	- -	.968 (.041) 23.857
admin	- -	.891 (.033) 27.226
protest	- -	.584 (.034) 17.308

confirmatory factor analysis
STANDARDIZED TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polmobil	polpart
	-----	-----
opport	.577	- -
pers	.837	- -
election	- -	.552
activity	- -	.968

'admin	- -	.891
protest	- -	.584

COMPLETELY STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	polmobil	polpart
opport	.577	- -
pers	.837	- -
election	- -	.552
activity	- -	.967
admin	- -	.891
protest	- -	.582

THE PROBLEM USED 6512 BYTES (= 2.6% OF AVAILABLE WORKSPACE)

TIME USED: .3 SECONDS

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DATE: 1/15/ 3

TIME: 9:37

Confirmatory

E5

DOS L I S R E L 8.10

BY

KARL G JORESKOG AND DAG SORBOM

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.

1525 East 53rd Street - Suite 530

Chicago, Illinois 60615, U.S.A.

Voice: (800)247-6113, (312)684-4920, Fax: (312)684-4979

Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-93.

Partial copyright by Microsoft Corp., 1993 and Media Cybernetics Inc., 1993.

Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.

The following lines were read from file c:\chitpol\cone5.dat:

confirmatory factor analysis

da ni=17 no=902 ma=km

la

attent inform know oport pers eff duty alien ideo policy process person

system election activity admin protest

km

1.000

.665 1.000

.092 -.031 1.000

.308 .407 -.015 1.000

.485 .604 -.112 .480 1.000

.103 -.046 .325 .012 -.122 1.000

.174 .143 .302 .084 -.059 .372 1.000

.110 .001 .306 .043 -.112 .543 .326 1.000

.156 .135 .225 .105 .071 .279 .494 .122 1.000

.250 .390 .012 .383 .300 -.105 .011 -.007 .001 1.000

.272 .367 -.002 .340 .323 -.057 .036 -.024 .148 .650 1.000

.220 .311 .038 .342 .268 -.014 .003 .109 -.021 .691 .624 1.000

.180 .260 -.049 .377 .271 -.152 -.066 .009 -.109 .654 .478 .619 1.000

.319 .374 -.039 .235 .449 -.005 .041 -.003 .011 .089 .123 .143 .152

.565 .602 -.009 .425 .654 .037 .132 .023 .194 .275 .329 .264 .234

.479 .488 -.173 .440 .589 -.126 -.073 -.126 -.028 .246 .196 .190 .257

.191 .243 -.313 .136 .389 -.308 -.320 -.255 -.174 .048 .056 -.031 .107

1.000

.529 1.000

.493 .608 1.000

.335 .211 .512 1.000

sd

0.72 0.72 1.99 0.91 0.59 0.66 0.82 0.92 0.86 0.65 0.63 0.60 0.69 0.47 0.73 0.

0.58

11 12 13/
 ny=4 ne=1 c
 ly=fu,fi ps=di,fr te=fu,fi be=sd,fi
 fr ly 1 1 ly 2 1 ly 3 1 ly 4 1 te 1 1 te 2 2 te 3 3 te 4 4
 fr te 3 1
 le
 poltrust
 ou se tv ef ss mi rs fs sc nd=3

confirmatory factor analysis

NUMBER OF INPUT VARIABLES 17
 NUMBER OF Y - VARIABLES 4
 NUMBER OF X - VARIABLES 0
 NUMBER OF ETA - VARIABLES 1
 NUMBER OF KSI - VARIABLES 0
 NUMBER OF OBSERVATIONS 902

confirmatory factor analysis

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	policy	process	person	system
policy	1.000			
process	.650	1.000		
person	.691	.624	1.000	
system	.654	.478	.619	1.000

confirmatory factor analysis

PARAMETER SPECIFICATIONS

LAMBDA-Y

	poltrust
policy	0
process	1
person	2
system	3

PSI

poltrust
4

THETA-EPS

	policy	process	person	system
policy	5			
process	0	6		

erson	7	0	8	
system	0	0	0	9

confirmatory factor analysis
Number of Iterations = 7

LISREL ESTIMATES (MAXIMUM LIKELIHOOD)

LAMBDA-Y

	poltrust	
	-----	
policy	.943	
	(.031)	
	30.160	
process	.691	
	(.032)	
	21.851	
person	.899	
	(.032)	
	27.806	
system	.691	
	(.032)	
	21.854	

COVARIANCE MATRIX OF ETA

	poltrust

	1.000

PSI

	poltrust

	1.000

THETA-EPS

	policy	process	person	system
	-----	-----	-----	-----
policy	.111			
	(.036)			
	3.054			
process	- -	.522		
		(.030)		
		17.365		

person	-.157	- -	.192
	(.032)		(.036)
	-4.960		5.278
system	- -	- -	.522
			(.030)
			17.362

SQUARED MULTIPLE CORRELATIONS FOR Y - VARIABLES

policy	process	person	system
-----	-----	-----	-----
.889	.478	.808	.478

GOODNESS OF FIT STATISTICS

CHI-SQUARE WITH 1 DEGREE OF FREEDOM = 0.113 (P = 0.736)
 ESTIMATED NON-CENTRALITY PARAMETER (NCP) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR NCP = (0.0 ; 3.452)

MINIMUM FIT FUNCTION VALUE = 0.000126
 POPULATION DISCREPANCY FUNCTION VALUE (F0) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR F0 = (0.0 ; 0.00383)
 ROOT MEAN SQUARE ERROR OF APPROXIMATION (RMSEA) = 0.0
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR RMSEA = (0.0 ; 0.0619)
 P-VALUE FOR TEST OF CLOSE FIT (RMSEA < 0.05) = 0.911

EXPECTED CROSS-VALIDATION INDEX (ECVI) = 0.0201
 90 PERCENT CONFIDENCE INTERVAL FOR ECVI = (0.0211 ; 0.0249)
 ECVI FOR SATURATED MODEL = 0.0222
 ECVI FOR INDEPENDENCE MODEL = 1.970

CHI-SQUARE FOR INDEPENDENCE MODEL WITH 6 DEGREES OF FREEDOM = 1766.977
 INDEPENDENCE AIC = 1774.977
 MODEL AIC = 18.113
 SATURATED AIC = 20.000
 INDEPENDENCE CAIC = 1798.196
 MODEL CAIC = 70.355
 SATURATED CAIC = 78.046

ROOT MEAN SQUARE RESIDUAL (RMR) = 0.00143
 STANDARDIZED RMR = 0.00143
 GOODNESS OF FIT INDEX (GFI) = 1.00
 ADJUSTED GOODNESS OF FIT INDEX (AGFI) = 0.999
 PARSIMONY GOODNESS OF FIT INDEX (PGFI) = 0.1000

NORMED FIT INDEX (NFI) = 1.00
 NON-NORMED FIT INDEX (NNFI) = 1.003
 PARSIMONY NORMED FIT INDEX (PNFI) = 0.167
 COMPARATIVE FIT INDEX (CFI) = 1.000
 INCREMENTAL FIT INDEX (IFI) = 1.001
 RELATIVE FIT INDEX (RFI) = 1.00

CRITICAL N (CN) = 52732.665

confirmatory factor analysis

FITTED COVARIANCE MATRIX

	policy	process	person	system
policy	1.000			
process	.652	1.000		
person	.691	.621	1.000	
system	.652	.478	.622	1.000

FITTED RESIDUALS

	policy	process	person	system
policy	.000			
process	-.002	.000		
person	.000	.003	.000	
system	.002	.000	-.003	.000

SUMMARY STATISTICS FOR FITTED RESIDUALS

SMALLEST FITTED RESIDUAL = -.003
 MEDIAN FITTED RESIDUAL = .000
 LARGEST FITTED RESIDUAL = .003

STEMLEAF PLOT

```
- 2 | 50
- 0 | 000000
    | 0
    | 2 05
```

STANDARDIZED RESIDUALS

	policy	process	person	system
policy	.000			
process	-.337	.000		
person	.000	.337	.000	
system	.337	.000	-.337	.000

SUMMARY STATISTICS FOR STANDARDIZED RESIDUALS

SMALLEST STANDARDIZED RESIDUAL = -.337
 MEDIAN STANDARDIZED RESIDUAL = .000
 LARGEST STANDARDIZED RESIDUAL = .337

STEMLEAF PLOT

```
- 2 | 44
- 0 | 000000
    | 0
    | 2 44
```


confirmatory factor analysis
QPLOT OF STANDARDIZED RESIDUALS

confirmatory factor analysis
MODIFICATION INDICES AND EXPECTED CHANGE

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR LAMBDA-Y

NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR BETA

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR PSI

MODIFICATION INDICES FOR THETA-EPS

	policy	process	person	system
policy	- -			
process	.113	- -		
person	- -	.113	- -	
system	.113	- -	.113	- -

EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	policy	process	person	system
policy	- -			
process	-.009	- -		
person	- -	.009	- -	
system	.009	- -	-.009	- -

COMPLETELY STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR THETA-EPS

	policy	process	person	system
policy	- -			
process	-.009	- -		
person	- -	.009	- -	
system	.009	- -	-.009	- -

MAXIMUM MODIFICATION INDEX IS .11 FOR ELEMENT (2, 1) OF THETA-EPS

confirmatory factor analysis
FACTOR SCORES REGRESSIONS

ETA

	policy	process	person	system
poltrust	1.979	-1.261	.088	-1.071

confirmatory factor analysis
STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

	poltrust
policy	.943
process	.691
person	.899
system	.691

CORRELATION MATRIX OF ETA

poltrust

1.000

PSI

poltrust

1.000

confirmatory factor analysis
COMPLETELY STANDARDIZED SOLUTION

LAMBDA-Y

poltrust
-----
policy .943
process .691
person .899
system .691

CORRELATION MATRIX OF ETA

poltrust

1.000

PSI

poltrust

1.000

THETA-EPS

	policy	process	person	system
policy	.111			
process	- -	.522		
person	-.157	- -	.192	
system	- -	- -	- -	.522

confirmatory factor analysis
TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

poltrust
-----
policy .943
(.031)
30.160

process	.691
	(.032)
	21.851
person	.899
	(.032)
	27.806
system	.691
	(.032)
	21.854

confirmatory factor analysis
STANDARDIZED TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	poltrust	
	-----	
policy	.943	
process	.691	
person	.899	
system	.691	

COMPLETELY STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF ETA ON Y

	poltrust	
	-----	
policy	.943	
process	.691	
person	.899	
system	.691	

THE PROBLEM USED 3080 BYTES (= 1.1% OF AVAILABLE WORKSPACE)

TIME USED: .1 SECONDS

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Path Analysis*DATE: 1/16/ 3
TIME: 16:25

DOS L I S R E L 8.10

BY

KARL G JORESKOG AND DAG SORBOM

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.1525 East 53rd Street - Suite 530
Chicago, Illinois 60615, U.S.A.

Voice: (800)247-6113, (312)684-4920, Fax: (312)684-4979

Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-93.

Partial copyright by Microsoft Corp., 1993 and Media Cybernetics Inc., 1993.

Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.

The following lines were read from file c:\chitpol\path2.dat:

```

path analysis
da ni=8 no=902 ma=km
la
ses soccap com know mobil orient trust part
km
1.000
-.032 1.000
.170 .075 1.000
.156 .022 .150 1.000
-.051 .315 .070 -.038 1.000
.168 -.013 .183 .406 .049 1.000
-.006 .094 -.058 .061 -.054 .017 1.000
.044 .437 .228 -.128 .560 -.038 -.070 1.000
sd
0.67 1.54 0.74 1.55 0.71 0.53 0.91 0.89
se
3 4 5 6 7 8 1 2/
mo ny=6 nx=2 be=fu,fi ga=fu,fi ps=fu,fi ph=sy,fi
fr be 2 1 be 5 1 be 4 1 be 6 1 be 3 1 be 4 2 be 5 2 be 4 3 be 6 3
fr be 6 4 be 5 6 ga 1 1 ga 2 1 ga 4 1 ga 1 2 ga 4 2 ga 3 2
fr ps 1 1 ps 2 2 ps 3 3 ps 4 4 ps 5 5 ps 6 6
fr ga 6 2 ps 6 2 ga 5 2
ou se tv ef mi ss nd=3 it=300

```

path analysis

```

NUMBER OF INPUT VARIABLES 8
NUMBER OF Y - VARIABLES 6
NUMBER OF X - VARIABLES 2
NUMBER OF ETA - VARIABLES 6
NUMBER OF KSI - VARIABLES 2

```

NUMBER OF OBSERVATIONS 902

path analysis

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	1.000					
know	.150	1.000				
mobil	.070	-.038	1.000			
orient	.183	.406	.049	1.000		
trust	-.058	.061	-.054	.017	1.000	
part	.228	-.128	.560	-.038	-.070	1.000
ses	.170	.156	-.051	.168	-.006	.044
soccap	.075	.022	.315	-.013	.094	.437

COVARIANCE MATRIX TO BE ANALYZED

	ses	soccap
ses	1.000	
soccap	-.032	1.000

path analysis

PARAMETER SPECIFICATIONS

BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	0	0	0	0	0	0
know	1	0	0	0	0	0
mobil	2	0	0	0	0	0
orient	3	4	5	0	0	0
trust	6	7	0	0	0	8
part	9	0	10	11	0	0

GAMMA

	ses	soccap
com	12	13
know	14	0
mobil	0	15
orient	16	17
trust	0	18
part	0	19

PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part

com	20						
know	0	21					
mobil	0	0	22				
orient	0	0	0	23			
trust	0	0	0	0	24		
part	0	25	0	0	0	26	

path analysis

Number of Iterations = 7

LISREL ESTIMATES (MAXIMUM LIKELIHOOD)

BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	---	---	---	---	---	---
know	.125 (.033) 3.771	---	---	---	---	---
mobil	.047 (.032) 1.471	---	---	---	---	---
orient	.109 (.031) 3.537	.379 (.031) 12.410	.076 (.032) 2.421	---	---	---
trust	-.050 (.034) -1.455	.050 (.034) 1.493	---	---	---	-.117 (.038) -3.054
part	.182 (.026) 7.041	---	.455 (.026) 17.280	-.039 (.027) -1.433	---	---

GAMMA

	ses	soccap
com	.173 (.033) 5.266	.081 (.033) 2.457
know	.147 (.033) 4.507	---
mobil	---	.312 (.032)

		9.825
orient	.093 (.031) 3.012	-.051 (.032) -1.601
trust	- -	.148 (.037) 4.018
part	- -	.282 (.026) 10.727

COVARIANCE MATRIX OF Y AND X

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	1.000					
know	.150	1.004				
mobil	.070	.008	1.000			
orient	.183	.413	.071	1.005		
trust	-.058	.058	-.021	.012	1.000	
part	.228	-.120	.554	-.031	-.069	.996
ses	.170	.168	-.002	.176	-.006	.014
soccap	.075	.005	.315	-.020	.093	.440

COVARIANCE MATRIX OF Y AND X

	ses	soccap
ses	1.000	
soccap	-.032	1.000

PHI

	ses	soccap
ses	1.000	
soccap	-.032	1.000

PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	.965 (.045) 21.201					
know	- -	.960 (.045) 21.201				

PARSIMONY GOODNESS OF FIT INDEX (PGFI) = 0.277

NORMED FIT INDEX (NFI) = 0.989

NON-NORMED FIT INDEX (NNFI) = 0.998

PARSIMONY NORMED FIT INDEX (PNFI) = 0.353

COMPARATIVE FIT INDEX (CFI) = 0.999

INCREMENTAL FIT INDEX (IFI) = 0.999

RELATIVE FIT INDEX (RFI) = 0.968

CRITICAL N (CN) = 1968.122

path analysis

SUMMARY STATISTICS FOR FITTED RESIDUALS

SMALLEST FITTED RESIDUAL = -.049
 MEDIAN FITTED RESIDUAL = .000
 LARGEST FITTED RESIDUAL = .030

STEMLEAF PLOT

```

- 4 | 96
- 3 | 3
- 2 | 2
- 1 | 2
- 0 | 887754310000000000000000
    | 0 134567
    | 1 7
    | 2
    | 3 0
  
```

SUMMARY STATISTICS FOR STANDARDIZED RESIDUALS

SMALLEST STANDARDIZED RESIDUAL = -2.205
 MEDIAN STANDARDIZED RESIDUAL = .000
 LARGEST STANDARDIZED RESIDUAL = .935

STEMLEAF PLOT

```

- 2 | 21
- 1 | 775
- 1 | 422
- 0 | 996
- 0 | 410000000000000000000000
    | 0 224
    | 0 558899
  
```

path analysis

MODIFICATION INDICES AND EXPECTED CHANGE

MODIFICATION INDICES FOR BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	.066	2.475	.652	.001	1.010
know	- -	- -	1.450	4.552	.999	.419
mobil	- -	2.741	- -	3.674	1.499	2.247
orient	- -	- -	- -	- -	.040	4.443

trust	- -	- -	1.211	.012	- -	- -
part	- -	4.443	- -	- -	1.294	- -

EXPECTED CHANGE FOR BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	.098	.314	.761	-.006	-.219
know	- -	- -	-.039	-.853	.159	-.035
mobil	- -	-.053	- -	-.152	-.045	.309
orient	- -	- -	- -	- -	.006	-.536
trust	- -	- -	-.044	.004	- -	- -
part	- -	.373	- -	- -	.057	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	.098	.314	.759	-.006	-.220
know	- -	- -	-.039	-.850	.159	-.035
mobil	- -	-.053	- -	-.151	-.045	.310
orient	- -	- -	- -	- -	.006	-.536
trust	- -	- -	-.044	.004	- -	- -
part	- -	.373	- -	- -	.058	- -

MODIFICATION INDICES FOR GAMMA

	ses	soccap
com	- -	- -
know	- -	.283
mobil	2.475	- -
orient	- -	- -
trust	.020	- -
part	4.443	- -

EXPECTED CHANGE FOR GAMMA

	ses	soccap
com	- -	- -
know	- -	.017
mobil	-.051	- -
orient	- -	- -
trust	.005	- -
part	.055	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR GAMMA

	ses	soccap
com	- -	- -
know	- -	.017
mobil	-.051	- -
orient	- -	- -

rust	.005	- -
part	.055	- -

NO NON-ZERO MODIFICATION INDICES FOR PHI

MODIFICATION INDICES FOR PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	.283	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	2.475	2.077	- -	- -	- -	- -
orient	- -	4.443	- -	- -	- -	- -
trust	.020	.220	1.211	.029	- -	- -
part	4.443	- -	- -	4.443	1.226	- -

EXPECTED CHANGE FOR PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	-.209	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	.282	-.045	- -	- -	- -	- -
orient	- -	-2.105	- -	- -	- -	- -
trust	-.027	.086	-.040	.005	- -	- -
part	-.307	- -	- -	-.298	.054	- -

STANDARDIZED EXPECTED CHANGE FOR PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	-.209	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	.282	-.045	- -	- -	- -	- -
orient	- -	-2.095	- -	- -	- -	- -
trust	-.027	.086	-.040	.005	- -	- -
part	-.307	- -	- -	-.298	.054	- -

MAXIMUM MODIFICATION INDEX IS 4.55 FOR ELEMENT (2, 4) OF BETA

path analysis
STANDARDIZED SOLUTION

BETA

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	.125	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	.047	- -	- -	- -	- -	- -
orient	.109	.379	.076	- -	- -	- -
trust	-.050	.050	- -	- -	- -	-.116
part	.183	- -	.456	-.039	- -	- -

GAMMA

	ses	soccap
com	.173	.081
know	.147	- -
mobil	- -	.312
orient	.092	-.050
trust	- -	.148
part	- -	.283

CORRELATION MATRIX OF Y AND X

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	1.000					
know	.150	1.000				
mobil	.070	.008	1.000			
orient	.183	.411	.071	1.000		
trust	-.058	.058	-.021	.012	1.000	
part	.228	-.120	.555	-.031	-.069	1.000
ses	.170	.168	-.002	.176	-.006	.014
soccap	.075	.005	.315	-.020	.093	.441

CORRELATION MATRIX OF Y AND X

	ses	soccap
ses	1.000	
soccap	-.032	1.000

PSI

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	.965					
know	- -	.957				
mobil	- -	- -	.899			
orient	- -	- -	- -	.802		
trust	- -	- -	- -	- -	.972	
part	- -	-.136	- -	- -	- -	.578

REGRESSION MATRIX Y ON X (STANDARDIZED)

	ses	soccap
com	.173	.081
know	.168	.010
mobil	.008	.315
orient	.175	-.014
trust	-.003	.093
part	.028	.442

path analysis
TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

TOTAL EFFECTS OF X ON Y

	ses	soccap
	-----	-----
com	.173 (.033) 5.266	.081 (.033) 2.457
know	.169 (.032) 5.200	.010 (.005) 2.059
mobil	.008 (.006) 1.417	.315 (.032) 9.960
orient	.176 (.033) 5.369	-.014 (.031) -.457
trust	-.003 (.008) -.432	.093 (.033) 2.799
part	.028 (.009) 3.071	.441 (.029) 14.974

INDIRECT EFFECTS OF X ON Y

	ses	soccap
	-----	-----
com	- - -	- - -
know	.022 (.007) 3.066	.010 (.005) 2.059
mobil	.008 (.006) 1.417	.004 (.003) 1.262
orient	.083 (.015) 5.565	.037 (.012) 3.133
trust	-.003 (.008) -.432	-.055 (.017) -3.248
part	.028 (.009) 3.071	.159 (.018) 8.863

TOTAL EFFECTS OF Y ON Y

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	---	---	---	---	---	---
know	.125 (.033) 3.771	---	---	---	---	---
mobil	.047 (.032) 1.471	---	---	---	---	---
orient	.160 (.033) 4.832	.379 (.031) 12.410	.076 (.032) 2.421	---	---	---
trust	-.067 (.033) -2.008	.052 (.034) 1.547	-.053 (.018) -3.007	.005 (.004) 1.298	---	-.117 (.038) -3.054
part	.197 (.029) 6.741	-.015 (.010) -1.424	.452 (.026) 17.202	-.039 (.027) -1.433	---	---

LARGEST EIGENVALUE OF B*B' (STABILITY INDEX) IS .272

INDIRECT EFFECTS OF Y ON Y

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	---	---	---	---	---	---
know	---	---	---	---	---	---
mobil	---	---	---	---	---	---
orient	.051 (.013) 3.792	---	---	---	---	---
trust	-.017 (.010) -1.655	.002 (.001) 1.291	-.053 (.018) -3.007	.005 (.004) 1.298	---	---
part	.015 (.015) .993	-.015 (.010) -1.424	-.003 (.002) -1.233	---	---	---

path analysis
STANDARDIZED TOTAL AND INDIRECT EFFECTS

STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF X ON Y

	ses	soccap
com	.173	.081
know	.168	.010
mobil	.008	.315
orient	.175	-.014
trust	-.003	.093
part	.028	.442

STANDARDIZED INDIRECT EFFECTS OF X ON Y

	ses	soccap
com	- -	- -
know	.022	.010
mobil	.008	.004
orient	.083	.037
trust	-.003	-.055
part	.028	.159

STANDARDIZED TOTAL EFFECTS OF Y ON Y

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	.125	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	.047	- -	- -	- -	- -	- -
orient	.159	.379	.076	- -	- -	- -
trust	-.067	.052	-.053	.005	- -	-.116
part	.198	-.015	.453	-.039	- -	- -

STANDARDIZED INDIRECT EFFECTS OF Y ON Y

	com	know	mobil	orient	trust	part
com	- -	- -	- -	- -	- -	- -
know	- -	- -	- -	- -	- -	- -
mobil	- -	- -	- -	- -	- -	- -
orient	.051	- -	- -	- -	- -	- -
trust	-.017	.002	-.053	.005	- -	- -
part	.015	-.015	-.003	- -	- -	- -

THE PROBLEM USED 16832 BYTES (= 6.1% OF AVAILABLE WORKSPACE)

TIME USED: .2 SECONDS

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

พันตำรวจตรี ชิตพล กาญจนกิจ เกิดเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2514 ที่กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของ พลตำรวจโท ชัยสิทธิ์ - นางจุฑาพร กาญจนกิจ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ได้รับปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อปี พ.ศ.2536 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ได้รับปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2540 และได้เข้าศึกษาในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2542

ในด้านการรับราชการนั้น หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว ได้รับการบรรจุแต่งตั้งจากกรมตำรวจ(ในขณะนั้น) ให้เข้าดำรงตำแหน่ง รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ขณะปฏิบัติหน้าที่ได้รับการยกย่องชมเชยจากผู้บังคับบัญชาในด้านการสอบสวน ได้รับโล่พนักงานสอบสวนดีเด่น ประจำปี พ.ศ.2537 และ 2538 ต่อมาในปี พ.ศ.2542 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นายเวรผู้บังคับการตำรวจนครบาล 6 และได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็น สารวัตรชุดปฏิบัติการที่ 2 ศูนย์ปฏิบัติการควบคุมสั่งการและสื่อสารข้อมูล(C3I) กองบัญชาการตำรวจนครบาล ในปี พ.ศ.2543 จนกระทั่งเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 ได้รับแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่ง สารวัตรธุรการ สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน จนถึงปัจจุบัน.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย